

466

Per. 2119 e. $\frac{22}{2}$

BIBLIOTHECA
AUGUSTANA,

COMPLECTENS

NOTITIAS VARIAS
DE VITA ET SCRIPTIS
ERUDITORUM,

QUOS

AVGVSTA VINDELICA

ORBI LITTERATO

VEL DEDIT VEL ALUIT.

Congessit FRANCISCUS ANTONIUS VEITH
Augustanus, Bibliopola.

Alphabetum II.

AUGUSTÆ VINDELICÆ.
SUMPTIBUS AUCTORIS.
MDCCLXXXVI.

P R Æ F A T I O.

Annus abiit , ex quo *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphabetum I.* in lucem emisi. Hoc ut litterato orbi non omnino displicere (a) vidi , mox ad continuandos labores meos alacriorem animum sumpsi. Sisto itaque Tibi , æque ac benevole Lector !

(2

Alpha-

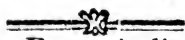
(a) Modeste admodum ac temperate de memorato *Alphabeto I.* iudicavit *Censor Jenensis* (*Vide Auszug aus der allgemeinen Litteratur - Zeitung. Freytags , den 20. Julius. 1785.*) in præcipua parte laudis meæ reponens , quod , quæ in medium profero , certissimis auctoritatibus confirmem , & Operum , quæ Scriptores a me laudati conscribere , catalogum quam accuratissimum texam. Laudat deinde idem Notitias de *Vito BILDIO* , *CASPARO Abbato Roggenburgensi* , *Joanne FABRO* , *Joanne FABRI* , *Jacobo HENRICHMANNO* , *Hieronymo Ambrosio LANGENMANTEL* , *Christophoro MARIANO* , *Joanne PINICIANO* , *Georgio REMO* , *Gereone SAILLE-RO* , *Corbiniano THOMAS* , *UDALSCALCO*. Et , quamquam optet , utinam in feligendis Scriptoribus severiore crisi usus essem , mox tamen subdit : *Doch in ein gelehrtes Augspurg gehört so gut , als in ein gelehrtes Deutschland alles , was je Feder und Dinten zu einem Gedichthen oder einer Predigt verbraucht hat.*

Censor

—❖—

Alphabetum II. ejusdem Bibliothecæ, quod ferme totum *Notitiæ de Bernardo & Conrado ADELMANNIS de Adelmansfelden*, *Hieremia DREXELIO Jesuita celeberrimo*, *Matthæo MARSCHALLO de Biberbach & Pappenheim cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonico doctissimo*, *Marco VELSERO summi nominis Viro*, ceterisque ex ea nobilissima fami-

Censor quidam Norimbergensis (Vide *Nürnbergische Gelehrte Zeitung*. 80. XXXIX. Stuck.) ex *Alphabeto I. Bibliothecæ* meæ *Augustanæ* laudare non dubitavit sequentes: *Vitum BILDUM*, *Joannem FABRI*, *Georgium LÆTUM*, *Joannem PINICIANUM*, *Georgium REMUM*, *Corbinianum THOMAS*, *UDALSCALCUM*, *PEUTINGEOS* ac *PEUTINGERAS*, item *Supplementa ad meam Diatriben de Origine & Incrementis Artis typographicæ in Urbe Augusta Vindelica*. Acriter autem in me invectus est is ipse, quod *Scriptores* nonnullos inferioris subfellii laudavi. At in hoc non feci ego, præterquam quod ab aliis *Bibliothecarum* conditoribus, nec illiteratis nec illaudatis, diu ante me factum novi. Sic *Jacobus QUETIF & ECHARD*: sic *Joannes Felix OSSINGER*: sic *Philippus ALLEGAMBE*: sic *Philippus ARGELATI*, aliique complures multos minoris notæ *Scriptores* suis in *Bibliothecis* commemorarunt. Juvat de hac re exempli gratia nonnullos audire. *ARGELATUS* in *Præfatione ad Tomum I. Bibliothecæ Mediolanensis* dicit: *Tanta Scriptorum copia Bibliothecam in duas partes distribuere, me coegit, quarum prima illustrium nomina continet eorumque Scripta: secunda ceterorum, quos minoris notæ appellatos volui, non semper ab ingenio aut Operis præstantia, sed aliquando ab exiguo pretio materiæ, vel numero rerum, quæ ab*
Aucto-

familia *Viris* ac *Fæminis* litteratis implent. Reliquos Scriptores, a me insertos, paucos admodum, aut ætas, aut natalium claritudo gestaque dignitas, denique inferius in *Nota* allegatæ rationes facile excusabunr.

In *Conrado* ADELMANNO IV. *Epistolas* anecdotas ab eo ad *Vitum* BILDIIUM Monachum *San- Udalricanum*, *Augustæ*, scriptas : in *Matthæo* MARSCHALLO *Excerpta* ab

) (3

eo

Auctoribus suis scriptæ aut servatæ posteritati fuerunt. . . Et Tomo II. p. 1827. idem ait : *Supereſt* nunc, ut, quam fieri poteſt, breviffime eos quoque re- cenſeamus, qui minoris notæ exiſtimantur. *Mirum* tibi non ſit, *Lector humaniſſime !* ubi in quosdam ex his offenderis, ob *Epistolam* tantum & *Carmina*, aut ſimile quid memoratos. *Primum* enim ſi de his agatur, qui *typographica* arte nondum inventa floruerunt, ipſa antiquitatis commendatione laudantur. . . Deinde cum nobis non licuerit, alios ſilentio involvere, de quibus tam *Philippus PICINELLUS*, quam *Paulus MORIGIA* atque *Bartholomæus CURTIUS* meminere. . . (*Delicatuli* nempe & ad *Criticam* nimis proclives obſistere forſitan mihi . . . potuiſſent, hos *Auctores*, etſi rerum parvi momenti, non rejiciendos fore e coetu *Mediolanenſium*) boni te conſulturum judicavimus, ſi . . . hos quoque laudabimus. Idem, quod *ARGELATUS*, diu ante monuit *ALLEGAMBIUS*, in *Præſatione* I. ad *Bibliothecam Scriptorum Societatis Jeſu* inquiens : *Tametſi* nonnullos recenſeo, qui per pauca aut etiam in ſpeciem exigua evulgarunt; id tamen facio, tum ne quinquam ſuæ induſtriæ ac laboris laude fraudem, tum vero ac maxime propter *Scriptoris* dignitatem, & quoniam, quæ minima prima fronte videntur, utilitate, ſi bene introſpiciantur, ſunt maxima. Et in

Præſa-

✱

eo ex libro antiquo *Librariæ S. Mauricii Augustæ* pariter inedita inserui, quæ tibi divitiæ haud fore putavi. In *Conrado PEUTINGERO* habes *Addenda & Emendanda ad Vitam ejus*, seorsum a me editam.

Vale, & conatibus meis annue. Scribebam *Augustæ Vindellicorum*, die 19. Februarii, MDCCLXXXVI.

Præfatione II. ait: *Multos recensui, qui pauca quædam ediderunt in lucem, unam v.g. duas aut tres Orationes, vel quid simile. Sed id a me factum est tum RIBADENEIRÆ exemplo, tum auctoritate Scriptorum externorum, qui suis in Catalogis referunt; tum ne quid huic Catalogo deesset, quoad ego quidem assequi possem, quod ab ullo posset desiderari. Et cur ego rejicerem a Catalogo Societatis eos, qui Societatis ipsius nomen in suarum fronte lucubrationum præseferbant.* Iterum alius Scriptor in *Præfatione ad Bibliothecam suam* memorabilia hæc verba ponit: *Novimus & in alienis Bibliothecis magna cum parvis commisceri; quoniam & messis abundans non æqualia undique ex cunctis spicis grana colligit ac congregat.* Trium horum Eruditorum auctoritatibus adde Lector! sententiam Censoris *Jenensis*, superius allegatam, & rem confectam habes. Cetera, quæ idem *Censor Norimbergensis* Censuræ suæ immiscuit absurdissima, & ad rem nullatenus pertinentia, quicumque bonus legit, certe & improbavit. Hinc illa, amicorum plurium consilium sequens aptissimum, contemnenda potius quam refellenda duco.

Laudes vero, quas iidem amici mei in memoratum *Alphabetum I.* sive scriptim sive verbatim contulerunt, & quibus me ad prosequendos, quos cæperam, labores exstimularunt, hoc loco referre modestiæ leges vetant.

Nomi-

Nomina eorum ,

qui hoc ALPHABETO II. continentur.

ADELMANN(<i>Bernardus</i>) Pag. de Adelmansfelden -	I	Inferuntur ab eo EX- CERPTA ex antiquo Li- bro ex Libraria S. <i>Mauricii Augustæ.</i> pag. 106.	Pag.
ADELMANN (<i>Conradus</i>). de Adelmansfelden -	17	MARTIN (<i>Alipius</i>) Can. Reg. - - - -	80
Hujus Epistolæ IV. anecdotæ ad <i>Vitum</i> BILDUM inferuntur, pag. 24.		MUZENHART(<i>Antonius</i>) Can. Reg. - - -	80
BISSELIUS(<i>Dominicus</i>) Can. Reg. - - -	27	PANZAU (<i>Octavianus</i>) Can. Reg. - - -	77
CÆSAR (<i>Joannes</i>) - -	29	PEUTINGER (<i>Conradus</i>) JCtus - - - -	114
CÆSAR (<i>Joannes</i>) - -	30	REHLINGEN (<i>Sebastia- nus a</i>) Patritius Au- gustanus, Can. Reg. Præpositus. - - -	118
Incidunt ibi nonnulla de <i>Wolf. Dieter. CÆ- SARE</i> , pag. 31.		SCHRECKENFUCHSIUS (<i>Alexander</i>) - - -	122
CÆSAR (<i>Pius Felix</i>) J.V. Doctor. - - - -	32	SCHRECKENFUCHSIUS (<i>Joann. Bartholom.</i>) -	123
CÆSAR (<i>Theophilus</i>) -	33	VANNIUS (<i>Udalricus</i>) -	124
DREXELIUS (<i>Hieremias</i>) Soc. Jesu. - - -	33	VELSERIA (<i>Margaritha</i>)	127
GRUEBER (<i>Joann. Ge- org.</i>) Can. Reg. - -	69	VELSERIA (<i>Philippina</i>) -	131
HERMANNUS Ord. Præ- dicat. <i>Sæculo XIV.</i> -	71	VELSERUS (<i>Antonius</i>) Societatis Jesu. - -	138
IMHOF (<i>Augustinus</i>) Pa- tritius Augustanus , Can. Reg. Præpositus.	72	VELSERUS (<i>Antonius</i>) Præpositus Ecclesiæ Frislingensis. - - -	147
KAYSER V. CÆSAR.		VELSERUS (<i>Christophorus</i>)	155
KISTLER (<i>Ignatius</i>) Can. Reg. - - - -	79	VELSERUS (<i>Marcus</i>) Duumvir Augustanus	159
MARSCHALLUS (<i>Mat- thæus</i>) de Biberbach & Pappenheim - -	84	VELSERUS (<i>Matthæus</i>). -	228
		VELSERUS (<i>Paulus</i>) -	229

ADEL-

ADELMANN (*Bernardus*)¹

Nobili juxta ac pervetusta ADELMANNORUM ab *Adelmansfelden*, hoc nominis a pago ad *Kocheram* fluvium sito ducentium, liberorum Baronum (a) profapia anno 1457. (*) ortus est *Noster*. Patrem habuit teste *Gabriele* BUCELINO (b) *Georgium* ADELMANN ab *Adelmansfelden* in *Seckingen*: matrem *Brigidam* a LEONROD, copiosa sobole sæcundos. De adolescentia *Bernardi* fere nihil constat, præterquam quod *Joannis* REUCHLINI institutionibus, haud dubie in *Gymnasio Tubingensi*; usus sit: quod ipse de se in *Epistola*, anno 1490. IV. Nonas Novembr. ad REUCHLINUM data fateatur (c) his verbis: *Facis . . . more præceptorum, Vir optime! qui non parum laudis sibi ex discipulorum suorum profectu usurpare solent. . . Ego quidem me ipsum intus & in cute novi, ac hoc unum scio, me nihil scire; neque te, a quo imbutus sum, ac prima (ut ita dicam) elementa hausi, culpaverim. E tanti magistri disciplina tyrocinioque quantus prodierit*
Bernar-

(a) De hac illustri familia vide *Gabr. BUCELINI Germaniam stemmato-graphicam*, Tom. II. *Frid. Jac. BEY-SCHLAGII Syllogen &c.* Tom. I. Fasc. II. p. 434.

(*) Colligo istud ex *Epistola Nostri* (extante inter *Jo. HEUMANNI Documenta litteraria*, p. 149.) data A^o. 1517. 24. Februar. in qua se fere *sexagenarium* esse dicit.

(b) Vide BUCELINUM l. c. & *Mart. CRUSIUM* in *Amal. sævic. Dodec. III.* p. 556.

(c) Extat hæc inter *Illustrium Virorum Epistolas ad Jo. REUCHLINUM*. 4°. *Hagenoæ*, 1519. excusæ.

Bibl. August. Alph. II. A

Bernardus, conjicere pronum est; etiam si alia deessent omnia, quibus ejus doctrina atque eruditio comprobetur. Junior studiorum (quod minime dubito) causa *Romæ* (**) moratus est, ut ipse iterum in mox citata *Epistola* prodit: Neque istud solum urbis & orbis Archi-gymnasium, sed reliqua etiam in hac Europæ parte extantia Musarum emporia visitata a se fuisse, haud obscure innuit in alia *Epistola* ad REUCHLINUM data VI. Nonas Octobres, 1484. (d), ubi in hæc verba loquitur: *Cum nuper apud fratrem meum... Conradum... essem, varius nobis sermo tum de bonarum litterarum... studiis, tum etiam de Gymnasiis nostris præstantiaque eorum erat. Nam cum ego seu studio contradicendi, seu potius amore veri Italiæ palastras... tanquam nutrices auctores, opificesque optimarum artium, non modo Germanicis ante, verum etiam totius orbis, posuissem, frater... hoc ægre tulit, conatusque est Tübingen vestrum Italicis academiis conferre; modo humanarum litterarum studia istic non adeo fugerent. Quantum vero jam tum bonarum litterarum, præcipue linguæ latinæ, causa cupiverit Noster, eademmet Epistola patefecit, in qua non tantum de necessitate utilitateque earum fuse agit, sed REUCHLINUM quoque verbis, quibus poterat, significantissimis obtestatur, ut viris studiosis, liberaliumque artium cupidis subveniret... Principique... EBERHARDO... summo studio, cura, opera, industria, diligentia... persuaderet, neminem unquam ad veram cognitionem rerum*

(**) Ibi in nonnullis libris HOMERI emisisse sese *Nicolaï de VALLE* Versionem *Iliadis* ejusdem HOMERI, testatur ipse in *Epist.* ad REUCHLINUM, anno 1490. data.

(d) Invenitur hæc in mox citato Libro: *Illustr. Viror. Epistolæ ad Jo. REUCHLINUM*, 4º.

rerum pervenire posse , nisi inprimis hisce rudimentis . . . vacaverit.

Hoc modo cum inter litterarum studia adolevisset *Noster* , statui sese clericali mancipavit ; cumque expeditam ad dignitates ecclesiasticas viam claræ originis ergo haberet , tum *Eichstettensis* (e) tum *Augustanæ* Ecclesiæ cathedralis Canonicus est effectus. Et *Augustanæ* quidem Ecclesiæ Canonicos inter *Nostrum* ad annum 1498. lego apud *Corbinianum* KHAMMIUM (f) , qui ipse *Bernardum* , mox memorato anno , *Præpositi* quoque *S. Gertrudis* , *Augustæ* , dignitatem accepisse testatum reliquit. Auctore eodem KHAMMIO *Nostrum* anno 1505. *Scholastici* cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* honore auctum fuisse discimus (g). *Eichstadii* vero *Nostrum* perenne suæ in Proximum charitatis monimentum , fundato in eum finem *Gerontocomio* , post se reliquisse , tradit *Gabr. BUCELINUS* (h). Diu autem ante , quam in summa æde *Augustanæ* Canonici dignitatem consequeretur , simili honore

A 2

in

(e) Testatur hoc *Gabr. BUCELINUS* l. c.

(f) In *Hierarchia augustana* , P. I. cathedr. p. 611.

(g) *Ibidem* , & P. II. collegial. p. 86.

(h) In *Germania stemmato-graphica* , Tom. II. Ceterum in isto *Gerontocomio* , germanice BRUDERHAUS, ex fundatoris mente aluntur 12, Viri sive ob provectam ætatem , sive ob corporis imbecillitatem labori impares , quos vulgus lingua vernacula *Brudermänner* appellat. Portæ hujus *Gerontocomii* inscriptum legere est : *Has ædes Bernhardus Adelmann de Adelmansfelden Canonicus Eychstettensis vivus erexit , ac piis usibus dicavit.* Supra fores autem *Granarii* ad memoratum *Gerontocomium* pertinentis habentur sequentia : *Bernhard Adelmann von Adelmansfelden Thumbherr Stifter &c. im Jar unsers Herrn 1521.*

*Der Kasten zu Ehren Gottes gebauet ist ,
Und Trost dem Armen zu aller Frist.*

in *Eichstettensi* Ecclesia ornatum fuisse *Nostrium* invenio; etenim jam anno 1492. Kalend. Septembr. ab Episcopo *Eichstettensi*, *Guilielmo de REICHENAU*, ad HENRICUM VI. *Angliæ* regem, cum Historiis ac Reliquiis *Wilibaldi*, *Wunibaldi*, & *Richardi* missus est, quas idem rex, in civitate *Cantuariensi*, in Templo Salvatoris IX. Kalend. Octobris a *Bernardo* summa cum veneratione suscepit. Quæ legatio, *Nostro* certe perhonorifica, eo minus revocari in dubium poterit, quo luculentius eam litteris traditam ipse *Bernardus* sua inter scripta posteris transmisit (i). Majus huic narrationi pondus a dignitate *Custodis* dictæ Ecclesiæ *Eichstettensis* accederet, si eam *Noster* vere gessisset, uti quidam Scriptores voluerunt, seducti allegato a *Jo. Henrico a FALCKENSTEIN* in *Antiquit. Nordgau. continuat. Tom. II. p. 24.* Epitaphio *Nostri*: quod cum manifeste mendosum deprehensum sit (ut inferius docebo) valde dubito, utrum istam dignitatem *Noster* sustinuerit?

Interea, cum sub initia sæculi XVI. *Augustæ*, duce plurimum (ut videtur) ac incentore *Conrado PEUTINGERO* quædam *Societas litteraria* (k) coaluisset, *Noster* suo erga litteras amoris parum se satisfacturum credidit, sin minus ad eandem in primis nomen suum daret, ut hac ratione cum pluribus ejus ætatis Eruditis *Augustanis* operam sumptusque conjungeret, quibus multi præstantes libri

(i) Vide *Jo. Barthol. RIEDERER Nachrichten zur Kirchen-Geschichte. 8. P. II. p. 56.*

(k) De hac *Societate* aliquam, etsi brevem & exilem (cum documenta deficiant) notitiam habes in *Historia Vitæ & Meritorum Conr. PEUTINGERI* post *Jo. Georg. LOTTERUM* a me edita *Augustæ. 8º. 1783. pag. 69. 70.*

brī orbi litterato, typis adminiculantibus, traderentur; de qua re consuli debet *Præfatio*, GUNTHERI Ligurino, 1507. *Augustæ* excuso, præfixa, ubi inter alia hæc habentur; *Marquardus de STAIN Ecclesiæ Rambergensis Præpositus*, *Matthæus MARSCALK*, *Bernhardus & Chuonradus ADELMANN de Adelmansfelden Canonici*, *Chuonradus PEUTINGER*, ac *Georgius HERBERT Augustani Lectori salutem. Venit his diebus Augustam Chuonradus CELTES . . . quem, cum pro nostra ergo eum amicitia allocuti fuissimus, rogavimus, ut si aliquos libros antea nobis incognitos . . . reperisset, ut eorum, pro sua in omnes humanitate, copiam nobis faceret. Retulit Ligurinum quendam . . . se invenisse. . . . Adhortati igitur Chuonradum fuimus, ut exprimi formis curaret . . . cumque post aliquot tractatus sibi cum artifice parum conveniret . . . verebamur, cum unicum solum exemplar extaret, ne aliquo iniquo fidere iacturam, aut periculum aliquod pateretur: nostra itaque opera & ære tandem effecimus, ut artifex ille onus subiret. . . .*

Sic dum *Noster* litteris ac litteratis studere pergit, insolens ac inexpectatum status mutandi vitæque, quod superesset, spatium in monasterio quodam *Canonicorum regularium*, *Augustæ*, transigendi consilium capit, ita tamen ut *cum istis non ut professor, sed ut legitimus sacerdos viveret* (1). Causas, quibus ad hoc propositum suscipiendum adductus fuerat, longiori *Epistola* anno 1517, 24. Februarii, scripta, *Bilibaldo PIRCKHAMERO*, amico suo præcipuo, exposuit; quas ipsas rescire si cupis, Lector! adi *J. HEUMANNI Documenta litteraria*, ubi illa *Epistola* pag. 149, extat. Verum,

A 3 suasio-

(1) Consule *Epistolam Nostri ad Bilibaldum PIRCKHAMERUM*, inter *J. HEUMANNI Documenta litteraria*, p. 149.

suasionibus amici sui permotus , istud consilii paulo post abiecit , inque vocatione , qua vocatus (m) fuerat , permanere denuo locum constituit.

Incidit in ea tempora triste LUTHERI schisma ; cui dum incautius (n) favet *Noster* , pergraves sibi molestias concivit. Adversarium acerrimum expertus est Joannem ECKIUM Canonicum *Eichstetensem* , Virum per ea tempora celeberrimum , *Proto - Notarium & Nuntium apostolicum in negotio Lutherano*, quocum *Nostro* jam antea parum convenerat, uti plura *Epistolarum* ejus inter Jo. HEUMANNI *Documenta litteraria* , p. 145. & seqq. extantium loca evidenter declarant : in quibus ECKIUM *sophistam* , *monstrum* , *furciferum* , *blateratorem* &c. indecentissime vocat , & *continuæ temulentiae* accusat. Maximam autem mutuae simultatis causam ea re præbuisse *Noster* videtur , quod *Responsionem Canoniorum indoctorum Lutheranorum ad Joh. Eckium* , libellum omnis acrimoniae plenum , scribendum imprimendumque curarit. Utcunque se hæc habuerint , ECKIUS , dum pontificiam adversus *Martinum LUTHERUM* Bullam publicat , *Nostri* nomen , una cum aliis aliorum , figere in foro , & hac ratione nigrum theta ei inurere minime dubitavit. *Bernardus* famam læsam *Appellationis* via tueri primitus decrevit , cumque *Augustanus* tum temporis Episcopus , *Christophorus de STADION*, sententiam exsequi , maxime impulsu ejusdem ECKII , vellet , Ducum *Bavariæ* patrocínio telum intentatum declinavit. Subin vero mutato consilio , interventu constituit.

(m) Vide Epistolam *Nostri* aliam ad Bilib. FIRCKHAMERUM , l. c. p. 152. 154.

(n) Vide Epistolas *Nostri* , l. c. p. 168. 170. 174. 186. 191. 198.

stituti a se Procuratoris, *Sebastiani ILLSUNG* Clerici *Augustensis*, & Juris utriusque Doctoris *Absolutionis* & *Restitutionis* beneficium ob illicitam participationem, seu favoris, auxilii & consilii præstationem cuidam *Fr. Mart. LUTHER*... forsitan præstiti, ad cautelam saltem, ab *ECKIO* petiit, atque anno 1520. 9. Novembr. impetravit. Exemplum *Mandati* a *Nostro*, *Sebastiano ILLSUNG* dati; uti & Exemplum *Absolutionis Eckianæ* habentur in Libro *Jo. Barth. RIEDERER Nachrichten zur Kirchen - Geschichte* 8. quem Librum *P. II. p. 54. & seqq.* uti & ejusdem *RIEDERER Beytrag zu den Reformationen - Urkunden. 4° p. 9. & seqq.* consulere libeat, cui de hac controversia penitius cognoscere placet. Vide etiam *Jo. HEUMANNI Documenta litteraria, in Commentat. isagog. p. 93. & 188.*

Hac ratione e prædicta molestia eluctatus *Noster*, nominisque labe, quam passus fuerat, absterfa, sese ab amicitia *LUTHERI* sejunxit, ab eoque tuendo, & causâ ejus fovenda penitus abstinuit; ita ut historia plane nihil offerat, quod *Bernardus* noster in gratiam creditæ *Reformationis* ultra fecisset (o). Sed nec diu posthæc superstes mansit; cum sub finem anni 1523. vitam morte commutarit. Rei hujus luculentum testimonium exhibent binæ Epistolæ *Michaelis HUMMELBERGII*, a me ad calcem *Historiæ Vitæ ac Meritorum Conr. PEUTINGERI*. 8. 1783. p. 199. 202. vulgatæ: Prior illarum data XIII. Kal. Januarii 1524. (i. e. 20. Decembr. 1523.) *Conradum ADELMANNUM*, de quo sequenti paragrapho dicetur, morte fratris sui, *Bernardi* nostri, graviter afflictum consolatur: Posterior, data

A 4

XII.

(o) Ita testatur *Jo. Barth. RIEDERER* in Libro: *Beytrag zu den Reformationen - Urkunden. 4. pag. 25.*

XII. Kal. Febr. 1524. (i. e. 21. Januar. 1524.) epitaphium continet abs HUMMELBERGIO *Bernardo*, amico (ut *loc. cit.* p. 202. ait) *nuper vita fundito*, scriptum. Equidem *Jo. Henr. de FALCKENSTEIN* in *Antiquit. Nordgav. continuat. P. II. p. 24.* *Nostri* epitaphium in peristyllo Ecclesiæ cathedralis *Eichstettensis* adducit his verbis perscriptum.

Venerandus & nobilis D. Bernhardus Adeltmann ab Adelmansfelden, hujus Ecclesiæ Canonicus & Custos vitam hanc mortalem finivit anno Domini M. D. XLI. die vero nona mensis Nov. cujus anima feliciter in Domino requiescat.

Verum cum HUMMELBERGIUS, ut superius monui, alium annum mortis *Nostri* distincte annotet, necessario sequitur, in epitaphium a FALCKENSTEINIO allatum, aut describentis incuria, aut negligentia typographi, errorem irrepsisse. Insuper epitaphii a FALCKENSTEINIO citati mendositas ex eo evincitur, quod *Bilib. PIRCKHAMERUS* (p), quem anno 1530. diem supremam obiisse in confesso est, *Nostro* epitaphium concinnarit; qua re manifeste conficitur, *Nostrum* non anno 1541. sed jam prius, atque ante annum 1530. supremis fatis defunctum fuisse. Verum haud opus est, longius conjecturis agere; postquam benivola Amici cujusdam *Eichstettensis* sollertia omne mihi dubium eximit. Hic a me rogatus lapidem sepulchralem, FALCKENSTEINIO laudatum, a se accurate inspectum, nequaquam ad *Bernardum* nostrum, sed ad fratrem *Nostri*, *Casparum* ADELMANN (De hoc vide-

(p) Vide illius *Opera*. fol. *Francofurti* 1610. impressa, p. 26. ubi superius memoratum epitaphium legere est. Consule *J. B. RIEDERER Beytrag zu den Reformationen-Urkunden*, p. 24. 25.

videri poterit rursus *Gabr. BUCELINUS* in *Stemma-tographia Germaniæ*, *Tom. II.*) pertinere monuit, docuitque insuper ex *Mortuario Eichstettensis Ecclesiæ*, *Bernardum* nostrum, anno 1523. 16. die Decembris morte defunctum, in ædícula *S. Sebastiani* a se fundata sepulturam invenisse. Hinc, quæ superius ex *Epistolis HUMMELBERGII* conjeci, liquido comprobari deprehendes, Lector! Atque ut dicta magis confirmentur, veriora duo Epitaphia *Nostri* in mox nominata æde extantia hic subjicere placuit. Primum, in pariete Ecclesiæ lapidi insculptum, hoc est:

Postquam Bernardus Adelmann de Adelmansfelden Canonicus Eichstettensis S. Sebastiano ædem, Egenis hospitium, Sibi monumentum collocavit, obiit Anno gratiæ M. D. XXIII. die XVI. mensis Decembris. Disce timere Deum; mortem meditare; nepotum spes dubia est, Lector! fac bene, dum superes.

Alterum, faxy sepulchrali circumscriptum, sequentis argumenti est:

Adelmann

de Leonrod,

*Infig-
nia* Anno 1523. am Mittwoch *Infig-
nia*
nach Lucie starb der er-
würdig und edel Herr
Bernhard Adelmann von
Adelmansfelden Thumb-
herr zu Eichstätt und di-
ses Gottshauß und Bruder-
hauß Stifter. Gott gnad ihm.

Istis omnibus addere Excerptum! ex *Mortuario Ecclesiæ Eichstettensis*, mihi benevole communicatum, libet:

A 5

D. Ber-

D. Bernardus Adelmann , qui circa annum 1515. in Cantoria D. Gabrieli de EYB successit , & obiit 16. Xbris 1523. Eichstadii vigore Annotationis Calendarii de anno 1514. Fundator des Bruderhausß ad S. Sebastianum , ubi etiam sepulturam suam vigore monumenti in transitu muro infixi elegit.

Hæc de vita , muneribus , ac morte *Nostri* dicta satis funto. Juvat modo ad ea enarranda aggredi , quibus is Rempublicam litterariam demeritus est. Statim initio hujus Tractatiunculæ paucis attingi , quantum humaniores litteras cordi habuerit *Noster* , quamque gravibus verbis *Jo. REUCHLINUM* sit cohortatus , ut easdem sub auspiciis *EBERHARDI* Principis *Würtembergici* modis , quibus fieri posset , omnibus provehere conaretur. Hinc *Jacob. BURCKARDUS* in Libro : *De Linguae latinæ in Germania satis* , p. 241. merito *Nostrum* aliis præstantissimis viris annumerat , qui ad excitanda *Germanorum* ingenia & *Germanicæ* gloriam restaurandam plurimum contulerunt : eodemque loco *ADELMANNUM* præstantissimæ eruditionis virum vocat , & tanquam summum litterarum cultorem atque fautorem a *RITTERSHUSIO* & aliis laudatum , prædicat. Præterea *Noster* variis eruditorum sui ævi Viro-
rum sætibus in lucem typi adminiculo protrudendis curas sumptusque impendit , eaque ratione damnum studiosè reparavit , quo Rempublicam litterariam affecerat , quod illam nulla a se proprio Marte conscripta lucubratione (Nullam etsi multa sollicitè rimando indagare potui) locupletarit. Itaque is : ut *GUNTHERI Ligurinum* , de quo superius sermo habitus est , & quotquot ære *Societatis litterariæ Auguslancæ* proculi sunt , libros , ut *Responsionem* *Canonicorum indoctorum Lutheranorum*
ad

ad Joh. ECKIUM præteream : insuper *Marsilii FICINI* *Traſtatum de Epidemiæ morbo* abs Hieronymo RITIO *Ticinenſi* anno 1516. ex Italico in Latinum converti fecit, ut hac ratione de univerſo genere humano quam optime mereretur. Civibus præcipue *Auguſtanis*, in quibus poſt paucos annos (ſcilicet 1521.) lues contagioſa magnam ſtragem edidit, acceptiſſimum & eſſe debuit, & utiliſſimum fuiſſe cenſendum eſt hoc *Noſtri* propoſitum, de quo ipſe in *Epistoſis* ad *Bilib. PIRCKHAMERUM* (q) meminuit ſequentibus : *Marsilius FICINUS ſcripſit ſuis Florentinis conſilium contra Peſtem vernacula lingua, quod ob Auſtoris nomen communemque utilitatem in latinam linguam transferri curavi. Verum cum ignorem, an in ea translatione erratum ſit, ſi tibi otium fuerit, ac admiferis, tibi translationem cum exemplari mittam, ut pro tua industria aut aliorum, ſi quos ſcientes utriusque linguæ apud te habueris, eum libellum legas, ac ſi quid emendandum eſſe cenſes, emendes. . . .* Atque iterum : Cum libello *Marsilii de Peſte* nolui te in præſentiarum moleſtare ; quamvis verear, neis, qui tranſtulit, nimium ſibi ipſi ſit ſiſus. *Longobardus* quoque eſt, ac ea (ut noſti) lingua non omnino cum *Toſcana* concordat ; ob eas cauſſas hætenus diſtuli librum edere. Hæc *Noſter* anno 1517. ad amicum ſuum. Anno vero 1518. dictum librum, haud dubie recognitum, foras emiſit, in 4to, titulo ſequenti : *Traſtatus ſingularis doctiſſimi Viri Marsilii FICINI de Epidemiæ morbo, ex Italico in Latinum verſus.* Subſcriptio ad finem ſic ſonat : *Auguſtæ Vindelicorum in Sigismundi GRIMM Medici & Marci WYRSUNG officina excuſaria. Anno virginæ partus*

(q) Invenies eas inter *Jo. HEUMANNI Documenta literaria*, p. 155. 157.

partus *M. D. XVIII. sexto Kalend. Octobres (r)*.
 Tractatui ipsi præit Epistola Verforis, Hieronymi RITII, quam hoc loco adfuere non ineptum
 judico :

Reverendo & omniphariæ virtutis Viro D. Bernardo ADELMANNO de Adelmansfelden Canonico & summo Scholastico Augustano Hieronymus RITIUS (s) Ticinensis S.

Et si, Vir clariss. his diebus mihi ob varias rerum occupationes vix quicquam esset otii, ut tuo tamen desiderio obsequium præstarem, reliquis partim postpositis negotiis ex Tuscho peregregium Epidemiæ libellum tuum in latinum, quam potui, fideliter expressi; celeberrimoque nomini tuo, ne in publicum sine tanto fautore prodiret, jure dedicandum existimavi. Adde quod auditor revisorque erit Sebastianus STAMLER (t) J. V. Doctor, Canonicus Brixinensis atque ibi D. Virginis Ecclesiæ Præpositus, Vir quidem eruditorum politissimus ac tui simillimus. Vos igitur, ut clementissimi estis, si quid minus erudite, eleganter, quam hic vester conspectus expostulat, eduxero, mihi pro vestra ingenti humanitate veniam dabitis; non enim verborum elegantiam (quam nec rei natura in hoc ipso dicendi genere patitur) sed veram fidamque interpretationem curavi: quam quidem serena fronte accipite, ac parcite. Quasi enim abortivus hic

(r) Extat hic *Tractatus Marf. FICINI* in Bibliotheca Collegii quondam Societatis Jesu.

(s) De Hieronymo RITIO rariores, quam fortassis par est, notitiæ existunt; quo ipso adductus sum, ut *Ejus* Epistolam integram supra apponerem.

(t) De Gente Stamleriana videri poterit, si placet, Perilluſtr. Pauli a STETTEN junier. *Geschichte der adelich. Geschlechter zu Augsburg*, 4o. p. 237.

hic factus est ; sed , qualis , vestrum est mancipium : & (ut dicitur) mola salsa litant , qui thura non habent. Valete ambo RITIIQUE memores. Augustæ Vindeliciæ , præcipiti admodum calamo , Idibus Maii , M. D. XVI.

Hæc de *Traſſatu Marſilii FICINI*. Reſtat , modo , de *Epistolis Noſtri* , quæ ad nos uſque pervernerunt , dicere. Sunt illæ :

I. *Epistolæ II. ad Joannem REUCHLINUM* ; prior , data ex *Steten* , vel *Aurelia* potius , VI. Nonas Octobres , Anno ſalutis M. CCCC. LXXXIII. poſterior , data *Aiſladii* IV. Nonas Novembres , Anno ſalutis M. CCCC. LXXXX. Extant cum *Illuſtrium Viro- rum Epistolis* . . . ad *Joannem REUCHLINUM* , in 4to. *Hagenoæ. 1519. procuſis*. Prioris argumen- tum , ingensque ſimul *Noſtri* ſtudium , in bonis lit- teris , lingua præſertim *latina* , ope *REUCHLINI* promovendis , plurimis exponit *Jac. BURCKHARDUS* in Libro : *De Linguae latinæ in Germania ſatis* , p. 242. & ſeqq. In poſteriori autem *Noſter REUCHLINO* ſatyricæ arguenti , quod nihil in lucem aut ſcribendo aut dicendo proferret , modeſte reſpondet : Addit ſubin litteraria quædam.

II. *Epistolæ XXXIX. ad Bilib. PIRCKHAME- RUM* , ab anno 1516. uſque ad annum 1523. ex- currentes , quas *Jo. HEUMANNUS* ſuis *Documentis litterariis* , 1758. *Altdorfii* , in 8°. editis inferuit ; monens in *Commentatione iſagogica ad Documenta* hæc , pag. 92. ſe reperiſſe præterea *epistolæ quædam Bernardi temporis nota carentia* , & ad rem libra- riam potiffimum pertinentia , quæ vulgare omiſit : do- lens inſuper deſiderari *Epistolæ a Noſtro de lite* , abs *ECKIO* ſibi mota , perſcriptas.

III.

III. *Epistolæ ad Vitum BILDII*, Monachum Ord. *S. Benedicti* in monasterio *SS. Udalrici & Afaræ*, *Augustæ* (u) ineditæ exsistunt in *Volumine III.* manuscripto dicti *BILDII*, in Bibliotheca ejusdem cænobii; uti monui in *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphabeto I.* (in *Vita BILDII*) pag. 32.

Non est, quod dubitem, multo plures *Bernardi* nostri *Epistolas* aut interiisse temporis cursu, aut adhucdum in bibliothecarum angulis delitescere. Hanc suspicionem merito movet copiosa lateque diffusa amicitia, quam ille cum plurimis suæ ætatis *Eruditis* coluit, utpote *Litteratorum* juxta ac *litterarum omnium patronus* ac *fautor studiosissimus*, & qua talis, passim in *Scriptis* sui ævi prædictus. Quare haud alienum a proposito reputo, eorum, quibuscum *Nostro* jucundissima animorum conjunctio fuit, præstantiores saltem aut minus notos nominatim laudare; uti *Jo. REUCHLINUS* (x) *Bilibaldum PIRCKHAMERUM* amicorum *Nostri* facile principem (y) *Jo. OECOLAMPADIUM* (z) *Michael*

(u) *Vitam Viti BILDII* descripsi fuso stylo in mea *Bibliotheca Augustana*, *Alphabeto I.* p. 10. seqq.

(x) *Nostri* cum *REUCHLINO* amicitiam testantur *Epistolæ* binæ superius allegatæ. Confer *Jo. HEUMANNI Documenta litteraria*, p. 146. 180. 184. & *Jo. Barthol. RIEDERER Beytrag zur Reformation - Urkunden*, p. 24.

(y) Huic se amicissimum comprobavit multis litteris ad eum datis, quas *Jo. HEUMANNUS* in *Documentis litterariis* exhibere supra monui. Habuit eundem quoque socium malorum abs *ECKIO* intentatorum. *Epistolas* autem *dedicatorias Bilibaldi* ad *Nostrium* vide inter ipsa *Bilibaldi Opera*, *Francfurti 1610. in folio excusa*, pag. 232. Consentit *J. G. DOPPELMAYR von Nurnberg. Kunstlern.* fol. p. 39. in *Notis*.

(z) V. *Jo. HEUMANNI Documenta litteraria*, p. 192. & alibi. *Jo. Barth. RIEDERER*, l. c. p. 24.

thael. HUMMELBERGIUM (a) ERASMUM Roterodamum (b) Nicol. ELLENBOGIUM (c) Mart. LUTHERUM (d) Comitem de NUENAR (e) Jacob. SPIEGELIUM (*) & cum sexcentis aliis *Bohuslaum Boemum Baro-*

(a) V." Mich. HUMMELBERGII Epistolas, ad calcem *Historia Vitæ atque Meritorum* Conr. PEUTINGERT, a me 1783. *Augustæ*, in 8°. editæ, ubi *Bernardum nostrum*, *amicum candidissimum*, p. 199. appellat.

(b) *Amicum Nostro* fuisse, testatur J. B. RIEDERER, l. c. p. 24.

(c) Hic *Nostrum*, in Epistola sua ad Conr. PEUTINGERUM (ad calcem *Convivalium Sermonum* PEUTINGERT a G. G. ZAPF, *Augustæ*, editorum) *virum humanissimum*, *sibi que non mediocriter affectum* appellat.

(d) Quanti amicitia LUTHERI, justo, ut videtur, arcior profusiorque constitit *Nostro*, superius dictum est.

(e) NUENARII, seu NEVENARII amicitiam, utpote & Canonici & Docti, ambivisse *Nostrum* constat ex Epistola Ejus, inter Jo. HEUMANNI *Documenta litteraria*, p. 179. extante; & consecutum quoque esse, credibile est.

(*) Huic *Noster Bernardi WURMSERII Jcti Orationem habitam nomine illustr. & magnif. DD. Oratorum Imperii, die S. Andreae, ultima Novembris MDXIX. coram sacratissimo Cæsare (Carolo) in Molino Regis prope Barchinonam, in præsentatione Decreti Electionis, cum Responsiva Mercurini Albonen. de GATTINARIA communicavit: quam SPIEGELIUS MOX, typis ut excuderetur, ad Sodalitium litterarium Selestadtense misit, sequenti præludens Epistola: Jacobus SPIEGEL regius a secretis Dominis VOLZIO Abbati, WIMPHELINGIO & PHRYGIONI Theologis, RHE-
NANO & SAPIDO Philosophis, ceterisque litterarii Sodalitii Selestadiensis amicissimis S. D. Saluum sit Sodalitium patrium. Hujus *Augustanæ ædis* haud incelebris nominis Canonici D. Bernardus ADELMANN de Adelmansfelden nudius quartus Orationem coram CAROLO recens Cæsare electo . . . habitam in præsentatione Decreti (ut ajunt) Electionis: item Orationem responsivam mihi communicavit, quas statim fratris amannensis opera exscribendas curavi, ut ad eos protinus iret. Si lecta placuerint . . . nihil est, quin ex-
eant*

Baronem de HASSENSTAYN (f) atque Joann. STURNUM Francum de Smalcaldia, cujus ad Nostrum extat sequens Epistola, amicitiae cum ambobus ex-cultae index certissimus:

STURNUS *Bernardo* ADELMANNO *de Adelmansfeldia S. P. D.* Quam sincera, quamque vetusta tibi, clarissime ADELMANNE! cum Bohuslao nostro est amicitia, & ex mutuis vestris litteris & pretiosis donis invicem missis cognosco, & indies magis magisque perspicio. Jucundissimum visum est, quam concordi, quam benivolo, & suavi etiam atque sincero: & denique quam uno sitis animo conjuncti. Prædicent alii Thesei cum Pirithoo, Horestis cum Pylade, aliorumque id genus amicorum conjunctissimas voluntates. Ego certe, si quid dignum doctis me auribus daturum confi-

eant in multitudinis usum, una cum regiis litteris, quibus gratiae aguntur Electoribus . . . ac pontificio Brevi, quo LEO, magnus Sacerdos, CAROLO nostro congratulatur. Valet & triumphate barbariei victores inclyti! Salutat vos omnes Chuonradus PEUTINGERUS. Ex Augusta Vindel. Kalendis Martii, MDXX. Extat hoc Opusculum in Bibliotheca publica Augustana.

(f) Extat in Bibliotheca Collegii quondam Societatis Jesu, Augustae, Liber hoc titulo: *Opuscula Bohuslai Boemi Baronis de HASSENSTAYN, quæ hoc volumine continentur. Ad Vladislaum Pannonie & Boemie Regem in funere Anne Regine conjugis Elegia consolatoria. Elegia ad XIV. Sanctos, quos vulgo Auxiliatores vocant, de peregrinatione sua gratias agens. Ad Joannem Sturnum Francum de Smalcaldia de Avaritia libellus. Summos christianos Principes contra Thurcas excitans, adhortatorium Carmen. in 4to sine indicio anni, loci, & typographi. Horum igitur Opusculorum postrema duo STURNUS Nostro, superius verbatim expressa Epistola, nuncupavit. Conferenda omnino est Jo. Christoph. COLERI Commentatio historica de Bohuslai HASSENSTEINII &c. Vita. 4o. Wittibergæ. 1721. in qua mentio de Bernardo nostro fit.*

confiderem ; pro virili meo ADELMANNI & Bohuslai amicitiam priscorum illorum omnium amore ardentissimo ostenderem ardentiorum. Quæ res cum ita habeat , arbitratus rem indignam , latitare Bohuslai nostri penes me quoddam egregium , quod tibi , humanissime ADELMANNE ! ut cetera ejus omnia , non sit commune ; hunc iccirco ejus nuncupatim dicatum de Avaritia librum , nomini tuo inscriptum tibi mitto. Libellum quoque heroico scriptum carmine , in quo christianos Principes ad bellum contra Thurcas hortatur , adjeci , etiam atque etiam orans ac rogans , ut utrisque in publicum (digni namque sunt , qui ab omnibus legantur) tuo auspicio prodire liceat : in quo minime dubites velim , gratificaturum te doctis omnibus : mihi vero singularis etiam benivolentiæ in me tuæ præstabis non mediocre testimonium. Vale feliciter. Datis Hafsenslene , XXVI. Decembris M. D. VIII.

ADELMANN (*Conradus*)

Frater præcedentis *Bernardi* ADELMANN natus minor , sed fratre valentior pleniorque doctrina (a) sæculo XV. paulatim ad finem vergente in hanc lucem prodiit. Hunc ad annum 1483. inter Inscriptos Academiæ *Tubingensis* , apud *Mart. CRÜSIUM* (b) : ad annum vero 1486. inter Inscriptos Academiæ *Ingolstadiensis* apud *Jo. Nepom. MEDERER* (c) reperio. Anno 1488. *Noster* Ecclesiæ *Elvacensis* Canonicus factus

(a) Vide *Joann. Bartholomæi RIEDERER Beytrag zu den Reformationen - Urkunden*, p. 24. Confer, si lubet, *Mart. LUTHERI Opera*.

(b) In *Annalibus Suevicis* , *Dodecade III.* p. 466.

(c) In *Annalibus Academiæ Ingolstadiens.* Tom. I. p. 31.

Bibl. August. Alph. II. B

etus est (d) similemque dignitatem anno 1502. in cathedrali *Augustana* obtinuit (e); in qua postrema Ecclesia etiam *Cellarii* munere functum esse *Conradum*, a *Corb. KHAMMIO* monemur (f). Hinc in *Thesauro bibliothecali*, *Tom. II. p. 209.* mendose *Cancellarius Augustensis* appellatur; quem eum nullibi lego, sed *Cellarium*, vel *Cellerarium Augustanæ Ecclesiæ cathedralis. Eichstettensis* quoque Ecclesiæ Canonicum solus *Jo. Henr. de FALCKENSTEIN* (g) facit; & recte quidem, nam anno 1528. canonicatum hunc (ut consueto vocabulo utar) resignavit; uti me iterum amicus meus *Eichstettensis*, in præcedenti paragrapho laudatus, monuit: qui cum insuper Excerptum ex *Mortuario Ecclesiæ Eichstettensis* (ad annum 1525. 18. Augusti) mecum communicarit, istud hic subjiendum mihi esse censeo: *D. Conradus Adelman de Adelmansfelden, ad Præsentationem D. Joannis de Seckendorff, ad Canonicatum & Præbendam D. Bernardi Arzt, cui, qua Legum Doctori & Præposito Herriedensi ad hunc Canonicatum anno 1479. 11. Martii a D. Vito de Rechenberg Decretorum Doctore, Decano Ecclesiæ Eichstettensis, & in Spiritualibus Vicario generali, nomine Ven. Capituli, possessio data fuit, per D. Erchingerum de Rechenberg Seniore investitus est. Resignavit anno*
1528.

(d) *V. Corb. KHAMM Hierarch. Augustana, P. I. cathedr. p. 612. & in Ausario P. I. cathedr. p. 153. Confer Jo. Henr. de FALCKENSTEIN Antiq. Nordgav. continuat. Tom. II. p. 24.*

(e) *V. Corb. KHAMM, l. c. p. 612. Gabr. BUCELINI Stemmato - graphiam Germaniæ, Tom. II.*

(f) *In Hierarch. August. P. I. p. 612. Concordant BUCELINUS & FALCKENSTEINIUS ll. cc.*

(g) *In Antiquit. Nordgaviens. continuat. Tom. II. p. 24.*

1528. *secundum tenorem Prothocolli Capitularis sub dato penultimi Decembris dicti anni.*

Fuit *Noster* vir multo litteratissimus , Musis earumque cultoribus & amicus & charus apprime. Hinc factum , ut una cum fratre *Bernardo* (quod monui) exorienti *Societati litterariæ Augustanæ* cito accedendum sibi esse putarit. Insuper fratris sui vestigia studiose premens viros ætatis suæ eruditos ad præclara Opera conscribenda hortari , conscriptaque prælo subicere , ut juris fierent publici , suarum maxime partium esse existimavit. Quæ ex re quemadmodum laus permagna *Nostro* debetur , ita eidem a me inferius pro merito reddetur.

Cum *Martinus LUTHERUS* sua per *Germaniam* dogmata spargere cæpisset , *Noster* , ubi rem in sinistram inclinari partem viderat , cito manum de tabula movit , satiusque duxit avitam retinere fidem , quam nova sectari (*h*). Quid autem vere de *LUTHERO* ejusque causâ senserit *Noster* , declaravit in Epistola ad *Georg. SPALATINUM* , paulo inferius commemoranda.

Exeunte anno 1523. suavissimo fratre suo , supremis fatis defuncto , orbatus abs *Michaele HUMMELBERGIO* , *Bernardi* obitum edocto , per litteras consolari meruit : qui ipse suæ erga mortuum æque ac superstitem fratrem amicitiae magnopere sese defuturum esse est arbitratus , sin minus & defuncto justa perfolveret , & vivo solatium pro virili adhiberet ; de qua re videsis *HUMMELBERGII Epistolas* , in fine *Historiæ Vitæ atque Meritorum Conradi PEUTINGERI* , abs me 1783. *Augustæ* typis vulgatæ , p. 199. 202. 205.

B 2

Pulso

(*h*) Vide Jo. Barthol. RIEDERER *Nachrichten zur Kirchen - Geschichte &c.* Tom. 11. p. 55.

Pulso ex urbe *Augusta* anno 1537. Clero universo (i) *Noster* Religionis causa *Dillingæ* aliquamdiu exulavit; quod exilii tempus ne sine aliquo fructu & utilitate Reipublicæ litteratæ abiret, *Kilianum* LEIB, *Rebdorsensis* prope *Eichstadium*, Ord. *S. Augustini* Canonicorum regularium, monasterii Priorem (k) litteris, in quibus illius sententiam de diversarum Translationum S. Bibliæ causis sciscitatus est, datis adduxit, ut is Tractatum de *sacra Scripturæ diffonis Translationibus* conficeret: quem *Noster* postea typis vulgavit, *Epistola* prævia a se ornatum. Sed de hoc postea sermo redibit.

Tandem anno 1547. ad fratrem, pluresque abiit senex admodum (ut calculo inito colligi potest; cum jam anno 1483. ad optimas litteras addiscendas sese contulerit; quod superius monui) tumulum in peristylio Ecclesiæ cathedralis *Augustanæ* fortitus, addito sequenti titulo (l)

Anno salutis M. D. XLVII. VI. die Februarii obiit venerabilis ac nobilis Conradus Adelmann ab Adelmansfelden, Canonicus & Cellarius Augustensis.

Sed

(i) V. *Pauli a STETTEN senior. Geschichte der H. R. R. Stadt Augspurg*, Tom. I. p. 342. Confer *Thesaurum bibliothecalem*, Tom. II. p. 209.

(k) Fuit LEIBIUS vir doctissimus, trium linguarum peritus. De se ipse sequentia narrat allegati Tractatus initio: *Ego jam annis plus quinquaginta duobus sacros audiui atque legi libros; legi quoque & vidi Eruditorum commentaria; nonnihil operæ linguis hebraicæ, chaldaicæ, græcæque discendis impendi; vidi atque animadverti. . . Translationum varietatem. Intendi tum animum, ut ex hebraicis atque chaldaicis S. Scripturæ assequerer veritatem &c. &c.*

(l) V. *KHAMMII Hierarch. August. P. I. cathedr.* p. 612.

Sed jam de *Nostri*: in rem litterariam meritis. Quo statim loco monendus es, Lector! id, quod in *Bernardo* dolumus, ipsum & in *Conrado* dolere nos debere: scilicet quod nec iste aliud ingenii monumentum præter *Epistolas*, de quibus mox agetur, reliquerit. In aliorum vero Eruditorum Operibus vulgandis studiosissimus, *Richardi BARTHOLINI*, viri eruditissimi, de *Conventu Augustensi concinnam Descriptionem*, rebus etiam externarum gentium, quæ interim gestæ sunt, cum elegantia interfertis. in 4to. MDXVIII. typis publicavit, eleganti Epistola *Paulo de OBERSTEIN*, Præposito *Viennensi*, Consiliario cæsareo a se nuncupatam: in qua non solum hujus lucubrationis prelo excudendæ promotorem sese, sed & conscribendæ *BARTHO-LINO*, quem quotidianis ad id precibus lacessivisset, auctorem incentoremque fuisse, diserte prodit. Porro, quod *Conradus* a *Bartholino* quotidiano flagitio orbi erudito impetrarat, suæque opera interveniente typis exscriptum dederat, Opusculum tanti visum est *Joann. Georg. SCHELHORNIO*, ut illud inter *Amoenitates Historiæ ecclesiasticæ, & litterariæ*, Tom. II. pag. 666. recudi fecerit: *Jacobo* autem *BURCKHARDO* in Libro: *De Lingua latine in Germania satis*, p. 242. minime intactum abierit, qui inde etiam occasionem arripuit, *Conradi nostri haud indocti*, ut ait, minusque inglorii singularem erga patriam, *Germaniam*, amorem (ne forte illa inertiae a posteris vere insimularetur, sin minus *Conventus* ille *Augustanus* a quoquam litteris traderetur) laudibus extollendi; quem *Burckhardum*, etiam *L. c. P. II. pag. 270.* consulas velim. *BARTHOLINUM Frid. Jac. BEYSCHLAGIUS* quoque in suam *Sylogon Opusculorum*, & *SENCKEN-*

BERGIUS in sua *Selecta Juris & Historiarum* transire fecerunt.

Simili ratione *Conradus* noster *Kiliani LEIB Prioris Rebdorfensis*, trium linguarum periti, *Tractatum de S. Scripturæ dissonis Translationibus* (m) anno 1542. typis publicari curavit, prævia Epistola a se ornatum, in qua hæc legere est: *Cum cuperem tot diversarum causarum Translationum cognoscere, consului in hac re R. Kilianum LEIB ... virum pericia linguarum & integritate vitæ clarum, multis annis in arcanis litteris versatum, petiique ab eo, ut pro suo in me amore me edoceret, quæ forent tot diversitatum causæ. Gessit mihi morem vir eruditus & plerasque hujus rei causas per epistolam mihi significavit. Quam incubratiunculam non sum passus intercidere, eamque tradidi excusoribus litterarum. . . .* Ceterum per hujus Epistolæ contextum *Conradus* noster apertis verbis ostendit, quantum a perturbationis illorum temporum opinionibus abhorreret ipse; adeo ut crisin *Jo. Bartholomæi RIEDERER* (n) etsi immeritus, ob id incurrerit.

Hæc sunt Opuscula, obstetriciam *Nostri* sortita opem; de quibus mihi quidem constat. Quare relinquens in medio, an alia insuper sint hujus com-matis, meam notitiam fugientia, ad recensendas *Conradi* nostri *Epistolas*, quas solas ab eo haberi, superius monere me memini, procedo. Sunt illæ:

I. Epi-

(m) De raro hoc & admodum infrequenti Opusculo videri poterit *Thesaurus bibliothecalis*, Tom. II. P. II. pag. 209. *Frid. Jac. BEYSCHLAGII Sylloge &c.* Tom. I. Fascic. II. p. 434.

(n) In Libro: *Nachrichten zur Kirchen - Geschichte*, Tom. II. p. 55. Confer *Frid. Jacob. BEYSCHLAGII Syllogen Opusculorum*, Tom. I. Fasc. II. pag. 434.

I. *Epistola ad Joannem REUCHLINUM*, data ex *Ellwangen*, XXVI. Aprilis (sine anni indicio) extat cum *Illustrium Virorum Epistolis ad Jo. REUCHLINUM*, *Hagenœ*. 1519. in 4to. excusis; in qua inter alia fatetur: sibi REUCHLINI litteras cum ob earum ornatum & condecentiam, tum etiam *propter inveteratam familiaritatem* jucundissimas fuisse.

II. *Epistola ad Georgium SPALATINUM*, vernaculo sermone scripta, dataque 1518. 18. Octobr. invenitur inter Opera *Martini LUTHERI Germanica Wittebergæ*. Tom. IX. p. 60. & *Jenæ*. Tom. I. p. 123. In hac *Epistola Conradus* noster SPALATINO narrat, qualem sese LUTHERUS in *Conventu Augustano*, eodem anno habito, coram Legato apostolico gessit, quæve promissa dedit. Digna est *Epistola hæc Conradi* nostri, quæ tota legatur.

III. *Epistola ad Paulum de OBERSTEIN*, de qua superius egi, & quæ habetur præfixa *Richardii BARTHOLINI Descriptioni Conventus Augustani*, anno 1518. *ibidem* habiti, eodem anno in 4to. excusæ. Reperitur etiam in *Jo. Georgii SCHELHORNII Amoenitatibus Historiæ ecclesiasticæ & litterariæ*, Tom. II. p. 666.

IV. *Epistola ad Joannem AVENTINUM*, data *Augustæ*. 1526. 10. Decembris. Hac *epistola Noster*, una cum Collega suo *Matthæo MARSCALCKO a Pappenheim*, de quo inferius suo loco dicetur, AVENTINUM significantissimis verbis cohortatur, atque incitat, ut meditatibus *Annalibus Boicis* vulgandis quamprimum vires omnes, ingeniumque totum impendat. Reperies eam ante ipsos *Annales Boicos* typis impressam.

V. *Epistola ad Kilianum* LEIB Priorem *Rebdorfsensem*. Præmittitur ejusdem LEIBII opusculo seu epistolæ de *S. Scripturæ dissonis Translationibus*. 1542. in 4to. cui *Noster* lucem dedit. Utramque Epistolam recudi fecit *Ja. Georg. PALMIUS*, & *Libro suo historico, de Codicibus Vet. & Nov. Testamenti, quibus Lutherus, . . . usus est &c.* *Hamburgi. 1735. in 8° impresso adjecit. Confer Librum: Neue Zeitungen von gelehrten Sachen. Leipzig. 1735. 8°. p. 86. & seqq.*

VI. *Epistolæ IV. ad Vitum* BILDIIUM *Monachum San - Udalricanum Augustæ*. Harum primus meminit *P. Bernardus PEZ* in *Dissert. isagog. ad Tom. I. Thesauri Anecd. noviss. p. XXXII.* & post hunc ego in *Bibliotheca meæ Augustanæ Alphabeto I, pag. 32. (in Vita BILDII)*. Eas hoc loco inferere non ineptum judicavi, quod nec multæ sint, nec omnino futes.

I.

Salutem plurimam, *Vite!* frater ac amice in primis observande. Dedit mihi *Beruhardus* frater meus pridie tuas litteras legendas, in quibus significasti, ut, quandoquidem fratrem meum diligeres, ego quoque inter amicos meos te fusciperem ac connumerarem; id quod valde visus es, *Vite* optime desiderare. Ego vero, qui jam antea ob amorem & benivolentiam, quo tibi frater meus conjunctus est, plurimum te dilexi, lectis tuis litteris, te propter doctrinam ac alias egregias tuas virtutes pro amico ac fratre optimo ac jucundissimo amplector ac fuscipio. Et si usquam obtulerit occasio, ut operam *Conradi* tui indigeas, cave... injuriam mihi feceris, nisi ea ad libitum tuum utaris. Vive itaque feliciter, & vale, optime *Vite!* & mei in orationibus tuis erga Deum clementissimum aliquando meminisse velis; hoc idem, si quid

quid valere possunt peccatoris orationes, de me tibi quoque persuadeas atque polliceare (*).

Tuus Conradus Adelmann
de Adelmansfelden.

(*) Caret Epistola hæc anni nota ; sed quia cum Epistolis anni 1520. permixta invenitur, dubio procul hoc itidem anno exarata fuit,

II.

Salutem in Christo. Litteras tuas, *Vite* charissime frater! accepi consolationis ac tuæ erga me dilectionis plenas. Spero quidem, ut scribis, non male cum fratre meo felicissimæ recordationis actum, qui sæculum hoc malignum deseruerit, sed ad veram patriam nostram, ad Christum, cujus gloriam quæsit semper, profectum. Tam dulcis tamen, optime *Vite*! inter me & ipsum, ac diutina conversatio, absque ulla contentione fuit, ut (tibi aperte mentem meam detegam) ut nihil unquam in hac vita pertulerim molestius illius morte. Utcunque tamen sit, divinæ voluntati non resistendum fore, mihi reluctante animo vix persuasi, quæ semper bona, quæ, utinam fuerit in terra, sicut in cælo. Te vero interim post fratris obitum, ut fratrem mihi dilectissimum, amplector, & si quid unquam erit, in quo tibi prodesse valuerō, experieris a me diligi. Fac postremo, optime *Vite*! quandoquidem frater meus valde te dilexit, ut in orationibus tuis erga misericordissimum Deum illius candidissimæ animæ sis memor. Vale, & felix ac faustus tibi sit novus ac subsequens annus (*).

(*) Scilicet annus 1524.

III.

Salutem in Christo. Instrumentum astrologicum & litteras *Spalatino* misi, ut desiderabas, optime *Vite*! Hoc volui ne nescires, & ne ejus rei sis sollicitus. Mitto ad te *Defensionem Oswaldi Miconii*, Lucernam (*) Turricensium, ad Sacerdotes Helvetios, hominis sane docti & eleganter scribentis. Respiciit hoc tempore clementi vultu Germaniam benignus Deus; multi enim docti & præcipue sacris litteris faventes inter Germanos emergunt. Mitto præterea Epistolam *Erasmi* ad Joannem *Fabrum*,

Constantienſem Vicarium ; & item aliquot Poſitiones , quas Balthaſar *Fridberger* nuper ſe diſputaturum pollicitus eſt , ut & tu , qui parietibus incluſus es , intelligas , quid in hoc turbulento ac inquietiſſimo mundo agatur : quæ ſi antea non legiſti , voluptate te afficient. Quæ poſteaquam legeris , remitte , & interim in Chriſto bene vale.]

Zwinglius de veris & falſis paſtoribus edidit , quod fortassis excudetur. Reſtitui amico , qui mihi copiam legendi fecit ; alioqui ad te miſiſſem : in quo libello „pſeudo - paſtores plane tractat , ut merentur (**).

(*) Ita *Codex* habet. (**) Hæc epiſtola cum aliis anni 1524. in *Codice* permixta extat.

IV.

Gratia & pax a Deo. Quod ſignificaſti , *Oecolampadius* ſcripſiſſe in Apocalypſin , nunquam antea intellexi a quoquam , optime *Vite!* & vix credo ; alioqui fortasſe me non latuiſſet. Quod vero *Zwinglius* & *Oecolampadius* faveant opinioni *Carlſtadii* de Sacramento Altaris , id quoque me latet. Verum quidem eſt , quod *Oecolampadius* jam pridem ad me ſcripſit : ſi ſperem admonitionem meam apud *Urbanum* (*) valere , ut eundem adhorter , ne præceps ſit in ſcribendo de hac re ; ſecique , quod juſſit *Oecolampadius* : quandoquidem *Oecolampadius* ait , ſe quoque de his rebus ante annos aliquot audiviſſe doctiſſimos quosdam , & nuper contuliſſe. Fortasſis ſi dabitur otium & vita , aliquando te adibo & mecum afferam *Oecolampadii* litteras , quas paucis hætenus volui communicare ; ſed te non celabo. Scripſit quoque *Oecolampadius* , *Martinum* ſcripſiſſe Baſileam in cauſſa li : ar : ſe non congreſſurum cum *Eraſmo* , quandoquidem rem non videatur tractare ſerio. Ad proximas nundinas *Frankfordienſes* ſpero , nos habituros *Jeſaiam Oecolampadii*. Vale in Chriſto , optime *Vite!* & fiduciam in cæleſti patre noſtro , cui curæ ſumus , omnem conſtitue (**).

(*) Intellige *Rhegium*. (**) Hæc littera ad finem anni 1524. ſcripta fuiſſe videtur.

BISSE.

BISSELIUS (*Dominicus*)

De BISSELIO nostro fufius agit *Francifcus* PETRI in *Germania canonico - Auguftiniana* (a), quam hic excerpere lubet , ita tamen , ut quæ a me ulterius obfervata funt , adjiciam.

„ *Dominicus* BISSELIUS *Babenhufanus* Suevus,
 „ ad *S. Crucem Auguftæ Vindelicorum* anno 1652.
 „ facrum *Ordinem canonico - Auguftinianum* pro-
 „ feffus, exinde pluribus annis tum *Oeconomi*, tum
 „ *Decani* officio præcipuus ; Vir multæ lectionis ,
 „ ac meritiffimus dicti *Ordinis* fui *Zelotes*, in solen-
 „ ni monafterii fui vifitatione ab *Ordinario* loci, feu
 „ Celfiffimo ac Reverendiffimo DD. *Joanne Chrifto-*
 „ *phoro* S. R. I. Principe & Epifcopo *Auguftano* ,
 „ *Vir univerfaliter doctus* , appellari promeritus ;
 „ idem fuperioribus annis poft fpontaneam *Deca-*
 „ *natus* refignationem in *Confeffarium* & in *Spi-*
 „ *ritualibus* *Rectorem* nobiliffimi *Parthenonis Ma-*
 „ *riæburgenfis* fub diocefano limite *Eyftettenfi* po-
 „ ftulatus , inde ad *Collegium* fuum poft plures
 „ annos reverfus , vitam ufque ad completum
 „ *Profeflionis* religiofæ , & *Sacerdotii* *Jubilæum*
 „ protraxit , quam tandem fenio confectus , opti-
 „ meque de facro *Ordine* meritis religiofe conclu-
 „ fit anno 1710. 19. Decembris, elucubratis in vi-
 „ ta , typoque vulgatis fequentibus libris :

„ I. *Apologia pro Profefione S. Dominici* , *Or-*
 „ *dinis Prædicatorum Fundatoris* , prius vero *Cano-*
 „ *nici Regularis* contra R. P. *Dominicum* AUREN-
 „ *HAMER* ejusdem *inftituti Fratrum Prædicatorum*
 „ *Præ-*

(a) Habetur hæc in *Collektione Scriptorum Rerum ihi-
 florico - monaftico - ecclefiaftic.* Tom. III. quem vide pag.
 139. 140.

„ *Præsentatum: S. Patrem Dominicum Canonicum*
 „ *de Ordine Præmonstratensi fuisse, contendentem.*
 „ *MSSum in Bibliotheca Wettenhusana.*

„ II. *Relatio Cæremoniarum in Beatificatione B.*
 „ *Petri de ARBUES Martyris Can. Reg. Ecclesiæ*
 „ *metropolitane Cæsar - Augustanæ, ab Alexandro*
 „ *VII. die 20. Aprilis anno 1654. facta, una cum*
 „ *brevi compendio vitæ ac passionis ejusdem Marty-*
 „ *ris ex italico latine reddita, Augustæ Vindelico-*
 „ *rum, 1664. in 12.*

„ III. *Tractatus Historico - Theologicus de SS.*
 „ *miraculoso Sacramento in Ecclesia S. Crucis, sub*
 „ *specie carnis visibili. MSSum.*

„ IV. *Idea boni pastoris seu Vita R. P. Petri*
 „ *FOURERII de Maitaincour Can. Reg. S. Augusti-*
 „ *ni, Reformatoris & Generalis Cann. Regg. Con-*
 „ *gregationis Salvatoris nostri in Lotharingia, ex*
 „ *Gallico (b) latine reddita. Augustæ Vindelicorum,*
 „ *1668. in 8.*

„ V. *Idea boni Prælati, seu Vita Alani de*
 „ *SOLMINIHAC, ex Can. Reg. Abbate Cancellaten-*
 „ *si, Episcopi Cadurcensis in Gallia, ex Idiomate*
 „ *Gallico (c) in latinum versa. Campiduni. 1673.*
 „ *in 8.*

„ VI. *Vita eximii Dei servi Alberti de ALTISSI-*
 „ *MIS Can. Reg. Congregationis Lateranensis, ex*
 „ *Italico (d) latine reddita, Augustæ Vindelico-*
 „ *rum, 1687. in 8.*

Hucus-

(b) *Joannis BEDEL.*

(c) *Leonardi CHASTENET.*

(d) *Pauli Emilii SARACENI. Hanc versionem dica-*
 „ *vlt Noster Joanni Alberto Præposito. Cann. Regg. in*
 „ *Rotenhan.*

Hucusque *Franciscus* PETRI loc. cit. Præterea ex italico *P. Thomæ AURIEMMAE Soc. Jesu.* convertit :

VII. *Marianische Schaubühne vorstellend den umwechselnden anmuthigen Liebsstreit einerseits zwischen der seligsten Jungfrau und Mutter Gottes Maria , andererseits zwischen denen mit sonderbahrer Andacht ihr völlig ergebenen Dienern.* in 4°. Editio II. Augspurg. 1721.

Ex Gallico vero traduxit :

VIII. *Der heilige Schuz - Engel , ein getreuer Geleitsmann in unterschiedlichen christlichen Andachten.* in 8°. Editio IV. Augspurg. 1740. Est versio Libri Gallici : *L' Ange conducteur &c.*

Hæc de litteratis laboribus BISSELI, qui insuper laudatur in *Elencho onomastico Scriptorum Ord. Cann. Regg. S. Augustini* , a RR^{mo} Francisco , Præposito *Pollingenfi* , edito.

CAESAR (*Joannes*) alias KAYSER.

Vero nomine , absque omni dubio , KAYSER nuncupatus (quod ipsum de sequentibus etiam sentiendum) *Augustanus* , vixit sæculo XVI. ineunte.

Primus *Joannis* nostri meminit *P. Bernardus PEZ* in *Dissertatione isagogica ad Tom. I. Anecdotorum Thesauri novissimi* , pag. XXXII. ubi *Nostrium* inter eos nominatim laudat , qui cum *Vito BILDIO* Monacho *San - Udalricano* (a) & quibuscum vicissim hic epistolare commercium habuit. Extant itaque

I. Epi-

(a) De BILDIO fusissime egi in meæ *Bibliothecæ Augustanæ* , *Alphabeto I.* ubi , quod ad *Joannem CAESAREM* attinet . videsis pag. 32.

I. *Epistolæ* aliquot ineditæ , a *Noſtro* ad memoratum BILDIIUM ſcriptæ in *Volumine III. MSSto* ejusdem BILDII , in Bibliotheca *San - Udalricana* , *Auguſtæ* : ex quibus liquet , *Noſtrum* præceptore uſum fuiſſe *Vito* BILDIO ; nam præterquam , quod hoc honoris titulo *Noſter* ornet *Vitum* ; etiam in *Epiftola* , anno 1512. Idibus Decembris data ſeſe illius diſcipulum apertis verbis profitetur , inquiens : *ſed non eſt diſcipuli corrigere præceptorem.* Conſtat præterea ex iisdem *Epiftolis* , ſtudiis & præcipue Medicinæ *Noſtrum* operam dediſſe *Ingolſtadii* ; nam in alia *Epiftola* anno 1512. 10. Kalend. Septembr. ad BILDIIUM data ait : *Ceterum noſcas me operam dare Medicinæ.* Longiori autem temporis ſpatio ibidem commoratus eſt *Joannes* noſter , interque alia gravi morbo in ea civitate decubuit ; prout rurfus alia *Noſtri* ad BILDIIUM data *Epiftola* docet. Inde , credibile fit , *Noſtrum* in *Italiam* proſectum eſſe & *Bononiæ* aliquamdiu ſubſtiſſe. Ex ea urbe namque anno 1519. ſcripſit

II. *Epistolam medicam de morbo articulari* , itidem anecdotam , an ad BILDIIUM , quem ejusmodi infirmitatibus conſiſtatum fuiſſe novi , an ad alium , nescio. Utcunque ſit , occurrit illa eodem *Volumine III. MSSto* BILDII.

CAESAR (*Joannes*)

Alius a præcedenti , & ab eo tum ætate , tum ſtudii , quod ſectatus eſt , genere omnino diverſus , vixit ſæculo XVI. exeunte. Fuit autem (uti in ſubſequentis Operis titulo videre eſt) auctoritate cæſarea approbatus , & in album S. R. I. Judici Cameralis *Spirenfis* adſcriptus *Notarius* : *Civis*

vis Augustanus. Vltima hac mortali decessit ante annum 1588.

Vidi in Bibliotheca Collegii quondam Societatis Jesu, Augustæ, Opus sequens, quo & memoria Nostri, & eruditi labores posteritati servati sunt:

I. Jo. Pet. ZWENGEL (a) *deutsche Reticor oder Formular - Canzley - und Notariatbuch, mit des H. Johann CAESARN, aus kayserlichen Gewalt approbirten und an dem Cammer-Gericht zu Speyr immatriculirten Notarien, und Burgern zu Augspurg hinterlassenen Instrumenten* ... in folio, Franckfurt. 1588. Initio Operis profitetur Wolf. Dietrich. CAESAR, Notarius cæsareus, filius Nostri (b): patrem suum piæ memoriæ annos plus viginti a multis tum civilis tum altioris ordinis Personis in causis tractandis adhibitum, inque Instrumentis juridicis exarandis omni cum laude versatum fuisse: seque paterna Instrumenta eum in finem Zwengeliano Operi adjecisse, ut eidemmet major inde commendatio accederet.

Aliam hujus Libri editionem, anno 1593. itidem *Francofurti* typis vulgatam, oculis meis

(a) De ZWENGELIO sequentia habet Christian. Gottlieb JOECHER in *Gelehrten-Lexicon*: „Hat 1577. ein neues, groß Formular - und vollkommlich Canzley - Buch zu „Franckfurt in folio edirt.“

(b) Hic Wolfgangus Dietericus CAESAR, Augustæ oriundus, civis Francofurtensis, scripsit etiam Præfationem ad Engelberti WERLICHII *Chronicam Augustanam* vernacule editam anno 1595. *Francofurti*, in folio. ubi non obscure innuit, se WERLICHIIUM ad primam saltem ejus Operis partem ex Marci VELSERI *Rer. Augst. Libris* traducendam conduxisse: seque prius editionem latinam Marci VELSERI *Rerum Augustanarum* Francofurtensem fieri curavisse, ut minori pretio prostant Opus latius per Europam diffunderetur.

is usurpavi in Bibliotheca *San - Uda'ricana*, *Augustæ*.

Confer, si lubet, *Joann. CLESSII unius Sæculi Elenchum consummatissimum*, Tom. II. p. 182. qui primam memorati Operis editionem anno 1568. alligat, & *Nostrum*, *Joannem Baptistam*, appellatum esse, innuit.

CAESAR (*Pius Felix*)

Augustanus, *J. V. Doctor*, de quo sequentia *Christianus GRYPHIUS* in *Dissertat. isagogica de Scriptoribus Historiam Sæculi XVII. illustrantibus*, pag. 96. narrat: *Ad sextam quod attinet controversiam (Sæculi XVII. puta) sive Tumultum Francofurtanum Judæorum causa excitatum, sed mox seditionum supplicio sedatum commendamus*

I. *Pii Felicis CAESARIS Augustani Deductionem ac Consultationem juridicam, 1615. latine conscriptam. . .*

Præterea a *Nostro* inveni in *Catalogo universali pro Nundinis Francofurtensibus autumnalibus de Anno 1625. Francofurti. Typis ac Sumptibus Sigismundi Latomi. in 4to. ad finem, sequens Opus.*

II. *Pii Felicis CAESARIS von Augspurg, der Rechten Doctoris, Rechtsbedenken uff drey unterschiedliche Fragen: I. Was ein Jud, der einen Christen zum Judenthumb verreizet, vor eine Straff verdienet: II. Ob ein Jud in solchem Fall etwas könne vor-schützen, das ihn der Straff befreyen möge: III. Ob in dergleichen Verbrechen auch die Tortur statt habe und vorgenommen werden möge? in 4to. Franckfurt.* *Suspicio non omnino temere (puto) hanc secundam Lucubrationem non esse aliam diversamque a præcedenti, quam videre mihi nondum contigit; sed tantum illius Versionem germanicam.*

CAE-

CAESAR (*Theophilus*)

Fuit patria *Augustanus*. Ab eo extant teste *Joanne CLESSIO* (a).

I. *Theophili CAESARIS Augustani Centuriæ V. Epistolarum nuncupatoriarum, Dedicationum & Præfationum.* in 8vo. *Francofurti.* 1597. (b).

II. *Theophili CAESARIS August. Alchimispiegel, oder kurze Entwerffung der ganzen chimischen Kunst.* in 8o. *Franckfurt.* Apud Hæredes *Egenolphi.* 1597.

(a) In *Elencho consummatissimo unius Sæculi*, Tom. I. p. 514. & Tom. II. p. 205.

(b) Confer *Mart. LIPENII Biblioth. philosoph.* Tom. I. p. 374. 455.

DREXELIUS (*Hieremias*)

Virum laudare aggredior, omni propemodum laude superiorem: qui, dum vixit, & urbis *Augustanæ*, in qua natus est, & *Societatis Jesu*, cui se adultior mancipavit, splendidissimum lumen fuit: qui eximiam virtutem pari cum doctrina sic sociavit, ut difficile dictu sit, utrâ major haberi debeat: cujus Libri (edidit autem horum complures) tanta aviditate excepti, ac rapiditate tanta divenditi fuere, ut res fidem superaret, nisi *Synchronorum* testimonia aptissima, & nullo modo inficiandæ auctoritates adessent: qui in scribendo eam adhibuit styli suavitatem cum modesta gravitate religiosæ circumspectione conjunctam, ut passim etiam ab *A catholicis ejus Scripta & lecta fuerint & commendata* (a).

E. H.

(a) *Philipp. ALLEGAMBE in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu*, pag. 181.

Bibl. August. Alph. II. C

Est is *Hieremias* DREXELIUS, in hanc lucem editus *Augustæ*, anno post Christum natum MD-LXXXI. die 15. Augusti, parentibus tenuis fortunæ, & LUTHERI doctrinæ addictis; quæ tamen res minime impediit, quin jam inde ab adolescentia ad Religionem orthodoxam singulari Dei Deiparæque beneficio reductus sit. Patre namque, qui & ipse animum a fide catholica non admodum aversum gesserat, præmatura morte sublato, sui juris factus, primum ad Scholas Societatis Jesu, tum & ad Religionem catholicam, ac Sodalitatem Marianam, ipsumque adeo institutum Societatis animum totus adjecit (b). Hinc, absoluto Rhetorices studio, agens annum ætatis suæ decimum septimum, Societati Jesu sese mancipavit, in eum finem *Landsbergæ* vitæ religiosæ tyrocinium anno a partu virgineo MDXCVIII. sexto Calendas Augusti ingressus: in quo cum pro more Societatis duos annos exegisset, alios tres addiscendis Philosophiæ placitis *Ingolstadii* consecravit. Haud diu post, anno nimirum MDCV. in urbe patria commorans, cum in honorem augustissimi Eucharistiæ mysterii, festo Theophoriæ die, aversus a Collegio Societatis Jesu ædium, ad dictum Collegium pertinentium, tractus omnis convestiri emblemate picto coeptus esset, DREXELIUS noster, tum poëseos Magister ipse, picturam nobili versu animavit, heterodoxis juxta ac orthodoxis ad spectandum & describendum confluentibus (c). Deinde (ut calculo inito haud omnino temere conjicio) *Dillingæ* disciplinas humaniores quadriennio, &

(b) Verba sunt *Historiæ Provinc. Societ. Jesu Germaniæ superioris*, Tom. V. Confer, quæ Noster in fronte Libri sui: *Nicetas*, de se ipse profitetur.

(c) Hæc de Nostro habet *Historia Provinciæ Societat. Jesu Germaniæ superioris*, Tom. III. p. 201.

Et quidem jam tum *Rhetoricam* tradidit biennio : cumque in eo maxime genere excelleret ; theologicis post vacans studiis , docere simul *Juniores Societatis* , atque instituire præceptis omnibus artibusque politioris litteraturæ (qui studiorum *Societatis Jesu* mos tunc fuerat) jussus est. Audiit vero theologica dogmata in *Universitate Ingolstadiensi* , in qua , huic studiorum generi adhucdum dans operam , sub annum 1609. ex crebris orationibus , quas in æde divæ Virginis pro antiquo Universitatis more , ut in festis *S. Joannis ante portam latinam* , *Nativitatis Christi* &c. habuit (testantibus id *Annalibus* mox dictæ *Academiæ* a *Jo. Nep. MEDERER* editis , *Tom. II. p. 196.*) inclarescere multum coepit.

Sacerdotio demum initiatus , cum per valetudinem , qua imbecilla admodum utebatur , aliis impar muniis existimaretur , *gymnasio Societatis Monachii* primum , dein *Augustæ* , binis utrobique annis , præfectus est , & *Monachii* quidam hoc officii genere fungens , insuper ad discipulos *gymnasii* de sacro fuggestu dixit (d).

Hæc inter percrebescente facundiæ *Nostri* fama , maximaque eloquentiæ existimatione in publicum diffusa , *MAXIMILIANI Ducis Baviaræ* Concionator aulicus renunciatur : quod munus uti magna tum ipsius *Principis* voluntate , tum omnium summa adprobatione in palatio est exorsus , ita , nuncupatis altero post anno , pridie *Calendas Augusti* , quatuor solennibus votis , per viginti tres annos continuos cum singulari audientium omnium admira-

C 2

ratio-

(d) Ita *Historia Provinc. Societ. Jesu Germaniæ superioris* , *Tom. V. pag. 410.* Et seqq. ubi vita & res gestæ *Nostri* fuscè narrantur : quam verbatim excerpere placuit.

ratione sustinuit (e). Pollebat certe DREXELIUS, quantumvis infirmus & debilis, præcipua quadam dicendi vi, & eloquentia mira, cujus jam tum, cum studiis dabat operam, latina non minus quam vernacula oratione, prorsus eximia specimina ediderat. Itaque summis quibusque cathedris, nisi virium imbecillitas obstitisset, par omnino habebatur. Ipse obedientiæ nixus religione, debilitatem corporis magnitudine animi, fiduciaque subsidiorum cælestium fulciebat. Neque spe sua deceptus est Noster, sed viribus supra humanum etiam modum auctus, ita aulici Ecclesiastis partes toto, quod dixi, sat longo temporis spatio tuitus est, ut nullo unquam, quo perorandum erat, die non integro corporis vigore, non voce ac spiritu verbis pari, ad multitudinem audiendi cupidissimam diceret. Erat quidem pertenuis Hieremiæ nostro vox atque exilis, ceterum clara satis, neque ingrata, aut quæ locum, in quo dicendum esset, minus impleret. Dicitio eloquens inprimis, temperateque, ut sacrum Oratorem decet, ornata, erudita eadem ac copiosa, neque gravior doctrina ac pondere sententiarum, quam candore quodam ingenii pietatisque sapore suavior. Nihil fucatum in verbis, nihil in gestu, voce, pronuntiatione affectatum. De se ipse, cum indicaret sese apertius, liber, inquietabat, natus sum: nec auribus servire didici, aut ad pompam loqui. Nimirum fructum profectumque animorum, non gloriam suam, non applausum, non Oratoris nomen dicendo aucupabatur. Animis vero quo magis prodesset, vim nervumque orationi assidua cum Deo, communicatione jugique precandi studio conciliabat. Piissimæ præterea vitæ exemplis, quidquid

(e) V. *Historiam Prov. Soc. Jesu Germ. super. Tom. V. pag. 411.* & ALLEGAMBE *Biblioth. Script. Soc. Jesu, pag. 181.*

quid afferebat in medium , non declarabat solum , sed commendabat maxime , persuadebatque , multo facilius quam verbis eloquentior. Itaque gratulabantur sibi passim omnes , cum vel videre DREXELIUM , non modo cum audire contingeret : stantisque in suggestu ante species , quam oratio audientes movebat ; nec deerant , qui majus quiddam , quam humana ferret conditio in concionantis vultu habituque conspicerent (f). Hæc de præclaris dotibus Concionatoris nostri aulici.

Accidit per ea tempora , ut MAXIMILIANUS , Dux *Bavariæ* , heterodoxis in *Suevia* pacem inire compulsis , totam vim belli in *Austriam Bohemiamque* vertendam sibi ratus , clarissimam illam , & insigni ad *Pragam* victoria nobilitatam expeditionem , anno MDCXX. a mense Quintili in Novembrem , fusciperet. Adductus ergo in eam abs serenissima Principe *Elisabetha* , conjugii MAXIMILIANO *Scharadingæ* , superioris *Bavariæ* haud ignobili oppido , occurrente & DREXELIUS est una cum aliis e *Societate Jesu* octo : & a Duce *Lincii* , quam urbem brevi in suam potestatem redegerat , dominicis festisque diebus in paroeciæ urbanæ templo ad concionem dicere jussus. Interim ne temporis , quo a sacris occupationibus vacare dabatur , inane atque incassum abiret , *Noster* res bellicæ expeditionis illius una cum *Joanne BUSLIDIO* , qui & ipse quâ conscientiae arbiter Principem comitabatur , in commentarios redegit : & , MAXIMILIANO integra adversus hostes victoria potito , Principis ver-

C 3

bis

(f) Qui de hoc plura scire avet , adeat mox citatam *Historiam* , Tom. V. p. 411.

bis litteras ejus rei nuncias ad summum Pontificem exaravit (g).

Neque fatis habuit DREXELIUS noster, sola voce animarum quæstum facere; parumque gloriæ divinæ consultum iri credidit, nisi illa a se calamo quoque, quantum fieri posset, proveheretur. Ad scribendum itaque animum adjiciens pia magno numero *Opuscula* edidit, quæ non usu minus, quam fama, per orbem christianum hodieque celebrantur, eo exarata atque elaborata stylo, quem nemo non ammiratur. Pietatem ibi ac religionem certare videas cum eruditione; sanctitatem, gravitatemque doctrinæ cum suavitate orationis, atque amantate; simplicitatem demum, ac modestiam scriptionis totius cum dignitate, atque elegantia: ut haud facile statuas, magisne afficiat animos delectando, an docendo instituat? Hoc, ait in suo *Phaetonte*, laboro, ut e meis Scriptis, si qui velint, pie discant ac pudice vivere. Profana porro, quam ex ethnicis quoque Scriptoribus, puta *Epiæteto*, *Seneca*, *Plinio* aut Poetis hauserat, eruditione (id quod vitio quidam vertere illi videbantur) non ut magistra virtutis, sed ministra duntaxat & pedissequa, ubi res & locus tulisset, aliorum Scriptorum more, neque adeo sine exemplo gravissimorum Ecclesiæ Patrum, ipsiusque etiam gentium Doctoris, utendum sibi existimabat: eoque id magis, quod hac velut esca illecebræ exquisitioris eruditionis homines, quibus quo delicatior, eo & fastidiosior gustus, adduci citius ad rudem simplicemque christianæ pietatis disciplinam posse viderentur. Itaque incredibile dictum est, quanto exemplarium numero religiosissimi hujus Scriptoris *Opuscula* omnia, quam
brevis

(g) Consule *Historiam Soc. Jesu Germ. super. Tom. IV.*
p. 240. 243. 244. 249. 250.

brevi temporis spatio , aliis aliisque typis recusa , in omnes late regiones , cum vixdum in lucem prodivissent , pervaserint ; ita ut omnibus ferme cultioris Europæ linguis loqueretur repente DREXELIUS , atque innumera hominum millia doceret absens , & ad omnem virtutem pietatisque culturam informaret (h). Dictis consonant , quæ NICERONIUS in Libro: *Memoires pour servir à l'Histoire &c. Tom. XXII. p. 372.* habet : „ Ses fonctions de Prédicateur ne „ l'empêchèrent pas de composer un grand nombre d'Ouvrages pour l'instruction de la jeunesse. „ Il a scû y meler l'agréable avec l'utile , & temperer le sérieux des préceptes, qu'il y donne , par „ l'agrement des petites histoires, qu'il ne manque „ jamais d'y joindre. Les figures fort jolies, qu'il „ y fait ajouter, ont aussi leur mérite. C'est ce, qui „ les a fait rechercher avec tant d'empressement: „ & ce, qui en a multiplié les éditions. On les a „ même traduits en diverses langues. “ Ita NICERONIUS , quibus nil addere habeo , nisi haud juvenibus solum , sed & viris senibusque scripta videri , quæ DREXELIUS scripsit.

Quæ hætenus in laudem *Nostri* dicta sunt, inferius , ex præsentis Operis instituto , cujus scopus præcipuus in eo positus est , ut litteraria narrentur , fusius enucleatiusque a me exponenda sunt. Qua de re hoc loco monuisse sufficiat : inter omnes , quas orbis vidit , editiones plurimas eminere Opuscula primis typis Monachii excusa ; utpote quæ Auditor ipse recognovit , correxit , ac perappositis & exquisitis imaginibus atque emblematis , a perinsigni sculptore Raphaele SADELER in ære incisis , quibus sublati-

C 4

scri-

(h) Ita verbotenus *Historia Soc. Jesu Germ. super. Tom. V. p. 412.*

scribentis mentem assequi haud facile licet, exornavit. Quid quod alias editiones torpor & socordia Librariorum, ut fieri amat, compluribus erratis macularit.

Quanti vero a doctissimis quibusque, clarissimisque viris DREXELIANA quaelibet lucubratio fieret, ex epistolis, quas multi ad illum, etiam exteri atque ignoti, luculentas prorsus & officii plenas dederunt, existimare licuit. Ex omni numero unum juverit alterumque exemplum subicere. Petrus Aloysius CARAFA, e Ducibus Nuceriae, episcopus Tricariensis, Sedisque apostolicae ad Rheni tractum & finitimas partes inferioris Germaniae Legatus Leodii scribens DREXELIO 19. Aprilis, anno 1630. inquit: „ Quam
„ sero in manus meas Paternitatis vestrae Opusculum
„ la venerunt, tam avide ea evolvo quotidie, &
„ eadem lectitando fatigari facilius, quam satia-
„ ri me posse, suavissime experior. Admiror in
„ elocutionis flore pietatem, gravitatem sententia-
„ rum in verborum concinnitate, acumina insu-
„ per & lumina, & dicendi docendique promi-
„ scuum in eis elegantiam non magis suspicio,
„ quam amo. His porro artibus incitatus volui
„ absens cum Paternitate vestra amicitiam inire,
„ & animi mei perstudiosa officia omnia offerre.
„ Vetus cum hominibus Societatis Jesu mihi est
„ consuetudo, quam a puero cum litteris & mori-
„ bus primis hausi, ac semper colui. “ Hæc CARA-
FA, cui cum DREXELIUS anno eodem Opusculum de
Inferno dedicasset, xenique loco obtulisset, ille alte-
ris litteris agens gratias, inquit: „ Hunc ego libel-
„ lum, inscriptum nomini meo, accepi felicissime
„ sub ipsas Calendas Januarias, nec xenio gratio-
„ re aut magis honorifico potuisset me Paternitas
„ vestra exhilarare. Ut donum permagni aesti-
„ mem,

„ mem , facit præstantia Auctoris , quem amo &
 „ colo , & connumero in præcipuis viris hujus sæ-
 „ culi. Glorior a pueris me educatum fuisse , sub
 „ disciplina Patrum Societatis Jesu vel ex eo ca-
 „ pite , quod is Ordo viris eximiis abundet in om-
 „ ni eruditionis laude : inter quos habebitur sem-
 „ per a me in honore præcipuo P. *Hieremias* DRE-
 „ XELIUS , charum & clarum nomen , & cui me
 „ nominibus plurimis obstringi fateor.

*His litterarum fragmentis integram unam adjun-
 gere lubet epistolam, quam inde ab Italia Marcus An-
 tonius SCIPIO de S. Benedicti familia Scriptori no-
 stro misit:*

„ Admodum Reverende in Christo Pater !

„ Tuis asceticis libellis , quos libenter evolvi ,
 „ meminisse non possum , quicquam aliquando li-
 „ matius perfectiusque me legisse. Rara omnige-
 „ næ eruditionis & doctrinæ copia , selectis exem-
 „ plis , eleganti stylo , dilucida brevitate , & (quod
 „ caput est) jucundis pietatis sensibus & stimulis
 „ ubique referti legentis animum suavissime assi-
 „ ciunt , validissime commovent , & feliciter tri-
 „ umphant. Nihil in eis non amo , suspicio , ex-
 „ osculor. Quid quæris ? Plane aurei mihi viden-
 „ tur , & ad meum palatum confecti. Faxit De-
 „ us , tam locupletis thesauri opibus extremæ vir-
 „ tutis ac pietatis , qua premor , inopiæ abunde
 „ prospiciam. Equidem , nisi longe alter ab alto-
 „ ro abessemus , quo te ; quem unice amo & co-
 „ lo , quamprimum adire , præsentem videre &
 „ alloqui mihi liceret , enixe a meis moderatori-
 „ bus contenderem. Nunc autem , quoniam id
 „ ipsum per longa regionum intervalla non datur ,
 „ quod reliquum est , ut hisce litteris te convent-

„ am, & amorem observantiamque erga te me-
 „ am contester, libentissime usurpo. Quin ope-
 „ ram meam, etsi pertenuem & pene nullam, „pro-
 „ lixe tibi deferens ac dicans, illud vicissim a te pro
 „ tua humanitate & de aliis bene merendi cupidi-
 „ tate ac studio postulare non dubitem, ut ad ea,
 „ quæ hætenus scripsisti, divina prorsus Opuscula,
 „ geminum adhuc adjectum velis: de augustissimo
 „ scilicet Missæ sacrificio, & religiosa Disciplina seu
 „ de sacerdotum & religiosorum hominum Obliga-
 „ tionibus. Hoc tu munere tam præclaro non
 „ me solum, sed plures alios, qui mecum illud
 „ ardentissime cupiunt, & summis precibus a te
 „ efflagitant, insigniter demerebere. Ad metquod
 „ attinet, illud tibi certissime persuaderi velim,
 „ nihil mihi æque gratum jucundumque esse posse,
 „ quam si quid aliquando tua causa posse & præ-
 „ stare contigerit. Vale, præsentis ævi Phoenix
 „ ac Phoebe! ætatem sanam, vegetam & bene
 „ longam, ut tuis lucubrationibus humanas men-
 „ tes, quod jam diu egregie facis, plures adhuc
 „ annos copiose illustres, & luculenter ad pieta-
 „ tem accendas. Ex Placentino S. Xysti cænobio,
 „ Nonis Februarii, 1631. “

*Ita ille; ita alii etiam, qui, de Scriptore nostro
 quid sentirent, consimilibus litteris prodidere: quos
 inter & Sigismundus III. Poloniæ rex nominatim
 laudandus, qui litteras benevolentiae & beneficentiae
 plenas ad Nostrum dare non est dedignatus;
 uti inferius, inter Opuscula Nostræ, No. IX. do-
 cebitur.*

*Neque vero catholicis tantum lectoribus DREXE-
 LII scripta, sed heterodoxis etiam passim in pretio
 fuere. Complures certe istorum Monachium profecti,*

in

*in parte quadam felicitatis ponere videbantur , si vel conspiceret Drexelium ac nosse de facie licuisset. Absentes alii , qui libros ejus pervolverant , hac una re dolere se ostendebant , quod non videre scriptorem & coram colere officiis contingeret. Et hujus quidem modi exempla in iis etiam Commentariis , in quibus belli Suecici res descriptæ extant , se legere meminisse monuit Auctor Tomi V. Historiæ Provinciæ Societatis Jesu Germaniæ superioris , pag. 413. cujus ipsissimis verbis , per hujus narratiunculæ contextum , tum sæpius , tum maxime in hoc loco uti placuit ; quod Tomus ille in paucorum manibus sit , egoque me meliora , quam Auctor domesticus de Nostro attulit , certioraque allaturum esse vix speraverim. Igitur , quem hactenus secutus sum , in posterum etiam sequar ; ita tamen , ut , quæ ex illo transcribere juverit , dum aut inclusa uncis , aut aliis characteribus (*curivos* vocant) impressa visuntur , suo Auctori facile a quocunque legentium reddi queant.*

Et hæc quidem de A catholicis Nostro synchronis eorumque erga DREXELIUM observantia *Historia Soc. Jesu , l. c.* Quantum autem honoris eidem , ejusdemque scriptis a subsequantium temporum heterodoxis habitus sit , ex *Daniel. Georg. MORHOFII Polyhistore. 1747. Tom. I. pag. 992.* colligere primum est , dum inter alios complures præstantissimos communium sacre eloquentiæ locorum Scriptores Nostrum connumerans ait : *Et quid de Hieremia DREXELIO dicemus celebri Jesuita Germano , cujus libri propemodum omnes argumenti prædici & sacri meditationibus sylvam præbent , & proinde etiam magno studio teruntur , & seorsim & junctim editi , etiam in Germanicam linguam . . . conversi.* Sileo Henning, WITTE , & Georg. Matth. KOE-
NIG-

NIGIUM, quorum alteri in *Diario biographico*, alteri in *Bibliotheca veteri & nova*, *Noster* minime illaudatus abiit. Sileo *Nic. Hieron. GUNDLINGIUM*, apud quem in Libro: *Historie der Gelahrtheit*, Tom. III. p. 4839. *Nostrum* inter claros Germaniæ Rhetores sæculi XVII. annumeratum invenio. Unum subdere libet *Jo. Christoph. WENDLERUM*, qui in *Dissertatione II. de Meritis Reipublicæ Augustanæ in Rem litterariam*, pag. 42. sequenti encomio *Nostrum* maectat: *Nec omittendus etiam Hieremias DREXELIUS e Soc. Jesu, qui 1638. obiit. Hic, Seneca sæculi hujus dictus, insignis Monachii Theologus & Orator in Bavaria extitit. . . . De operibus ejus SCHEURLIUS (in Bibliograph. moral.) ait, quod eximiam in iis semper deprehenderit moderationem . . . DREXELIUM etiam VOGLERUS (in Introduct. in Not. optim. Libror. p. 45.) non minus ob insignem moderationem, quæ variam eruditionem laudat. Ista WENDLERUS tam apte, quam concinne.*

Hanc porro inusitatam ac propemodum immensam, qua omnis DREXELII scriptio abundat, eruditionis copiam præcipua quadam non diligentia modo ac sedulitate, verum arte etiam atque industria inde ab adolescentia comparaverat sibi, auxerat indies & accumularat. Quæcunque scitu vel memoratu digna accepisset unquam oculis auribusve; quæcunque libris ullis, monumentisque litterarum prodita legisset (Vix autem erat Scriptorum genus, quin lætaretur) altius in animum solebat demittere: utque consuleret memoriæ, in tabulas, in adversaria, in commentarios referebat Excerpta, certoque ordine, quo promptius postea reperirentur, disposita conservabat. Qua quidem de re admirabilia quædam, & , nisi propria scripto eoque peculiari DREXELIUS ipse demonstrasset, incredibilia propemodum tradita accepimus. Lectorum

rem noscendi cupidum ad Opusculum illud remittimus, quod anno vitæ ultimo Noster rogatu Sociorum, Præsidentumque jussu publici juris fecit inscripsitque Aurifodinam Artium & Scientiarum omnium, ubi exquisitè multa sciteque, more suo, de arte illa sua atque excerpenti sollertia disputat. Unum illud nobis dixisse suffecerit: Excerptorum DREXELII tam grandem fuisse tamque locupletem thesaurum, ut, quamquam edita tanto numero Opuscula funditus illum exhausisse videri poterant, residuæ tamen materię tanta superarit copia, quanta binis minime Opusculis in singulos annos edendis, si vel centum ipsos Scriptor annos provixisset, abunde suffectura esset. Sic enim ipse de se in Aurifodina: candidissime dico, inquit, da mihi centum annos & acriores oculos; & ego in annum quemlibet duos minimum libros polliceor materię diversæ, quam liberaliter, sat scio, subministrabunt Excerpta.

- Hæc de lucubrationibus a Nostro tum editis, tum (si vita ei superasset) edendis, de illorum præstantia, elegantia, vi ac dignitate, de communi legentium omnium adprobatione summa, deque tota litteraria DREXELII penu dicta satis sunt! Postulare modo res & locus videtur, ut de pietate quoque ac virtutibus, quæ certe maximæ in Nostro; plurimæque fuerunt, dicam. Verum ista, quippe a præsentis Operis instituto alieniora, silentio præterire, & noscendi avidos obsecrasse malim, ut laudatam *Historiam Provinciæ Societatis Jesu Germaniæ superioris*, Tom. V. pag. 414. & seqq. consulant, cujus Auctor haud satis verborum invenire posse sibi visus est, quibus terrenarum in Nostro rerum omnium contemptum, contra cælestium & æternarum sitim ardentissimam, orationis studium, humilitatem animi, religiosam paupertatem, propriæ

præ voluntatis abnegationem, miram in victu temperantiam, qua imbecillam corporis valetudinem fulciebat maxime, aliaque virtutum decora plurima abunde deprædicaret. Neque tamen ista omnia impedire potuerunt; quo minus sinistris ruinoribus fama *Nostri* vapularet (Vide inferius, inter *Opuscula Nostri*, No. VIII.) ac si relictis Sacris catholicis adversæ parti se denuo junxisset.

Sed hæc consulto missa faciens ad mortem *Nostri* pergo, quæ ei non ex morbo aliquo, cui materiam omnem stupenda temperantia ademerat, sed mero virium, quas assidui labores exhauserant, (*Laborare namque ad extremum usque halitum non destitit, ultimam vere manum imponens libro, quem luci publicæ tunc destinarat*) defectu accidit. Quemadmodum autem *Bavariæ Principibus omnibus semper charissimus atque acceptissimus fuit*, ita ubi eum, quem nunquam antea ægrotasse norant, de vita jam periclitari intellexerant, summopere indoluere, præsertim MAXIMILIANUS *Elector*; qui medicorum suorum principi salutem decumbentis, quam potuit, impensissime commendans palam asseverare non dubitavit: Reipublicæ christianæ plus interesse vivere DREXELIUM, quam MAXIMILIANUM. Cumque hunc ad se invisere velle DREXELIUS comperisset, tanto honore se prorsus indignum reputans, nihil non egit, ab hoc illum proposito ut averteret. Prohibere tamen non potuit, quin ALBERTUS *Dux*, MAXIMILIANI frater, cum filiis principibus & aulæ proceribus ad lectulum accederet: qui omnes valere Patrem charissimum atque amantissimum, ac bene precari sibi quoque de cælo, quandoquidem illuc jam pergeret, collacrymantes jusserunt. Sibi dein relictus inter pia, quæ morituriem decent, exercitia vitam, quam

pien-

pietissimam duxerat , fine pietissimo clausit ,
vultu , quo semper erat ad pietatem summamque tran-
quillitatem composito , placidissime animam exhalans ,
anno a partu Virginis MDCXXXVIII. decimo
tertio Calendas Maji , media fere nocte , ætatis ve-
ro LVII. (i).

Statim Rector Collegii Monacensis , Georgius
SPAISER, Defuncti effigiem a celebri pictore LOTHO
(k) depingendam atque a SADELERO in æs incidendam
curavit , quam operi ejus posthumo : Noë , inscripto
præfigere placuit. Corpus non communi Sociis sepul-
chro illatum , sed in Collegii Basilica extra aram SS.
Trinitatis humatum est.

Reculas autem tenuemque suppellectilem , quam
moriens post se liquerat , viri summi juxta ac infi-
mi efflictim & petivere & conquisivere diligenter ,
permagna sanctimonix ejus opinione commoti.
De qua re accuratius cognoscendi cupidis adeunda
est *Historia* , sæpissime a me laudata , *Provinciæ
Soc. Jesu* , German. *super. Tom. V. p. 419. 420.*

Cæterum Epitaphium DREXELIO cum nullum pu-
blice esset positum , amplissimum pio adornavit studio
P. Jacobus BALDE , idem ipse , qui aulica in cathe-
dra Monachii Nostro concionator successit (i) ; sed
E

(i) *Historia Soc. Jesu* , German. *superior. Tom. V.
p. 410. 417. 419. Phil. ALLEGAMBE Bibliotheca Scri-
ptorum Soc. Jesu* , pag. 181. NICERON *Memoires pour ser-
vis d' l' Histoire des Hommes illustres* , Tom. XXII. p. 372.

(k) Est is Joannes Carolus LOTH Monacensis , Pictor
p. rquam famosus , cujus Opera in palatiis Optimatum ser-
vantur. Vide *Abecedario pittorico* , p. 240. SANDRAT.
pag. 319. & alios.

(l) Hoc in lucem exiisse non credo.

Et Oden illi , qua pollebat , arte cecinit (m). *Elogium brevius Malachias GEIGER e Medicis Monacensibus vir spectatissimus , idemque scriptis clarus ac DREXELIO æqualis in Microcosmo hypochondriaco (Sic liber inscribitur) vulgavit , ubi dum Aloën , seu Librum DREXELII de salubri victus parsimonia adversus Matthæum CLAUSS defendit , inquit :*

„ R. P. DREXELIUS per viginti tres annos , et
 „ si tenuissima esset valetudine , non tam corporis
 „ quam animi vigore auditorum ora meruit. Ne-
 „ que contentus audiri tantum , oculis ea quotidia-
 „ na industria parabat subjicere , quæ pro concio-
 „ ne dixisset , datis in usum lucemque publicam
 „ tot libellis conscriptis , quibus legentium deside-
 „ ria irritabat magis quam explebat. Bene di-
 „ xit. Bene scripsit. Bene vixit. Præsentis ævi
 „ sui fuit Phoenix & Phœbus , potens verbo &
 „ opere , vivens tuba in cathedra , dignus trium
 „ Nestorum ætatem vivere , si Deo ita visum. Sed
 „ heu res humanas ! Occidit sol ille litterarum , vir-
 „ tutum viva imago , Ecclesiæ columnen , Bonorum
 „ omnium delictum. Præmissus , non amissus :
 „ oblatus Deo , sed ablatus nobis. Nec tam ipse
 „ caret vita , quam vita caret ipso. Secutus est
 „ præmissos. Præcessit secuturos. Sequemur præ-
 „ euntem. “

Hac ratione expositis vitæ mortisque DREXELII , Viri de orbe christiano universo multo meritissimi , præcipuis circumstantiis tempus monet , ut ad texendum Operum ejus catalogum progrediar ; qua in re illud maxime incommodum accidit ,
 quod ,

(m) Invenitur Ode ista inter Jacob. BALDE Opera junctim edita octo Voluminibus , in 8vo. 1729. Monachii , Impensis M. Happach & F. X. Schüster. Tom. I. p. 19.

quod , cum Scripta *Nostri* singulari omnium adprobatione condecorata fuerint , ingentique aviditate & excepta & lectitata , editiones tam variæ tamque multiplices emerferint , ut exacta omnibus numeris , perfectaque earum designatio dari haud queat ; nisi omnes simul ad manus habeantur , id quod ipsum fieri vix poterit. Indubio eorum , quæ affirmo , argumento id unum suffecerit , quod Opuscula *Nostri* in una sola civitate *Monacensi* tria adeo , nec pauciora , typographæa jugi cudendi labore exercuerunt , prout inferius certissime commonstrabitur. Quamquam autem memorata editionum varietas accuratam recensitionem plane prohibere videatur , tamen operam dabo quam maximam , ut , quotquot harum ad meam notitiam pervenerunt , studiose proponam. Utar autem in hunc finem opera *Philippi ALLEGAMBE* in *Biblioth. Script. Soc. Jesu* , pag. 181. *NICERONII* in Libro , *Memoires pour servir à l' Histoire des Hommes illustres &c.* Tom. XXII. p. 373. *Teoph. GEORGII* in Libro , *Allgemeines Bücher - Lexicon.* 1742. *Mart. LIPENII* in *Bibliothecis theologica & philosophica.* fol. *Monito* , ad calcem hujus Vitæ apponendo , *Corn. LEYSERII typographi Monacensis* , testis synchroni & ocularis : ita tamen ut editiones , ex anni indicio aliave re suspectas , mox a me rejectas putet benevolus Lector : quod vera , quam multa afferre satius duxerim. His omnibus addam Editiones , quas oculis usurpare mihimetipsi licuit. Itaque Opera *Nostri* sunt sequentia :

I. *De Aeternitate Considerationes coram SSmis utriusque Bavaricæ Principibus Maximiliano & Elisabetha explicatæ &c. c. fig. Sadelerianis.* Formis
Bibl. August. Alph. II. D *Nico-*

Nicolai Henrici (n) 1620. in 120. *Dedicatio Nostri* dirigitur ad memoratos Principes. Editio *secunda*, *Monacensis*, correctior & locupletior. 1622. *Formis Annæ Bergiæ viduæ* in 120. (o) Iterum *Monachii* 1629. *Duaci* in 320. 1630. *Coloniæ* 1631. in 24. (p). Iterum *Coloniæ* 1634. 1706. *Monachii* 1634. in 120. Item *Wallice*, *Oxonii* 1661. Item *Germanice*, *Coloniæ* in 120. 1688. De reliquo in sola civitate *Monacensi* ab anno 1620. usque ad annum 1642. novem editiones factæ, & insuper a *Corn. LEYSERIO* alia exemplaria *latina* 3200. *germanica* 4200. procusa.

II. *Zodiacus christianus locupletatus*, seu *Signa XII. divinæ Prædestinationis totidem symbolis explicata.* in 120. *Monaci.* 1622. c. fig. *Sadelerianis.* *Formis Annæ Bergiæ.* *Dedicatio* anno 1622. die B. *Virginis-Matris lustratæ*, data ad D. *Joannem*, *Comitem in Hohenzollern &c. &c.* Dictæ editioni præcessit alia, de qua in præfatione DREXELIUS ait: *Permisi quidem antehac, roguntibus amicis, Zodiacum edi . . . sed extemporalem illam & tumultuariam scriptiunculam nunc abolitam cupio & expunctam. Per te id liceat, mi Lector! obsecro, & abjecto illo priore Zodiaco, hunc non tantum correctiorem, sed altero tanto auditiorem substitue. . . .* Prodiit iterum
Mona-

(n) V. *Philipp. ALLEGAMBE Biblioth. Script. S. J.*

(o) Extat in *Bibliotheca Colleg. Soc. Jesu, Augustæ.*

(p) V. *NICERON Memoires pour servir à l' Histoire des Hommes illustres dans la Republique des Lettres. Tom. XXII. p. 373.* Advertas velim, Lector! ubicunque vel *NICERONIUS* vel *ALLEGAMBIUS Monacenses* editiones in 160. factas esse affirmant, certe certius eos errare. *Monachii DREXELII* Opuscula in 120. plerumque vel in 240. prodiverunt; uti sequens *Monitum Corn. LEYSERII* clare ostendit.

Monachii. in 24°. 1632. Coloniae. 1632. (q). Antverpiæ. in 24°. De reliquo sola civitas Monacensis usque ad annum 1642. octo editiones orbi dedit; quibus addenda alia exemplaria latina 5200. germanica 3200. a Corn. LEYSERIO vulgata.

III. *Horologium auxiliaris, tutelaræ Angeli. in 24°. Monachii. 1622. item correctius, ibidem, 1623. in 24°. (r). Dedicatio a Nostro primum ad Angelum custodem, dein ad parthenios per superiorem Germaniam Sodales scripta anno 1621. ipso die S. Michaelis. Iterum Antverpiæ. 1623. in 32°. Duaci. in 32°. 1623. Parisiis. in 4to. 1624. Coloniae. in 12°. (ex ultima Monacensi editione septima) ut titulus habet. 1629. Et germanice, in 12°. Monachii. 1623. Coloniae. in 12°. 1629. Gallice versum prodiit hoc titulo: *La Montre de l' Ange Gardien, traduite par J. le Breton. Paris. 1668. in 12°. Iterum ex alia versione recentiore sub titulo: L' Ange Gardien traduit du Latin du F. DREXELIUS. Paris. 1691. in 12°. (s). De reliquo una urbs Monachium usque ad annum 1642. sex editiones protulit, quibus addere debes alia exemplaria latina 3200. germanica 2000. ex typographia Corn. LEYSERII profecta.**

IV. *Nicetas seu triumphata Incontinentia. in 12°. Monachii. apud Nicol. Henricum. 1624. Dicitur Noster hoc Opusculum Sodalitatibus Marianis, Ingolstadiensi, Monacensi, aliisque tredecim. Aliam editionem Monacensem anni 1625. in 24°. NICERONIUS, rursusque aliam in 12°. ejusdem anni ALLEGAMBIUS memorant. Iterum Parisiis. 1624. in 8°. & Coloniae. 1631. in 12°. & Duaci. 1633. So-*

D 2

lum

(q) V. NICERON *Memoires* l. c. p. 373.

(r) Ita NICERON, l. c. & ALLEGAMBE, l. c.

(s) V. NICERON, l. c. p. 374.

lum iterum *Monachium* usque ad annum 1642. tres editiones in publicum emisit : prætereaque alia exemplaria *latina* 3000. totidemque *germanica* Corn. LEYSERIIUS impressit.

V. *Trismegistus christianus*, seu triplex *Cultus Conscientiæ, Cælitum, Corporis.* in 120. *Monachii.* 1625. Dedicatio ad easdem Sodalitates data. 1624. die *S. Michaelis.* Alia Editio *Monacensis* anni 1624. in 160. (melius in 240.) memoratur a NICERONIO: rursus alia *Monacensis* anni 1624. in 120. laudatur ab ALLEGAMBIO. Prodiit iterum *Monachii.* 1627. & *Antverpiæ.* in 240. *Germanice.* in 120. *Coloniæ.* 1630. item *Augustæ.* in 120. 1676. De reliquo *Monachii* usque ad annum 1642. quinque editiones procusæ : quibus accedunt alia exemplaria *latina* 4000. *germanica* 2500. a Corn. LEYSERIO publico data.

VI. *Recta Intentio, omnium humanarum actionum Amussis*, . . . pro suggestu explicata. in 120. *Monachii.* 1626. Consecravit hoc Opus Auctor *Maximiliano* Electori & *Elisabethæ* conjugii, Boiorum Ducibus. Alia editio ejusdem anni *Monacensis* in 160. (rectius in 240.) commemoratur a NICERONIO. Iterum *Monachii.* 1629. in 240. & *Coloniæ.* 1631. in 120. & *Antverpiæ.* 1632. Cæterum in sola urbe *Monacensi* usque ad annum 1642. quatuor editiones factæ : impressa, has præter, a Corn. LEYSERIO exemplaria *latina* 3000. *germanica* 1200.

VII. *Heliotropium*, seu *Conformatio humanæ Voluntatis cum divina.* in 120. *Monachii.* 1627. item in 240. *ibidem.* 1627. *Antverpiæ.* 1627. in 240. iterum *Monachii.* 1629. *Coloniæ.* 1630. in 160. *Antverpiæ.* 1633. *Coloniæ* 1634. in 120. *Germanice, Colonia.* 1687. Dedicavit Noster hoc opusculum rursus

fus *Maximiliano* Electori & *Elisabethæ* ejus conjugii serenissimæ. In sola urbe *Monacensi* usque ad annum 1642. procusæ editiones duæ, & præterea a *Corn. LEYSERIO* alia exemplaria latina 5500. germanicaque totidem.

VIII. *Orbis Phaëton*, hoc est: de universis *Vitiis Linguae. Partes II.* in 120. *Monachii.* 1629. c. fig. *Sadelerianis.* Sacravit *Noster* hoc Opusculum *Paridi* archiepiscopo *Salisburgensi.* In præfatione hæc occurrunt memoranda: *Dum hæc typis paro, ad me robustissima fama desertur... de me spargi, ad alias partes me transisse. Hic ego famam in jus voco, cum famæ auctorem non possim... Monachii sum, & munere illo etiamnum fungor, quod mihi voluntas Dei ante annos complures... tradidit... Neque tamen Dresdam, quam fama ingerebat, ejuravi... modo constet, SSmum Saxonice Electorem... non abhorrere, partis etiam nostræ concionatorem admittere. Hoc interim ago; ut in prisca catholica Ecclesia sancte moriar. Et quia Deus mandavit nobis unicuique de Proximo suo, hoc Deum ardenter rogo; ut fiat unum ovile & unus pastor. Aliam editionem anni 1629. in 160. (melius in 240.) item Coloniensem anni 1631. in 120. assignat *NICERONIUS.* Iterum *Antverpiæ.* in 120. 1632. Germanice 3. partes. *Coloniæ.* 1631. In urbe *Monacensi* usque ad annum 1642. una editio facta: a *Corn. LEYSERIO* insuper alia exemplaria latina 3000. germanica 2500 typis exscripta. Juvat addere observationem *NICERONII* in hoc Opusculum: *On ne s' attendroit pas à trouver dans cet Ouvrage une question singuliere de combinaisons. En parlant dans le chapitre 41. de ceux, qui employent leur temps à des choses inutiles, Drexelius demande, en combien de façons un Pere de famille**

peut placer à sa table six perſones, qu'il a invité à manger? Et il trouve après ſix pages entières de combinaifons, qu'il peut le faire en 720. façons.

IX. *Gymnaſium Patientiæ.* in 120. *Monachii.* 1630. *Coloniæ.* in 120. 1630. *Antverpiæ.* in 240. item *ibidem*, in 120. 1634. *Germanice* in 120. *Coloniæ.* 1630. iterum *ibidem* in 80. 1754. *Dedicatio a Noſtro ad Alb. Stanisl. RADZIVILL &c.* dirigitur, in qua ita ſcribit: *Jam molior, gratiam voluntatem, qua dabitur, in tam pronum & liberale ſceptrum* (puta *Sigismundum III. Poloniæ regem*, cui primam 7. *Opusculorum ſuorum Collectionem* in 40. 1628. de qua paulo inferius dicetur, ſacraverat) *exhibere. Nunquam tamen regias ad me litteras benevolentia ac beneficentia pleniffimas ſat dignis officiis celebravero. Ait præterea, ſe Dillingæ Rhetorices præcepta tradentem, unum ex illuſtri RADZIVILLIORUM gente diſcipulum habuiſſe. De reliquo Monachii uſque ad annum 1642. una editio in vulgus exiit, præter alia exemplaria latina 4000. germanica vero 5400. a Corn. LEYSERIO cuſa.*

X. *Aeternitatis Prodrômus, Mortis Nuntius, quem Sanis, Aegrotis, Moribundis ſiſtit Hier. DREXELIUS.* in 12. *Monachii.* 1628. c. fig. *Sadelerianis.* Dicavit hoc Opusculum *Noſter Eliſabethæ Duciffæ Baviariæ.* Iterum *Monachii* 1628. in 160. (rectius in 240.) Rurſus *ibidem* 1630. in 120. Solum *Monachii* uſque ad annum 1642. duæ editiones prodivere, inſuperque alia exemplaria latina 4000. germanicaque 3500. e prælis *Corn. LEYSERII.*

XI. *Tribunal Chriſti, ſeu arcanum ac ſingulare cujuſvis hominis in morte Judicium.* in 120. *Monachii.* 1631. item *ibidem* in 240. *Duaci.* in 240. 1634. *Coloniæ* in 240. 1635. item *ibidem*, eodem anno, in

in 120. *Germanice*, in 40. *Augustæ*, ab Alb. PEEZ
versum. *Monachii* usque ad annum 1642. a Cor-
nel. LEYSERIO impressa exemplaria latina 4000.
germanica 2400. Dedicavit hunc laborem suum
Noster episcopo *Frisingensi*, Vito Adamo.

XII. *Infernus*, *Damnatorum carcer* & *rogus*.
Aeternitatis Pars II. in 120. *Monachii*. 1631. item
ibidem, in 240. c. fig. *Sadelerianis*. Rursus *Coloniæ*.
1632. in 160. *Avec neuf figures représentant* (ait NI-
CERONIUS l. c.) *d' une maniere assez singuliere les*
supplices des Damnés. Item *Antverpiæ*. 1631. &
1660. in 240. & *Coloniæ*. in 180. 1674. *Dedicatio*
Nostri ad *Petrum Aloysium CARAFAM*, referta lau-
dibus hujus Principis. In sola urbe *Monacensi* us-
que ad annum 1642. a Corn. LEYSERIO publicata
exemplaria latina 4000. *germanica* 4000.

XIII. *Cælum*, *Beatorum civitas*. *Aeternitatis*
Pars III. in 240. *Monachii*. 1635. *Dedicatio No-*
stri, haud dubie ob bellicos illorum temporum tu-
multus exulantis, ad *Henricum*, episcopum *Au-*
gustanum data ex *Asceterio Ranzoviensi Canon. Re-*
gul. S. Augustini ad *Oenum Natalitiis feriis D. Jesu*
1634. in qua tum privatam benevolentiam abs di-
cto episcopo *Dillingæ* sibi exhibitam, tum ejusdem
in *Societatem Jesu* universam beneficia laudat. In
præfatione sequentia habet: *Imo etiam extra oleam*
jam senex saltare, & post *sacras*, denique *profu-*
nas etiam scriptiones (breves illas, sed spero utiles)
propinare cogito: quas illas? quæres; Ego qui-
dem ignoro, nisi forte sit *Aurifodina Artium*, de
qua inferius No. XIX. *Recusum Antverpiæ* in
120. 1636. item *Germanice*, *Monachii*. in 120. 1637.
A Corn. LEYSERIO latina exemplaria 2500, *ger-*
manica 1500. usque ad annum 1642, typis emissa.

XIV. *Virtutis Speculum*. in 120. apud **Corn. LEYSERII**. Hoc *germanica* solum lingua conscripsit *Noster*; complectitur autem *Vitam Sermæ Elisabethæ, Lotharingæ, Electricis Bavarix*. Nescio, quo sinistro fato acciderit, ut *Nostri* lucubratio hæc ad manus meas pervenire nequiverit.

XV. *Rhetorica cælestis, seu attente precandi Scientia*. iu 120. *Monachii*. 1636. (non 1635. uti mendose **ALLEGAMBIUS** & **NICERONIUS** habere videntur) item *Antverpiæ* in 120. 1641. item *ibidem*. in 80. 1636. & iterum *ibidem*, in 240. 1651. Dedicatio ad *Joann. Christophorum*, episcopum *Eichstadianum*, data 1636. Calendis Januarii.

XVI. *Aloë amari sed salubris succi, Jejunium*. *Monachii*. in 120. 1637. Dedicavit *Noster Joannē*, episcopo *Constantiensi*, hoc Opusculum, quod salubre quidem, at asperum, pauciores lectores & antagonistam *Matthæum CLAUSS*, ut superius dixisse me memini, nactum est. Recusum fuit *Antverpiæ*. in 240. 1643.

XVII. *Gazophylacion Christi, Eleemosyna*. in 120. *Monachii*. 1637. Sacravit *Noster Alberto* episcopo *Ratisbonensi*, morem suum prosequens; nam *Germaniæ* episcopos scriptionibus suis adire per vires, ac venerari secum constituerat. Recusum *Monachii*. 1638.

XVIII. *Rosæ selectissimarum Virtutum, quas Dei Mater orbi exhibet*. in 120. *Partes II. Monachii*. 1636. & 1637. Item *Antverpiæ*. in 240. 1636. & *ibidem*. 1661. in 4to. Dicavit hanc opellam *Noster Petro PAZMANY*, Cardinali & Archiepiscopo *Strigoniensi*, epistola plena encomiis hujus Cardinalis. A **Corn. LEYSERIO** exemplaria latina 2000, usque ad annum 1642. publici juris facta.

XIX.

XIX. *Aurifodina Artium & Scientiarum omnium. Monachii. in 12º. 1638.* Inscriptis hoc Opus Noster Joanni - Francisco - Carolo, Maximiliano-Henrico, Alberto - Sigismundo, fratribus: SSrum Ducum Alberti filiis, Guilielmi nepotibus, Alberti Pronepotibus &c. Recusa *Antverpiæ. in 24º. 1641. 1657. & 1658. in 18º.* Nonnulla in hujus Opusculi commendationem dicta sunt superius in *Vita Nostri*. Paulo aliter sensit BOSIUS *de Prudent. & Eloquent. civil. comparanda*, p. 98. & cum isto Joann. Christoph. WENDLERUS in *Dissertat. II. de Meritis Reipublicæ Augustanæ in Rem litterariam*, p. 43. BOSII verba hæc sunt: *Si non tam res in eam congestas, quam modum excerpendi ab Auctore commendatum respicias, passim quorundam judicia parum æqua experta est, nec fortassis immerito. Nam ut alia incommoda taceam, ideo non admodum apta discentium studiis esse videtur, quod unius ejusdemque argumenti excerpta in tot diversas classes easque bipartitas lemmatum, adversariorum, historiarum, locorum communium, verborum & sententiarum, miscellaneorum, & aliorum discrepat: quæ res non solum distrahit animum, & memoriam; sed etiam nonnihil difficultatis cum in excerpando, tum in inquirendo secum trahit; Quibus WENDLERUS addit: Nobis quidem excerpendi methodus, qua Isaacus CASAUBONUS solebat uti, inprimis placet. Hic aliquod Systema sibi bono ordine compositum in qualibet disciplina eligebat, chartaque inserta munda secundum seriem materiarum per modum allegatorum excerperebat, quæ notatu erant digna. Atque hac methodo vel nostra ætate multos... eruditissimos Viros uti, certo scio.*

XX. *Deliciæ Gentis humanæ Christus Jesus nascens, moriens, resurgens. Partes III. Monachii,*

1638. in 120. *Antverpiæ*. in 120. 1638. & 1639. *Amstelodami*, apud *Janfonium*. in 240. 1659. A *Corn. LEYSERIO* exemplaria latina 1000. usque ad annum 1642. typis exscripta. Sacravit hoc Opus *Noster* rursus *Maximiliano* Electori, & *Mariæ An-næ* Austriacæ, *Bojorum* Ducibus.

Sic expositis Opusculorum, vivente adhuc Au-ctore vulgatorum, editionibus ordo postulat, ad ejus-dem Auctoris libros posthumos enarrandos procedere. Horum primus est :

XXI. *Noëmus*, *architectus Arcæ*, in *Diluvio Navarchus* descriptus & morali doctrina illustratus. Ex posthumis libellus primus. *Monachii*. in 240. 1642. *Formis*. *Corn. LEYSERII*. & *Antverpiæ*. in 120. 1640. Inscribitur Opusculum hoc, *Collegii Monacensis So-cietatis Jesu* nomine *Anselmo Casimiro*, *Moguntina* archiepiscopo, ex voluntate Auctoris, cui partum hunc suum, e prælo exeuntem, videre per fata haud amplius licuit. *Corn. LEYSERIUS* 2000. ex-emplaria latina anno 1642. excudit.

XXII. *Josephus*, *Aegypti prorex*, descriptus & morali doctrina illustratus. Ex posthumis libellus se-cundus. in 120. *Monachii*. 1640. Dedicatio nomine *Collegii Societatis Jesu Monacensis* scripta ad *Joan-nem Christophorum*, episcopum *Chiemensem*. Typis denuo exscriptum *Antverpiæ*. in 240. 1641.

XXIII. *Daniel*, *prophetarum princeps*, descri-ptus & morali doctrina illustratus. Ex posthumis li-bellus tertius. in 120. *Monachii*. 1640. *Antverpiæ*. in 240. 1650, & 1652. Dedicatio nomine *Collegii Monacensis Societatis Jesu* data ad *Marquardum* episcopum *Eichstadianum*. Hujus libri exemplaria latina 1000. usque ad annum 1642. *Corn. LEYSE-RIUS* impressit.

XXIV.

XXIV. *Tobias morali doctrina illustratus. Ex posthumis libellus quartus.* in 120. Monachii. 1641. Dedicatio rursus nomine *Monacensis Collegii Societatis Jesu* data ad *Franciscum Guilielmum*, episcopum *Osnabrugensem*. Recusum *Antverpiæ*. in 120. 1642. & in 240. 1660.

XXV. *Palæstra christiana. Ex posthumis libellus quintus.* in 120. Monachii 1642. *Antverpiæ*. in 240. apud Cnobart. 1648. Dedicatio, nomine *Collegii Monacensis Societatis Jesu* ad *Joannem* episcopum *Brixinensem* dirigitur. Corn. LEYSERII hujus Opusculi exemplaria latina 1000. anno 1642. prælo emisit.

XXVI. *David regius psalter descriptus, & morali doctrina illustratus. Ex posthumis libellus sextus.* in 120. Monachii. 1643. *Antverpiæ*. in 120. 1643. & ibidem, in 240. 1651. Dedicatio ad *Wolfgangum Wilhelmum*, Comitem *Palatinum Rheni* a Collegio *Monacensi Societatis Jesu* scripta.

XXVII. *Salomon regum sapientissimus descriptus & morali doctrina illustratus. Ex posthumis libellus septimus & postremus.* in 120. Monachii. 1643. Dedicavit hoc Opusculum Collegium *Monacense Societatis Jesu* *Philippo Guilielmo* & *Annæ Catharinæ Constantiæ*, Comitibus *Palatinis Rheni*. Ceterum illud duobus libris absolvitur, in quorum uno *Salomonis* virtutes, altero vero ejus vitia exponuntur. Hinc fallitur & fallit NICERONIUS l. c. *Salomonem justum*, & *Salomonem fatuum* recensens, ac si duo diversa Opuscula essent; cum unum solum sit. Recusum *Antverpiæ*. in 240. 1644.

XXVIII. *Antigraphæus, sive Conscientia hominis coram SSmo Maximiliano Electore Bavaro illustrata* 1632. nunc primum . . . sumptibus *Joann. Wagner* biblio-

bibliopolæ Monacensis, & formis Johann. Straffer in lucem edita, Neoburgi. 1652. in 120. Dedicationem nomine Collegii Monacensis Societatis Jesu ad Ernestum Hassiæ Landgravium scriptam excipit Admonitio ad Lectorem, quam hic delibare opus est: Posset Antigrapheus DREXELII supposititius tibi videri, amice Lector! quod longe post in lucem veniat, quam posthumi plures publicati & Opuscula omnia in geminos contracta sunt tomos. At ubi P. Philippi ALLEGAMBE de Scriptoribus Societatis inspexeris Catalogum, & Iconem Operibus DREXELII præfixam, facile errorem . . . deprehendes. Nam ille tibi & Antigrapheum disertissimis verbis promittit, & istam ntrumque libellum per symbola clarissime repræsentat. Nihil enim utrique deerat, eleganti charactere pro typo ab ipso Auctore descripto, quam quod frontispicio carerent, capitum inscriptionibus; nec instar aliorum compacti essent. Hic ludicrus error tam utili scriptione te hætenus privavit. Tuum erit modo ignoscere, & in horas proditurum etiam alterum, scilicet Jobum, benevole acceptare.

XXIX. *Jobus, divinæ Providentiæ theatrum, coram SSmo Maximiliano Electore Bavaro exhibitus, anno 1633. nunc vero primum sumptibus Joann. Wagner . . . & formis Joann. Straffer in lucem datus, Neoburgi. 1653. in 120. Dicavit Opusculum hoc Collegium Monacense Societatis Jesu Alberto Comiti Palatino Rheno. Recusum Antverpiæ, apud Viduam Joannis Cnobbart, in 160. 1655. & ibidem, in 240. 1660.*

Post expostas pro viribus singulares Opusculorum DREXELII editiones, jam de Collectionibus eorundem pauca dicenda sunt. Prima omnium Collectio prodit, Auctore adhucdum vivente, Monachii,

nachii, uno Volumine, in 4to. 1628. *Apud Melchiorum Segen bibliopolam, & Nicol. Henricum electoralem typographum*. Complectitur autem Opuscula septem primitus edita: *Aeternitatem, Zodiacum, Horologium, Nicetam, Trismegistum, Amusum, Heliotropium*. Dedicatio hujus *Collectionis* data a *Nostro* ad *Sigismundum III. Poloniae regem*. Sequitur *Præfatio Bibliopolæ*, proponens sex causas, admodum graves, quibus ad cudendam istam *Collectionem* permotus fuit. Hanc *Collectionem* secutæ aliæ complures ampliores, & pro ratione temporis minus, magisve plenæ. Atque ut de *latinis* primo dicam, sunt illæ, quæ sequuntur: *Antverpiensis*. 1643. curante *Petro de vos Ord. Eremit. S. Augustini*. & 1657. 17. Volum. & 1660. & 1666. *Frankofurtensis*. in 4°. 2. Vol. 1680. *Lugdunensis*. 1647. 1658 (t) 1677. *Moguntina*. 1645. 1647. 1651. Post *latinas de germanicis Collectionibus* dicendum, quarum non nisi quatuor deprehendi: *Moguntinam*. 1645. *Monachiensem*. 1660. *Wirceburgensem*. 1662. *Frankofurtensem*. 1666.

Nolim autem spondere, me omnes vel *latinas* vel *germanicas Collectiones* percensuisse: immo plures adhuc esse, quæ me penitus fugiunt, jure credo. Interim allatæ quindecim *Collectiones* novum, idque pergrave communis adprobationis, quam a probis quibusque asceticæ DREXELII nostri lucubrationes consequi meruerunt, argumentum exhibere posse arbitror.

Enumeratis jam tum permultis singularibus Opusculorum *Hieremicæ* editionibus, tum eorundem non paucis *Collectionibus* tempus monet, de

(t) Hujus editionis accuratam facit recensionem NICERONIUS l. c.

de *Epistolis* DREXELII pauca commemorare. Harum nonnihil occurrit in libro *Eliae* EHINGERI: *Velitatio epistolaris*, seu Συζητησις placida quorundam Societatis Jesu Patrum cum M. Elia Ehingero &c. 80. Wittebergæ. 1631. Dedit autem istis *Epistolis* ansam controversia octuplex de totidem capitibus, ad Religionem spectantibus, EHINGERUM inter, & Jesuitarum Monacensium triadem, nimirum Matthæum RADERUM, Joannem BRUTSCHERUM, Jeremiamque DREXELIUM orta, maxima animorum moderatione, sed absque optato successu actitata. Alia *Epistola*, ad eundem Ehingerum exarata quidem a Nostro, missa vero eidem a Georgio SPAISERO Rectore Collegii Monacensis Societatis Jesu, eoquod DREXELIO morte nimis maturata intercepto id efficere haud licuerat, extat in SERPILII *Epitaph.* p. 136. Eam SPAISERUS hoc encomio comitatus est: DREXELIO abeunti ingemuisse te credo; civis tuus fuit, & profecto inter patriæ tuæ ornamenta numerabitur, ubicunque candor judicat. Honeste egit ævum suum, nemini molestus. Vixit autem major semper cultu virtutum, quàm ulla alia re, quam in illo orbis miratus est.

Supereſt, ut de iis ingenii foetibus, quos Noster edere secum constituerat, supremis vero fatiſ intervenientibus emittere in publicum haud potuit, breviter agam. Hos inter primum locum occupant *Dissertationes XXIII. de Christo redivivo*, quas vulgaturum sese, ipſemet in *Præfatione Tomuli III. Libri: Deliciæ gentis humanæ*, pollicitus, sed, morte paulo post e vivorum numero raptus, post se relinquere coactus est. Succedit *Theſaurus* varius, copioſus, multiplex ſacrarum Concionum, e quo Noster, quaſi ex equo quodam Trojano, Opusculis ſuis aſceticis materiam depromere ſolebat;

bat. Finem denique faciunt *Funebria* , quæ sibi Auctor vivus a pluribus ipse annis paraverat. De postremis hisce *duobus partibus* si *Monitum* , libro *Nostri* posthumorum ultimo inscripto : *Jobus* , hoc loco subjecero , & operæ pretium , & tibi , Lector ! jucundam rem facturum me merito arbitror. Est autem sequens :

„ *Ad Lectorem.*

„ Nunc demum fidem suam exsolverit *P. Hieremias* DREXELIUS , amice Lector ! qui plura per
 „ *P. Philippum ALLEGAMBE* non promiserat ; ta-
 „ met si altero tanto plura , luce digna , relinquat.
 „ Nam quidquid *triginta* (u) *Opusculis* accepisti ,
 „ duntaxat illud est , quod per *Adventum* & *Qua-*
 „ *dragesimam* ab anno 1616. ad annum 1633. us-
 „ que dixit : reliquarum concionum , quas *festis*
 „ & *dominicus* per annum diebus , spatio *viginti*
 „ *trium* annorum habuit , nihil omnino vidisti ;
 „ neque spes est *THESAURI* illius aliquando in lu-
 „ cem proferendi : eo quod supplendum de alieno
 „ foret , quod illis duobus temporibus per libellos
 „ editos subtractum est (*Materias* enim semel cæ-
 „ ptas , præterita Evangeliorum explicatione ,
 „ continuabat tam *festis* , quam *profestis* diebus ,
 „ quoad illas ad *calcem* deduxisset) nemo autem
 „ fa-

(u) Notes velim , Lector ! *Opera* DREXELII esse nume-
 ro tantum *viginti novem* . Totidem , nec plura , ALLE-
 GAMBIVS l. c. enumerat. Eundemmet , minime majorem ,
 numerum etiam NICERONIUS l. c. exhiberet , si *Salomo-*
 nem non in duo diversa *Opuscula* perperam divisisset ; con-
 tra *Vitam Elisabethæ Bavaricæ Ducissæ* , uti fieri oppido
 debuisset , *Opusculis* *Nostri* annumerasset. Hæc autem *vi-*
ginti novem *Opera* numerum *triginta Voluminum* confici-
 unt ; quæ *Orbis Phaëton* duo *Volumina* implet.

„ facile , Viri reverentia , in se suscepit sufficere ,
 „ quod desideratur ; quando etiam artifices , reli-
 „ gione ducti , neque prece pretiove adduci pos-
 „ sunt , ut manum operi admoveant alieno : Non
 „ quilibet , tametsi vellet , cum decoro defectum
 „ suppleturus esset. Dixerim enim facilius esse ,
 „ vulpinam adfuere leoninæ , quam stylum stylo ,
 „ conceptus conceptibus *Drexelianis* absque defor-
 „ mitate , notabilique discrimine attemperare. Pro-
 „ inde præsentibus contentus , amice Lector !
 „ fruire , ac præter FUNEBRIA (fortassis) quæ
 „ sibi a pluribus annis Auctor ipse paraverat &
 „ piorum hominum volvuntur manibus , si Supe-
 „ rioribus publicanda videbuntur , ulterius nihil
 „ exspectes. Vale. “

Quemadmodum autem præcedenti *Monito* di-
 cti *Thesauri* concionum unquam videndi spes om-
 nis sublata est ; ita quoque reliqua duo Opuscula ,
 scilicet *Dissertationes XXIII. de Christo redivivo* ,
 & *Funebria* successu temporis in publicum ema-
 nasse haud credo ; certe nulla editionis alicujus vel
 vola , vel vestigium tenuissimum mihi ullo tem-
 pore occurrit.

Tandem , ut promissa exsolvam , atque affir-
 mata a me superius & legendorum librorum *No-*
stri ingens voluntas , & vendendorum stupenda
 planeque incredibilis celeritas validissima certissi-
 maque auctoritate muniatur , hoc loco *Monitum*
Cornelii LEYSERII electoralis typographi Monacensis
& bibliopola , Opusculo Nostri , NOE *architectus*
Arcae , 1642. *Monachii. in 24°.* præmissum , ad-
 fuere libuit, in hæc verba perscriptum :

Typo-

Typographus
Lectori Benevolò.

Varia mihi, amicissime Lector! ad te præfandi causæ, prout multa quæstionis varietas super P. Hieremias DREXELII libris ad me defertur. Quæstiones plurimorum passim istæ sunt:

I. Quæ urbe vaneant hi libri? II. Quæ librarii officina? III. Quibus typis, quæ forma? IV. Quibus inscriptionibus & titulis? V. Quo idiomate & quibus linguis? VI. Quis typographus prælo suo subijciat autographum? VII. An non omnes cum futuris in certos tomos redigendi? VIII. Quot hætenus dicti Auctoris scriptiones, & quo numero excusæ? Ad singula compendio fideli, licet minus eleganti, respondebo.

I. Monachii ab anno 1620. ad labentem hunc 1642. horum librorum omnes in lucem dati.

II. Typographum eos edidit triplex: Annæ BERGIN viduæ, Nicolai HENRICI, & meum Cornelii LEYSERII.

III. Typis plane diversis, uti & forma. Prima plerumque Editio est in 12°. ut vocamus: typis nomen est Cicero. Altera in 24°. his typis nomen est Petit, gracilis character, sed plerisque admodum gratus & facilis apportatu, quocumque libuerit.

*IV. Inscriptiones & tituli hætenus editorum sunt isti. Præcesserunt 1. Aeternitas. 2. Zodiacus. 3. Horologium. 4. Nicetas. 5. Trismegistus. 6. Amussis omnium humanarum actionum, recta Intentio. 7. Heliotropium, Conformatio humanæ voluntatis cum divina. 8. Orbis Phaethon, de Vitiis Linguae; tres partes. 9. Gymnasium Patientiæ. 10. Aeternitatis Prodromus, de Morte. 11. Tribunal Christi, de particulari Judicio. 12. Infernus, Damnatorum carcer & rogos. 13. Coelum, Beatorum civitas. 14. Virtutis Speculum, ab Auctore solum germanite scriptum. 15. Rhetorica cælestis, Oratio. 16. Aloë amari sed salubris succi, Jesjunium. 17. Gazophylacium Christi, Eleemosyna. 18. Rosæ selectissimarum virtutum; duæ partes. 19. Aurifodina Artium & Scientiarum omnium. Has scriptiones præmissas recte, arbitror, comitantur 20. Deliciæ gentis humanæ, Christus Jesus nascens, moriens, resurgens &
Bibl. August. Alph. II. E quibus*

quibus jam accedit 21. Noemus, Architectus Arcæ, *primus ex posthumis*. 22. Josephus, Aegypti Prorex, *secundus ex posthumis*. 23. Daniel, Hebræus Propheta, *tertius ex posthumis*. 24. Tobias, *quartus ex posthumis*. 25. Palæstra christiana, *quintus ex posthumis*.

V. *Idiomate porro ad hoc temporis hi libri diverso prodierunt*. 1. latino. 2. germanico; utrumque mea officina vendit. 3. gallico. 4. belgico. 5. italico. 6. bohémico. 7. anglico. 8. polonico. *De his eorumque auctoribus mihi quidem constat; sed unam alteramve editionem turbæ bellicæ etiamnum premunt. Variis itidem locis hæ lucubrationes impressæ, sed (sit verbo venia) alicubi mendosissime, Auctore non injuria ad tot sordes ingemiscente. Præ aliis ediderunt multa horum Antverpia, Colonia, Duacum, Mussipontum, Amsterdamum, Lugdunum Batavorum &c. Inspice, mi Lector! Et vel aspectu primo maximum tam typorum, quam industriæ typographicæ discrimen cernes.*

VI. *Inter typographos prælum meum Et formæ poene hæcenus omne autographum, quod ipse correxit Auctor, acceperunt.*

VII. *Hæc scripta omnia certis tomis destinata Et forsitan olim, sed sero, forma illa grandioræ lucem aspicient. Omnia tempus habent, quantumvis serum.*

VIII. *Quod ad numerum jam editorum exemplarium spectat, vel animi causa, mi Lector! eum inspice, quem accurato calculo subjiciam Et miraberis numerosam chartæ molem, vixque tuis oculis credes, quod leges; sed singillatim ac fideliter editiones omnes ad calculum revocabo, quo magis res certa fidem habeat. Et en calculos tam discretim ac speciatim collectos, quam ad unam summam collatos.*

Ab Anna BERGIN Vidua edita sunt:

<i>Zodiacus</i> , quatuor editionibus	-	-	-	5400.
<i>Horologium</i> , tribus editionibus	-	-	-	4000.
<i>Aeternitas</i> , tribus editionibus	-	-	-	5400.

Summa horum 14800.

A Nicolao HENRICO edita sunt ista:

<i>Aeternitas</i> , sex editionibus	-	-	-	7600.
<i>Horo-</i>				

<i>Horologium</i> , tribus editionibus	-	-	-	7400.
<i>Zodiacus</i> , quatuor editionibus	-	-	-	5200.
<i>Nicetas</i> , tribus editionibus	-	-	-	6400.
<i>Trismegistus</i> , quinque editionibus	-	-	-	6900.
<i>Amussis</i> , quatuor editionibus	-	-	-	6200.
<i>Heliotropium</i> , duabus editionibus	-	-	-	3400.
<i>Prodromus</i> , duabus editionibus	-	-	-	2800.
<i>Orbis Phaeton</i> , una editione	-	-	-	1800.
<i>Gymnasium Patientiæ</i> , una itidem editione	-	-	-	1200.

Summa horum 48900.

A Cornelio LEYSERIO edita sunt omnia
subsignata exemplaria.

Idiomate latino.

<i>Aeternitas</i> , in 24	-	-	-	-	3200.
<i>Zodiacus</i> , in 24	-	-	-	-	5200.
<i>Horologium</i> , in 24	-	-	-	-	3200.
<i>Nicetas</i> , in 24	-	-	-	-	3000.
<i>Trismegistus</i> , in 24	-	-	-	-	4000.
<i>Recta Intentio</i> , in 24	-	-	-	-	3000.
<i>Heliotropium</i> , in 24	-	-	-	-	2000.
—, in 12	-	-	-	-	3500.
<i>Orbis Paethon</i> , in 24	-	-	-	-	3000.
<i>Gymnasium Patientiæ</i> , in 24	-	-	-	-	2000.
—, in 12	-	-	-	-	2000.
<i>Prodromus</i> , in 24	-	-	-	-	4000.
<i>Tribunal Christi</i> , in 24	-	-	-	-	2000.
—, in 12	-	-	-	-	2000.
<i>Infernus</i> , in 12	-	-	-	-	2000.
—, in 24	-	-	-	-	2000.
<i>Coelum</i> , in 24	-	-	-	-	2500.
<i>Rhetorica cælestis</i> . de Oratione, in 12	-	-	-	-	1000.
—, in 24	-	-	-	-	1000.
<i>Aloë</i> . de Jejunio, in 12	-	-	-	-	1000.
<i>Gazophylacium Christi</i> . de Eleemofyna, in 12	-	-	-	-	1000.
—, in 24	-	-	-	-	1000.
<i>Rosæ selectissimarum Virtutum</i> , in 12	-	-	-	-	1000.
—, in 24	-	-	-	-	1000.
<i>Aurifodina Artium & Scientiarum omnium</i> , in 12	-	-	-	-	1000.
—, in 24	-	-	-	-	1000.

<i>Deliciæ gentis humanæ</i> , in 12	-	-	-	1000.
<i>Noëmus</i> , in 12	-	-	-	1000.
— —, in 24	-	-	-	1000.
<i>Josephus</i> , in 12	-	-	-	1000.
<i>Daniel</i> , in 12	-	-	-	1000.
<i>Tobias</i> , in 12	-	-	-	1000.
<i>Palæstra christiana</i> , in 12	-	-	-	1000.
Summa				64000.

Idiomate germanico ().*

<i>Aeternitas</i> , in 12	-	-	-	4200.
<i>Zodiacus</i> , in 12	-	-	-	3200.
<i>Horologium</i> , in 12	-	-	-	2000.
<i>Nicetas</i> , in 12	-	-	-	3000.
<i>Trismegistus</i> , in 12	-	-	-	2500.
<i>Recta Intentio</i> , in 12	-	-	-	1200.
<i>Heliotropium</i> , in 12	-	-	-	5500.
<i>Orbis Phaethon</i> , in 12	-	-	-	2500.
<i>Gymnasium Patientiæ</i> , in 12	-	-	-	5400.
<i>Prodromus</i> , in 12	-	-	-	3500.
<i>Tribunal Christi</i> , in 12	-	-	-	2400.
<i>Infernus</i> , in 12	-	-	-	4000.
<i>Cælum</i> , in 12	-	-	-	1500.
<i>Virtutis Speculum</i> , in 12	-	-	-	1500.

Summa 42400.

Omnium vero a *P. Hieremia* DREXELIO editorum librorum, quos *Cornelii LEYSERII* typographica & libraria officina venum hætenus proposuit,

Summa 107000.

Omnium omnino exemplarium, quæ *P. Hieremias* DREXELIUS e triplici typographio *Monacensi* in lucem vulganda dedit,

Summa 170700.

Hæc te, mi optime Lector! quæ volebas, scire volui, & ad maiorem Dei gloriam recte valere.

(*) Utrum editiones *germanicæ* superlus allegatæ omnes Versorem agnoscant *Drexelium*, dicere non ausim; Plurcula ab ipso *Drexelio* in *germanicam* linguam transfusa fuisse, monet *Philipp. Allegambe l. c.*

GRUE-

GRUEBER (*Joann. Georg.*)

„ *Joannes Georgius* GRUEBER , *Monacensis* Bo-
 „ jus , primum anno 1652. ætatis 16. Canonicum
 „ Regularem in monasterio ad *S. Crucem Augustæ*
 „ in *Suevia* desideranter admodum indutus , tum
 „ ibidem post editam Professionem , jam officio Sa-
 „ cerdos , successivis vicibus *Oeconomi* atque *De-*
 „ *cani* quoque munere perfunctus , ut & aliquot
 „ annis in venerabili Parthenone *Mariæburgensi*
 „ Diæceseos *Eyslettenfis* Confessarius , ac tandem
 „ anno 1683. die 27. Septembr. in Præpositum Ca-
 „ noniæ *SS. Andreæ Apostoli & Magni Abbatis*
 „ ac Confessoris , in suburbio *Ratisbonensi* , cano-
 „ nice postulatus , atque autoritate ordinaria con-
 „ firmatus , *ibidem* tamen pariter præter spem ur-
 „ gentibus fatis anno 1686. die 28. Junii citius ex-
 „ animatus. Quoad in Religione vixit, meritissi-
 „ mus sacri *Canonico - Augustiniani Ordinis* Zelo-
 „ tes ardentissimus ; vir multæ lectionis , & labo-
 „ riosus admodum , & plurimorum Scriptorum
 „ illustrium , quos *Germaniæ* huic nostræ ordine al-
 „ phabetico inseruimus , post *Sebastianum Ligoden-*
 „ *tinum*, de quo infra (v. *Waldseense*) fiet mentio,
 „ collector solertissimus. Ejus opera typis vulga-
 „ ta sunt :

„ I. *Annus dierum memorabilium* , seu *Canonici-*
 „ *cus* , in singulos dies *Virum illustrem e Canonico*
 „ *Ordine per totum annum proferendo & colendo*,

„ II. *Spina alba de doloribus beatissimæ Vir-*
 „ *ginis*.

„ III. *Breviarium virtutum ac mortis venerabi-*
 „ *lis Virg. Catharinæ a S. Augustino* , nostri Or-
 „ *dinis Canonissæ* , *Canadæ in nova Francia*. Ty-
 „ pis prodiit *Augustæ* , anno 1671.

„ IV. *Alimenta pietatis Augustinianæ*, merito
 „ omnium Canonicorum manibus terenda. *Augu-*
 „ *stæ* 1677 (a).

„ V. *Vita Ven. Euphrosinæ Vicentinæ Cano-*
 „ *nissæ Regularis ex latino in germanicum vulgare*
 „ *traducta & typo vulgata.* 1675.

„ VI. *Manuale Georgianum. Augustæ.* 1679.
 „ (b) cui inferuit *Panegyris de S. Georgio Megalo-*
 „ *Martyre*, Authore *Joanne Chrysostomo HAGER*
 „ *Can. Reg. Garsensi.* “

Haftenus *Franciscus PETRI* in *Germania Cano-*
nico - Augustiniana. Extat autem illa in *Collectiōe*
Scriptorum Rerum historico - monastico - ecclesiastica-
rum. Ulmæ. in fol. quam vide *Tom. III. p. 139.*
& Libr. cit. Tom. V. P. II. p. 14. ubi agens de
Præpositis Collegii SS. Andreæ & Magni, quod
Pedeonti est, de *Nostro* sequentia ulterius refert :

„ *Jo. Georg. GRUEBER* . . . miros . . . in asce-
 „ tica simul & scholastica litteratura fecit progres-
 „ sus . . . Exinde ejus & virtutis & sapientiæ
 „ fama longius emanante in *Præpositum & Archi-*
 „ *Decanum hujus (Pedeontani) Collegii* . . . po-
 „ stula-

(a) Recusum hoc Opus *Lincii.* in 8°. 1744. sequenti ti-
 tulo : *Alimenta pietatis Augustinianæ; seu Cuitus triplex*
S. Augustini episcopi, S. Monicæ, SS. Canonicorum regu-
larium &c. Confer, si lubet, *Mart. LIPENII Bibl. theol.*
T. I. p. 710.

(b) Plenus titulus hic est : *Manuale Georgianum, si-*
ve Cuitus S. Georgii Megalo - Martyris. Munus oblatum
ejusdem Sancti Cognominibus. in 8°. Dicavit *Noster* hunc
 libellum *Georgio Christophoro Præposito Cann. Regg.*
S. Augustini, Collegii *Rottenmanensis* : in qua *dedicatione*
 se *Monacensem* patria, & in ea urbe humaniorum littera-
 rum præceptis a Patribus *Societatis Jesu* imbutum esse
 profitetur.

„ stulatus & confirmatus canonici Ordinis sui honorem & incrementum qua scriptis qua factis promovit, & dubio procul promovisset ulterius, nisi mors . . . egregios tanti Viri conatus hebetasset, totius propemodum Germaniæ Canonicis regularibus collapsam sui Ordinis columnam merito dolentibus, quibus tamen pro solatio . . . reliquit eximia ingenii sui monimenta :

„ I. Bibliographiam Canonico - Augustinianam, seu Scriptorum illustrium totius Ordinis canonicorum, in II. Partes distributam. “ (c)

- - - - -

Meminit quoque *Nostri RRmus Franciscus*, modernus Præpositus *Pollinganus*, in *Elencho onomastico Scriptorum Ordinis Cann. Regg. S. Augustini*.

HERMANNUS *Ord. Prædicat.*

„ Fr. HERMANNUS *Augustanus*, Teuto, a patria & professione sic nuncupatus, a LUSITANO ad annum 1355. claruisse dicitur, quem excipit *Possevinus*; sed PIO & ALTAMURAE ad annum 1356. differre placuit. Scripsisse dicunt :

„ I. De Cognitione creata sensitiva & intellectualiva.

„ II. Quodlibeta plurima, compluresque Quaestiones. “

Haftenus ECHARD & QUETIF in *Scriptoribus Ordinis Prædicatorum*, Tom. I. pag. 641. *Ambrosius* de ALTAMURA vero in *Bibliotheca Dominicana*, pag. 127. sequentia de Nostro habet :

E 4

„ HER-

(c) Consulto nonnulla ex *Francisci* PETRI narratione omisi, ne tautologiis *Alphabetum* hoc incretceret.

„ HERMANNUS *ab Augusta*, Germanus, Scho-
 „ lasticus peritissimus, primum de more *Logi-*
 „ *cam & Philosophiam*, post sacram *Theologiam*
 „ pluribus annis explicuit. Tandem posteris
 „ consulens scripsit: *De Cognitione creata sensi-*
 „ *tiva & intellectuiva*; *Item plura Quodlibeta &*
 „ *plures Quæstiones*. LUSITANUS in *Bibl. PLODI-*
 „ *US P. II. L. II.* “

Videſis *Chriſtophorum HENDREICH* in *Pandectis Branden-
 burgicis*. Tom. I. pag. 333. qui non ſolum di-
 cta confirmat, ſed etiam addit: *Quidam ei* (No-
 ſtro) *adſcribunt Poſtillam ſuper Cantica*.

Confer, ſi lubet, *J. Alb. FABRICII Biblioth.*
med. & infim. Latinit.

IMHOFF (*Augustinus*)

Augustini IMHOFFII, Viri, ſive natalium ſplen-
 dorem, ſive animi & ingenii dotes, ſive virtutis
 atque doctrinæ laudem ſpectes, undequaque cla-
 riſſimi *Corbin. KHAMMIUS* (a) & *Franciſcus PE-*
TRI (b) meminere. Horum veſtigia premens
 encomium *Noſtra* ſcribo.

Augustinus noſter illuſtri & perantiqua proſapia
 IMHOFFIORUM, quæ inter *Auguſtanas* gentes pa-
 tricias cumprimis celebris exſiſtit ſatus, anno par-
 tæ per *Chriſtum ſalutis MDCLVIII. die XV. No-*
 vem-

(a) In *Hierarchia Auguſtana*, P. II. colleg. pag. 385.
 & P. III. regul. pag. 399. & ſeqq.

(b) In *Germania Canonico - Auguſtiniana*, quæ habe-
 tur Tomo III. Colleſtionis *Scriptorum Rerum hiſtorico - mo-*
naſtico - eccleſiaſticarum. Ulmæ. fol. ubi vide pag. 125.
 & 141.

vembris (c) primam vitalem auram haurire cæpit. Pater ei fuit *Raymundus* IMHOFF , quem anno 1615. in dias luminis auras natum , anno 1648. in Senatum adlectum & ædilitia dignitate ornatum , anno 1680. & senatu & vita excessisse (d) reperio : mater autem *Margaretha* REMBOLDIA , itidem patriciæ stirpis fæmina (e). Aquis lustralibus tinctus , *Onuphrii* nomen accepit & a teneris unguiculis præclara educatione (quod consequens vita luculentissime comprobavit) usus est. Quamprimum per ætatem licuit , in patrium Gymnasium missus , eam humanioribus litteris impendit diligentiam , ut & magistris suis permagnæ voluptati , & commilitonibus suis summæ admirationi ob virtutis juxta ac doctrinæ præstantiam esset. Elaborato studiorum humanitatis curriculo , mundarum rerum tædio captus , regulam Canonico-rum *S. Augustini* , in patrio itidem ad *S. Crucem* monasterio anno MDCLXXV. & amplexus , & expleto sacri tyrocinii anno , die vero 27. Septembris , nuncupatis solennibus votis est professus : unde ei nomen *Augustini* hæsit. His gestis apud Pa-

E 5

tres

(c) KHAMMIUS diem natalem *Nofiro* adsignat XIX. Novembris : rectene , an per mendum typographicum , ignoreo. Franc. PETRI ex Epistola encyclica , mortis *Nofri* nuncia (*Ratulam* appellant) ponit diem XV. Novembris.

(d) V. David LANGENMANTEL *Historie des Regiments in der H. R. R. Stadt Augspurg.*

(e) De utraque Gente patricia *Imhoffiana* & *Remboldiana* agit Perillustr. Paulus a STETTEN junior in *Historie der adelichen Geschlechter des H. R. R. Stadt Augspurg.* 4to. quem , si lubet , consule. Ceterum gens *Remboldia* non ita multis abhinc annis in *Francisco Josepho Ignatio*, Reipublicæ *Augustanæ* Duumviro , anno 1774. die 17. Julii , ætatis itidem 74. vitæ erepto , defecit.

tres *Societatis Jesu* scientiæ philosophicæ præceptis per biennii spatium imbutus , antequam philosophiæ cursum penitus absolvisset , *Romam* in Collegium *S. Apollinaris* a Superioribus anno MDC-LXXVIII. mense Septembri missus , ita ad Theologiæ & Juris canonici studium incubuit , ut , elapso quadriennio , finem eidem maxima cum laude fecerit. Inde ad patrios reversus lares , accepto *Augustæ* Presbyteratus Ordine (nempe Diaconatu initiatus remearat) anno MDCLXXXII. in festo *S. Joannis* Apostoli & Evangelistæ , die 27. Decembris , primum immortalī Deo sacrificium litavit.

Mox varia sui Collegii munia obire jussus , juventam rudiorē christianæ doctrinæ elementis probe instituit ; parochiæ curandæ admotus laboribus apostolicis plurimum insudavit ; domesticis Religiosis Professor datus scholasticæ Theologiæ præcepta tradidit ; sacre suppellectili præfectus Ecclesiæ thesaurum optime administravit. Hisce muneribus egregie summaque cum laude perfunctus , anno MDCXCIV. die 17. Septembris *Novitiorum Magister* constitutus , simulque Canonico-
rum capitularium votis canonicis Collegii sui *Decanus* est electus : in quo duplici officio positus , *per quatuordecim ferme annos satis ostendit, non ipsi dignitatem , sed ipsum dignitati deservisse.* Denique , cum *Felix BROELL* , *Augustanus* , ob corporis viriumque debilitatem Præpositi dignitate decedere constitisset , *Augustinus* noster anno MDCCVIII. die 26. Junii , in festo SS. *Joannis & Pauli* Martyrum *concordi Capitularium Con - Canonico- suorum voce* , applaudente simul omni reliquo Clero , nec non toto Senatu Populoque *Augustano* , etiam partis
adver-

adversæ , electus , successit , eo honore , *tanquam laborum exantlatorum fructu ac proemio dignissimus* existimatus : non solum , ut vetustus mos fert , ab *Ordinario* suo novæ dignitati confirmatus , sed insuper , *ob congenitum quasi Canonice Religionis ze- lum semper & ubique abundantissime demonstratum* , sui *Ordinis* per dioecesin Augustanam *Visitator* nominatus.

Effet hic locus , *Nostrium* a virtutibus , quæ *Viris* in dignitatum culmine positis & conveniunt maxime , & suspici in eis maxime atque observari solent , longo sermone commendandi : effet profecto , præclara *Nostri* , qua Præpositi , facinora , & quæcunque is sive honoris divini amplificandi , sive utilitatum *Ordinis* , & Collegii sui provehendarum ergo gloriose præstitit , promeritis laudibus extollendi longe amplissima occasio ; sin minus vereretur , ne dicendo prolixior sim , longiusque a præsentis Operis scopo deflectam. Quare sermonem intra cancellos litterarios cogere , Lectoremque , ista priora accuratius cognoscendi avidum , ad *Francisci PETRI Germaniam Canonico - Augustinianam* , pag. 126. 129. 130. 131. & *Corb. KHAMMII Hierarchiam Augustanam* , P. II. Colleg. p. 385. & P. III. Regul. p. 398. & *seqq.* remittere placet.

Litterarias autem laudes *Nostri* silentio præterire mihi nequaquam licitum arbitrans , eas ex mox citatis binis Auctoribus hic subjicio. Audiamus primo loco *Franciscum PETRI* in hæc verba loquentem : *Plures elucubravimus libros , quos tum perspicacissimo ingenio suo confecit , tum ex idiomate peregrino in germanicum transtulit. Concionator itidem ad populum passim magni habitus , utpote singulari præditus facundia , quandoque in diversis Ec-*
clesiis

clesis ad instantiam multorum expetitus, ad stuporem auscultantium doctissime peroravit. Et paulo post: Tanta utriusque Palladis, & Augustanæ & Romanæ, dedit specimina & exhibuit magisteria, ut, acutissimus in philosophicis & theologicis, toties victor, quoties impugnator: profundissimus Theologiæ, quam Nostros docuit, Magister & Doctor: zelosissimus simul & facundissimus in sacris pulpitis Declamator: ac italicorum Oratorum, vix non ad invidiam usque, imitator fuerit. Nec theatris defuit, nec ipsi theatra, quæ, quando instruenda erant, ita instruxit, ut vel ipsi hac in arte magistri ab ipso didicisse lubentes fassi sint.

Succedat modo P. KHAMMII testimonium: *Vir examussum optimus... pietate, doctrina, civilitate, auctoritate & morum gravitate clarissimus: facundus ingenio, facundus eloquio, celeberrimus calamo; in propagatione devotionis erga miraculosum Sacramentum, in Ecclesia S. Crucis Augustæ asservatum, summe industrius: cultui Mariano addidissimus Calendarium Marianum Francisci MARCHESE (f) ex idiomate italico in germanum transtulit: hoc ipsum nobile Opus, nec non Tractatum sub titulo: Jubilæum Vindelico - Eucharisticum, & quædam alia proprio Marte inventa & scripta typo edidit. Panegyricos festivissimos in variis Ecclesiis e sacro suggestu facundissime dixit. Subtilissima & plurima poemata excogitavit, eaque mira in diversis occasionibus piædurarum atque inscriptionum varietate repræsentavit: pretiosos arcus triumphales, nec non venustissima pegmata erexit, excultissimis emblematis ad S. Hosliam miraculosam a quingentis annis sub specie carnis*

(f) De hoc aliisque Operibus a Nostro vulgatis inferius sermo habebitur,

nis sanguinea nunquam alteratam devote & ingeniose allusit. Lætiſſima comica ſpectacula in ſcenam produxit: Proceſſiones munificas & magnificentiſſimas adornavit: calaturas pulcherrimas æri inciſas oculis intuentium objecit. Ea quoque omnia a No. 434. uſque ad Num. 445. adducta a RRmo. D. Felice Præpoſito S. Crucis fuerunt quidem opere completa, attamen ab Auguſtino, illa adhuc ætate Decano, ingenioſiſſimo & meritifiſſimo fuerunt vel inventa vel directæ. Hactenus KHAMMIUS, qui citatis poſtremis verbis innuit octiduanam Solennitatem (a ſe ſub dictis Numeris 434 — 445. in Hierarch. Auguſtanæ, P. II. Colleg. ſuſe deſcriptam) Jubilæi V. SS. Hoſtiæ miraculoſæ in Eccleſia S. Crucis, Auguſtæ ſub Felice BROELL, Anteceſſore Noſtri, anno 1699. ingenti hominum confluxu & ſingulari pompa celebratam, quam Noſter modis omnibus & quovis eruditorum laborum genere exornare, & reddere quam illuſtriſſimam conatus eſt.

Quemadmodum autem, uti ex allatis duobus testimoniis liquidissime conficitur, eximia doctrina claruit *Noſter*; id quod inſuper Libri ab eo editi, a me paulo poſt recensendi, certiſſime confirmant: ita etiam eundem curas ſuas in id peculiariter impendiſſe, oppido credibile fit, ut & ſuo imperio ſubditi juniores Canonici utiliſſimarum ſcientiarum præceptis inſtituerentur. Hujus rei teſtimonio unum commemorare ſufficiat; quod *Noſter* anno 1716. a tribus ſuorum religioſorum filiorum, præſidentibus Octaviano PANZAU (*) & Franciſco FLEXEDER Profef-

(*) Octaviani PANZAU, paucis mentionem Franciſcus PETRI in ſua *Germania Canonico - Auguſtiniana* facit, ubi ait: *His accenſendi jure Octavianus PANZAU, & Ignatius*

Professoribus Theologiæ ordinariis , & *San - Cru-*
cianis Profellis , *Theses ex universa Theologia pu-*
blica

tius KISTLER , patria *Augustani* , quorum industria plures
Ascetici & Historici ex idiomate gallico vel italico in vernaculum
translati sunt. . . De eo etiam commemorat RRMus
Franciscus Præpositus Pollingani in Bavaria Collegii, in E-
lencho onomastico Scriptorum Ord. S. August. Canon. Re-
gularium.

Octavianus noster , *Augustæ* nobili prosapia ortus, cum
 adolevisset . in *Augustano S. Crucis* coenobio inter *Can-*
onicos regulares S. Augustini adlectus est. In eo loco po-
 stea junioribus Theologiæ præcepta tradidit , ac supe-
 rius memoratas *Theses* publicæ Disputationi exposuit.
 Non diu posthæc *Decani* dignitate ornatus , ad studia in-
 incumbere minime destitit , sed plura Opera , ex italico
 sermone in vernaculum conversa , germanicæ consue-
 tudini dedit. Hujus generis sunt 10. *Der von sich selbst*
redende Augustinus, das ist: Lebens - Beschreibung dieses
grossen Vatters, Bischofs, und Kirchenlehrers, aus dessen
selbst eigenen Schriften und Büchern herausgezogen, in ei-
nem französischen grossen Werck, wie auch in einem latei-
nischen, in einer richtig wohl aufeinander gehenden Form
zusammen gezogen . . . ausgegeben von . . . D. Cesare
BENVENUTI von Crema . . . anjexo . . . in das Teutsche
übersezt . . . in 40. Augspurg. 1731. 20. Marianischer
Gnaden - und Wunderschaz. in folio, Augspurg, 1737.
 Sunt Conciones Joannis RHO & Caroli BOVII , Soc.
 Jesu Patrum , ex italico versæ. 30. *Tractat von der Lie-*
be Gottes, worinn dero Natur oder Beschaffenheit, dero
Reinig - und Vollkommenheit . . . erklärt werden, anfäng-
lich in französischer Sprach beschriben von A. R. P. Anto-
nino MASSOULIE . . . nachgehends in die welsche, anjexo
aber in unsere teutsche Muttersprache übersezt. Augspurg.
 in 80. 1739.

Vixere insuper circa eadem tempora in eodem *S. Cru-*
cis Monasterio sequentes Scriptores ascetici , quorum ,
 ante me , laudatus *Franciscus PETRI l. c.* sed breviter ad-
 modum , meminit : & quorum nomina RRMus *Franciscus,*
Præpositus Pollinganus, suo Elencho onomastico Scripto-
rum

blica concertatione defendendi licentiam, subministr-

rum Ord. Can. Reg. S. Augustini inserere non dubitavit : scilicet

I. Ignatius KISTLER, patria *Augustanus*, Vir de bonis litteris meritiſſimus, qui ſucceſſu temporis ſacræ ſupplectilis, quæ in illo cænobio eſt, *Cuſtos*, itemque Collegii *Subdecanus* factus eſt. Vitam finiit anno 1758. die 15. Maii. Complura tum proprio Marte ſcripſit, tum ex gallico aut italico in latinum germanicumve idioma translata vulgavit. Primo loco de iis dicam, quæ ſuo e cerebro produxit *Noſter*. Sunt illa : 10. *Kurze und auſerleſene Betrachtungen auf alle Täg des Jahrs. 2. Th.* in 80. *Augſpurg.* 1726. iterum *ibidem.* 1739. iterum *ibidem.* 1764. 20. *Meditationes pro ſingulis diebus totius anni.* in 80. *Auguſtæ.* 1727. Sumptibus *Biſſoni.* 30. *Auſführlicher Bericht von der wunderbarlichen, ſchon über 533. Jahr in blutrother Geſtalt unverſehrten, allerheiligſten Hoſtia in dem Gotteshauß der regulirten Chorherrn bey dem H. Creuz in Augſpurg.* in 80. *Augſpurg.* 1733. 40. *Manuductio ad chriſtianam Perfectionem.* in 120. *Auguſtæ* 1745. Hæ ſunt *Lucubrationes Noſtri*, quas ego deprehendi : & quibus alias aliorum a ſe traductas addidit. Ex italico itaque latine convertit : 50. *Maximiliani DEZAE Fructus divinæ gratiæ, ſeu Conſiderationes & Diſſertationes de gravitate Peccati, & prærogativa divinæ Gratiæ.* in 120. *Auguſtæ.* 1720. 60. *Alexandri DIOTALLEVI Idea veri Pœnitentis, a pœnitente Propheta regio ad vivum deſcripta in Pſalmo L. & omnibus Chriſtianis vere pœnitentibus ad imitationem propoſita.* in 80. *Fridbergæ.* 1735. 70. *Cæſaris BENVENUTI, de Crema, Tractatus hiſtorico - chronologicus de Vita & Communitate Clericorum primitivæ Eccleſiæ, ac de ejusdem Continuatione per XII. Sæcula.* 4to. *Conſtantiæ.* 1736. 80. *Ludovici SABBATINI ſelectæ Diſſertationes de prærogativa Status clericalis &c.* in folio. *Auguſtæ.* Sumptibus *Martini Veith.* 1741. In germanicum autem idioma eum ex Italico tranſtuliffe inveni : 90. *Maximiliani DEZAE, ſuperius memorati, Früchten der göttlichen Gnad.* in 120. *Augſpurg.* 1721. Ex Gallico vero : 10. *De BELLEGARDE heilſamſte chriſtliche Gedanken auf jeden Tag des Monats.* in 120. *Coſtanz.* 1736.

nistratis largiter in eum finem sumptibus ; sit impertitus (g).

Hac ratione dum litteras fovet *Noster* ; dum Dei gloriæ servit ; dum utilitatibus Ordinis sui promovendis invigilat ; dum Templum sui Collegii magnificentius reddere satagit ; dum sibi concedi-
tam

II. *Alipius MARTIN*, natione *Bojus*, successu temporis in eodem Collegio Philosophiæ Professor, & Parochiæ per multos annos Vicarius. Conscripsit is. 10. *Geistlicher Ritter - Sporn*, durch welchen alle, jeden Alters und Stands, Personen von dem Weeg der Sünd und Laster abgehalten, zu der Lieb Gottes und auf den Weeg der Tugend geleitet : hiemit zu einem christritterlichen Lebens - Wandel angetrieben und angesporret werden. in 80. 11. Th. Augspurg. 1704. In officina libraria Georgii Schlütterl. 20. *Christl Ruf*: Joannis c. 10. Ich bin ein guter Hirt und erkenne meine Schaafe &c. &c. zusammengetragen durch R. P. Alipium MARTIN &c. 1721.

III. *Antonius MUZENHART*, qui suopte ingenio scripsit : 10. *Göttliches Liebs - Band* in unterschiedlichen schönen Andachten... verfaßet... in 80. Augspurg. 1701. 20. *Ehren - Schild* bestehend in achtägiger Andacht zu dem 500. Jahr bey dem H. Creuz in Augspurg rothgestaltetem allerheiligsten Sacrament des Altars. in 120. Augspurg. 1702. Apud *Joseph Grueber* typographum. Hæc præter ex latino in germanicum sermonem convertit. 30. *Antonii HERMETII Spiegel der Vollkommenheit*, das ist: aufferlesnister, sicherister und zugleich leichtister Weeg zur wahren christlichen Vollkommenheit zu gelangen. in 80. Augspurg. 1712. Typis *Josephi Grueber*. 40. *Antonii HERMETII Creuz über Creuz*, das ist: mit Creuz über Creuz beängstigter Herzen besonders Trost - Wercklein. in 80. Augspurg. Typis Ejusdem. Recusum fuit *Pragæ*. in 80. 1737. 50. *Petri PENNEQUIN Soc. Jesu Liebs - Zeiger*, das ist: vollkommiste und aufferlesniste Anleitung zur göttlichen Lieb. in 40. Augspurg. 1715. Impensis *Georg. Schlütter & Martini Happach*.

(g) V. *KHAMMII Hierarch. August. P. III. regul.*
P. 399.

tam Canoniam ad tale excellentiæ fastigium evenire allaborat, qualem ipsa nec a prima quidem origine sua seu fundatione habuit; ita ut Poëtæ verbis uti liceat:

Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

senectus ei subrepat, attamen minime ingrata aut pænitenda; nam, & Professione & Sacerdotio *Jubilæus*, id est profusa Numinis beneficentia consecutus, ut & religiosa Vota anno MDCCXXVI. secunda vice ederet, & incruentum Deo optimo maximo sacrificium Primitiis (ut ajunt) alteris anno MDCCXXXII. offerret. Exin variis, quæ provectiorem ætatem sequi solent, infirmitatibus affligari se sentiens, dignitatis, quam per 26. annos multis laboribus sustinuerat, deponendæ consilium capit, eaque anno MDCCXXXIV. sponte abdicata soli Deo sibi que vixit, animo, consilio, cogitatione totus in vita, quam exspectabat, altera defixus. Sic triennio ferme exacto tandem anno MDCCXXXVII. die 11. Januarii hora noctis secunda vitam hanc mortalem, non sine ingenti suorum luctu, sine pientissimo clausit, non tam ullo morbi genere extinctus, quam omnimoda virium deficientia vivendi impos effectus. Obiit autem anno ætatis LXXVIII. Professionis religiosæ LX. Sacerdotii LIV. Regiminis XXVI. Resignationis liberæ III.

Expositis studiose vitæ ac mortis *Augustini* nostri circumstantiis, jam ad enumerandas Lucubrationes, quibus suam is doctrinam testatam fecit, procedo, quarum ego quidem sequentes deprehendi:

I. *Angeli Mariæ* MARCHESINI von Vinzenz, Capuciner Ordens - Prediger, geistlicher Herold. in *Bibl. August. Alph. II.* F 4to.

4to. *Augspurg. 1689. Apud Laurentium Kröninger, & Gottlieb Göbel Hæredes. Sunt breves & patheticæ Conciones poenitentiales, quinque partibus comprehensæ, a Nostro ex italico traductæ.*

II. *Francisci MARCHESE Marianisches Tag-Buch. in 4to. II. Tomi. Augspurg. 1695. Opus, ex italico versum, dicavit Noster Hildegardi Catharinæ Abbatissæ Ord. S. Benedicti in Holzen.*

III. *Reliquiæ cogitationis, oder überbliebene, nunmehr aber in ein herrliches, den neu - erheben HH. Reliquien... zu neuer und mehrerer Andacht und Ehren angestelltes, achtüdiges Ehren - Fest ausbrechende letzte, beste Gedanken. Est Concio a Nostro habita in octiduana solennitate Translationis SS. Reliquiarum SS. Witherpi, Thoffonis, Nidgarii, Adalberonis, Episcop. Augustann. & S. Dignæ Martyris, anno 1698. a Wilibaldo POPP Abbate San - Udalricano, Augustæ summa cum pompa celebrata. Habetur autem ista Concio cum aliis, in Libro de dicta solennitate, 1699. Augustæ, in 4to. typis vulgato.*

IV. *Jubilæum Vindelico - Eucharisticum. in 4to. Germanice. 1699. Monachii. Hoc Opus Nostro adscribit P. Corb. KHAMM in Hierarch. August. P. III. regul. p. 397. Complectitur illud autem descriptionem solennissimæ festivitatis, qua quinquies secularis memoria SS. Hostiæ miraculosæ in Ecclesia S. Crucis, Augustæ, existentis anno 1699. agebatur: Accesserunt decem Conciones per illud octiduum ad populum habitæ.*

V. *Concio de eadem SS. Hostia, a Nostro de sacro suggestu in memorata solennitate perorata, habetur in mox laudato Jubilæo Vindelico - Eucharistico.*

VI. *Dilectus candido - rubicundus benedictus, laudabilis, gloriosus in sæcula V. sive SS. Hostia, sanguinea carnis specie & prodigiose benefica virtute, miraculosa Augustæ Vindelicorum in S. Crucis Ecclesia... benedicta, laudabilis, & gloriosa per sæcula V. historica iterum narratione memorabilium, circa & per eandem gestorum, ex variis hucusque probatissimorum Auctorum libris, aliisque monumentis concinnata, benedictioni, laudi & gloriæ proposita. in 8o. Augustæ. Typis M. Magdalenæ Utzschneiderin. 1699. Operis hujus, pii, docti ac concinni, ut de illo KHAMMIUS (h) judicat, conscribendi ansam captavit Noster ex solennitate prædicti Jubilæi V. ejusdem SS. Hostiæ miraculosæ, consecrans Alexandro Sigismundo, episcopo Augustano, Comiti Palatino Rheni &c. Libro I. SS. Hostiæ originem; libro II. ejusdem virtutem exponit. Istius Operis paucis quoque meminit J. G. W. DUNCKEL in libro: *historisch - critische Nachrichten, P. II. pag. 481.**

VII. *Francisci MARCHESE tägliches Brod, oder das zur täglichen Verehrung vorgestellte H. H. Sacrament des Altars in auferbaulichen Andachts - Uebungen. in 4to. II. Tomi. 1699. Vertit Noster ex italico, sacravitque Mariæ Helenæ Abbatissæ Ord. S. Benedicti, in Khübach.*

Hæc sunt Opera *Nostri*, quæ tum a *Francisco PETRI*, & *Corb. KHAMMIO* ll. cc. allegantur, tum vero a me noviter reperta sunt. Ceterum nomen *Augustini* nostri laudatur quoque in *RRmi Francisci, Pollingani* Præpositi, *Elencho* onomastico *Scriptorum Ord. Cann. Regg. S. Augustini.*

(h) V. *Eundem, l. c. pag. 397.*

MARSCHALLUS (*Matthæus*) de Bib. & Pappenh.

De *Matthæo* MARSCALLO de *Biberbach* & *Pappenheim* ejusque natalibus dicturus optimum factu existimo, ipsum de se loquentem (a) inducere, utpote cujus apud nos auctoritas plurimum valere debet, præcipue cum Scriptores posteriorum temporum, in explicanda *Nostri* origine, haud parum inter se discrepent. Itaque de Majoribus suis hæc narrat: *Avus meus paternus fuit Joannes MARESCALCUS de Biberbach.... Ipse... aliquamdiu habitavit in Ebenstall prope Jettingen, ratione D. Conradi affinis sui.... Ex uxore sua procreavit filios tres, scilicet Tristamum, Ulricum, & Georgium, qui juvenis obiit, & unam filiam, quæ nupsit nobili Viro de Gumpenberg. Ipse Joannes cum esset in expeditione longinqua ultra mare, amisit uxorem suam, aviam meam, in puerperio; cum peperisset Ulricum patrem meum anno Domini 1433. Ipse vero deinde Joannes, avus meus obiit in florida ætate adhuc anno scilicet Domini 1436. relinquens patrum meum Tristamum, & Ulricum patrem meum (b). Hæc Matthæus de progenitoribus suis: de genitoribus vero suis sequentia assert: Ulricus frater prædicti Tristami, & filius D. Joannis, vir providus ac prudens atque justitiæ amator; sed ad iram paulo pronior, amatorque mulierum maximus. Vir erat parvæ stature, ingeniosus & perspicax. Hic duxit uxorem*
An-

(a) In Opere suo: *De Origine & familia DD. de Calatin*, cap. 100. & 102.

(b) Ex his corriges aut supplebis, quæ *Wolfg. LAZIUS* de *Migrat. Gent.* p. 574. *Jo. Alexand. DOEDERLINUS* in *Matthæo & Pappenheim enucleato* &c. p. 144. & seqq. *Hieronymus HENNINGES* in *Oper. genealog. P.I. p. 468.* diversum narrant.

Annam filiam Alberti de Schwabsperg anno ætatis suæ decimo nono; Dos erat virginis mille floreni, quod eo tempore rarum fuit inter Nobiles. Sunt autem illi Nobiles de Schwabsperg, dapiferi Ecclesiæ Elwangenfis. Contractum fuit hoc matrimonium anno Domini 1452. quo etiam nuptiæ celebratæ sunt: sequenti anno scilicet 1453. duxit eam cum magna pompa ad Biberbach. Procrearunt undecim Liberos; quinque filios, Onofrium, Ulricum, Urbanum, qui decesserunt in infantia; & me Matthæum, quem genuit anno Domini 1458. in vigilia Visitationis Mariæ infra horas 10. & 11. (c). Quintus filius cito mortuus est. Sex habuit filias, Catharinam; Benignam; Annam, quæ pervenit ad septem annos; Magdalenam, quæ parva obiit; & Ursulam, quæ tradita fuit nuptui Antonio de Stetten, de Haldermansstetten ex Francia orientali; Margaretam, quæ est Monialis in inferiore Schoennensfeld. Ego Matthæus & duæ hæc sorores Dei gratia annuente superviximus, reliqui Liberi decesserunt. Pater meus Ulricus erat annorum decem & novem, quando contraxit matrimonium: obiit autem anno Domini 1483. in vigilia vigiliæ Epiphaniæ, Augustæ, sepultus ibidem apud Minoritas. Anna verò de Schwabsperg, genitrix mea, obiit anno præcedente feria quarta in festo Pentecostes, quorum animæ requiescant in pace. Amen (d). Hæc de Majoribus & Parentibus Nostri sufficiant.

F 3

Ita-

(c) Mirari satis post hæc non possum, quod Editor *Chronicæ Dapiferorum* a WALDBURG, quæ ipsa *Nostri* agnoscit Auctorem, & de qua inferius agetur, disertis verbis affirmet: verum annum nativitatis *Nostri* ignorari.

(d) Ex his iterum aut emendabis aut supplebis, quæ *Wolff. LAZIUS*, *Jo. Alex. DOEDERLINUS*, *Hieronimus HENNINGES*, *ll. cc.* & alii *Genealogici* in medium afferunt.

Domini 1480. ante festum Natalis Domini in Trifflingens ... occulta & furtive cepit divitiarum partem castri Biberbach, quam sibi antea auctoritate Imperatoris & ratione Banni imperialis Ulricus erigerat. Verum Ulricus rursus castrum obsidione cinxit auxilio Joannis de Werdenberg episcopi Augustani, cujus Castellanus erat in castro Rottenberg, & D. Magni Marefcalci, Agnati sui &c. Quapropter ipse Trifflam timore perculsus reddidit castrum. ... Postquam vero pater meus Ulricus ... mortuus erat, Trifflamus contra me Matthæum multa hostiliter egit, cupiens se ulcisci. ...

Cum vero inter Georgium, Joannem senierem & Joannem juniorem novæ lites exortæ essent, Noster non parva causa fuit, ut castrum Biberbach anno Domini 1514. omnino venderetur. Sed de his fatis!

Interim Noster litterarum studia, quibus animus viresque semel consecraverat, sibi minime negligenda duxit, tantamque eruditionis laudem sedulitate sua est consecutus, ut a Chuonrado PEUTINGERO (*) singulari epistola anno 1505. saluti meruerit, qua is Matthæi nostri sententiam, de conditoribus civitatis Bergomensis & Brenno quodam explorandam sibi esse censuit. Pari ratione Joanne ECKIO in Oratione de Nobilitate litteris commendata, 1515. Augustæ excusa, omnino dignus habitus est, qui cum aliis plurimis Nobilibus, maximæ laude claris, prædicaretur. Neque vero ipse solum optima studia, præsertim genealogicum & historicum, coluit Matthæus; sed etiam per alios promovere eadem omni studuit contentione. Eum in finem ad Societatem litterariam, quæ

(*) V. PEUTINGERI *Sermones conviviales*.

Itaque *Matthæus*, præclaro & ad quasvis scientias addiscendas aptissimo ingenio a natura præditus, postquam annis creverat, *Parisiis*, *Galliarum* metropolim, profectus est; ubi non solum longiori tempore ingenii cultum cepit (e), sed etiam *Dofforis in utroque jure* laurea anno MCCCCLXXXII. meruit decorari (f). Hoc honore auctus, post repetitos patrios lares, cum se statui clericali mancipasset, anno MCCCCXCII. Præpositi ad *S. Gertrudem*, *Augustæ*, dignitatem accepit. Anno vero MCCCCXCIV. *Canonicus* cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ*: & biennio post, nempe MCCCCXCVI. *Canonicus* Ecclesiæ *Elvacensis*, itemque summus *Custos* ejusdem factus est (g).

Vixit illis temporibus *Tristamus*, de quo superius raentio incidit, ex eadem familia, frater *Ulrici*, patris *Matthæi* nostri, homo inquietus, difficilis. Hinc in illa domo gravia diffidia orta: nec minora damna tum patri *Ulrico*, tum filio *Matthæo* enata (h). Juvat iterum ipsum *Matthæum* in Opere suo: de *Origine & familia DD. de Calatin*, cap. 101. & in *Additione brevi* audire: *Tristamus*, ... homo nihili & prodigus ... contentiosus, rixarum amator multas lites subinde movit contra ... *Ulricum fratrem suum, patrem meum*. . . Duravit autem illa controversia fere per triginta annos. . . . Item anno
Domi-

(e) *Wolfg. LAZIUS de Migrat. Gentium*, l. c. *Guilielmus CAVE* in *Appendice*, p. 126. ait: *Litterarum studio plurimos annos in Academiis exteris impendit.*

(f) *DOEDERLINUS*, l. c. & alii passim.

(g) *Corb. KHAMM Hierarch. August. P. I. cathedr.* p. 610. & *Auctar. P. I. cath. pag.* 150. 153. & *P. II. colleg. pag.* 86. *DOEDERLINUS* l. c.

(h) Vide de hoc *DOEDERLINUM*, l. c. pag. 134. 143. & seqq.

Domini 1480. ante festum Natalis Domini ipse Tristamus . . . occulte & furtive cepit dimidiam partem castri Biberbach, quam sibi antea auctoritate Imperatoris & ratione Banni imperialis Ulricus eripuerat. Verum Ulricus rursus castrum obsidione cinxit auxilio Joannis de Werdenberg episcopi Augustani, cujus Castellanus erat in castro Roetenberg, & D. Magni Marescalci, Agnati sui &c. Quapropter ipse Tristam timore percussus reddidit castrum. . . . Postquam vero pater meus Ulricus . . . mortuus erat, Tristamus contra me Matthæum multa hostiliter egit, cupiens se ulcisci. . . .

Cum vero inter Georgium, Joannem seniore & Joannem juniorem novæ lites exortæ essent, Noster non parva causa fuit, ut castrum Biberbach anno Domini 1514. omnino venderetur. Sed de his satis!

Interim Noster litterarum studia, quibus animum viresque semel consecraverat, sibi minime negligenda duxit, tantamque eruditionis laudem sedulitate sua est consecutus, ut a Chuonrado PEUTINGERO (*) singulari epistola anno 1505. salutari meruerit, qua is Matthæi nostri sententiam, de conditoribus civitatis Bergomensis & Brenno quodam, explorandam sibi esse censuit. Pari ratione abs Joanne ECKIO in Oratione de Nobilitate litteris exornanda, 1515. Augustæ excusa, omnino dignus judicatus est, qui cum aliis plurimis Nobilibus, doctrinæ laude claris, prædicaretur. Neque vero per se solum optima studia, præsertim genealogicum & historicum, coluit Matthæus; sed etiam per alios promovere eadem omni studuit contentione. Eum in finem ad Societatem litterariam, quæ

F 4

sub

(*) V. PEUTINGERI *Sermones convivales.*

sub initia Sæculi XVI. *Augustæ* , coeuntibus in unum diversis Viris eruditis , enata est , & de qua superius in *Bernardo* ADELMANN *de Adelmansfelden* pluribus memini , nomen suum cito dedit , nec operæ nec opibus parcens , ut tum veterum tum recentium egregia scripta , typo publicata , lucem viderent. Simili ratione cum *Conrado* ADELMANN *de Adelmansfelden* , de quo supra suo loco vide , celeberrimum Bojorum historiographum *Joannem* AVENTINUM , amicum suum (ut ait) *charissimum* ad historicas , quas is plurima diligentia congesserat , lucubrationes *pro patriæ communis decore* edendas litteris officiosissimis simul ac significantissimis est cohortatus. Insuper & Bibliothecæ majoris Ecclesiæ *Augustanæ* laudabilem admodum sollicitudinem impendit ; quæ , si curæ *Nostri* non commissa fuit , attamen illius providentia non spernenda incrementa sumpsisse videtur : prout ex inferius dicendis colligere pronum est. Præterea *insigne amoris cultusque in litteratos* (teste *Corbiniano* KHAMMIO (*i*)) argumentum , nimirum ædes prope sacellum *S. Aegidii* suis sumptibus extructas , nec non ordinario cathedralis Ecclesiæ Concionatori ad inhabitandum destinatas , reliquit.

Devenimus ad finem vitæ *Matthæi* nostri , de quo multum Scriptores inter se variant. *Corbinianus* KHAMMIUS (*k*) & *Jo. Dav.* KOEHLERUS (*l*)

(*i*) In *Hierarchia Augustana* , P. I. cathedr. pag. 610. Perillustr. *Paulus a STETTEN senior* *Historie der H. R. Reichsstadt Augspurg* , Tom. I. p. 441. *Achilles Pirminius GASSARUS* in *Annal. Augsburg.* inter *Scriptores Rer. Germ.* MENCKENII , Tom. I. p. 1761. *Car. STENGELIUS* *Comment. Rer. Augst.* Tom. II. p. 264.

(*k*) In *Hierarchia Augustana* , l. c.

(1) eum anno MCCCCXCIX. supremis fatis concessisse volunt. *Christ. Gottl. JOECHERUS* (m) vel anno memorato , vel anno MDXI. (Suspico , hoc errorem typi esse , & JOECHERUM scribere voluisse MDXLI.) obivisse dicit. *Martinus ZEILLERUS Histor. cel. P.II. p. 110.* annum mortis assignat 1511. item *Jo. Alb. FABRICIUS in Bibliotheca med. & inf. Latinit. Tom. V. p. 51.* At Nostrum neque annum 1499. neque annum 1511. fatalem habuisse , sed multo longius vitam produxisse , sequentia liquidissimo comprobant. I. Anno 1526. die 10. Decembris dedit *Noster* supra - memoratas litteras ad *Joannem AVENTINUM*. II. Anno 1527. emit *Noster* Codicem pergamenum , *Philippi Cancellarii Parisiensis Homilias* complectentem (n), ad cujus calcem hæc adscripsit : *Ego Marscalcus Doctor & Canonicus coemi hunc librum anno 1527. Eo anno Truisheim cum attinentiis justo jure devenit ad me, quod annis XVII. carui & privatus fui ; in nomine Domini.* III. Anno 1529. vindicavit & ordinavit ad *Librariam majoris Ecclesiæ Augustensis* SS. Biblia ; uti rursus in fronte eorundem sua manu testatur. Non video posthæc , quamobrem *Joanni* MARSCALCO , qui , post *Nostri* mortem , ejus

F 5

Opus

(1) In *Historia Wolfsteiniana. p. 82.* ubi *Nostrum* sequenti encomio mactat : *Nec silendus mihi est Matthæus MARESCALCUS de Bappenheim & Biberbach , quem BUCELINUS , RITTERSHUSIUS , alique in stemmatographia hujus familiæ perperam prætereunt. . . . Vir eruditissimus & luculentus Scriptor Chronici Australis , & Augustensis , ac Genealogiæ suæ familiæ , qui obiit 1499.*

(m) In Libro : *Allgemeines Gelehrten - Lexicon* , v. *Pappenheim.*

(n) Vidi hunc meis oculis in *Bibliotheca Capituli cathedralis Augustani.*

Opus genealogicum de Origine & familia DD. de Calatin &c. (o) curis succedaneis vulgavit, non omnem fidem adhibeam, affirmanti: *Nostrum* anno MDXLI. naturæ debitum moriendo exsolvisse, his verbis: *Anno Domini 1541. ist der edel ehrwurdig Herr Matthæus MARSCHALCK Doctor und Thumbherr zu Augspurg, der ein Anfänger diß Buchs gewesen, gestorben zu Treushaim, da er dann auch begraben ligt, am Freytag vor St. Gallen - Tag &c.* His majus pondus addit testimonium *Martini CRUSII* (p) Scriptoris ferme synchroni, dicentis ad annum 1541. *Obiit & nobilis Vir Matthæus MARESCALCUS Pappenheimius, Doctor, & Canonicus Auguslæ, Treuschaimii, ubi & sepultus est.* Hæc de anno, quo *Noster* e vivis excessit. Dolendum profecto, lapidem sepulchralem aut nullum *Nostro* positum fuisse, aut vetustatis ac temporum injuria consumptum haud amplius extare; prout me monuit amicorum meorum quidam, *Teushemii* animarum curandarum causa per aliquot annos commoratus. Habes, Lector! de anno mortis *Matthæi*, qui, cum familiæ nobilissimæ MARESCHALLORUM de *Biberbach*, linæ *Wilhelminæ*, postremus fuerit, eidem æternam moriens famam eruditione sua dare nequam omisit (q).

Jam locus & suscepti operis ratio postulat, ut de ingenii monumentis a *Nostro* extantibus disseram: quorum etli nullum ipse vivus (qua de causa,

(o) In ipso *Opere*, in *Additionib.* p. 145. Confer *Lexicon universale Lipsiense*, vernacula lingua editum, *Tom. III.* p. 368.

(p) In *Annalib. Suevic. Dodec. III.* p. 646.

(q) V. *Döderlinum*, l. c. p. 145. Confer *Wolf. LAZIUM*, . 6.

sa , plane nescio) typis vulgarit , tamen illa inter Posteriores varios variis temporibus editores sunt fortita ; Tam gravia nimirum tantique momenti visa sunt. Primo igitur loco occurrit :

I. *Epistola ad Joannem AVENTINUM* , de qua superius sermo incidit , data ex *Augusta Vindelicorum*. Anno *MDXXVI*. decimo die *Decembris*. Extat ante ipsos *AVENTINI Annales* , juncta aliis aliorum *Eruditorum* ejus temporis.

II. *De Origine & Familia illustrium DD. de Catalin* , qui hodie sunt *DD. a Pappenheim S. R. J. Marefcalci hæreditarii* , Liber : *Auctore nobili & reverendo Viro D. Matthæo a Pappenheim & Biberbach &c. Marefcalco* , *J. V. Doctore* , & *Canonico Augustano* , nunc primum omnibus diligenter recognitis , correctis & auctis , in lucem editus. in folio. *Augustæ Rhatice Philippus Ulhardus* , in platea templaria *D. Huldreichi* , excudebat. Opus hoc , ornatum imaginibus gentilitiorum *Insignium* , post mortem *Nostri* , non 1553. sed absque omni dubio anno 1554. exiit in vulgus ; cum in fine nonnulla adjecta legantur , quæ primum hoc anno gesta sunt. Succedaneis autem curis & impensis illud dignatus est *Joannes a Pappenheim* , in *Biberbach* , *Elgau & Wildenstein* , *S. R. J. Marefcallus* , dicavitque anno 1553. augustissimis *Cæsaribus Carolo & Ferdinando* , *Imperatori illi* , *Regique huic* , *Romanis* , *Fratribus germanis &c.* Ex hac dedicatione nonnulla hoc loco excerpere conveniens duco , quibus fata ipsius Operis explanantur. In hæc autem verba loquitur *Joannes MARESCALLUS* : „ Primus inter Majores familiæ & generis mei fuit *Rudolphus a Pappenheim* , *MARESCALCUS &c. Castellanus* (quem *Præfectum cæsareum* hodie vocamus

„ mus) *Werdeæ Danubianæ*, Vir diligens, qui
 „ incœpit genealogiam, Majores & Descendentes
 „ in familia nostra colligere. Obiit autem anno Do-
 „ mini 1487. Quem deinde secutus *Matthæus*
 „ MARSCHALCK, Canonicus Augustanus, J. V.
 „ Doctor; & hunc Librum ex majori parte absol-
 „ vit anno 1495. Qui Liber deinde ad manus me-
 „ as pervenit. Verum cum videbam, hunc ipsum
 „ Librum in quibusdam locis mancum esse; par-
 „ tim quod ipsa folia, negligenter confuta, male
 „ cohærebant; partim quod pleraque dilacerata,
 „ temporis injuria corrupta, multa male scripta
 „ erant, & magna pars recte legi non poterat;
 „ tum ego ipsa fragmenta historiarum studiose
 „ emendanda tradidi: qui meis sumptibus in hoc
 „ Opere elaborando aliquot annos consumpsit, do-
 „ nec in hanc formam omnia redegerit, com-
 „ plevit, auxerit, & singula correxerit.
 „ Nunc quoniam omnia visa sunt Viris do-
 „ ctis satis bene collecta, & publica lectione dig-
 „ na, nolui etiam in hac parte sumptibus parcere,
 „ & prelo commendavi.“

Neque vero solam Operis hujus editionem *lati-
 nam*, sed etiam *germanicam* prædicto anno 1554.
 excudi curavit paulo ante laudatus *Joannes MA-
 RESCALCUS*, hoc titulo:

*Von dem uralten Stammen und herkommen der
 Herren von Calatin yetzund zu unnser Zeit die
 Edlen zu Pappenhaim, Biberbach, Wildenstein
 und Elgaw des hailigen Römischen Reichs Erb-
 marschülck &c. auß den urältisten Historien gezo-
 gen, und in Latein beschriben durch Herrn Mat-
 thæum zu Pappenhaim Marschalck &c. Doctor
 und Thumbherr zu Augspurg. Anno 1495. Aber
 yetz*

jetzt an vilen örtern durch auß gebessert, corrigiert, gemert, und inn das Teutsch transferiert, erslich im Truck außgangen. In fine legitur: Getruckt in der kaiserlichen Statt Augspurg, durch Philipp Ulhart.

Huic *germanicæ* editioni idem *Joannes* MARESCALCUS latinam Dedicationem præmisit, datam ex arce *Elgaw*, Calendis Martii, Anno Domini MD-LIII. ad *Wolfgangum Theodericum a Pappenhaim* &c. Cathedralis Ecclesiæ *Bambergensis* Decanum, ejusdem & *Augustanæ* Ecclesiæ Canonicum &c. Consanguineum suum; in qua sequentia habet: „ Cum post obitum Doctoris *Matthæi* Canonici Augustani &c. Consanguinei nostri . . . scripta quædam de prima Origine familiæ nostræ ex ipsius Doctoris *Matthæi* Bibliotheca ad manus meas pervenissent, cogitavi statim, quomodo ego istos labores ad perpetuam MARESCALCORUM de *Pappenhaim* &c. memoriam publicarem. . . . Quare nullis sumptibus parcens, primum curavi, ut latine excuderetur, deinde etiam ex latino in germanicam linguam verteretur; quo & eos, qui latinum ignorant, mihi conciliarem. Latine sacris cæsareis Majestatibus dedicavi. Germanicum, quia inter plurimos Cognatos meos tu unus præcipue occurrebas, tuum esse volui. “ . . .

Habes, Lector! de primæva Operis editione tum *latina*, tum *germanica* (r) quæ cum per temporum decursum tam rara atque infrequens facta esset, ut ne multo quidem labore multaue impen-
sa

(r) Extant ambæ editiones, in unum compactæ Volumen, in Bibliotheca Collegii quondam *Societatis Jesu*, *Augusta*.

sa obtineri posset, novam editionem adornare instituit *Joannes Alexander* DOEDERLEIN, Rector Lycei *Weissenburgensis* in *Nordgavia*, *Academiæ Cæsareæ Naturæ Curiosorum* ac *Societatis Borussicæ Scientiarum* Collega, & hanc quidem ex toto relictam, ressecando nimirum, quæ, utpote ex ultima & remotissima antiquitate curiosius quam verius repetita, ressecanda videbantur: emendando, quæ emendanda erant: addendo, quæ addenda occurrerant. Vulgavit autem hanc editionem sequenti titulo: *Matthæus a Pappenheim enucleatus, emendatus, illustratus & continuatus, das ist: Historische Nachrichten von dem uralten hochpreisslichen Hauß der kayserslichen und des Reichs Marschallen von Calatin, und der davon abstammenden ehe- und dormaligen Reichs - Erb - Marschallen, Herrn und Grafen zu Pappenheim &c. &c.* 40. Schwabach. 1739. de quo Libro videri poterunt *Acta Erudit. Tom. 24. Leipzig. 1739.*

Ceterum, etsi *Matthæus* noster in *Capite I.* hujus Operis sui testetur: se multas & diversas *Chronicas & Historias, Privilegia, Monumenta, Diplomata seu Litteras legisse, summamque in investigando diligentiam adhibuisse, tamen Opus ejus, ut in vulgus exiit, censorem, fortassis nimis acrem, in Wigulejo HUNDIO, &, qui postea huic adhæserunt, aliis invenit; de quo videri poterit supra laudatus *Jo. Alex. DOEDERLINUS* in *Matthæo a Pappenheim enucleato &c. Tom. I. p. 12. & seqq. in Notis.**

Memorant hoc Opus Nostri *Jo. Alb. FABRICIUS* in *Bibliotheca med. & infimæ Latinit. Tom. V. p. 51. & Burc. Gotth. Struvius* in *Biblioth. historica, Tom. II. p. 1285. quos, si lubet, consules.*

III. *Excerpta Chronici Australis antiqui ab anno 852. usque ad annum 1327. Item: Australis Historiæ Pars plenior ab anno 1276. ad annum 1303.* Primus hæc orbi litterato exhibuit *Marquardus FREHERUS* inter *Scriptores Rer. german. Tom. I. p. 311. 327.* veteris editionis. Extant etiam in nova editione eorundem *Scriptorum a Burc. Gotth. STRUVIO* in folio, *Argentorati 1717. vulgata, Tom. I. p. 431. & seqq.* ubi *STRUVIUS* sequentia monet: *Pappenheimius Excerpta ex Chronico australi dederat, quæ primum FREHERUS edidit. Incidit tamen Perillustis LEIBNITIUS in Codicem membranaceum Chronici australis, qui in Collegio Societatis Jesu Neostadiensi in Austria adservatur... atque dictum Codicem, per PFEFFELIUM Argentoratensem cum editione Freheriana accurate fecit conferri, omnem curam operamque adhibente ipso Viro Perillustri, ita ut hoc beneficio non Excerpta solum, sed etiam integrum, ut mihi quidem videtur, exhibeamus Chronicon australe &c.* Confer, si lubet, *VOSSIUM de Histor. latin. L. III. de Anonymis. LAMBECIUM in Comment. L. II. c. 6. Jo. Alb. FABRICII Biblioth. med. & inf. Latinit. Tom. V. p. 51. & Guilielmum CAVE in Appendixe, p. 126. Christoph. HENDREICH Pandect. Brandenburg. Tom. I. p. 405. Lenglet du FRESNOY Methode pour etudier l' Histoire, Tom. III. p. 217.*

IV. *Ex Chronica Augustensi antiqua Excerptum per Matthæum MARESCALCUM de Pappenheim J. V. D. & Canonicum ibidem ab anno Domini 873. usque ad annum 1104. Item: Pars Chronicæ Monasterii S. Udalrici & Afræ apud Augustam Vindelicam ab anno Domini 1152. usque ad annum 1265.* Hæc iterum *Marquardus FREHERUS* inter *Scriptores Rer. German. Tom. I. p. 343.* primus vulgavit; unde postea novæ eorundem *Scriptorum* editioni,

tionem, a *Burc. Gotth. STRUVIO* adornatæ, *Tom. I. pag. 493. & seqq.* accesserunt, quam consulere poteris. De memorato *Excerpto ex Chronica Augustensi* verba faciens *Perillustr. Paulus a STETTEN senior (s)* judicat: *Chronicæ antiquæ Augustensi*, ex qua illud *Excerptum* desumptum fuit, idem accidisse, quod *Trogii POMPEII Historiis externis*, quarum iactura *JUSTINO* adscribitur. Sed cum nullum suæ sententiæ auctorem citet *Perillustris Scriptor*, penes ipsum fides esto. Consule, si lubet, *Guilielmum CAVE*, in *Appendice*, p. 126. *Christophorum HENDREICH* in *Pandectis Brandenburg. Tom. I. pag. 405. Jo. Alb. FABRICII Bibliothecam med. & inf. Latinit. Tom. V. p. 51. Burc. Gotth. STRUVII Biblioth. histor. p. 1008. Lenglet du FRESNOY l. c.*

V. *Chronicon Elwangenensis Monasterii, excerptum per Matthæum MARESCALCUM, ab anno 1095. usque ad annum 1477.* habes rursus inter *Scriptores Rerum Germanicarum FREHERIANOS, Tom. I. p. 453.* editionis antiquæ: novæ autem a *Burc. Gotth. STRUVIO* adornatæ, *Tom. I. p. 675. & seqq.* Confer, si placet, sæpius citatos Auctores: *CAVEUM, l. c. p. 126. Christoph. HENDREICH, Jo. Alb. FABRICIUM, Lenglet du FRESNOY, ll. cc. & C. C. STURM Handbuch &c. I. Th. p. 236.*

VI. *Tractatus seu Historia de Origine progressuque generosorum ac inclutorum Baronum de Geroldseck*, cujus auctorem *Noster* sese profitetur ipse his verbis: *Idcirco ego Matthæus MARESCALCUS Romani Imperii de Piperbach & Pappenheim, Juris Doctor ac Canonicus Augustensium propono in unum collige-*

(s) Vide illius Opus: *Historie der R. Reichs-Stadt Augspurg, Tom. I. in kurze Nachricht von den Scriptor. Rer. Augst. S. II. No. 1.*

ligere gesta præclara de præfata familia , ad honorem
 & gloriam inclutorum Baronum , ad perpetuam rei
 memoriam &c. Exordium hujus historiæ latino ser-
 mone , Historia ipsa autem germanico perscripta
 est. Repperitur illa in Opere Anonymi cujusdam ,
 hoc titulo vulgato : *Pragmatische Geschichte des
 Hauses Geroldsegg , wie auch der Reichs - Herrschaf-
 ten Hohen - Geroldsegg , Lahr , und Mallberg in
 Schwaben , mit 213. Urkunden* ; ubi primo loco
 occurrit. Extenditur autem a temporibus Caroli M.
 usque ad annum 1530.

VII. Herrn *Matthæus von Pappenheim des H.
 R. R. Erb - Marschalls , Domherrn zu Augsburg ,
 beeder Rechte Doctors , Chronik der Truchseßen von
 Waldburg , von ihrem Ursprunge bis auf die Zeiten
 Kaisers Maximilian II. in folio. Memmingen 1777.*
 Incipit Chronicon istud a temporibus *Constantini*
M. anno post Christum natum 322. excurritque
 usque ad annum 1527. quo *Matthæus* noster illud
Georgio III. Dapifero S. R. I. a *Waldburg* , S. C. M.
 Locumtenenti in Ducatu *Wirtembergico* , misit , cu-
 jus etiam , utpote permagni litterarum cultoris ,
 hortationibus incitatus conscripserat. Quamvis au-
 tem *Noster* eruditos labores suos non nisi ad annum
 1527. perduxerit , tamen eos alius postea , igno-
 tus Scriptor , usque ad annum 1536. continuavit.
 Extant hujus Operis in omnibus Archivis S. R. I.
Dapiferorum exemplaria , per omnia sibi similia ac
 consonantia ; adeo ut credibile fiat , plura simul
 apographa confecta fuisse. Vicem præfationis im-
 plent quatuor *Epistolæ* reciprocæ tum *Georgii III.*
 tum *Matthæi*. Interim , qui hanc Lucubrationem
 ædedit (is nomen suum latere voluit) illam cum
 primis ac præstantissimis *Nostri* Operibus annume-
 rat , utpote in qua Auctor , etsi simplici at clarò
Bibl. August. Alph. II. G *scri-*

scriptionis genere usus sit , insignem rerum genealogicarum , & veterum monumentorum , in monasteriorum & ecclesiarum bibliothecis extantium , cognitionem abunde prodat : insuperque assentationi aut adulandi studio nihil det , sed veritatem fido pede sectetur ; quam sibi cordi potissimum fuisse , in quadam *Epistolarum* præviarum palam testatur. Maximam præterea fidem commereri ob id videtur , quod passim fontes indicet , unde ea , quæ narrat , manarint : & , quanquam hinc inde peccatum sit , id tamen non tam *Nostro* , quam , quæ illis temporibus adhucdum obtinuit , haud satis subtili limatæque crisi adscribendum venit. De reliquo , et si *Chronicon* hoc nunquam antea in publicum prodierit , tamen Viros eruditos latere penitus haud potuit. Sic *Mart. CRUSIUS* sæpius Manuscriptorum *Matthæi* nostri meminit : Sic *Sebast. MUNSTERUS* , quæcunque de Dapiferis a *Waldburg* suæ *Cosmographiæ* inseruit , ex hoc Opere est mutuatus : Sic *Daniel HEYDERUS* in *Actis Lindaviens.* in *Document. Lit. A a a.* p. 611. & seqq. idem Opus sese inspexisse dicit : ejusque rursus mentionem Cl. *WEGELINUS* in *Biblioth. Script. Rer. Suevicar.* præmissa *Thesauro Rer. Suevic.* ingessit. *Chronicæ* hujus *Tomus II.* seu *Continuatio* , ab alio Scriptore confecta , prodit in folio , *Campiduni* , 1785.

Hucusque in commemorandis *Nostri* Operibus , quæ typo adminiculante per temporum decursum in vulgus exiverunt , & Virorum doctorum manibus teruntur , immoratus sum. Jam propositi mei ratio exigit , ut , etiam de Operibus *Nostri* anecdotis , quæ adhucdum in Bibliothecis alibique delitescunt , sermonem faciam. Horum initium ducere oportet ab iis *Commentariis* , quos *Noster*
VIII.

VIII. *De Antiquitate & Initio Civitatis Episcopatusque Auguſtanorum* congeſſit : & de quibus *Achillem Pirminium GASSARUM* in *Annalibus Augſt-burgenſibus* (t) audire juvat : *Circiter quam tempeſtatem* (annum ſcilicet 1523.) *conſcripſit Matthæus MARCHSCHALCUS a Byberbacho*... *succinctam Hiſtoriam latinam*, de antiquitate & initio civitatis episcopatusque Auguſtanorum ; *ex qua nonnulla , præſertim quæ ad Clerum pertinent , ad Annales hoſce tranſumpſi*... Cum GASSARO hanc Hiſtoriam Noſtro attribuunt *Mart. CRUSIUS* (u) , *Carol. STENGELIUS* (x) , *Jo. Alb. FABRICIUS* (y) *Corb. KHAMMIUS* (z) *Perilluſtris Paulus a STETTEN ſenior* (a) aliique. Utcunque autem horum Virorum permagna ſit auctoritas , neque ego derogare eidem ullo modo velim , tamen mihi uſque dubium manet , utrum memorata *Hiſtoria* non unum atque idem Opus ſit cum eo , quod ſuperius No. IV. recensui ; de qua re me doctiores iudicent.

IX. *Arbor genealogica S. Udalrici*, de qua *Wilhelmus WITWER* (b) ſequentia litteris tradita reliquit : *Anno Domini 1494. nobilis & egregius*
G 2 *Doctör,*

(t) Vide hos inter *Jo. Burc. MENCKENII Script. Rer. German. Tom. I. p. 1761.*

(u) *Annaliun Suevicorum Dodec. III. p. 581.*

(x) In *Commentar. Rer. Auguſtanarum* , P. II. p. 264.

(y) In *Bibliotheca med. & inf. Latinit. Tom. V. pag. 51.*

(z) In *Hierarchia Auguſtana* , P. I. cathedr. p. 610.

(a) In *Opere : Hiſtorie der H. R. Reichs - Stadt Augſpurg* , Tom. I. in *kurze Nachricht von Scriptor. Rer. Auguſtan. S. I. No. 24.*

(b) In *Catalogo MSS. Abbatum SS. Udalrici & Afra, Auguſta. in 4to. p. 213.*

Doct̃or , *Dominus Matthæus* MARSCHALCK *de castro Biberpach oriundus* , *nec non Præpositus S. Gertrudis* , *ac Canonicus Genitricis Dei & matricis Ecclesiæ Augustensis ob laudem Dei & honorem SSmi Patroni nostri Udalrici* , *præfatæ Ecclesiæ dignissimi præsulis* , *fecit & composuit arborem originalem ejusdem S. Udalrici episcopi ex utraque parte ; ut in Tabula videtur* , *quæ postea scripta & posita est juxta sepulchrum ejus & ante capellam S. Gregorii Papæ infra Ecclesiam & Dormitorium.*

X. *Arbor genealogica S. Symperti* , *de qua mox citatus Wilhelmus WITTWER (c) ait : Similiter eodem anno præfatus Doct̃or Matthæus MARSCHALCK eodem ordine composuit arborem originalem SSmi Simperti episcopi Augustani noviter translati (d) ; & eadem arbor suspensa est in Capella Sancti.* *Nostri ætate visitur hoc Matthæi Opus* , *licet vetustate attritum* , *in supremo ambitu Monasterii San-Udalricani.*

XI. *De suprema Potestate Papæ Vicarii Petri Apostoli.* *Hujus notitiam debeo Cl. Viro p.m. Felici Andreæ OEFELIO* , *editis Rerum Boicarum Scriptoribus* , *multisque aliis nominibus inclyto* , *qui in Peutingerianis suis* , *anecdotis hætenus* , *illud observasse sese ait in quodam Catalogo MSSto Bibliothecæ Peutingerianæ* , *his verbis annotatum :*

Matthæus a PAPPENHEIM. Ejus habemus breve Scriptum de suprema potestate Papæ Vicarii Petri apostoli.

Addit

(c) In eodem Catalogo , p. 263. Ceterum *Wilh. WITTWERI* vitam descripsi in *Bibliothecæ mex Augustanæ Alphabeto I. p. 214. & seqq.*

(d) De hac Translatione anno 1492. facta vide *Bern. PEZII Thesaurum Anecdotorum novissimum* , *Tom. II. P. III. p. 447.*

Addit insuper, hoc opusculum, PEUTINGERI, *Chonradi* scilicet manu descriptum, exhiberi in *Codice MSSo Miscellaneorum*, signato *O o 1. 20.* in folio.

XII. Post enumeratas tum *editas*, tum *ineditas* Lucubrationes, quæ *Matthæum* nostrum indubitato auctorem habent, superest, ut de uno adhuc monumento *anecdoto* verba faciam, quod an attribui *Nostro* debeat, nec certum fatis, nec satis incertum habeo. Extat nimirum in Bibliotheca Capituli cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* Volumen MSSum in folio, nitidissimis characteribus in charta pergamena exaratum, & gentilitiis familiarum nobilium Insignibus elegantissime pictis decoratum; quo sequentia continentur;

1. *Catalogus Episcoporum Augustanorum*, a *Narcisso* Episcopo Gerundensi usque ad *Fridericum* Comitem de *Hohen - Zollern* deductus; in quo etsi auctor, quisquis is est, finem laboris sui pereruditi fecisse videatur, tamen postmodum duos alios Episcopos adjecit, scilicet *Henricum* a *Lichtenau*, & *Christophorum* de *Stadion*,

2. *Catalogus Canonorum Ecclesiæ Augustensis*, qui fuerunt electi in Episcopos alibi. Hic Catalogus nullo ordine chronologico servato per-textitur.

3. *Catalogus Præpositorum majoris Ecclesiæ Augustensis*. Excurrit hic Catalogus ab anno 980. ad annum 1519. quin tamen accurata chronologiæ ratio habeatur.

4. *Excerpta ex antiquo Libro in pergameno in Liberaria B. Virginis*. Est genus parvi Chronici *Augustani*.

5. *Excerpta ex antiquo Libro ex Libreria S. Mauritii.* Hæc itidem parvi Chronici *Augustani* similitudinem referunt.

6. Annotatio eorum, quæ Capitulum cathedralis Ecclesiæ a civitate Augustana passum est, detrimentorum, hac inscriptione: *Anno Domini millesimo CCC.LXXXIX. Das sind die Gebreften des Capitels unser Frauen, als sy hernach geschriben stand.* Ceterum manus, qua hæc postrema scripta sunt, longe alia est ab ea, qua præcedentia fuerunt exarata.

Quod si posthæc ex me scisciteris, Lector! quæ me causæ adduxerint, cur litterarium partum hunc *Nostro* adjudicem, paucis eas accipe. Sunt illæ *ætas* conscripti Voluminis, quæ cum ætate *Nostri* perbelle cohæret: *argumentum* ipsum, quod tractatur, & cum eo studiorum genere, quo *Noster* delectatus est maxime, mire convenit; etenim historica sectari, & facere *Excerpta* chronicarum multum amavit *Noster*, uti ex supra dictis patet: denique *nonnulla*, quæ in hoc Volumine legere est; & ex quibus clare colligitur, auctorem non modo *Canonicum cathedralis Ecclesiæ Augustanæ* fuisse, vixisseque sæculo XV. exeunte, & ineunte sæculo XVI. sed etiam eo multum spectasse, ut veteres *Calatinos* ac *Mareschallos* colligeret, eamque omnem profapiam magis magisque illustraret. Atque ut liquidius pateat, quod modo dixi, juvat quædam ex supra memorato *Catalogo Episcoporum Augustanorum* excerptim dare.

In *Seyfrido* seu *Sigefrido* de *Rechberg* (1) dicit: „*Seyfridus*, de *Rechberg* dictus, natione Suevus, „ de

(1) Vide *Khammii Hierarch. August. P. I. cathedr. p. 235.* qui *Sigfridum* ex nobilissima *Rechbergiorum* familia progenitum, *Marescallum*

„ de *Kallatin* ortus successit anno Domini 1208.
 „ vivente & regnante Philippo rege, qui rex eo-
 „ dem anno occisus fuit, cujus ministeriales fue-
 „ runt illi de *Rechberg* dicti de *Kallatin*; unde
 „ pondero, quod quasi duo menses rex supervixit.
 „ Ubi considerandum, quod fuerunt *duæ* familiæ
 „ seu genealogiæ de *Rechberg*: una apud monaste-
 „ rium *Wltnbach* (2) & quatuor milliaria a civi-
 „ tate *Vindelica* habuerunt moram Nobiles de
 „ *Kallatin*, dicti de *Rechberg* (3) de quo sanguine
 „ *Marscalci* de *Bappenhaim* & de *Biberpach* etiam
 „ ortum habent: & personæ spirituales, seu illi,
 „ qui non habuerunt officium, denominarunt se
 „ simpliciter de *Kallatin*, vel *Rechberg* a loco &c.
 „ Item sunt & alii de *Hochen - Rechberg* apud *Ga-*
 „ *mundiam* civitatem, unde D. Decanus (4) ar-
 „ bitratur, illum fuisse de sua familia de *Hochen-*
 „ *Rechberg*, & asserit: *hunc Seyfridum habuisse*
 „ *fratrem, episcopum Spyrensem*. Sed D. Magnus
 „ MARSCALCUS (5) & EGO putamus, eos de fa-
 „ milia nostra fuisse, certis motivis & indiciis,
 „ quæ causâ brevitatatis relinquo“...

G 4

In

scallum de *Catalin*, *Hildebrandi* de *Rechberg*, *Philippo* II. fidelissi-
 mi, fratrem dicit. Confer *Hieron. Henninges Opus genealogicum*,
 P. I. p. 464. & *Döderlinum* in *Tabula I. genealogica* & alibi passim.

(2) Interpretor *Fultenbach*. Hic in Codice aliena Manus adscri-
 psit: *Silvanienſe*.

(3) Hic in Codice aliena Manus addidit: *Ubi castrum egregi-
 um Dornſperg, quod quondam, ut fertur, Gaisberg a capra silve-
 ſtri, dictum aliis Rechberg; nam eo tempore, anno 1188. fuit D. U-
 dalricus Marscalcus de Rechberg, regente Henrico Imperatore & Udal-
 ſcalco Episcopo. Ceterum de Rechbergicis Marscallis vide Hier. Hen-
 ninges, l. c. Döderlinum in Tabula III. genealog. & alibi passim.*

(4) Videtur indigitare *Udalricum* de *Hohen - Rechberg*, qui ab
 anno 1465. usque ad annum 1501. Decanus majoris Ecclesiæ *Aug-
 uſtanæ* extitit, teste *Khammlo*, l. c. pag. 546. & seqq.

(5) De Magnis, *Marscallis* de *Rechberg*, confer *Hieron. Hennin-
 ges* l. c. p. 464. *Döderlinum* in *Tabula III. genealogica*, & alibi passim.

In *Friderico de Hohen - Zollern* ait : „ *Fridericus* Comes de *Hohenzollern* , ex matre Comes „ de *Werdenberg* , filius sororis prædicti *Joannis* „ episcopi , antea Decanus *Argentinenfis* , anno „ eodem postulatus & electus in episcopum , ac „ per *Fridericum III.* imperatorem promotus. Sub „ eo episcopatus multum crevit in temporalibus , „ seditque usque in præsentem , scilicet 1495 , „ annis octo. Et sic succincte annotavimus omnes „ episcopos Augustanos , juxta verum ordinem „ ex diversis scriptis & locis in unum cumulatis , „ nec reperies ita annotatos & correctos propter „ exactum laborem. Ideo pius Lector diligenter „ ruminet , nec statim corrigat ; neque moveat „ eum , si interdum alibi contrarium inveniet &c. „ nam pro certo comperi , quod ab annis fere C.C. „ non fuerunt ab aliquo debite & recte collecti , „ juxta ordinem & annotationem. . . Hic tandem „ sedit annis 19. & obiit anno 1505. die octava „ mensis Martii , sepultus in capella S. Gertrudis. Laus Deo !

In *Henrico a Lichtenau* vero sequentia narrat : „ *Henricus* , natione Suevus , Nobilis de *Lichtenau* , natus ex matre *Burckgravius* , electus „ concorditer , proxima die post *Quasimodogeniti* , „ eodem anno , cui electioni interfui. Hic Doctor „ Juris extitit , & antea Vicarius Præcessoris sui „ ac Consiliarius ejus frequenter , & quasi continue „ apud Curiam illius exsistebat , ac negotia Ecclesiae plurimum tractavit , confirmatusque eodem „ anno de mense Julii , sedit annum unum „ in præsens. “

Vides , Lector ! ut se Auctor , in *Henrico a Lichtenau* , haud obscure *Canonicum* majoris Ecclesiae

clesiæ *Augustanæ* faciat : ut se , in *Friderico de Hohen - Zollern* , *Catalogum Episcoporum Augustanorum* anno 1495. complevisse testetur , etsi postea duos alios episcopos proxime succedentes addiderit : ut , in *Seyfrido de Rechberg* , cordi sibi esse *Calatinos* , *Rechbergios* , *Marscallos* palam prodatur : denique ut se *Marscalcum* faciat , dum dicit : *Sed D. Magnus MARSCALCUS & EGO putamus, eos de familia nostra fuisse.* Accedit , similia iis , quæ superius (in *Seyfrido* seu *Sigefrido de Rechberg*) tum de hoc *Sigefrido* ipso , tum de arce *Dornspurg* & de etymologia vocis *Reh* , in *Nota* (3) narrantur , legi apud *Matthæum* nostrum in *Opere de Origine & familia DD. de Calatin* , c. 39. 40. 41. 45. 46. 47. Hæc omnia fidem mihi faciunt , Lucubrationem istam *Matthæo* nostro in acceptis referendam esse. Quod si , posthabitis his cunctis , Lector ! *Matthæum* sæpius memorati Voluminis conditorem agnoscere renuas , & quendam e familia *Rechbergiorum* esse contendas , non est , quod oggeram nisi , hoc semel posito , illius auctorem alium haud esse posse , quam solo nomine , re alia nulla , nec etiam ulla doctrinæ laude notum mihi , *Albertum de Rechberg* , quem anno 1494. Canonicum *Augustanæ* Ecclesiæ cathedralis factum esse lego apud *Corb. KHAMMIUM* in *Hierach. August. P. I. cathedr. p. 610.* Etenim omnes , qui ab anno 1400. usque in annum 1495. a *KHAMMIO l. c.* inter Canonicos cathedrales recensentur , *Rechbergii* , aut sunt *Rechbergii de Hohenrechberg* : aut si quidem *Rechbergii* sunt , ante annum 1495. quod Opus completum esse dicitur , mortem oppetierunt.

Interim ne te asymbolum dimittam , Lector ! & ut aliquo modo dispicere valeas , quodnam sit pretium sæpissime laudati Codicis , hoc loco *Ex-*

cerpta ex antiquo Libro ex Libreria S. Mauricii,
 subnectere constitui, nec multum prolixa, nec
 res ubivis obvias complectentia, ad quorum fi-
 nem Auctor sese in *Marschallis* inquirendis fatis
 curiosum fuisse rursus prodit.

Ex antiquo Libro ex Libreria
 S. Mauricii.

Anno ab incarnatione Domini 1149. Hermannus Subdia-
 conus S. Mariæ Scholasticus in Ecclesia S. Mauricii Præposi-
 tus. Hic etiam primus contra Ecclesiam S. Mauricii a Papa
 impetravit privilegium, ut non liceat nobis eligere Præ-
 positum, nisi de summa Ecclesia prius libera fuit electio
 &c. Hic a casu in villa, quæ prope Ostenburg Eschen
 vocatur, in nocte incendio periit, sepultus est Magun-
 cie ad summam Ecclesiam.

Anno Domini 1056. ventus validissimus est ortus,
 qui & villas & urbes ecclesias & castella subvertit.

Anno Domini 1184. Hartwicus Augustensis Episco-
 pus feria tertia hora fere quinta die obiit. Hic primus
 advocatiam Friderico Imperatori & filiis suis Friderico
 Duci Sueviæ, Conrado & Phylippo concessit. Unde
 Episcopatus totus & ipsa civitas pressuras multas est pas-
 sa, & in jure suo decrefcere cepit. Sedit annos XVI.
 menses tres exceptis septem diebus. Sepultus est ante
 altare S. Gregorii occidentaliter versus meridiem ab Ot-
 tone Aichstettenfi episcopo. Eodem die circa horam no-
 nam ab omnibus est electus Udalscalcus in Diaconatu.

Seyfridus præpositus hujus Ecclesiæ natione de Wit-
 zeslingen, & qui Ecclesiam in Croelshaim huic Ecclesiæ
 donavit. Item annum mortis præbendæ suæ in remedium
 animæ suæ nobis dedit: fuit etiam Decanus majoris
 Ecclesiæ.

Item Hermannus supra in . . . nominatus fuit de Villa
 Bartelsteten oriundus.

Anno Domini 1288. 3. Idus Martii Fr. Hainricus epi-
 scopus Maguntinus obiit: hic natione de oppido Ysnaw
 apud Campidonam sita, primum de ordine fratrum mino-
 rum, de populari progenie existens apud Basileam fa-
 ctus

Etus est episcopus in consilio Lugdunensi , postea in Curia Romana favente sibi Rudolfo rege Romanorum obtinuit Archiepiscopatum prædictum. Hic in dyabolica & inaudita arrogancia elatus clerum , ultra quam dici potest , persequabatur , milites clero in omnibus præferens & honorans , sicque clerus de sua morte exultavit , ac si de hoste , & rerum cleri extorfore.

Anno Domini 1188. Fridericus Imperator , & filius suus Fridericus Dux Sueviæ cum episcopis & aliis multis principibus Crucem a Hainrico episcopo Cardinale , a Papa Gregorio VIII. ad hoc misso , Crucem ad proficiscendum contra Salidinum regem Sarracenorum , qui tunc multis Christianis occisis Crucem & sepulchrum Domini ceperat , Magunciae die dominico , quæ tunc fuit : *Lætare Jerusalem* , devotissime accepit.

Anno Domini 1160. Gerhart presbyter Canonicus Ecclesiæ S. Mariæ in prespiteratu vivens. annos LXXX. & plus plenus dierum obiit. Item recordabatur , quod omnia quæ Bruno Episcopus Ecclesiæ S. Mauritii contulerat , integraliter illuc pertinebant ut de Canonicis ejusdem Ecclesiæ.

Bruno Episcopus natione Bavarus , fundator Ecclesiæ S. Mauricii , quam & multis modis & bonis ditaverat & ordinaverat , & quadraginta ibi Canonicos instituerat , feliciter obiit. Hanc autem Ecclesiam frater suus Imperator Hainricus , qui Ecclesiam suam Babenbergensem construxerat , in tantam redigit paupertatem , ut nichil de pertinentibus illuc redditibus , & nullus de quadraginta remaneret canonicus , donec bonæ memoriæ Embrius episcopus illam restauravit , & XII. tantum ibidem Canonicos instituit.

Anno Domini 1147. Rapoto subdiaconus S. Mariæ Canonicus , & S. Mauricii Præpositus obiit. Iste a castro Wallerstain oriundus secundum carnem nobilis , militariis actibus sæculi plus justo serviens ac venationibus studens ita Canonicorum S. Mauricii attriverat præbendas , ut non nisi quindecim solidum estimarentur. Unde quodam tempore in villa Balteshausen , multis assumptis causa venandi progressus , febre correptus auditum ex toto perdidit , ita cum domi suæ disponere voluisset , scripto in tabulis indicaretur sibi , quid fieri vellet. Sic erga
 Augu.

Augustam reductus per aliquot dies sanguine de naribus & ore continue profluente in flore juventutis miserabiliter vitam finivit ; Opinio plurimorum fuit , quod ultio divina percussit eum.

Anno 1271. vernali Hartmanno Comite de Dillingen regente episcopatum Augustensem, & Ecclesia Romana post decessum Clementis Papæ quarti carente tunc anno quarto pontifice in Suevia & per omnes circumjacentes provincias tanta fames invaluit , ut in eadem civitate modius tritici pro quatuor libris Augustensibus , modius filiginis pro tribus libris & quatuor sed modius Ordee pro 35. sed modius avenæ pro XX. sed Augustensibus venderetur : plurimi etiam pauperes fame angustiiati miseria quasi exanimis : & plures inveniebantur mortui in plateis ; tali caristia post festum Jacobi apostoli ejusdem anni abscedente pestilentia magna venit.

Anno Domini 1299. corrui Monasterium S. Mauricii hora cenæ in die Dominico in festo S. Urbani &c. Eo tempore fuit Wolfhar Augustensis Episcopus. Eo anno fuit Heinricus Presbyter & Canonicus S. Petri receptus in Canonicum S. Mauricii , demum parvo spatio temporis in decanum ibidem electus.

Anno Domini 1202. Udalscalcus Augustensis episcopus hora quasi nona in vigilia penthecostes , in omnibus pressuris, quas sustinuit miræ patientiæ obiit. Sedit annos 18. menses 4. Sepultus est ante crucem in tumba Embrionis episcopi.

Anno Domini 1191. Fridericus Imperator die dominica hora nona diei refrigerari volens in flumine , cui nomen est Seleph in Armenia submersus est , cum contra Saracenos pergeret. Unde totus Christianorum exercitus animo fractus Friderico filio ejus duce exercitus instituto ad liberandam Actarie , quam Saraceni tenebant, profectus est , quam & multo labore expugnant, Friderico duce ibidem mortuo & sepulto.

Gorescalcus S. Mauricii Præpositus , antea Plebanus , obiit iste de proprio S. Mauricii collegio , non aliunde assumptus , bis sine omni contradictione per electionem fratrum factus Præpositus , infirmitate coactus ad cœnobium S. Georgii sæculo renuncians transmigravit , ipseque defunctus est & sepultus in veteri clauistro.

Anno

Anno Domini 1286. in crastino Udalrici episcopi Hartmannus natione Comes de Kyeburg, dictus de Dillingen obiit: hic mansuetissimus hominum fuit, & Ecclesiam Augustensem rexit per XLII. annos: in pace sepultus est in Ecclesia Augustensi ante Crucem. Hic dedit Ecclesiæ Augustanæ Castrum Dillingen cum omnibus sibi pertinentibus: sub eodem tamen Episcopo Ecclesia Augustensis multum decrevit, etiam Ecclesia sub eo maxime corruebat: tunc temporis, ut fertur, vix habebat centum libras dempto eo, quod a Clero solvi consuevit; licet ipsa Ecclesia olim habuerat ad duo millia libras denariorum Augustensium de redditibus. Huic successit Sigefridus in episcopatu natione de Algeshausen, qui rexit Ecclesiam Augustensem duobus tantum annis. ipse multum profecit. ipse etiam dedit Castrum Pferfen cum omnibus pertinentiis Ecclesiæ: obiit anno Domini 1288. in die beatorum Joannis & Pauli, in Ecclesia Augustensi ante crucem in pace sepultus. Huic Seyfrido successit Wolfhardus natione de Rot, qui omnia quæ prædictus Seifridus verbis redimerat, pecunia solvit, in tantum quod in tercio anno pontificatus sui tam in solutionem debitorum a suis prædecessoribus contractorum, etiam expensis pro Ecclesia factis, septem millia librarum Augustensis monetæ expendant.

Anno Domini 1168. Arnoldus Maguncie Sedis archiepiscopus a ministerialibus in Ecclesia S. Jacobi extra muros urbis occiditur. Rudolphus frater Ducis Lamigie ab ipsis intersectoribus electus ab imperatore Friderico reprobat, & per sententiam Conradus natione Bavarus substituitur; hic quia postmodum schismati consentire noluit, & parti Alexandri Papæ adhæsit, ab ipso Imperatore expellitur, & Christianus natione Saxo superponitur.

Anno Domini 1065. fuit Ricancia Comitissa uxor Comitis Conradi de Baltershausen, de Austria oriunda obiit. hæc præbendam, quæ nunc sacerdotes S. Mauriti secundum stationes eorum circumducitur, de propriis facultatibus ordinans solis sacerdotibus tradidit, ita ut, cujuscunque sacerdotis ebdomada fuerit ad celebrandum, illi quoque per illam septimonam eadem contingat præbenda. Unde & adhuc *præbenda comitissæ* nominatur. Sepulta est in Austria non sine dampno Ecclesiæ; nam si supervixisset,

set, omnia prædia sua in Austria sita tradidisset ecclesiæ.

Marquardus Canonicus & Plebanus Ecclesiæ S. Mauritii obiit proxima die ante festum S. Udalrici : fuit tempore Ottonis & Seifridi Præpositorum, Ecclesiam in Goltbach cum aminiculo Seifridi Præpositi primus a fundamento construxit. Idem ubique collegit pro refectione Ecclesiæ S. Mauritii, quæ exhausta fuit.

Anno Domini 1178. Schisma, quod viginti fere annis duraverat, terminatur Venetiis, & concordia inter Alexandrum Papam, & Fridericum Imperatorem firmatur utroque ibidem præsentē.

Embrico episcopus Maguntinus, ante Præpositus, plenus operibus bonis & eleemosynis migravit ad Dominum. Hujus instinctu Comes Conradus de Walteshausen, omnia, quæ circa flumen Mindelam habemus, contulit S. Mauricio. Ipse vero villam Deberin cum omnibus illuc pertinentibus & duas hubas in civitate contradidit.

Anno 1186. Terræmotus factus est prima hora diei. Eodem die pugna inter Sarracenos & Jerosolymitanos immittitur, in qua Christianis victis & plurimis occisis Jerosolyma capitur, crux Domini a Saladino principe absportatur, Episcopus Bethlehemiticus occiditur, & omnes civitates ac munitiones Christianorum & a Barbaris occupantur. Super quo extant adhuc litteræ Papæ Gregorii VIII. per Tetuniam & omnes provincias missæ.

Anno Domini 1203. Hermannus Decanus & Plebanus Ecclesiæ nostræ, & Canonicus Aichstettenensis, in disciplina chori peritissimus, obiit in die Stephani Papæ.

Anno Domini 1183. Christianus Maguntinus Archiepiscopus in schismate superpositus XI. annis circa Romam & Anconam exercitum ducens, rapinis & incendiis sæviens obiit, Tusculani sepultus est. Conradus natione Bavarus id est, de stirpe Baviaræ, prius expulsus, Maguntinæ restituitur.

Anno Domini 1190. Seyfridus Præpositus S. Mauritii & Canonicus S. Mariæ, a villa Hohenstetten oriundus obiit. Lis durissima inter Episcopum Udalscalcum & Canonicos S. Mauritii de ratione Præposituræ oritur. Canonici Hainricum de Brentze eligunt; Episcopus vero
Hain-

Hainricum de Emersacker violenter instituit. Lis iste Maguntiae in generali Synodo praesidente Conrado Archiepiscopo praesentibus quoque episcopis Burckardo Argentinenfi, Constantiensi, Spirensi, Ottone Aichstettenfi acerrime ventilata. Et in ipso Udalscalco Episcopo per appellationem ad Romanam Sedem translata ad duos annos protracta, tandemque praesente Friderico Imperatore & Ottone Babenbergensi Episcopo, & Ottone Freysingenfi episcopus in ripa lacus Constantiensis, in vico qui dicitur Wallershausen terminata est, eodem die decursis duobus annis. Iste Seyfridus primis annis moriturus & dispensatione circa fratres difficilis, tandem ad cor reversus, mansuetus esse coepit; visum per quatuor annos, ita quod ad manum tradebatur, perdidit. Sic ergo a Deo correptus difficili factus est levis &c. Eo tempore fuit Udalricus episcopus.

Anno 1167. Conradus episcopus Augustensis vota multorum implens obiit, ab Ottone Constantiensi episcopo ad S. Udalricum tumultus. Ibi Hartwicus Prior forte ad S. Udalricum, de Lierheim oriundus successit ei. Udalricus de Kyebach, Canonicus & Scholasticus S. Mauritii, qui collegit pro fabrica Ecclesiae profectus usque in Saxoniam, ibique in negotiis morabatur. Corpore Conradi usque in vigiliam omnium Sanctorum reservato, & tunc ab Ottone Constantiensi episcopo tumultato Hartwicus in nocte omnium Sanctorum ad primum fere pulorum cantum est electus.

Ego Conradus Scholasticus Ecclesiae S. Mauritii tenore praesentium profiteor, quod dimidium mansum dictum Weringershoven juxta flumen Schmutter &c. Datum Augusta anno 1173.

Anno Domini 1065. Comes Conradus de Baletzhauzen, Richanza comitissa de Austria in matrimonium accepta, cum sine heredibus decederet, in consilio Embriensis episcopi Castrum suum Uffenburp, cum villis & ecclesiis suis pratis & hominibus suis cum omnibus, quae circa Myndelam habemus, beato Mauritio tradidit. Et sic primo de bonis illius ecclesia est restaurata.

Anno Domini 1348. in die Conversionis Pauli terrae motus immensus factus est per loca, ita ut quasdam civitates in Carinthia una dicta Villach, quae funditus

ever-

everſa fuit, & quamplura Caſtra eidem civitati vicina omnino ſunt dirrupta. Item etiam veridica relatione compertum eſt, quod ſæpe tactus terræmotus plures civitates & caſtella ad terram proſtravit, quorum nomina hæc: videlicet Civitas clemain wyden, item Lampach item Gürentz, poſt hæc tria caſtra Kellerperg, Schwartzentain, Arnolſtein, item Leoberg, Straſſrid, Graneg. Item ſedrum Vinckelſtain, Kraynburg linde. Item Holenburg, Biſentz, Willennſtain. Item Rechberg, Fleudentz, Trieſt, Görtzſach. Item duo caſtra Stain vocata. Item Guttenſtain, Werdenberg. Item duo caſtra Valckenſtain abpellata. Item Leonſtain, Guttenperg &c. poſtea abhominabilis peſtilentia ubique ſecuta eſt.

Anno Domini 961. S. Wolfgangus natione Suevus, Comes de Pfullingen natus & de Feringenn factus episcopus Ratiſponenſis.

Anno Domini 1015. Erneſtus dux in venatu interiit, cui filius ejus æquivocus ſucceſſit, hujus relicta Giſela Conradus Rex accepit uxorem.

Anno Domini 1066. Conradus de Pfullingen natus electus episcopus Treverenſis occiditur, & paſſus eſt apud Toletum.

Anno Domini 1072. Dietricus Comes de Lüzelburg proficiſcens Jeruſolymam tranſiit, qui S. Conradum de Pfullingen occidit.

Anno Domini 1048. Hunſrid de Mämpelgart avunculus Luitoldi & Cunonis Comitum de Achalm factus Ravnennæ episcopus.

Anno Domini 963. alias 73. Burckhardus Dux Sueviæ obiit, cui Otto filius Luitoldi Ducis ſucceſſit.

Anno Domini 1088. Auguſta urbs inſidiis Suevorum in cœna Domini capta, & Sigefridus Episcopus cuſtodix mancipatur per Welfonem Ducem in caſtro Ravensburg: occasione hujus Udalricus pincerna occubuit, quo epigramma in quadam porta hujus Eccleſiæ inſculpta videlicet

Pontificis minui tulerant ſciathos Sigefridi,
Udalricus ego ſic tibi notus ero.

Welfo ducens aciem gladio me ſtravit inermem
ne patiar gladius, tu pete, tartarios.

Lux piens claras Semptembris novem Kall, me.

Item

Item Conradus Vicedominus , Canonicus Augustensis contradidit prædium in Biberbach cum Ecclesia , & prædium in Ekirch cum Ecclesia ad Præposituram Augustensem. Item donavit Ecclesiam in Poeltzhofen ad officium Scholasticaræ. Item prædium unum ibidem ad Præposituram. Item aliud prædium ibidem donavit. Item prædium in Lanquait tradidit Ecclesiæ. Item dedit etiam Ecclesiam in Anhausen &c. Ipse fuit de Rechberg , natus de familia Marschalck.

Anno Domini 1200. fuit Hyltprandus Marschalcus de Rechberg , ut patet in litteris ad S. Crucem. Item in litteris Hainrici Marschalcki de Kalentin de anno 1214. ubi fuit testis.

Item anno Domini 1190. fuit Dominus Ulricus Marschalcus de Rechberg , qui donavit sacrarium argenteum monasterio S. Crucis pro conservatione Sacramenti miraculosi , quod ibidem existit. huic primo uxorem Adelheid , demum Bertrand , ut continet scriptura insculpta ibidem.

Anno Domini 1306. Dominus Conradus de Rechberg Præpositus & Testis in quibusdam litteris.

Item anno Domini 1279. obiit Hyltprandus de Rechberg Custos & Canonicus. Et hoc die proxima ante Vitalis Martyris obiit Hyltprandus Canonicus dictus de Rechberg , ita in libro Oblatorum : fuitque de familia Marschalcorum , quorum in fenestra antiqua capellæ S. Catharinæ est imago , & ibi supra in circulo scriptum : *Hyltprandus Marschalcus* ; & ibi arma Marschalcorum , cujus capellæ fundator præfatus Conradus de Rechberg extitit.

Item Anno Domini 1342. septimo idus Septembris obiit Hyltprandus Marschalcus dictus de Byberbach , Canonicus Augustensis.

Item anno Domini 1098. fuit Rempoto Vicedominus & Hartwicus ; & anno 1150. fuit Otto Vicedominus Canonicus Augustensis , de castro Haspurg natus.

Item anno Domini 1186. fuit Dominus Conradus de Laichling Vicedominus electus in Episcopum Ratisponensem.

Bibl. August. Alph. II.

H

Item

Item anno Domini 1242. fuit Dominus Udalricus Vicedominus &c. Unde fuit magnum officium in Straubingen, quod habuit Capitulum Augustense &c. (6).

(6) Sphalmata grammaticalla in his *Excerptis* occurrentia intelligens Lector ipse corriget.

PEUTINGER (*Conradus*)

Conrado PEUTINGERO *Jurisconsulto* nominatissimo, multarumque aliarum scientiarum laude insigni, *Archigrammataeo* Reipublicæ *Augustanæ* locus præ multis aliis in præsentī *Bibliotheca* summo jure deberetur; sin minus de illo singulari, eoque justæ molis Libello a me actum fuisset. Hujus res gestas ante me fuscè descripserat *J. G. LOTTERUS Augustanus* edita *Historia Vitæ atque Meritorum Conradi PEUTINGERI Jcti Augustani*, quam ego novis curis recognitam, fereque duplo auctiorem *Augustæ Vindel.* in 8o. anno MDCCLXXXIII. denovo typis publicavi, adjectis aliquot tum *Nostri* ad Viros suæ ætatis eruditos, tum *horum* ad *Nostrium* *Epistolis anecdotis*. Nihil post hæc superest, nisi ut 1o. benevolum Lectorem obsecrem, illam novam *Vitæ PEUTINGERI* editionem consulat: 2o. ut quæ supplenda corrigendaque mihi hætenus occurrerunt, suppleam corrigamve. Itaque

In Præfatione, nota (a) post verba: *amplexum esse*, adde: una cum Collectoribus *LEXICI historici universalis*, *Basileæ* vernaculo sermone excusi, *Tom. V*, folio &c.

Pag. 19. nota (u), ubi de anno, quo *Noster* a *Maximiliano I.* Augusto in album *Consiliariorum* adscriptus fuit, agitur, adverte, Lector! id ante annum 1503. aut certe anno 1503. factum fuisse. Vide *inferius*, in *VANNIUS (Udalricus)* nota (b).

Pap.

Pag. 24. in *Addendis ad Stemmatis Peutingeriani Tabulam II.* adde : Qui de genealogia PEUTINGERORUM adhuc plura scire cupit , consulat *Hieronymi HENNINGES Opus genealogicum , P. I. p. 540.* & , qui ibi citatur , LAZIUM. Ego , quæ supplenda essent ex genealogia a memorato HENNINGES allata , eoquod illa mihi minus plena minusque accurata esse videtur , hic apponere nolo. Inveni præterea apud KHAMMIUM *Hierarch. August. P. I. cathedr. p. 419.* quendam *Conradum PEUTINGERUM* secretioris Senatus , qui a *Suecis* Augusta potitis anno 1632. una cum aliis , tum ecclesiastici tum sæcularis ordinis , Viris optimatibus per aliquot dies in Curia captivus detentus fuit. Est *Conradus* iste haud dubie is (quem anno 1572. natum , inter Senatores urbis patriæ anno 1601. adlectum , anno vero 1632. dignitatem Senatoriam abdicasse tradit *David LANGENMANTEL in Historie des Regiments der H. R. Reichs - Stadt Augspurg*) atque ob idipsum probe distinguendus ab eo *Conrado* , quem in superius citatis *Addendis ad Stemmatis &c. No. VII.* posui ; nisi dicere malis , eum jam anno ætatis octavo inter *Academiæ Ingolstadiensis* Inscriptos locum accepisse ; quod mihi a vero multum abludere videtur.

Pag. 31. lin. 21. post verba : *consequutus est* , adde (n)

Pag. eadem , lin. 29. dele : *morte defuncta* (n) est , & lege : *Nostro* nupsit.

Pag. 66. post versum : *Res fecit charum publica Cæsaribus* , adde : *ALCIATI & FABRICII* testimonia confirmat *Michael HERTZIUS in Bibliotheca german. no. 36.* ubi , cum PEUTINGERI nostri laudes memorasset , subdit : *Atque ut solutæ etiam orationi*

ligatam misceamus , de Patria sua suavissime cecinit.
 Jure , credo , vitio verterim HERTZIO , quod addere omiserit , ubi inveniri queant , quæ cecinit *Noster*. Similis negligentiae incusari forsitán potest *Thomas* AUCUPARIUS , qui , etsi *Nostrium* a poeticæ artis peritia laudet , ita tamen sese exprimit , ut major inde lux nobis minime affundatur. Ut cunque sit ; juvabit tamen ejus *Carmen* , dubio procul anecdotum , ad *Nostrium* , a me ex Autographo in Bibliotheca Collegii quondam *Societatis Jesu* descriptum , hoc loco adsuere :

Thomas Didymus AUCUPARIUS P. L. (a).

Conrado suo PEUTINGERO ,
Viro undecunque ornatissimo
 S. P. D.

Salve Heliconiadum Decus immortale sororum ,
Castalii salve Gloria magna gregis.
Quem genus , eloquium , virtus , prudentia clarum
Illustri reddunt nobilitate Virum.
Ingenium tibi , rara parat doctrinaque nomen
Perpetua dignum posteritate coli.
Suevica gens multum , multum Germania , multum
Pieridum debet Delphica turba tibi.
Qui decoras nostros miro splendore penates
Et titulis patriam , docte Poëta , novis.
Es bene de Doctis meritus ; quum semper amicis ,
Inprimis nobis officiosus eras.
Dum mihi palladia data est de fronde corona
Et nova cæsarea laurus amata manu.
Omne tibi studium pro quo , vires , operamque ,
Promitto, Et quidquid nostra Thalia potest.
Visce-

(a) Lege: *Poëta laureatus*. Laurum autem poeticam sese *Conradi* PEUTINGERI interventu adeptum esse , satis clare hoc carmine indicat.

Viscera & obsequium nostrum, nutus, animumque

PEUTIGER! *ad votum suscipe docte tuum.*

*Tu mea plestra moves, cytharam facis esse sonoram,
Trejiciam facies non reticere lyram.*

*Bene vale! Ex ædibus WOLPHII
nostri, junioris.*

Pag. 77. lin. 27. post verba: *gratiosè indulgit*,
adde: Raritatem hujus juxta ac præcedentis Opus-
culi novis, iisque argutis admodum rationibus
J. G. LOTTERUS in *Epistola ad J. G. Schelhornium
de edendis Peutingeri Operibus*. 1731. comprobare
non intermisit.

Pag. eadem, lin. 35. post verba: *composuit No-
ster*, adde: præmisitque editioni PAULI Diaconi
de *Gestis Longobardorum* (Vide paragraphum se-
quentem No. 3.)

Pag. 84. lin. 29. post verba: *fronte Operis indi-
cat*, adde: Quo eodem loco Imp. Maximilianus
in Privilegio impressorio his verbis utitur: *Cum...*
*Joannes Miller impressor Augustensis Chronicam
Abbatis Aurspergensis imprimere intendat impensa
sua, quam ipse acquisivit ex diligentia honorabilis
Conradi Peutingeri J. V. D. Consilarii nostri, nos-
que cupiamus....*

Pag. 91. 92. ubi de *Nostri Operibus anecdotis*
fuse per totum Paragraphum IX. a me actum est,
notes velim, Lector! plura horum jam e Biblio-
theca Collegii quondam Societatis Jesu emigrasse,
& in manus Viri eruditi cujusdam Augustani tran-
sivisse.

Pag. 142. ubi de *Michaelè HUMMELBERGIO* ser-
mo est, nota, Lector! J. G. SCHELHORNIUM
juniorē de eo copiosius egisse in Libro: *Beyträ-
ge zur Erläuterung der Geschichte, I. Stuck, p. 34.*

Hæc sunt, quæ in *Historia Vitæ atque Meritorum Conradi PEUTINGERI*, a me edita, vel corrigenda vel supplenda duxi. De eruditis autem familiæ *Peutingerianæ* tum Viris tum Fæminis, qui *Nostrum* consecuti sunt, quæcunque dicere habui, ea hujus *Bibliothecæ* meæ *Augustanæ*, *Alphabeto I. pag. 130. & seqq.* exposui.

REHLINGEN (*Sebastianus a*)

Sebastianus a REHLINGEN, in *Schlüpfen* pago haud procul *Augusta* dissito, perantiqua & inclytissima inter *Augustanas* gente patritia ortus est (*a*).
Geni-

(*a*) De celeberrima hac gente patritia videri poterunt Perillustr. *D. Paulus a* STETTEN junior in *Historie der adelichen Geschlechter der Reichs - Stadt Augspurg*, p. 87. & quos hic citat, Scriptores. Idem Perillustr. Auctor *Nostrum* l. c. p. 91. inter claros *Rehlingerianæ* stirpis Viros nominatim laudat. De hac ipsa patritia gente, sive de iis, qui ex *Rehlingerorum* prosapia, relicta vicina *Bavaria*, *Augustam* commigrantes, ibi domicilium fixerunt, copiose quoque scripsit, *Clemens* JAEGER in *Opere anecdoto: Von Ankunft des uralten adelichen Geschlechts der H. H. REHLINGER, jeziger Zeit in Augspurg.* in quo legitimam generosamque originem illorum, adversus quosdam illorum temporum Obtrectatores, strenue defendit. Operæ pretium me facturum esse arbitror, si nonnulla ex hoc Opere in medium proferam: *Das die ersten H. H. REHLINGER, Conrad, Ulrich und Peter genannt, H. Greimwolten von REHLINGEN ehliche Söhne gewesen, in die Stadt Augspurg sich verheurathet haben, solches bezeugen eines E. Rathis alte Steuer - Bücher: dann sie daselben befunden; und mag dem mit keiner Wahrheit widersprochen werden. Et alibi: Dann gewiß und wahr ist, das die H. H. REHLINGER, in der Stadt Augspurg wohnhaft, eben von dem Geblüt, Stammen und Nahmen der alten Herren von REHLINGEN und Scherneck ehlichen erbahren seyn, und sich zu ehrlichen Geschlechtern in diese Stadt Augspurg verheu-*

Genitorem habuit *Christophorum* REHLINGERUM, Consulem *Augustanum*, summum ærarii castrensis Præfectum (b) itemque Sermi Episcopi *Frisingensis* Consiliarium; genitricem vero *Ursulam TRIENERIN Frisingensem*, matrimonii vinculo sibi invicem anno 1618. die 22. Januarii (c) sociatos.

H 4

Horum

verheurathet haben. Dann nachdem . . . vielerley verderbliche Krieg sich am Lech - Rain erhoben, da hat H. Greimwolt von REHLINGEN sein Schloß, Dorf, und Güter Rehlingen und Scherneck befriden wollen, und sich zu einem E. Rath verbunden, auch dem Rath sein Schloß zu einem offnen Hauß gemacht, wie dann der versigelt Pack - Brief, so noch vorhanden, solches klar ausweist; welches er gut zu thun gehabt, dieweil H. Rüdiger LANGENMANTEL, vielmahl Stadtpfleger, und H. Heinrich PISTER (melius PFISTER) des Raths, und seine Tochtermänner gewesen. Zudem als H. Greimwolt von REHLINGEN mit Tod verschied, und sein Schloß und Dorf Rehlingen seinem Sohn Hanns von REHLINGEN verlassen, welcher dasselbig Gut, auf das er seine Brüder Conrad, Ulrich und Peter, die REHLINGER, welche sich in die Stadt Augspurg verheurathet hatten, ihren gebührenden Theil bezahlen möcht, verkaufen mußte, und nachdem er einen Sohn, auch Hanns genannt, ehlichen erzeugt, bald mit Tod verschiden; da hat H. Peter REHLINGER, sein Vetter, denselben jungen Hanns REHLINGER zu ihm genommen und erzogen, bis das er im Krieg ist erschlagen worden &c. &c.

(b) Hunc *Christophorum* REHLINGER (verius *Sebastianum Christophorum*, uti habent duo Apographa Libri anecdoti: SCHELLENBERG *Hochzeit - Register*) anno 1621. in Senatum adscitum, anno vero 1630. fatis perfunctum esse tradit *David* LANGENMANTEL *Historie des Regiments in der Reichs - Stadt Augspurg*.

(c) Testantur hoc duo Apographa Libri anecdoti: SCHELLENBERG *Hochzeit - Register*, in Bibliotheca FF. VEITHIORUM extantia, ubi *Sebastianus Christophorus*, pater *Nostri*, anno 1630. mater ejus vero 1628. supremam diem obiisse dicuntur. Ceterum mater *Nostri* ibi
non

Horum filius unicus, *Noster*, anno 1622. primam lucem aspexit, eximiis & animi & ingenii dotibus, larga divini Numinis beneficentia, ditatus. Sacro fonte dum abluebatur, nomen *Bernardi Christophori* accepit, quod, postquam adolevisset, Canonorum regularium *S. Augustini* institutum in Augustano *S. Georgii* cœnobio anno 1640. solenniter professus, nomine *Sebastiani* commutavit (d).

Absoluto ad *S. Annam*, *Augustæ*, quæ scholæ eo tempore a Patribus *Societatis Jesu* regebatur, cursu philosophico, anno 1643. *Romam* in Collegium *S. Apollinaris*, sublimioribus scientiis imbuendus, volentibus Superioribus abiit, studiisque ibidem perfunctus, *fertilissimo quarumvis scientiarum thesauro comparato*, domum remeans, quod urbs patria a *Gallis* & *Suecis* durissima obsidione premebatur, in *Tyroli* subsistere anno 1646. coactus, in eo comitatu parochiam, a pago *Collmann* nuncupatam, *insigni cum laude quadriennii spatio administravit*. Postea domum adscitus, *Parochusque* simul ac *Decanus* anno 1650. renunciatus *libris conscribendis sese totum impendit*, *Vir passim doctissimus ab omnibus conclamatus*; usque dum anno 1664. die 13. Decembris in *Præpositum* electus, Collegii sui habenas moderandas suscepit. Verum iisdem, cum ob sinistram corporis valetudinem isti muneri ferendo sese minus parem esse sentiret (post restauratam, quam *Vulcanus* absumperat, *Præposituram*, & alia in monasterii emolumentum moliri coepta, *Collegiumque* novis vitæ religiosæ furcu-

non *Trienerin*, sed enim *Thomerin*, vel *Dommerin* appellatur.

(d) Ita habet Perillustr. *Paul. a STETTEN junior l. c. pag. 91.*

furculis auctum) ultro ac sponte anno 1670. die 30. Maii, feria 6. post Pentecostes festum dimissis, reliquo vitæ tempore sacros Sermones in *Tyrol*i & *Augustæ* a se habitos industrie collegit, collectosque in 4. *Dominicalia* (ut ajunt) & 2. *Festivalia* divisit: quorum primum *Dominicale*, primumque *Festivale* typis vulgatum est, ceteris adhuc lucem publicam expectantibus. Quin etiam duobus postremis vitæ suæ annis parochiæ *San-Georgianæ* rursus præfectus, sub curæ animarum officio laudabili zelo succubuit, portum æternitatis subiens anno 1679. die 27. Septembris. Corpus exanime in Ecclesia ante summum altare, ex cornu *Epistolæ*, juxta duos suos *RRmos Antecessores* terræ mandatum est (e).

Hactenus dictis adsuere libet, quæ de *Nostro* affert parvum *Chronicon MSSum Monasterii San-Georgiani* vernaculum, extans in nostra *FF. VEITHIORUM* Bibliotheca:

„ *Sebastianus* REHLINGER, *Patritius Augustanus*, der 32. Probst ist erwöhlt worden Ao. 1664.
 „ Diser Probst nach vollndtem Novitiat und ab-
 „ solvierter Philosophie bey *St. Anna* allhier wur-
 „ de von seinen Vorfahrer auf *Rom ad Collegium*
 „ *Germanicum* in die Theologie geschickt, von
 „ wannen er den Leib des H. Martyrers *Casulii*
 H 5 „ mit

(e) Narrant ista tum *P. Corbinianus* KHAMM in *Hierarch. August. P. II. colleg. p. 340. & P. III. regul. pag. 415.* tum *Franciscus* PETRI in sua *Germania Canonico-Augustiniana*, quam vide in *Collektione Scriptorum Rerum historico-monastico-ecclesiast. Tom. III. pag. 142.* Verum bini hi Auctores male admodum in annis computandis inter se conveniunt; ob eam rem modo hunc, modo illum sequi præplacuit, prout alter altero veriora magisque quadrantia asserre visus est.

„ mit sich gebracht , welcher nunmehr in un-
 „ ferm Gotteshaus öffentlich venerirt wird. Wa-
 „ re lange Zeit theils in *Tyrol* , theils *hier* ein ei-
 „ friger Pfarrverweiser und Prediger. Liefs auch
 „ Predigen auf alle Sonn- und Feyrtäg in Druck
 „ ausgehen. Resignirte Ao. 1670. Ist gestorben
 „ Ao. 1679. und bey dem Chor - Altar begraben
 „ worden. “

Laudatur nomen *Nostri* a RRmo *Francisco* Præ-
 posito *Pollingano* , in *Elencho onomastico Scriptorum*
Ord. Cann. Regg. S. Augustini.

De doctis *Nostri* laboribus eorumque fato supe-
 rius dictum est. Prælo vulgatos vidi meis oculis
 sequentes :

I. *Christlicher Wegweiser in das himlische Väter-
 land , oder christliche Predigen über alle sonntäg-
 liche Evangelia. Erster Theil. in 40. Nürnberg. 1696.*

II. *Himmelstraß aller Heiligen , und Auserwähl-
 ten , oder christliche Predigen auf alle fest- und fey-
 ertägliche Evangelien . . . 18. Jahr auf der Canzel
 vorgetragen : nunmehr aber . . . in die Ordnung ge-
 setzt &c. in 4. Ibidem. 1697.*

De reliquo fuit *Noster* , *Vir humanioribus pa-
 riter ac altioribus scientiis haud leviter tinctus* , te-
 ste *KHAMMIO* in *Hierarch. August. P. II. colleg.*
p. 340. opum dives , zelosus divini verbi præco ,
cultus divini in choro solennius agendi auctor , hu-
manus & liberalis in omnes.

SCHRECKENFUCHSIUS (*Alexander*)

Augustanus , a quo vidi in *Bibliotheca cathedra-
 lis Ecclesiæ Augustanæ* sequens Opus :

Dispu-

Disputatio de Juris utriusque Titulis : De Judiciis , sub præsidio D. Joannis a DRIESCH J. V. Doctoris defensa. in 4to. Wirceburgi. 1607.

Dicavit hanc Opellam Noster Laurentio SCHRECKENFUCHSIO , in *Friburgensi* (a) *Brisgoiæ* Universitate Matheseos Professori , Patruo suo. Inter alia testatur , se necdum bimulum , patre amantissimo orbatum , multas novercantis fortunæ injurias perpeßum esse.

(a) Fuit is *Erasmi Oswaldi* SCHRECKENFUCHSI , Mathematici nemini secundi , Professorisque Friburgensis multo celeberrimi , filius & in docenda Mathesi Patris successor. Laudem ei , inter *Inscriptos Academiae Ingolstadiensis* , ad annum 1574. dicunt *Annales ejusdem Academiae* , a Jo. Nep. MEDERER editi , Tom. II. p. 14.

SCHRECKENFUCHSIUS (Joann. Bartholomæus)

Augustanus , Claußtri *Lauretani* in *Reittberg* Sacerdos. Ab hoc vidi in Bibliotheca Collegii quondam *Societatis Jesu* sequentem Libellum , minime indoctum , & singularis plane argumenti :

I. *Vindiciæ sanctitatis & opulenti status Pastorum* , qui *Christum Salvatorem* , in *Bethlehem* natum , inviserunt. in 120. *Ingolstadii*. 1623. (a)

In Dedicatione , quam ad *Petrum WAHL* (b) SS. Theolog. Doctorem , D. *Henrici* episcopi *Augustani* , in Pontificalibus & Spiritualibus Vicarium generalem , Decanum collegiatæ Ecclesiæ ad *S. Mauritium* , *Augustæ* , dedit , in hæc verba loquitur :
San-

(a) Confer *Theoph. Georgii Bücher - Lexicon. fol.*

(b) De Viro hoc raræ scientiæ , prudentiæ , aliarumque virtutum laude claro , & gestis ab eo muneribus vide *P. Corb. KHAMM Hierarch. August. P. I. cathedrali* , p 507. ubi etiam ejus epitaphium fuscè proponitur.

Sanctitatis insignibus fulgidiores redditi , & schemate , quam hactenus, cultiore phœcasiati Pastores Bethlehemitæ tuas , Antistes dignissime ! fores pulsant : primum id faciunt a me hoc edocti , huc adducti. Primitias namque lucubrationum mearum latinarum Augustano cuidam syderi exhibere Augustanus civis volui , quo irradietur magis. . . .

De reliquo dum ait: *Primitias lucubrationum mearum latinarum* , innuere videtur , se prius nonnulla germanica aut vulgasse , aut de vulgandis saltem cogitasse. Horum autem nihil ad manus meas venit.

VANNIUS (*Udalricus*)

Augustanus , Conradi PEUTINGERI , magni illius , totoque orbe celebratissimi Jureconsulti , quo aut amico aut patrono omnes , quotquot illa ætate sive eruditionis laude floruerunt , sive optimis disciplinis navarunt operam , usi sunt , singularem in se benevolentiam expertus , vixit sæculo XVI. Ab eo inveni in Bibliotheca Collegii quondam Societatis Jesu , Augustæ , sequentia opuscula manuscripta :

I. *Descriptio amœnissimi Spectaculi varique generis in celeberrimâ imperialique urbe Augusta peradi pro honore consultissimorum Dominorum ejus urbis Senatorum , carmine elegiaco edita. Anno 1509. (a)*

II. *Carmen de Poetarum jactura , hoc initium præferens : Ad spectatissimum D. Conradum PEYTINGER J. V. Doctorem de Poetarum jactura. . . .*

Topo-

(a) De his Ludis consuli potest Perillustr. *Paulus a STETTEN senior : Geschichte der H.R. Reichsstadt Augspurg, Tom. I. p. 267. & , quos hic citat ibidem , Auctores.*

Topologia saphica hendecasyllaba ex Adonico dimetro.
Ab Udalrico VANNIO Augustano edita. Incipit :

„ Aureis luxit radiis Apollo. &c.

In hoc Carmine *Noster* , inter alias PEUTINGERI laudes , ejus erga se humanitatem hisce commendat :

„ Unus præ cunctis superest *Patronus* ;

„ Huic rogo vitam tribuas perennem ,

„ O Deus ! longos meruit videre

„ Nestoris annos.

„ Tolle *Conradum* placido favore

„ PEYTTINGER - - - - -

& post pauca addit :

„ Gratias tantum superest agresti

„ Maximas nobis agere hac *Thalia*

„ Pro tuis tantis meritis , amico

„ proque favore.

Adscriptus ad calcem est annus 1509.

III. Epistolium sat prolixum , quod inscripsit :
Eximio tam pontificii quam cæsarei Juris Interpreti,
Divi Imperatoris a Consiliis (b) Augustanæque Ur-
bis Oratori famatissimo D. Conrado PEUTTINGER
Udalricus VANNIUS Augustanus omni submisso ob-
sequio salutem ac foelicitatem : seque commendat. In-
cipit : Solebant veteres illi Rhomanorum ephæbi &c.
 In hoc quoque Scripto PEUTINGERI singularem in
 se benevolentiam prædicat , aiens : „ Non etenim
 „ ut tuam possit Dignitatem delectare (hoc) scribi-
 „ mus ;

(b) Adverte, *Conrad.* PEUTINGERUM jam anno 1509.
Cæsaris Consiliarium extitisse. Immo jam anno 1503.
 hoc honoris nomine eum decoratum fuisse , inveni in
 epigraphe cujusdam *Epistolæ* , vernaculo sermone ad il-
 lum *Ulyssipone* hoc anno scriptæ ; quæ in Bibliotheca Col-
 legii quondam *Societatis Jesu* extat.

„ mus ; sed ut nostram erga te observationem con-
 „ venientiori , quo fieri potuit , modo manifestare-
 „ mus. Quippe , Doctor magnanime ! quapiam
 „ fortassis in me pullulante ductus indole (qua uti-
 „ nam non frustrere) *puello adhuc mihi , primum*
 „ *vix Septenarium egresso , castæ Latinitatis prin-*
 „ *cipia contulisti ; e quibus quidquid emolumenti*
 „ *conquisiverim , omne id tibi , Præceptor jucun-*
 „ *dissime ! acceptum referam.* “ Tandem in hæc
 verba finit : „ Reliquum mihi est oblongo huic
 „ *Epistolio* extremam manum imponere , quod di-
 „ urni circuli curriculo raptim editum Præstantiæ
 „ tuæ consecro *valedictionis* loco. Quod si *deditif-*
 „ *simi discipuli* rudimenta non aspernabere , brevi
 „ ex *Viennensi palestra* plura videbis. Interea tu
 „ & me & *fratrem* , nostraque rudimenta boni con-
 „ sule. Vale ! Ex Augusta , tercio Nonas De-
 „ cembr. Anno virginei partus 1509. “

IV. *Nostri & Joann.* FRUTICENI , juvenum
 adhucdum , *Disticha* ad *Blasium* HOELZELIUM Cæ-
 saris *Maximiliani* I. Consiliarium , typis excusa
 extant (c) ; ex quibus colligi posse videtur , *No-*
stro rem oppido arctam curtamque fuisse ; hinc ,
 cum miro in litteras amore duceretur , HOELZELII ,
 communis ea ætate Doctorum fautoris , patroci-
 nium sibi exposcit. *Disticha* hæc sunt :

„ *Jo.* FRUTICENUS, *Udalricus* VANNIUS , Juvenes,
 „ Blasio HOELCELIO.

„ Jam tempus natale tuum , natalia Festa
 „ Quum celebres , *miseris* quæ *pia dona* dabis ?
 „ Non

(c) In Libro : *Complurium eruditorum Vatum Carmina*
ad magnificum Virum Blasium HOELZELIUM &c. 4°. Aug.
Vind. 1518.

„ Non cupimus gemmas, non auri splendida fulvi
 „ Munera ; *fac tantum sæpe petita prius* ,
 „ *Palladis ut liceat doctas incumbere in artes.*
 „ Si non nos , Superi præmia digna ferent. “

V. *Carmen heroicum de Passione Christi* , impressum in 4to. 1512. Charta una & dimidia (d).

(d) V. *Jos. SIMLERI Biblioth. p. 365.*

VELSERIA (*Margarita*)

Primam lucem aspexit *Margarita* nostra , anno 1481. die 18. Martii , nata parentibus *Antonio VELSERO* Præfecto *Memmingensi* & *Catharina VOEHLINIA* , eo majori jure locum sibi in hac *Bibliotheca Augustana* (*) vendicans ; quod eximiae virtutis , exempli singularis , & inusitatae in altero sexu doctrinae foemina exstiterit ; quæ , præterquam quod natalium splendore , & avita *Velseriae* gentis gloria commendetur , virtute insuper ac eruditione (quas utpote non adscititias & aliunde sumptas , sed proprias quasi congenitasque dotes quivis prudens suspicere solet maxime) eximiam , nec ullo intermorituram tempore famam conciliare sibi nequitiam omisit (a).

Capa-

(*) Dum hoc loco *Margaritam VELSERIAM* laudo , nihil audeo , præterquam quod fas sit ; postquam *Hieronymus Andreas MERTENSIVS* *Epistolam Nostræ ad Christophorum fratrem* , usque ad id temporis anecdotam , publici juris fecit , sub finem dictæ *Epistolæ* addens : Denique hac *Epistola* edenda operam dedimus , ut *Margaritæ VELSERIÆ nomen* , quod singulari fato hucusque ignotum fuit , doctarum seminarum catalogis celebretur.

(a) Hæc omnia confirmata habes in *Historia Vitæ atque Meritorum Chuonradi PEUTINGERI* , a me post *Jo. Georg. LOTTERUM* novis curis illustrata. Aug. Vindelic.
 in

Capacissimum a natura ingenium nata, junior adhuc, illud indefessa industria ita excoluit ac perpolivit, ut non solum linguam latinam, litterasque humaniores apprime teneret, sed etiam severiora studia (quod rarum in fæminis maximeque insolitum esse, experientia commonstrat) multo cum profectu tractasse videatur: cujus rei indubitato argumento est Opus antiquarium *Nostræ*, quod promeritis laudibus inferius a me celebrabitur.

Interea adultior facta & ad nubilem progressa ætatem, cum præclaris naturæ ac ingenii, quibus enitebat, dotibus *Chunradi* PEUTINGERI Jurisconsulti gravissimi, & per totam late Europam ea ætate tum doctrinæ fama, tum bonarum litterarum ad pristinum decus revocandarum sedulo studio celeberrimi, oculos animumque in se convertisset, ab eodem in conjugem lecta, annoque 1498. VI. Kalendas Januarii domum ducta est, uti thori, sic & studiorum consors futura. Fortunatum hoc omni ex parte conjugium fuisse, miraue concordia animorum ac caritate mutua ab utroque cultum, plurima insigni sunt argumento, præsertim numerosa soboles, qua feliciter auctum se vidit Par istud nobilissimum: cujus suavissimam conjunctionem exorari, eheu! nescia sati inclementia anno 1547. tristissima scissura diremit, erepto e vivis hoc anno, ad diem V. Kalend. Decembris, *Chunrado*. Parentavit *Nostri* conjugii dulcissimo mærore summo, posito eleganti *Epitaphio* memoriam nominis ejus consecrans; quem depositis mortalitatis exuviis ipsa secuta est anno 1552. die 7. Septembris (b).

Reli-

in 8º. 1783. pag. 23. 32. & 33. Confer Librum: *Das Universal-Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. pag. 1624.*

(b) De his omnibus videlicet mox citatam *Historiam &c.* pag. 23. 46. 47.

Reliquit *Margarita* nostra insigne ingenii sui, & reconditoris doctrinæ monumentum, genus quoddam antiquarii Operis, quod PEUTINGERUS *Collectanea* (c): *Michael* autem HUMMELBERGIUS in Epistola reciproca ad PEUTINGERUM (d) *Epitomen de vetustatis monimentis* nuncupare voluit. Scripsit autem *Margarita* nostra *Collectanea* hæc diligentia ac manu sua, auxilio quoque conjugis sui ad D. Christophorum VELSERUM, de quo inferius peculiari Paragrapho a me agetur, *Jurisconsultum, Ecclesiarum Ratisbonensis & S. Stephani Bambergensis Præpositum, Scriptorem Apostolicum, fratrem ac præceptorem observandum*, eademque illi, *Romæ commoranti, ex gynæceo suo anno 1511. Kalendis Juliis, dono misit*, ut, si digna publicatu viderentur, ea frater in *Urbe typis excudi curaret*. Causam illorum conscribendorum captavit *Nostra* ex *Satyra* germanice in adulteros a Georgio EMSERO sacerdote, eruditione & vitæ integritate præstanti, Georgio Saxonum Duci a secretis Epistolis, edita, & Chuonrado PEUTINGERO pro singulari, quam mutuo inter se colebant, amicitia muneri missa, in qua cum EMSEBUS, viris eruditis nubentes sæminas inquietari plurimum, & quasi coactas vigilare noctem... sic conjugali servituti, prope incommodæ, adstrictas esse assereret, eum *Nostra* in *Præfatione* prolixè confutandum suscepit (e). Constant

Colle-

(c) Consule PEUTINGERI *Epistolam* ad ealcem laudatæ *Historiæ* &c. p. 148.

(d) Vide HUMMELBERGII *Epistolam*, l. c. p. 149.

(e) Confer ipsa *Margarita VELSERIÆ Collectanea*, scilicet *Epistolam* a Cl. Viro Hieronymo Andrea MERTENSIO, Scholæ Annæanæ Rectore, *Augustæ*, 1778. in 8°. editam, sub initium ac finem. Item *Historiam Vitæ ac Meritorum* Ch. PEUTINGERI. in 8°. p. 110. & seqq.

Bibl. August. Alph. II. 1

Colledanea hæc , si Præfationem connumerēs , capitibus *viginti novem* : maximamque laudem statim ea , qua confecta fuere , ætate a *Michaele HUMMELBERGIO* tulerunt ; cui illa *Conradus PEUTINGERUS* examinanda & accurato iudicio ponderanda submiserat (*f*).

Quamvis autem *Colledanea* hæc & *HUMMELBERGIO* , & haud dubie ipsi *Margaritæ* nostræ fratri germano , *Christophoro VELSERO* , ad quem scripta fuerunt , magnopere probata fuerint ; tamen eisdem in publicum prodire prelo excusis (nam *Velseriæ* consilium de iis *Romæ* vulgandis exitum habuisse nullibi hucusque (*g*) deprehendere potui) usque ad nostra tempora non licuit ; quibus illa tandem *Hieronymus Andreas MERTENSIVS* , Scholæ Annæanæ , *Augustæ* , Rector , ab annis plus CCL. tenebris & caligine involuta in lucem primus eduxit , hoc titulo :

Margaritæ VELSERIÆ , Conradi PEUTINGERI conjugis , ad Christophorum fratrem Epistola multa rerum antiquarum cognitione insignis. Quam primus typis exscribendam curavit Hieronymus Andreas MERTENS Ph. & B. A. M. Διδασκαλὴς Augustani Rector & Bibliothecarius publicus. in 80. Augustæ Vindel. 1778.

Ceterum de hac re plura cognosse si cupis , Lector ! consule *Historiam Vitæ ac Meritorum Chuon-*

(*f*) Vide de hac re *PEUTINGERI & HUMMELBERGII Epistolas* reciprocas , ad finem sæpius allegatæ *Historiæ Vitæ atque Meritorum Chuonradi PEUTINGERI. pag. 148 — 153.* quas hoc loco repetere supervacaneum reputo.

(*g*) Consentit mihi *Hieronym. Andreas MERTENSIVS* , primus editor horum *Colledaneorum* , aut (si mavis) *Epistolæ.*

VELSERIA (*Philippina*)

Orta est *Philippina* parentibus *Francisco* (non *Antonio*, ut a quibusdam Scriptoribus perperam traditum est) *VELSERO* (a) *Barone a Zinnenberg & Anna ADLERINA*, atque a teneris unguiculis egregia matris institutione ad omnem probitatem sedulo conformata (b); adeo, ut, postquam adolevisset, inter primas sui sexus; propter eximias animi dotes, connumerari meruerit: quibus ipsis

I 2

mirum!

(b) V. Pauli & STETTEN junioris Erläuterungen 2te, pag. 118. Christoph. ARNOLDUM, l. c. pag. 12.

mirum ! quantum splendoris ac gratiæ insolita pulchritudo singularisque oris venustas adjecit (c). Hinc , cum anno reparatæ salutis 1547. vigesima die Octobris *Ferdinandus* Rex Romanorum *Augustam* venisset , Comitibus Imperii interfuturus : secumque filium Archiducem , itidem *Ferdinandum* ex patre vocatum , adduxisset ; is visa fortuito anno 1548. *Philippina* , tanto illius amore exarsit , ut quiescendum sibi prius non putarit , quam eam thoro secum sociasset. Perbelle , quæ hæcenus de præclaris tum animi , tum corporis dotibus , quibus *Philippina* plurimas antecelluit , dixi , confirmant sequentia *Georgii RONERI* Juris - Consulti , jam dicti *Archiducis* Consiliarii , verba (d) : *Postquam pubertatis annos est egressa , tam mira & eximia fuit pulchritudine , tamque excelsa animo , & tam singulari prudentia , tantisque laudibus probitatis , pudicitiae & modestiae ornata , ut maximus Reipublicæ christianæ Princeps , serenissimus D. Ferdinandus , Archidux Austriæ , eam sibi matrimonio copulare non dubitaverit . Et iterum ait : Si ad exteriores corporis dotes quis respicere velit ; quis non illam insignem & admirandam pulchritudinem corporis celebravit ? quis non in Principe nostra plus quam heroicam totius corporis speciem , procul etiam Principissam ostentantem , laudavit ? quis non eximiam illam & decentissimam proceritatem , & staturam talem , qualis tantam Principissam decet , prædicavit ? quis non*

(c) V. *Pauli a STETTEN junioris* 'Erläuterungen &c. pog. 118. 119. Item *Pauli a STETTEN senioris* *Geschichte der Reichstadt Augspurg* , Tom. I. p. 466. 631.

(d) Vide *Ejus Orationem in obitum SSmæ Principis ac Dominae Philippinae &c. &c.* Impressit *Valent. Schönigk. Augustæ Vindel.* 1580. *Das grosse Universal - Lexicon.* Leipz. g. Tom. LIV. p. 1618.

non insignem capitis honorem, quis vividum oculorum vigorem, regiam oris dignitatem, cum amabili quadam venustate pariter ac majestate temperatam, summa cum jucunditate non inspexit? ut mihi plane in hanc Principem nostram omnia naturæ, mentis, & corporis bona congesta, meritoque illa vel serenissimis Reginis ac Principissis, D. Elisabethæ, quæ regi Daciæ potentissimo: D. Mariæ, quæ Hungariæ regi Ludovico nupta: D. Leonoræ, quæ Lusitanicæ regi copulata: imo etiam beatæ Elisabethæ Hungariæ reginæ, quæ Comiti provinciali Thuringicæ matrimonii lege juncta fuit, conferenda esse videatur. His addimus unum Martini CRUSII testimonium (e) de Philippina nostra scribentis: Illustissima Herois, cujus incomparabili pulchritudine captus SSmus Archidux Austriæ Ferdinandus anno 1548. in Comitibus Augustanis, conjugio ejus carere non potuit. Nuptias vero istas, Genti Velsorianæ gloriosissimas, anno 1550. contractas fuisse, monet Paulus a STETTEN senior (f). Verum cum hæc omnia iis, quorum intererat, insciis, & clam serenissimo parente Ferdinando gesta essent (quod existimatu facile est) ambo in gravissimam ac diutinam Principis offensionem incurrerunt, adeo ut ne conspectum ejus quidem subire illis liceret, præsertim VELSERIÆ nostræ, cui primum post longa temporum spatia (anno scilicet 1558.) patris Ferdinandi gratiam obtinere contigit; postquam, ex aula procerum suo nomini devotorum consilio, alienis vestibus sumptis, aliam se simulans, libellum

I 3

suppli-

(e) In *Annalib. Suevic. Dodec. III. pag. 773.*

(f) In *Historie der Reichs - Stadt Augspurg, Thm. I. pag. 466.* Confer Joann. Jacob. FUGGERI *Oesterreichischer Ehren - Spiegel. Nürnberg, 1668. pag. 1395. 1408.*

supplicem Principi obtulit , caussamque suam ac conjugis sui tantis prudentiæ & facundiæ illecebris egit , ut , exorata erroris venia , augustissimi parentis diu suspiratam gratiam , benevolentiamque sibi conciliarit (g).

Procreati ex eo conjugio filii duo ; quibus tamen non *Archiducum Austriae* , sed solo *Marchionum Burgaviae* titulo uti concessum. Nomen uni *Andree*, alteri *Carolo* fuit : *Andreas* , ecclesiasticum amplexus statum , cardinalitia dignitate effulsit ; *Carolus* , post patrem *Marchio Burgaviae* factus , nullis Liberis relictis , vita decessit (h).

Sed ad *Philippinam* redeo. Hæc , tantis dignata honoribus , minime altiores animos sumpsit , sed ea , quam adepta fuerat , celsitudine in Proximi , maxime egenorum bonum utilitatemque sibi utendum esse credidit : & , pristini tenax moris , mansit (ut laudatus RONERUS ait) *exceleso animo* , *prudens* , *proba* , *pudica* , *rerum divinarum studiosa* , *humilis*. *Summo studio ægrotos invisit , aut invisendas curavit : sæpius laborantibus e partu sæminis adsuit : eleemosynas egentibus largissime distribuit ; Et ut pauperibus morbo confectis majori cum fructu succurreret , proprium habere myropolium voluit , unde in illorum sublevamen apta medicamenta depromeret . Atque hoc postremum christianæ pietatis obsequium eo magis commemorandum mihi duco ,*

(g) V. Perillustres *Paul, a STETTEN junioris Erlautungen &c. &c.* pag. 119.

(h) Vide Mart. CRUSIUM in *Annal. Suevic. l. c.* *Paulos a STETTEN seniore ac juniorem ll. cc.* *Christophorum ARNOLDUM l. c.* pag. 12. 13. 17. *Allgemeines historisches Lexicon, Basel.* in folio. V. *Andreas ab AUSTRIA* ; de quo ipso plura invenies apud *Alphons. CIACONIUM in Vitis Pontific. & Cardinal. Tom. IV. p. 49.*

duco, quo clarius inde apparet, quæ caussa *Philippinam* adduxerit ea congerere, quæ congesta post se moriens reliquit; uti inferius dicetur.

Convixere autem Archidux *Ferdinandus* & *Philippina* integros 30. annos (i) mutua charitate, quam solam connubii eorum conciliatricem fuisse cognovimus, flagrantes, & jucundis fruantes amoribus; quos tamen postremis annis nonnullæ corporis infirmitates (k) inturbasse videntur.

Devenimus ad annum a Christo nato MD-LXXX. qui ipse *Philippinæ* fatalis fuit. Morbum ejus extremum, vitæque exitum his verbis perscripsit RÖNERUS, jam bina vice laudatus: *Quam provide & christiane SSma Domina nostra mortua sit, breviter perstringemus: neque proferemus in medium, nisi quæ ex hominibus fide dignis accepimus. Cum igitur 14. die Aprilis piissima Princeps ægrotare inciperet, ac 23. die dicti mensis Aprilis adversa valetudo magis magisque augeretur, decessit infra 4. & 5. horas pomeridianas, die 24. mensis Aprilis, in die Dominica, qua celebratur Festum S. Georgii Marty-*

I 4

ris,

(i) V. Perillustri *Pauli a STETTEN junioris Erläuterungen &c.* p. 119.

(k) Documento hujus rei est Codex, quem *Petrus LAMBECIUS* in *Comment. de Bibliotheca Cæsar. Vindobon. Libr. II. p. 703.* Editionis abs *Adamo Francisco KOLLARIO* adornatæ, memorat verbis sequentibus: „*Georg. HANDSCHII* Diarium medicum, quomodo *Philippina VELSERA SSmi* Archiducis *Austriæ Oenipontani, Ferdinandi*, conjux thermis *Carolinis* in *Bohemia* Ao. 1571. mense Septembri usa sit: Item Diaria nonnullorum morborum, & quidem præcipue calculi, quos iidem jam memorati Principes *Ferdinandus*, & *Philippina* diversis temporibus usque ad annum 1575. perpessi sunt. Chartaceus, in 40. “

ris , anno salutis humanæ 1580: (l). De exsequiis vero sequentia narrat : Corpus mortuum triduo (ni fallor) cunctis cujuscunque & quantumvis infimæ sortis hominibus passim , priusquam sarcophago includeretur , palam ut conspiceretur , permissum. Post hæc lignæ cistæ , stagnæ sarcophago obductæ , inclusa sepulta est honorifice , & solenni pompa 29. die dicti mensis Aprilis Oeniponte , in Capella , S. Crucis templo & monasterio amplissimo contigua , a SSmo ac Potentmo Principe , Domino D. Ferdinando (m) Archiduce Austriæ &c. sumptuosissime constructa. Ad ditum tumulo insigne Mausolæum (n) laudabilem statuam Archiducissæ (o) & sequentem epigraphen exhibens :

FERDINANDVS. DEI. GRATIA.
ARCHIDVX, AVSTRIÆ.
DVX. BVRGVNDIÆ.

CO-

(l) Vide Georg. RONERI JCi Orationem lugubrem in Obi tum SSmæ Principis ac Domine D. Philippinæ SSmi ac Potentissimi Principis ac Domini D. Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. &c. Ducis Burgundiæ &c. & Comititis Tyrolis &c. Conjugis dilectissimæ , quam is nuncupavit Cardinali ANDRÆ de Austria ac D. CAROLO fratribus germanis , S. R. I. Marchionibus in Burgovia , Landgraviis in Nellenburg , & Comitibus in Hohenberg &c.

(m) Hunc , dum Philippina diem supremam obiit , Oeniponte absentem fuisse , monet Perillustis Paulus STETTEN senior in *Historie der Stadt Augspurg* , Tom. I. pag. 631.

(n) Integrum æri insculptum habes apud Christoph. ARNOLDUM in *Vita Marci VELSERI* , l. c. p. 14. ubi plurima in laudem Nostræ congesta videbis.

(o) De hac statua ait Petr. LAMBECIUS in *Commentar. de Biblioth. Cæsar. Vindobonensi* , cura Adami Francisci KOLLARII , Libr. II. p. 708. Statua laudabilis hujus Archiducissæ , ex candido lapide pereleganter fabrefacta , extat etiam in templo Oenipontano S. Crucis &c.

COMES. TIROLIS.

PHILIPPINAE. CONIVGI. CHARISSIMAE.

FIERI. CVRAVIT.

OBIIT. XXIII. MENSIS. APRILIS.

ANNO. SALVTIS. MDLXXX.

Habes de *Philippina*. Laudes illius *Oratione funebri* celebravit *Georg. RÖNERUS* (uti me monuisse memini) itemque *Christophorus ARNOLDUS* in *Vita Marci VELSERI*, *Opp.* ejus præmissa, pag. 11. & seqq. Similiter *Georg. Andr. WILL* in sua *Bibliotheca Norica*, *P.I. Sect. II. pag. 266. no. 1274.* testatum reliquit, congestisse se *Collectanea* accuratiori Historiæ de venusta ac inclyta *Philippina VELSERIA* condendæ inservitura, eaque manu scripta, ut plurima alia, servare.

Non me latet, finistros de obitu *Philippinæ* rumores, sparsos a quibusdam, *Germaniam* pervagasse; sed, cum *Georg. RÖNERI*, Scriptoris synchroni, qui mortem *VELSERIÆ*, ex virorum fide dignorum testimonio, se narrare professus est, auctoritatem itidem Scriptor synchronus ac pergravis, *Martinus* scilicet *CRUSIUS* in *Annal. Suevic.* & post unius sæculi intervallum *Christophorus ARNOLDUS* in *Vita Marci VELSERI*, sibi omnino amplectendam reputarint; haud video, cur ego ab his doctissimis Viris discedam; præsertim postquam & Perillustris *Paulus a STETTEN junior* (p) se hisce rumoribus exiguum, aut plane nullam fidem habere, non obscure indicavit. De his fatis!

Sciscitaberis posthæc fortassis, Lector! quo titulo *Philippina* locum in hac mea *Bibliotheca* invenit?

I 5

(p) In Libro: *Erläuterungen der in Kupfer gestochenen Vorstellungen aus der Geschichte der Reichs - Stadt Augspurg*, pag. 119.

rit ? Eo certe , quo & in *Petri LAMBECHII Commentariis de Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi* , *Libro II. p. 708.* Editionis *Kollarianæ* invenit. Ibi , a *Philippina* nostra sequentia *Manuscripta* servari , traditur :

„ *Volumina quinque germanica chartacea , variis*
 „ *selectissimis probatissimisque Remediis & Expe-*
 „ *rimentis medicis ac coquinariis referta ; quorum*
 „ *primum in quarto , & secundum in folio exara-*
 „ *rata sunt propria manu Philippinæ VELSERÆ,*
 „ *primæ uxoris serenissimi Archiducis Austriæ*
 „ *Oenipontani , Ferdinandi : reliqua autem tria in*
 „ *folio jussu quidem & cura ejusdem jam memo-*
 „ *ratae Archiducissæ , Philippinæ , aliena tamen*
 „ *manu scripta sunt. In compactura primi ho-*
 „ *rum Voluminum leguntur extrinsecus hæc ver-*
 „ *ba : Philippinæ WELSERIN gehört dis Buch. “*

Hæc cum LAMBECIUS , Scriptor gravissimus laudatissimusque , monere nequaquam omiserit, aut omittenda sibi putarit ; non fuit profecto , cur ego eadem huic meæ *Bibliothecæ* inferere dubitarem ; præsertim cum illa , etsi minora essent , tamen a personæ conscribentis dignitate maximam claritatem sibi fumant.

VELSERUS (*Antonius*) Soc. Jesu.

Antonius VELSERUS vetustissima simul & in variis Germaniæ provinciis perquam honorata , inter *Augustanos* maxime Patricios , stirpe oriundus fuit (a). *Augustæ* patre *Joanne VELSERO* , Viro proba-

(a) Quisquis de Gente *Velseriana* , Virisque , quos illa protulit , domi forisque , pace juxta ac bello inclytissimis plura cognoscere cupit , consulat *Arborem genealogi-*

probatissimæ vitæ , & profundi consilii , ac spectatæ multis gravibusque in eventibus prudentiæ , quem anno 1585. Præfectum urbis *Augustanæ* (*Du-umvirum* vocant) Consiliariumque Imperatoris *Rudolphi* II. factum fuisse invenio (*b*), in hanc lucem progenitus (***) mox eximiis animi dotibus spectabi-

logicam Gentis Velserinæ æri incisam , Christoph. ARNOLDUM in Vita Marci VELSERI , præfixa ejus Operibus in folio , p. 5. & seqq. Das grosse Universal - Lexicon, Tom. LIV. p. 1613. & seqq. Pauli a STETTEN junioris Geschichte der adelichen Geschlechter der Stadt Augspurg , in 4to. p. 95. & , qui ibi citantur , Auctores.

(*b*) Vide *Pauli a STETTEN junioris Geschichte &c. p. 98. Christoph. ARNOLDUM , l. c. p. 39. Historiam Soc. Jesu German. super. Tom. II. p. 133. Juvat Epitaphium, Joanni nostro perhonorificum , ex Christoph. ARNOLDO & Daniel. PRASCHIO , Epitaph. August. Collectore, P. I. p. 103. subtexere , quale in Choro Monasterii Ord. Prædicatorum legitur :*

DEO. AETERNO!

JOANNES. VELSERVS. BARTHOLOMAEL. F
CAESARI. A. CONSILIIS. AVG. VIND. II. VIR
REMP. QVAM. SVPERIOR. TEMPOR. MOTIB
TVRBATAM, ACCEPERAT
OMNIBVS. ORDINIBVS. CONSENTIENTIBVS
TRANQVILLATAM. RELIQVIT
VIXIT. ANN. LXVI. MENS. II. DIES. XXVII
PRAEFVIT. PATRIAE. ANN. XII
OB. AN. P. CHR. N. MDXCVI. III. K. SEPT
PRVDENTIA. MODERATIONE. ET. INTEGRITATE
CIVIVM. BENEVOLENTIAM. VIVVS
DESIDERIA. POST. MORTEM. MERITVS
NVLLIVS. VNQVAM. INVIDIAM
PASSVS. EST
FELIX
QVAE. EXEMPLVM. SEQVETVR
POSTERITAS

(***) Quo anno in hanc lucem natus sit *Noster* , dicere non ausim ; cum sibi met contradicat *Historia Soc. Jesu German.*

stabilem sese reddidit (c) : quas præter ; cum singulari doctrinæ studio delectari videretur filius , a parente optimo in *Gallias* missus est , ut ibi ingenium artium & scientiarum suavissimis præceptis excoleret. Additus tum itineris socius , tum morum ac litterarum moderator , *Caspar TORRENTINUS Mindelaltheimensis Suevus* , postea Juris utriusque Doctor , Theologiæ vero (ut aiunt) Licentiatus , Ecclesiæ Frisingensis Canonicus , quem anno 1588. in Academia *Ingolstadiensi* Professore Juris canonici publicum , eodemque anno *Jesuitam* , anno vero 1593. Casuum conscientiae in memorata Universitate Professore factum , demum anno 1594. *Monachium* , ut *Guilielmo* Duci *Bavariæ* a Confessionibus esset , evocatum (d) reperio. De *TORRENTINO* satis !

Antonius noster , *Gallia* visitata , in *Italiam* quoque , quo commeare ea ætate solebant omnes , qui animum optimarum disciplinarum cognitione instituere cogitabant , iter dirigendum sibi arbitratus , *Paduam* devenit. Illic , dum primis Jurisprudentiæ principiis informandus moras trahit , abs eruditis occupationibus liberum temporis spatium nactus , sacris *D. Ignatii* commentationibus mentem exercere decrevit ; quibus ipsis vacans in-

Germaniæ superioris. Etenim *Tom. I. p. 321.* affirmat , *Antonium* , jam annum ætatis vicesimum septimum agentem , anno 1588. *Societati Jesu* dedisse nomen : ex quibus , computo inito , colligitur , *Nostrium* anno circiter 1561. vitali aura frui cœpisse. At *Tom. V. p. 472.* disertè ait : eum anno 1565. in hanc vitam ingressum esse.

(c) *Historia Soc. Jesu. German. superior. Tom. I. p. 321.*

(d) *Historia Soc. Jesu. l. c. Jo. Nep. MEDERER in Annalib. Academiæ Ingolstadiens. Tom. II. p. 73. III. 131. 136.*

inexpectatum amplectendæ *Societatis Jesu* propositum capit.

Rei totius seriem sequentibus *Historia Soc. Jesu Germaniæ superioris P. I. p. 321.* enarrat, cujus testimonium hoc loco inferendum mihi esse ob id maxime sentio; quod prodigiosa quædam contineat, quorum fides apud multos tardior esse consuevit: *In his* (sacris nimirum *Exercitiis S. Ignatii*) *illucescente Deo agnovit* (*Noster*) *quantopere gratum esset futurum Numini, si eam vivendi normam susciperet, in qua & ipse felicitatis æternæ portum inventurus esset certius, & idoneum se redditurus, ut alios ad eundem perduceret. Possesse id se adipisci intellexit, si Societati se nostræ adjungeret; quapropter serio ex divinæ sapientiæ regulis perpenso negotio sacri se voti obligatione adstrinxit tentandi vias omnes, quibus eo perveniret, quo a DEO vocaretur. Moderatores nostri, ubi mentem his aperuit, jusserunt, quod fere in usu est, ut patris consensum exposceret. Erat is Joannes Welserus Augustanæ Reipublicæ Duumvir, ac Cæsaris Consiliarius, amans Antonii sui, quem talem fore, nec immerito, sperabat, qualis non multo post evasit Marcus Welserus, qui & ipse quondam Augustæ Duumvir omnem Europam eruditissimis lucubrationibus Welsariani nominis fama implevit, longe amplius, quam divitiarum memoria, quibus Welseri, postquam ex Indicarum navigationum commercio Valenzivolæ insulæ (e) dominio potiti sunt, effloruerunt. Abnuvit proinde postulatiōni genitor, atque ut vel nati constantiam ex-*
plora-

(e) De *Valenzivola*, *Americæ occidentalis* insula, olim a *Welsis* reperta, diutiusque ab eisdem permissu *Caroli V.* Imperatoris possessa videatur *Christoph. ARNOLDUS*, l. c. p. 24. & seqq.

ploraret, vel omnino everteret, magnam auri vim juveni Paduam transmittit, libero ipsius expendendam arbitrio. Audiverat tunc Antonius esse in urbe Patavina puellam nubilem, genere ortam haud ignobili, sed matre admodum egenâ, quæ proinde scelerato quæslui exponere filiam constituisset. Flagitiosa hæc commercia ut everteret Antonius, aureæ monetæ, quantum manu capere potuit, virgini in dotem submisit. Facto tam generoso promeritus est, ut subsequente nocte spectabilem se illi sisteret Gentium Doctor Apostolus, quem a puero specialiter devenerari consueverat. Collaudatum de pridiano actu Paulus hortatur, ut ineundæ Societatis veniam iterato a parente flagitet. Fore, ut consentiat. Haud inane visum hoc fuisse, res ipsa docuit. Mirum, quam facile ad alteram filii epistolam pater in postulata consenserit, punituri Numinis iram se formidare diditans, si obliuisceretur diutius. Jam Provinciæ Venetæ Præpositus adeundæ Societatis potestatem fecerat, quamprimum parens annueret. Quapropter eadem die, qua exoptata responsio advenit, Novellariam Patavio discessit Antonius, periclitandus illic in tyrocinio. Factum hoc est anno a Christi nativitate MDLXXXVIII. Religiosi autem tyrocinii annum primum Novellariæ traduxit, alterum vero Romæ in Collegio S. Andreæ transegit, cujus ultimis mensibus in Germaniam remissus, is deinceps fuit, cujus virtutem, prudentiam, doctrinam Hispania, in quam cum regina Margaretha, Caroli Archiducis Austriæ filia, Ferdinandi II. Cæsaris sorore, quâ conscientiæ illius moderator abiit: Italia: Belgium: Germania denique tota ultra quinquaginta annos suspexerunt(f).

Hinc

(f) *Historia Soc. Jesu Germ. super. Tom. I. p. 321.*
Item Tom. V. p. 472.

Hinc *Christophorus* ARNOLDUS (g) hunc *Antonium* nostrum minime indignum censuit, quem cum ceteris *Velseriae* Gentis Viris præstantissimis debito encomio mactaret, scribens: *Quid de reliquis Ordinibus dicam? Joh. Antonius, fraternitatem Societatis Jesu amplexus, res sacrae Confessionis primo apud Reginam Hispaniarum, deinde apud serenissimum Ducem Wolfgangum Wilhelmum curavit, ceu Rector illius Societatis, Neuburgi ad Danubium.*

Sic *Societati Jesu* additus, solo autem patrio anno 1590. redditus, quid toto quinquennii spatio gesserit, incertum quidem, at vero simile est: eum discendis Theologiæ placitis navasse operam: fors etiam, quæ fuerunt aliæ *Societati Jesu* propriæ, periclitaciones aut virtutis aut doctrinæ subivisse: sacerdotii quoque honorem intra id temporis capeßivisse. Anno vero 1595. *Philosophiæ* Professor in *Academia Ingolstadiensi* constitutus (h), ita ejus disciplinæ præcepta suis auditoribus explanavit, ut triennii elapso spatio tres illorum omnino idoneos invenerit, quos ad *Theses* publice suo sub præsidio defendendas destinaret: de qua re inferius sermo redibit.

Philosophiæ curriculum docendo emensus *Antonius* litteras Roma accepit (si *Historiæ Soc. Jesu Germ. super. Tom. V. p. 473. credimus*) quibus *Ingolstadii* persistere jussus, & Collegio illi *Rector* datus est (i). Hoc autem muneris haud diu aut sustinu-

(g) In Vita *Marci* VELSERI, *Operibus* illius præmissa, p. 30.

(h) *Jo. Nep. MEDERER* in *Annal. Acad. Ingolstad. Tom. II. p. 140.*

(i) Miratur *Historia Soc. Jes. Germ. super. Antonium* nondum 34. annos natum, Collegio *Ingolstadiensi* toti-

stinuit, aut etiam sustinere potuit; quandoquidem anno 1599. quo *Margaretha*, *Caroli* Archiducis *Austriæ* filia, in *Hispaniam* profecta est, cum rege *Philippo III.* nuptiali thalamo socianda, *Noster* (quod superius jam dictum fuit) ei serenissimæ Principi, ceu conscientix arbiter, comes ivit. In ea aula ab *Ambrosio* SPINOLA cognitus fuit; qui idem per totam Europam clarissimus bellicis laudibus heros cum lapsu temporis *Ratisbonam* venisset regio comitatu stipatus, totaque civitate ad tanti Ducis adventum extra muros effusa *Antonius* quoque, tum Collegii illius *Rektor*, eum consalutatum obviam ivisset, is *Nostrum* ut primum vidit, gratulans & gaudens excepit, Procerumque corona relicta eum manu prehensum inter hominum millia per mediam urbem deduxit (k).

Quamdiu *Noster* in *Hispania* subsisterit, dicere non habeo; at viam eundem in *Germaniam* sub sæculi decimi septimi exordia relegisse haud temere credo. Etenim anno 1607. a Patribus, qui *Monachium* in unum convenerant, *Antonius* una cum *Ruperto* REINDELIO electus est, ut *Gregorium* ROSEPHIUM ad *Congregationem Societatis generalem*, sextam numero, *Romam* proficiscentem comitaretur. Similiter *Nostrum* *Congregationi generali* septimæ interfuisse reperio. Anno 1608. *Antonius* noster a *Claudio* AQUAVIVA *Theodoro* BUSAE0, cum is ad inspicienda *Germaniæ superioris* Collegia mittere-

us *Provinciæ* maximo præfectum esse. At hoc totum in eam controversiam recidit, quo vere anno *Noster* natus fuerit? Vide superius *Notam* (*).

(k) *Historia Soc. Jesu Germ. super. Tom. V. p. 374.*

teretur, Socius additus in *Vallesiam* usque penetravit (1).

His omnibus gestis reliquum vitæ suæ tempus in aularum obsequiis utpote Ferdinandis II. & III. ceterisque *Austriacis* Principibus, uti & *Bavaricis* acceptissimus *Antonius*, itemque in *Societatis* præfecturis traduxit. Præfuit autem (quod superius in transitu monere me memini) Collegiis *Ratisbonensi*, *Ingolstadiano*, & *Neoburgensi* ad *Danubium*. Atque hoc postremo in loco *Nostrum* apud *Wolfgangum Wilhelmum* Romana sacra amplexum, conjugemque ejus *Magdalenam* Bavaram aulici Confessarii partes sustinuisse, superius jam ex *Christophoro* ARNOLDO didicimus. Quo loco minime a me silentio prætereundum est, eundem serenissimum Principem, quantam tum virtutis tum doctrinæ fiduciam *Nostro* haberet, ea re quam luculentissime demonstrasse, quod ei primam unici filii sui, *Philippi Wilhelmi*, ætatem moderandam regendamque commisit (m). Et munere isto ita quidem perfunctus est *Noster*, itaque junioris Principis ingenium litteris ac virtutibus excoluit, ut is ævo deinde suo Principum Europæ vel præstantissimus, vel inter præstantissimos haberetur (n).

Aliud interim officium manebat *Nostrum*, quod ei auctoritas *Mutii VITELESCHI*, *Societatis* Præpositi generalis, imposuit; dum anno 1631. mense Januario *Provinciae Germaniæ superioris* gubernacula susci-

(1) *Historia S. J. Germ. super. Tom. III. p. 294. 362. & Tom. V. p. 473.*

(m) *Historia S. J. Ec. Tom. V. p. 474. 475.*

(n) Vide MORERI *Dictionnaire historique*, Tom. II. p. 117. & *Allgemeines historisches Lexicon. Basel. Tom. V. p. 314. 748. Historia Soc. Jesu Germ. super. l. c.*

Bibl. August. Alph. II. K

fuscipere jussit. Functus est autem ab anno 1631. usque ad annum 1640. bis eo munere *Noster*, potestate primum ordinaria, deinde extra ordinem: atque ita functus est, ut per *Suecici* belli, belli, quantum vix ulla retro Germanorum ætas meminit, & *præliis* cruenti, & *cladibus* atrocis, & *expeditionibus* multiplicis, & *varietate Martis* ambigui, & *partium* contentione *pertinacis*, *populorum* denique *vexatione* famosi turbulentissima tempora, variasque & gravissimas *Collegiorum* suorum calamitates in succurrendo alacrem, in commiserando pium, in perferendo fortem, in medendo perspicacem, per omnia vero erectum virilemque animum circumtulit.

Hæc inter *Nostro* senectus & mors obrepit; quippe anno 1640. in febriculam, quam destillans ex summo capite humor in senili corpore lethalem efficiebat, incidit. Quare summam sibi horam, dudum optatam, imminere sentiens sacris se mysteriis muniri curavit, morbique vi invalescente, præsentē ad extremum usque spiritum *Philippo Wilhelmo* Principe, vita decedens, mense Novembri memorati anni elatus est (o) ingenti tum civitatis tum totius regionis luctu.

Quisquis de fama *Nostri*, deque ejus virtutibus, præcipue modestia, patientia, magnanimitate, *παρρησία* plura noscere avet, consulat *Historiam Soc. Jesu Germ. super. Tom. V. p. 473. & seqq.* Ego ad ingenii monumenta, quæ *Antonius* nobis

(o) *Historia S. J. Germ. super. Tom. V. p. 6. 475. & 476.* quæ *Nostro* annos vitæ 75. tribuit; sed hoc totum (ut dixi) ab anno nativitatis pendet; qui cum dubius sit, nihil definio.

nobis reliquit, typis excusa, paucula illa quidem, exponenda pergo. Sunt autem sequentia :

I. *Affertiones ex universa Philosophia naturali depromptæ, præside P. Antonio VELSERO, respondente Bartholomæo Turnero. Ingolstadii. 1598.*

II. *Disputatio philosophica de Anima in communi, deque vegetativæ, sensitivæ & rationalis naturis ac propriis affectionibus, præside P. Antonio VELSERO, respondente Hackhero. Ingolstadii.*

III. *Theses philosophicæ ex Libris Aristotelis de cælo, generatione & meteoris, præside P. Antonio VELSERO, respondente Georgio Hubero. Ingolstadii. 1598. (p).*

(p) Extiterunt olim in Bibliotheca publica *Augustana*, teste *Elia EHINGERI Catalogo ejusdem Bibliothecæ, pag. 239.*

VELSERUS (*Antonius*) Præpositus Frisingensis Ecclesiæ.

Fuit subsequenti *Marci VELSERI*, Scriptoris tota Europa, & communibus Eruditorum suffragiis celebratissimi, frater germanus; *Canonicus*que Ecclesiæ cathedralis *Frisingensis*, & ejusdem Ecclesiæ, post mortem *Alexandri FUGGERI* Comitis, cujus *Coadjutor* fuerat, *Præpositus* anno 1612. constitutus est. Eandem, *Præpositi* scilicet, dignitatem in Ecclesiis *Spaltensi* & *Isnensi* tenuit (a). Fuit præterea (ut *Dominici CUSTODIS* *Dedicatio ad Sanctos Augustanos* docet) a SSmo Electore *Colonienfi*, & *Episcopo Frisingensi* *Erneslo*, e Ducibus

K 2

bus

(a) *Corbinianus KHAMM in Hierarch. Augustana, Tom. II. collegiali, pag. 319. Christoph. ARNOLDUS in Vita Marci VELSERI, ante Opera ejusdem. p. 29. Paulus a STETTEN junior Geschichte der adelichen Geschlechter der Stadt Augspurg. p. 98. Hundii Metropolis Salisburg. T. I. p. 122.*

bus *Bavariæ*, ob singularem doctrinam atque prudentiam *Consiliariorum* albo adscriptus. Hunc anno 1601. in famigeratissimo *Colloquio Ratisbonensi* (b) a *Maximiliano Bavariæ* Duce, aliisque Principibus instituto, una cum *Wolfgango HANNEMANO* Decano ad *S. Petri Monachii*, ac *Frisingensi* pariter Canonico, inter Testes ac Consultores locum tenuisse, tradit *Historia Societatis Jesu Germaniæ superioris*, Tom. III. p. 6. quæ eundem *Theologiæ Doctoris* titulo ornare non omittit. Liquide patet ex his, quantum honoris, quantamque doctrinæ existimationem *Nostro* habuerint Principes *Bavari*, apud quos eundem permagna valuisse gratia, etiam inferius videbimus. Annum fatalem habuit millesimum sexcentesium decimum octavum, quo, die 20. Septembris, vita decedens ad *S. Benedictum* tumultu conditus est (c).

Non nisi pauca hæc de vitæ *Nostri* circumstantiis posterorum memoriæ relicta esse, vehementer dolendum est. Mitigat tamen dolorem hunc paulo amplior de litterariis *Antonii* laudibus dicendi copia. Fuit autem *Noster* a multifaria doctrina (ut de theologicis disciplinis, in quibus summos Doctoratus honores adeptum fuisse jam superius monui, hic fileam) præcipue vero ab antiquaria cognitione ita instructus, ut multis palmam præripere posset: & quemadmodum erat Musarum amantissimus, sic, ut earum dulci consortio frui jugiter liceret, egregiam non exiguis sumptibus Biblio-

(b) Colloquii hujus causam, initium, progressum, finemque fuscè describit *Historia Soc. Jesu German. sup. Tom. III. p. 1. & seqq.*

(c) HUNDII *Metrop. l. c.* KHAMMII *Hierarch. August. l. c.*

bliothecam comparavit; quam *Nostrum* non vanam affectatæ eruditionis gloriam captandi, sed comparatis libris plane utendi gratia instruxisse, vel ex hoc solo patet, quod libros, *veteres amicos suos*, appellare in *Epistola*, de qua inferius sermo habebitur, minime dubitarit. Non sine speciali laude hujus Bibliothecæ meminit *Jacobus GRETSERUS* (*) his verbis: *Unde fit, ut æs nunquam melius utiliusque expositum insumptumque opineris, quam si in libros impendatur. Hinc Bibliotheca illa tua omni voluminum genere instructissima & abundantissima. Quis vel apud ultimos Iberos bonæ probæque notæ Auctor in publicum venit, qui per tot maris terrarumque spatia Frisingam pariter ad Musæum tuum non veniat? Nec assentatorie, sed enim ex vero hæc dixisse GRETSERUM, comprobatur copiosus Catalogus Librorum hujus Bibliothecæ, post mortem *Nostri* typis excusus, 158. folia in 4to. implens, cui titulus sequens: *Catalogus Bibliothecæ admodum Reverendi & Nobilis D. Antonii VELSERI, quondam Ecclesiæ cathedralis Frisingensis Præpositi, Augustæ Vindel. Apud Saram Mangiam, Viduam. MDCXIX. (**).* Non solum autem suam bibliothecam sibi quam familiarissimam reddidit *Antonius*, sed etiam alias sedulo excussit. Rei hujus indubio argumento sunt *Membranae* manuscriptæ, *Publii Syri Sententias* complectentes, reperiuntur a *Nostro* in Bibliotheca cathedrali *Frisingensi*, quas fratri suo *Marco VELSERO Duumviro Augustano* mox transmisit: is vero *MURETI Orationibus*,*

K 3.

Epi-

(*) In Dedicat. ad *Theodorum ABUCARAM* a se anno 1606. editum, & *Anastasio Sinaitæ* subnexum.

(**) Extat in Bibliotheca Monasterii *San - Udalricani, Augustæ*.

Epistolis &c. Ingolstadii. apud *Sartorium.* adjungi curavit (***). Unde binis his & profapia & doctrina nobilissimis fratribus ea laus debetur, quod post *Desiderium* ERASMUM primi priscum hunc Auctorem ab interitu vindicarint.

Neque satis habuit *Noster*, se solum scientiis litare. Quamobrem Viris ævi sui eruditis patronum ac moecenatem sese exhibuit maximum, & eisdem multorum veterum Scriptorum in lucem typi ope producendorum incentor extitit atque promotor. Ea, quæ hætenus dixi, luculentissime comprobaturus operæ pretium judico, Eruditorum synchronorum, satis (puto) idoneorum testium, auctoritates *Nostro* multo honorificentissimas latius proponere: *Andreas* SCHOTTUS (*d*) de *Nostro* ejus-

(***) De his Editor sequentia habet: *Ubi cum aliis conferre coepi, illico deprehendi in Codice Frisingensi quamplurimos optimæ notæ, vere Publianos, & perquam eleganter acutos mimiambos, qui in omnibus aliis hætenus desiderabantur &c.* Hac *Ingolstadiensi* editione usi, quotquot postea *Publium Syrum* vulgaverunt. Confer novam Editionem Libri: *L. Ann. Senecæ, Publii Syri & aliorum Sententiæ singulares*, a *Sigeberto HAVERKAMPO & Abrahamo PREYGERO* adornatam. 1727. *Lugduni Batavorum.* item *Jo. Alberti FABRICII Bibliothecam latinam, Tom. 1. p. 337. Edit. Venetæ.* Immaniter autem errat Liber: *Das grosse Universal - Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. p. 1623.* dum ait: hoc nostro labente sæculo *Antonium VELSERUM, Canonicum Frisingensem*, in *Bibliotheca Frisingensi Publii Syri* Codicem MSSum detexisse. Error hic inde originem habuit, quod verba *Novellarum eruditarum Lipsiensium* (*Leipziger gelehrte Zeitungen*, ad annum 1741. p. 745.) iteratam *Paduæ* memorato anno *Publii Syri* editionem in 8vo. annunciantium, perperam, atque in eum sensum accepta fuerunt, ac si Opus omnino novum annunciarent.

(*d*) In Dedicatione ad *PHOTIUM* a se editum.

ejusque fratribus in hæc verba loquitur: *Quod utinam exemplum dynastæ ac reges secuti in iisdem pedem vestigiis ponerent, ac libros SS. Patrum ineditos cognosci atque evulgari sinerent. Næ plures longe Græcarum litterarum usum interpretando revocarent; nec amplius veluti muta tacerent, quæ in densis hodie tenebris, tineas pascendo, delitescunt. Sed id optare citius, quam sperare liceat, nisi si VELSERORUM similes exoriantur, qui concordissimi fratres (Vos enim bona venia appello, Antoni, Matthæe ac Paule!) rem litterariam longe lateque provehitis, disciplinarum pomæria effertis, doctisque hominibus, doctissimi ipsi, opem re consilioque ferre non cessatis, ut jam ubique gentium non sit*

- - - - - Phæbo gratior ulla,

Quam quæ VELSERI præscriptis pagina nomen.

Similiter Matthæus RADERUS (e), postquam de tribus Nostri fratribus, Marco, Matthæo & Paulo sequentia dixerat: *Vestrorum nominum insignibus hanc Camoenam meam prodire volui, ut illustrior & augustior in publico appareret! . . . si frons ipsa antislites eruditionis, veluti vindices & assertores studiorum meorum præseferret. Invitatus sum elegantia ingeniorum vestrorum omni disciplinarum genere excultorum: quæ quanto sublimiora, tanto simul modestiora humanioraque experiebar, tandem subdit: Eadem elucet virtus in admodum reverendo ac amplissimo Viro Antonio VELSERO Spalatenfi Præsule, Canonico Frisingensi, litteris juxta græcis ac latinis, divinis & humanis instructissimo. Nec aliter sensit Henricus CANISIUS, qui in Dedicatione ad Tom. I. Lætion. antiq. sibi minime omittendum judicavit,*

K 4

quin

(e) In Nuncupatoria ad MARTIALEM suum.

quin *Nostrum* una cum fratre *Marco* inter eos, qui veteres Auctores, altis immerfos tenebris, in lucem vindicant, gratus referret his verbis: *Inter quos eminent hodie Marcus VELSERUS... ejusque germanus Antonius VELSERUS, vir sine ambitione doctissimus.* Et ad calcem *Menologii* antiqui, a se editi, (f) ait: *Thesaurum hunc (puta Menologium) Andreæ SCHOTTO S. J. acceptum refero.... Sed nec minores gratiæ habendæ sunt.... Antonio VELSERO, Marci fratri, quos, quotiescunque nomen, si eos debitis encomiis ab exquisita & admiranda eruditione repetitis non afficiam, scito causam esse, quia illa nomen ipsum præfert.* Submisit ergo *Frisinga Tomos Menæorum magnorum, græce tantum excusos, sine quibus, fateor, nunquam eluissim menda, quæ erant in MSSto apographo.* Et alibi idem CANISIUS (g) dicit: *Porro taceri non debet... Marcus VELSERUS... & frater germanus illius.... Antonius VELSERUS cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonicus, Viri omnia eruditissimi: quorum ille submisit membranas MSSas Hirsfeldenses Pauli Diaconi una cum variis Lectionibus in Miscellam Jacobi Bongarsii & MSSum Anastasium Bibliothecarium Rom. Interpretem Theophanis: ex quo in Historiam miscellam pleraque inserta sunt.... Hic vero submisit Exemplar Petri Pithæi Miscellæ. Quibus meritas habemus grates.* His rebus permotus quoque *David HOESCHELIUS ATHANASII Vitam S. Antonii Eremitæ, a se anno 1611. editam Antonio nostro dicavit, præmissa Allocutione græca,*

(f) V. *Henr. CANISII Lectiones antiquæ, Tom. III. P. I. p. 500. Editionis Basnagianæ.*

(g) In *Dedicatione Historiæ miscellæ Pauli Diaconi.*

ca, in qua eum (ut latinis vocabulis utar) *divinarum rerum callentissimum* appellat.

Ast hos omnes laudando plurimum vincit *Jacobus GRETSEUS* (h) *Nostrum*, cui *Theodorum ABUCARAM* inscripserat, sequentibus compellans: *Quis autem iste Abucaras fuerit, quo sæculo floruerit, non ego dicere, sed a te, Vir clarissime! qui omnem antiquitatis memoriam pectore conclusam tenes, discere cupio. Et postquam multa de Abucara disputasset, addit: Verum hæc omnia tui judicii & arbitrii facio, eruditissime Domine! qui nudo huic facile vindicem reperies. . . . Et quamvis in te admirer ea omnia ornamenta & decora, quibus virum ecclesiasticum insignitum nobilitatumque oportet; nescio, tamen quo occulto illice mirifice me in tui cultum trahat incredibilis illa tua doctrinæ varietas, Theologiæ (inquam) Philosophiæ, & elegantioris litteraturæ scientia: linguarumque non modo italicæ, gallicæ, hispanicæ; sed & græcæ & latinæ, non illius quæ & compita & pulpita jam obsidet, sed ejus, qua prisci illi Quirites usi, peritia. . . . Denique in laudem non solum *Nostri*, sed fratrum quoque ejus ita concludit: *Laudat Agathias. . . Tralianam* quandam mulierem, eamque fortunatam prædicat, quod quinque filios, eosque postea omnes doctissimos & celeberrimos progenerasset. . . . Hæc profecto laus in tuam domum stirpemque concinnius . . . quadrat, in qua insignem *πρωτόδα* selectissimorum fratrum (i) cernere licet, litteris ita florentem, ut has*

K 5

solas

(h) In Dedicatione ad *Theodorum ABUCARAM*. 1606.

(i) Quatuor horum fratrum in præsentī *Alphabeto* laudo, *Antonium* scilicet hunc ipsum, *Marcum*, *Matthæum*, *Paulum*: quorum typis excusa extant ingenii monumenta; De quinto hætenus nullum mihi occurrit.

solas tractare videatur : rursusque in negotiis , quæ ad Dicen & Themidem spectant, usque adeo excellentem , ut reliquis omnibus posthabitis , hoc unum duntaxat curæ cordique habere existimari queat.

Verum quid longius in proponendis Virorum eruditorum , ad *Nostrum* pertinentibus , præconiis detineor ; cum aliud superet his multo certius evidentiusque doctrinæ , qua *Antonius* præditus fuit , monumentum , puta :

Epistola ad Hieronymum FABRUM Medicum de Zeta sive Diæta & Diætario , quam Noster Frisingæ anno 1604. die 21. Maii exaravit. Ejus scribendæ occasionem Historia S. Castuli Martyris dedit , qui Zetarius palatii fuisse dicitur. Extat autem illa typis excusa ad calcem Commentarii Laurentii PIGNORII de Servis. 40. 1613. Augustæ : unde in GRAEVII ac GRONOVII Thesaurum Antiquitatum Græcarum ac Romanarum cum eodem PIGNORIO migravit , inter Joann. POLENI Supplementa, Tom. III. p. 1316. visenda. Haud alienum a proposito arbitror , nonnulla ex hac Epistola delibare , ut Lector facilius intelligat , quorsum illa maxime spectet , & quæ ejus scribendæ causa fuerit.

Inter alios complures honores , quos nuper Landishutæ Serenissimi Principes in me immerentem contulerunt , non minimus is fuit , quando in prandio , exorto sermone de nomine Zetarii , quæ illi proprie notio subiecta esset , cum dixisset quæ volebat Reverendus D. Præpositus (k) Serenissimus Princeps Max-
milia-

(k) Præpositus iste haud dubie fuit Joannes Jacobus IM-HOF, quem hanc dignitatem in Ecclesia SS. Martini & Castuli, Landishuti , anno 1610. gessisse tradit Perilustris Paulus a STETTEN junior in *Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg* , p. 176.

milianus meam quoque sententiam intelligere voluit, misitque ad me D. T. quæsitum, ecquid super ea re mihi compertum esset. Atque ibi ego testatus ante omnia, nihil me de ista quæstione ante cogitasse, dicturumque non alia, quam quæ subito in mentem venissent: respondi 10. idem mihi videri esse Zetam, vel rectius Zætam, quanquam promiscue scripserunt veteres, quod diætam &c. &c. - - - - -

- - - Quæsvisti, num ista omnia statim idoneis auditoribus astruere, ac probare possem. Negavi, quippe imparatus & deprehensus. Postea domum reversus, cæpi considerare singula diligentius & attentius, lubuitque experiri, an obsequentiores & minus superbos libros haberem, quam D. Præpositus, qui suos a se consultos ajebat nihil respondisse. Et est sane, cur veteribus amicis meis, libris inquam, habeam gratiam; ita liberaliter & benigne responderunt ad omnia, neque passi sunt existimationem meam, hoc saltem nomine, apud Serenissimum Principem in discrimen venire.... Et postquam multis probavit, Zetam diætam, Zetarium diætarium esse, tandem in hæc verba finit: Sane plus aliquid fuisse, quam servum, S. Castulum; præter alia id mihi persuaadet, quod ter auditus fuisse dicitur, quæ cautio & moderatio in servum, vile caput, vix congruit. Hæc sunt, clarissime Domine! quæ de Zeta & Zetariis in mentem venerunt, sed & alia complura, quæ non est operæ, & nimis ambitiosum sit persequi. Scripsi autem in gratiam Sanctissimi Martyris Castuli, - - - & Serenissimi Principis, cui tu, si tanti esse putabis, referes....

VELSERUS (*Christophorus*)

Gente Patritia, quæ ex longa retro antiquitate

tate *Augustæ* (a) claret, cretus, frater *Margaritæ* VELSERIÆ (b) de qua, utpote inter Eruditos *Augustanos* locum haud infimum commerita, paulo superius dixi, patrem habuit *Antonium* VELSERUM Præfectum *Memmingensem* (c), matrem *Catharinam* VOEHLINIAM (d). His parentibus genitus *Noster*, anno 1480. primam lucem vidit; id quod ex ejusdem *Epitaphio* inferius apponendo eruere licet.

Præclaris ingenii dotibus a natura instructum fuisse *Nostrium*, litterisque bonis atque severioribus studiis eximiam junioribus annis navasse operam, tum plura credibile faciunt; tum vero, quam adultior consecutus est, *Doctōris in utroque jure* laurea, &, quod succedente tempore gessit, *Scriptoris apostolici* spectatissimum munus quam evidentissime confirmant (e). Quanquam autem hoc postre-

(a) De Gente *Velseria* videri poterit Perillustris *Paulus a STETTEN junior* in Libro: *Historie der adelichen Geschlechter der H. R. Reichs - Stadt Augspurg*, 1 pag. 95. Et quos is citat, Auctores.

(b) Vide *Epistolam Margaritæ VELSERIÆ* abs *Hieronymo Andrea* MERTENSIO. 1778. in 8o. *Augustæ* editam, in *Præfatione*.

(c) Hunc jam anno 1488. Præfecti (vernacule *Stadt-Amman*) dignitate inclaruisset, docet Perillustr. *Paulus a STETTEN l. c. p. 98.* ubi etiam *Christophori nostri* paucis meminit.

(d) Vide *Historiam Vitæ ac Meritorum Chuonr. Peutingeri*, a me post *Jo. Georg. LOTTERUM* novis curis illustratam. 8. 1783. p. 23. 33.

(e) His honorum titulis jam anno 1511. abs sorore sua *Margarita VELSERIA* decoratur *Noster* initio *Epistolæ* abs *Hieronymo Andrea* MERTENSIO anno 1778. in 8o. editæ *Augustæ*. Confer *Wiguleii HUNDII Metropolin Salisburgensem*, Tom. I. p. 188. Corb. KHAMMII *Hierarch. Augustanæ*, P. II. colleg. p. 296.

postremum officium per se arduum satis , ac plurimis circumseptum laboribus esse cognoscatur , in illo tamen ita est versatus *Noster* , ut teste *Christophoro* ARNOLDO (*f*) *graviora studia politioribus literis condire* minime neglexerit.

Hæc de eruditione , muneribusque *Nostri* ; quæ cum perpauca sint , plura utut sollicite rimanti non occurrissè , ipse vehementer doleo. De dignitatibus autem , quibus *Noster* enituit , sic habet. Præpositum S. Stephani *Bambergensis* vocat soror *Margarita* VELSERIA (*g*). Eadem , cum *Wiguleio* HUNDIO (*h*) & *Corb. KHAMMIO* (*i*) Præpositum cathedralis Ecclesiæ *Ratisbonensis* facit. Et in hac posteriori Ecclesia quidem Præposituram (consuetor vocabulo) anno 1511. triennio vero post , scilicet 1514. etiam Canonicatum est consecutus.

Superat de morte *Nostri* dicere , quæ ei annis necdum gravato , nimis maturata , supervenit. Obiit autem anno a partu Virginis 1536. ætatis 56. expleto , & in templo cathedralis Ecclesiæ *Ratisbonensis* , ad parietem , sub clypeo gentilitio , superposito galero Præpositis usitato , marmoreos hosce titulos pro merito suo accepit (*k*) :

R.D. CHRISTOPHOR. VELSER. ECCL. R. PRAE-
POSITVS. ET. CANON. NON. TAM. OPVM.
QVAM.

(*f*) In Vita *Marci* VELSERI , quæ extat ante ipsa *Opera* VELSERI , *Norimbergæ* , 1682. in folio excusa , p. 52.

(*g*) Initio *Epistolæ* suæ cura MERTENSII edita , uti supra indicavi.

(*h*) In *Metropoli Salisburgensi* , Tom. I. p. 183.

(*i*) In *Hierarchia Augustana* , P. II. colleg. p. 296.

(*k*) *Christophorus* ARNOLDUS hoc *Epitaphium* exhibet in Vita *Marci* VELSERI , uti supra , pag. 52. Conferto *Wigul. HUNDIUM* , & *Corb. KHAMM* II. cc.

QVAM. VIRTVT. DIVES. AC. RARA. CORP.
 MAIESTATE. PRAEDITVS. HOSPITALI-
 TATIS. EXEMPLVM. PAVPER. PŔ. MAG-
 NUMQVE. FAMILIAE. SVAE. DECVS.
 CVM. INTER. GRAVES. ECCLESIAE. PROCEL-
 LAS. ANNOS. LVI. M. V. D. XXIV. PIE. IN-
 TEGRE. AC. MAGNIFICE. VIXISSET.
 MORTE. RAPTVS. HIC. VT. VIVENS.
 DISPOSVIT. CONDITVS. IACET. OBIT.
 ANNO. SALVTIS. M.D.XXXVI.D.XXI. AVGVST.

A *Nostro* unum solum , mole quidem parvum , sed ad gravem maximaque animorum contentione agitatam litem , puta *Joannis* REUCHLINI adversus Doctores *Colonienses* , pertinens monumentum repperire potui. Est illud.

Epistola Chuonrado PEUTINGER Sororio suo

Roma 27. Januarii , anno 1515. scripta : qua se causam CAPNIONIS Cardinali *Adriano* (id quod PEUTINGERUS a *Christophoro* nostro petierat) commendaturum promittit : sororiumque suum variis rationibus de felici litis eventu quam optime sperare jubet. Extat hæc *Epistola* inter *Illustrium Virorum Epistolas ad Joannem REUCHLINUM*. 4°. *Hagenoæ*. 1519. ubi etiam , in *Catalogo* prævio CAPNIONIS *Defensorum acerrimorum* , inter primos locum *Noster* invenit.

Liquido autem tum hæc *Epistola Nostri* , tum sororis ejus *Margaritæ VELSERIAE Epistola* abs *Hieronymo Andrea MERTENSIO*. 1778. in 8°. edita , cap. 3. p. 33. & cap. 29. p. 86. commonstrant , *Nostrium* , dum *Romæ* commoratus est , cum PEUTINGERO doctum litterarum commercium multimodis aluisse , nulloque modo intermisisse , quin
 ferias

ferias occupationes , quibus pro muneris sui ratione implicabatur , dulci Musarum consortio condiret.

VELSERUS (*Marcus*)

Erunt fortassis nonnulli , qui me , novam *Vitæ Marci VELSERI descriptionem* molientem , actum agere existiment : postquam de Viro hoc summo Scriptores ante me complures , iique graves admodum , uti *Melchior ADAMUS*, *ZEILERUS*, *KÖNIGIUS*, *POSSEVINUS*, *GHILINUS*, *RHODIUS*, *RICCIOLUS*, *BOSCA*, *CINELLUS*, & qui hos omnes maxime vicit , *Christophorus ARNOLDUS* prolixè copioseque scripserunt. Verum , etsi *ARNOLDUS* eorum , qui ante se fuerant , Scriptorum omnium omnia miro studio singularique diligentia in unum congefferit , eaque ratione æternum *Velferiano* nomini monumentum ante ipsa *Marci VELSERI* , a se publicata , *Opera* posuerit ; tamen (cum fieri non possit , ut unus omnia norit) haud pauca relicta sunt , quæ industriosissimum ceteroquin Auctorem fefellerunt , aut primum post ejus obitum in lucem prolata sunt. Accesserunt Scriptores nonnulli recentiores , *Nicol. Hieronymus GUNDLINGIUS* , *Jo. Christoph. WENDLERUS* , Conditores magni *Lexici universalis Lipsiensis* , *Jacob. BRUCKERUS* , *J. C. LIPPERTUS* Eques *Boius* , alique , qui nova hætenusque incognita de *Nostro* afferre in medium minime neglexerunt. Horum Observata , itemque a me animadversa quæcunque in unum corpus (quantum per ingenii mei vires , vitæque rationes liceret) colligere , orbique literato in tres partita sectiones , hoc altero *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphabeto* , exhibere decrevi confidens , fore , ut hac ratione Historiæ litterariæ amatores , eos præsertim , quibus Collectio-

nem

nem *Operum Marci VELSERI* nostri ab ARNOLDO vulgatam habere, sive per ipsam Libri raritatem, sive per rei familiaris angustias aut non libet aut non licet, plurimum demererer. Quid autem effectum dederim, æquus judicet Lector.

Sectio I.

Vita, Obitus, Dotes atque Virtutes Nostri.

Marcus VELSERUS (a) ex gente patricia cum vetustissima, tum toga sagoque inclytissima

(a) Sollicite a *Marco VELSERO* nostro distinguendus est alius *Marcus VELSERUS senior*, patruus *Nostri*, anno 1526. in hanc lucem progenitus, teste *Arbore genealogica Velsarina*. Hic ædiculam *S. Severini* ruinæ proximam, a se redemptam instauravit (Confer *Car. STENGELII Comment. Rer. August. p. 313. Corb. KHAMMII Hierarch. August. P. I. cathedr. p. 245. 373. Pauli a STETTEN senior. Augspurgische Geschichte, Tom. I. p. 870.*) addita sequenti inscriptione, quæ Capellæ muro exterius infixæ adhuc legitur :

AEDEM. HANC. D. SEVERINO.
A. LVDOVICO. III. BOIORVM.
PRINCIPE. DICATAM. POST.
ANNV. CCC. RVINAE.
PROXIMAM. AC DV-
DVM. PROPHANAM.
MARCVS. WELSER. AERE.
SVO. EMIT. A. FVNDAMENTIS.
PENE. INSTAVRAVIT.
CHRISTIANO. RITV. VETERI.
PATRONO. CONSECRAVIT.
ET. IN. EA. SIBI.
MONVMENTO. LOCVM.
LEGIT.
M. DLXXVIII.

Præclaris in Republica patria officiis functus obiit anno 1596. sepultus in memorata Capella, uti Epitaphium ejus

ma (b) originem trahens , anno post Servatorem
mundo datum MDLIX. die 20. Junii primam vi-
talem

ejus a *Dan. PRASCHIO Epitaph. Augustan. T. I. p. 197.*
relatum docet :

MARCVS. WELSER
PATRICIVS. AVGVSTANVS
QVI
HANC. AEDEM. FERE. COLLAPSAM
RESTITVIT
HVMANARVM. RERV. EXITVM
MATVRE. PROSPICIENS
VIVVS. SIBI
!MONVMENTVM ISTVD
QVO. INFERRETVR. FECIT
VIXIT. ANNOS. LXXI
MENSES. V. DIES. XI
OBIIT. ANNO. CHR. MDXCVI
MENSE. JVLIO. DIE. XVII
CONJVGII
QVOAD. VIXIT. EXPERS

Insolitum quid de hoc *Marco VELSERO* narrat *Histo-*
ria Soc. Jesu German. super. Tom. I. p. 346. ubi, postquam
Augustæ scholam *Logices & Theologiæ moralis* a Patribus
Soc. Jesu ad annum 1590. coeptam fuisse retulerat, sub-
dit : *Quanti hanc morum informationem viri probi corda-*
tique fecerint, exemplo monstratur, cui vix simile alibi loco-
rum unquam visum fuerit. *Marcus WELSERUS*, quem,
quod alterum ex eadem familia *Marcum* Scriptorem celeberrimum
ætate præcesserit, *fasti Augustani Seniore* appellant... vir
coelebs, vitæque integerrimæ, amplius præterea inter
magistratus munis effulgens, ut primum hæc *Theologiæ*
pars tradi coepta est, sexaginta jam transgressus annos,
coepit tamen & ipse frequentare *Gymnasium*, quoties valetudo
permittebat & ... discendi cupidus auditor ... adesse.

(b) Satis abundeque a me in præcedentibus indicatum
fuit, quinam Scriptores de Gente *VELSERIA* consuli possint.
Quamvis autem horum nonnulli ipsum adeo *BELLIA*

Bibl. August. Alph. II.

L

SARIN

talem auram *Augustæ* haurire cæpit (c), procedente tempore tum familiæ suæ totiusque litterati orbis fydus splendidissimum, tum patriæ suæ ornamentum juxta ac firmamentum summum futurus. Avus *Nostro* fuit *Antonius* VELSERUS, S.C.M. Consiliarius, & Consul Reipublicæ *Augustanæ*; avia *Felicitas* PAUMGARTNERIA (*): Pater vero *Matthæus* VELSERUS, Reipublicæ *Augustanæ* Septemvir, ut vocant; mater *Anna* BIMLIN (d) conubiali foedere anno 1550. die 7. Maii mutuo juncti (e). Fratres habuit sororesque plures, quos inter

SARIUM famosissimum belliducem generis hujus satorem jactantius quam verius fecerint, ipsi tamen VELSERI a tanta nequaquam vetustate, sed duntaxat ab anno 839. & *Philippo* quodam VELSERO originem gentis suæ sibi repetendam duxere. Vide *Arborem genealogicam Velseria-nam*, quæ æri incisa habetur.

(c) *Melch.* ADAMUS in *Vitis Jurisconsultorum*, & qui hunc exscripsit *Paulus* FREHERUS in *Theatro Eruditorum*, p. 1004. *Christoph.* ARNOLDUS in *Vita Marci* VELSERI, p. 4. quem minus bene scripsisse, argute observat *Jacob.* BRUCKERUS in *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, p. 67. n. (g): *Nostrium anno sæculi XV. octavo & quinquagesimo natum esse*; cum scribere debuisset: *anno post sæculum XV. &c.*

(*) Ita docet Epitaphium in ædicula *S. Severini* extans; *V. Dan. Praschii Epitaph. August. P. I. p. 290.*

(d) De Gente patritia PIMMELORUM videri poterit *Paulus* a STETTEN junior in *Geschichte der adelichen Geschlechter der Stadt Augspurg*, 4to. p. 290.

(e) Ita testatur Liber anecdotus: SCHELLENBERGER *Hochzeit - Register.* Epitaphium *Matthæi* VELSERI & uxoris ejus, grata Liberorum pietate positum, exhibet *Dan. PRASCHIUS*, l. c. p. 88. in hæc verba perscriptum:

CHRI-

ter hoc loco nominatim memorandi mihi veniunt : *Antonius* Præpositus *Frisingensis*, de quo præcedenti paragrapho egi ; *Matthæus* ac *Paulus*, de quibus postea dicturus sum , utpote *Nostro*, præter sanguinis vinculum , doctrina insuper amoreque litterarum quam conjunctissimis , & (ut verbis *Christoph. ARNOLDI* in *Vita Nostri*, p. 50. utar) *ejusdem eruditionis ac diligentiae Sodalibus charissimis*. De reliquis, non est, cur pluribus differam ; quod non genealogicum sed litterarium Opus condere , mihi in animo sit. Quapropter de his accuratius, cognituri *Arborem genealogicam Velserinam* consulere non graventur.

De pueritia *Nostri* nihil constat ; maximam tamen veri similitudinem habet , eum , quod capacissimum ac præstans ingenium mature aperteque

L 2

osten-

CHRISTO. FIDELI
 MATTHAEVS. WELSER. ANT. F
 VII. VIR. REIP. REG.
 ET. ANNA. PIMLIN. JOANN. F
 RARI. EXEMPLI. CONJVGES
 HIC. SITI. SVNT
 POST. ANNOS. XXVII
 PRIMVM. INTER. EOS. DISCIDIVM
 CVM. HVIVS. MORS. PRIOR
 ILLUM. DOLORE
 ILLIVS. PAVLLO. POSTERIOR
 REM. DAMNO. INCOMP. AFFEC
 VIXIT. ILLE. ANNOS. LV. D. XI
 OBIT. ANNO. MDLXXVIII. A. D. X. KL. FEB
 VIXIT. HAEC. AN. LIV. M. IV. D. XXVI
 OBIT. AN. MDLXXVII. A. D. XVII. KL. JVN
 IX. SVPERSTITES. LIBERI
 PARENTIB. OPTIMIS. DVLCISS. P
 H. M. H. S

ostenderet, quamprimum per ætatem licuit, ad optimas artes discendas applicitum fuisse (**). Procedentibus annis in Ludo *San - Annæano*, sub *Hieronymo WOLFIO*, & *Simone FABRICIO*, doctrinæ, qua postmodum per totam late Europam inclaruit, fundamenta posuit; si quidem *Jacobo BRUCKERO* (f) fidem habemus, istud ex eo, quod Schola illa tum temporis abs catholicæ simul ac acatholicæ partis discipulis promiscue frequentari consueverit, conjicienti potius, quam probanti. Ab usque fere pueritia autem *Senecam* in deliciis sese habuisse, in *Epistola ad Just. LIPSIUM* (Vide *Opp. Nostri*, p. 824.) aperte ipse de se professus est. Certiora, sed perpauca, de adolescentia *Nostri* suppetunt. Hanc is in *Italia* inter varias litterarias occupationes summa cum diligentia, nec minore fructu transegit: Certe in hac, Virorum doctissimorum, & famosissimorum Professorum per id ætatis feracissima, regione veræ eruditionis & scientiarum, quem a teneris unguiculis prodiderat, gustum ad eam perfectionem subtilitatemque adduxit, quam postea orbis obstupuit. Sed de his prolixius tractandi occasio inferius *Sectione II.* recurreret, ubi de studiis, doctrinaque *Marci* nostri agetur.

Relicta *Italia*, in qua plurium annorum spatium manserat, viam in *Germaniam* remensus est *Noster*, multifariæ doctrinæ subsidiis quibusve instructus quam maxime. Quo anno id factum sit, in
 incer-

(**) Vide *Großes Universal - Lexicon. Leipzig. Tom. I. IV. pag. 1625.*

(f) In Libro: *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, p. 68.

incerto est. Solo autem patrio redditus , deque re uxoria cogitandum sibi ducens , anno 1583. mense Octobri (g) cum *Anna MAYIN* nobilissimo itidem genere orta (h) matrimonium inivit. Ea sola re infauftum connubium hoc extitit , quod prolis foecunditate caruerit , negatumque sit *Nostro* , filium post se relinquere , qui paternæ virtutis atque doctrinæ hæres esset. Auctus uxore *Marcus* , quas patriæ utilitatibus dudum devoverat , ingenii animique vires eisdem tuendis amplificandisque strenue impendere coepit : & , quod tum claritudo natalium , tum doctrinæ , qua præstabat *Noster* , magnitudo planam ei atque expeditissimam ad dignitates honoresque viam fecissent , intra breve admodum temporis spatium ad gravissima Reipublicæ munia adnotus fuit ; quæ , quoniam *Christoph. ARNOLDUS* (i) haud satis accurate percensuit , ideo *Jacobum BRUCKERUM* (k) hæc eadem ex purioribus fontibus exactissime indicantem sequi omnino debemus. Igitur anno 1584. in *Dicasterium* patrium sive *Judicium urbicum* (Qui primus ad maiora ituris gradus in civitate *Augustana* esse solet) assumptus (l) , atque inde anno 1592. in *Senatum* ,

L 3

exte-

(g) SCHELLENBERGER *Hochzeit - Register MSS.* ad hunc annum.

(h) De Gente MAYANA legatur *Paulus a STETTEN junior in Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg* , pag. 272.

(i) In *Vita Nostri* , *Opp. Nostri* , præfixa , p. 46.

(k) In *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit* , pag. 68.

(l) *David LANGENMANTEL Historie des Regiments in der Stadt Augspurg* , ad finem. Liber vulgo dictus : *Das Augspurgische Stadt - Pfleger - Buch.* Corb. KHAMM Hier. Aug. P. I. p. 409. Hic errat *Christoph. ARNOLDUS* , ponens annum 1589.

exteriolem scilicet, promotus fuit (m). Anno 1593: immo jam anno 1594. *Consulem* Reipublicæ patriæ egit(n). Anno vero 1598. in venerandum *Septemvirum* collegium aut (si mavis) *Senatum interiolem* adlectus (o) : biennioque post (anno scilicet 1600) ad *Duumviri* Reipublicæ *Augustanæ* dignitatem extraordinaria electione eveetus est (p) : quæ ipsa

(m) ARNOLDUS, KHAMMIUS, & LANGENMANTEL, loc. cit. Hic errat Liber : *Das Stadt - Pfleger - Buch*, ponens annum 1596.

(n) Docet hoc Dav. HOESCHELIUS, qui in Dedicatione ad HIERAPPOLLINIS *Hieroglyphica*, data IV. Idus Augusti, 1595. *Nostrium* titulo *Consulis* Reipubl. *August.* honorat. Idemque HOESCHELIUS in *Catalogo Codd. MSS. Siorum Biblioth. Augustanæ* 1595. ad *Hieronymum COMMELINUM* ait, se id laboris jussu *Marci* nostri, *Consulis* Reipubl. *Augustanæ*, suscepisse. Confer titulum & dedicationem Operis : *Engelb. WERLICHII Augspurgische Chronica*, in folio. & *Jac. BRUCKERUM* in *Ehrentempel* &c. p. 68.

(o) Liber : *Das Stadt - Pfleger - Buch*, & qui hunc sequendum censet *Jac. BRUCKERUS* l. c. *Christoph. ARNOLDUS* ad *Septemviratus* honorem *Nostrium* jam anno 1595. pervenisse male scripsit, vim vocis : *Consul*, minus accurate cognitam habens. Aliud est, esse *Consulem* : aliud esse *Septemvirum Augustanum*. Fuit *Noster* anno 1595. *Consul* : *Septemvir* primum anno 1598. factus est : nisi fidem habere præplaceat *Corb. KHAMMIO*, qui *Hierarch. August. P. I. cathedr. p. 409. Septemvirum* jam anno 1596. renunciatum esse testatur ; cui asserto solus Liber : *Das Stadt - Pfleger - Buch*, & *Jac. BRUCKERUS* obstant, minime vero annorum computus.

(p) *Christoph. ARNOLDUS*, *Jac. BRUCKERUS* loc. cit. *Paulus a STETTEN senior* in *Historie der Reichsstadt Augspurg*, Tom. I. p. 758. ubi extraordinariæ electionis hujus causam sequentem assignat : Anno 1600. den 31. Augusti gieng der Stadt - Pfleger *Ottavian Secundus Freyherr Fugger* ... mit Tod ab. Weil nun dieser, so fruhezeitig nach

ipsa dignitas eo magis suspicienda esse videtur; quod *Consiliarii* insuper *cæsarei* honorem adnexum semper habeat.

In his autem muneribus sancte adeo probiterque versatus est *Noster*, ut, etsi a nonnullis incusatus fuerit, ac si, juxta cum fratribus, partis acatholicæ civibus infensiolem se præbuisset, aulæque imperatoriae invidiam in eos concitare adnifus esset; tamen hanc accusationem in *Nostrum* neque *Paulus a STETTEN senior*, (q) neque *Jacob. BRUCKERUS* (r) asserendam, sed eam in medio relinquendam esse censuerint. Immo laudatus *BRUCKERUS*, *Nostrum*, singulari apud aulam Cæsaream gratia existimationeque valentem, permagno patriæ emolumento fuisse (s) affirmat, probans insuper ex arcta amicitia, quam cum permultis Eruditis acatholicis fovit *Noster*, eum a partium studio oppido alienum fuisse. Immo quantum ab hoc abhorruerit, ipsemet *VELSERUS* satis declaravit, dum huic vel in Re litteraria locum nequaquam dandum esse *GOLDASTO* (V. *Opp. Nostri*, p. 858.) scripsit: *Quod Germanicarum Legum vetera monumenta promittis, valde te amo; quin quoque consilium*
L 4 *laudo,*

nach der gewöhnlichen Rathswahl, gestorben, und der Rath davor gehalten, es wurde der Stadt fürträglicher seyn, wann diese Stelle baldmöglichst . . . ersetzt würde . . . schickte er D. Augustus Mayern an den Kayserlichen Hof . . . daß der Kayser erlauben möchte . . . eine außerordentliche Stadt- Pflegerswahl zu halten. . . . Solchemnach wurde bey der den 31. Octobris gehaltenen ersten außerordentlichen Stadt- Pflegerswahl diese Würde dem wegen seiner Gelehrsamkeit überall berühmten Marx Welsper aufgetragen.

(q) *Historie der Reichs - Stadt Augspurg*, Tom. I. pag. 810.

(r) *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, pag. 69.

(s) *Ibidem*,

laudo, quod quæ Religionis mutationem respiciunt, odii nimirum & invidiæ seminaria, excludis. Utinam idem in Alamannicis secutus esses! Præterea Nostro objectum probrum plane retundunt verba Melchior. ADAMI (t) testis synchroni, scribentis: Postea & patriæ, quæ maximam sibi ortus Nostri (VELSERI) partem vindicat, operam impendit præclarissimam. Dum consulatum gessit: dum Septemvir: tandemque Duumvir factus absolutissimum boni magistratus exemplar præbuit, omnibus amabilis, omnibus utilis, nulli gravis. ADAMO accedit Christoph. ARNOLDUS (u) in hæc verba loquens: Honores hosce, gradatim singulos affecutus, suis cervicibus, tanta munia, atque Rempublicam ad annum usque 1614. consideranter & mansuete sustinuit. Cum ADAMO & ARNOLDO concordat Liber: Das grosse Universal-Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. p. 1625. ubi sequentia lego: Er behauptete alle diese Titel (Würden) mit vielem Ruhme, und war die Zierde seines Vatterlandes.

Hac ratione dum patriæ utilitatibus consulit, communique civitatis sibi concreditæ bono sedule invigilat, tum publicis tum privatis curis consumitur (x). Quare suam indies valetudinem ire in
peius

(t) In *Vitis Scitorum* pag. 220.

(u) In *Vita M. VELSERI*, pag. 46.

(x) Gravissime podagra laborasse Marcum nostrum, testatur Christ. ARNOLDUS, Jac. BRUCKERUS, l. c. pag. 68. Ipse denique VELSERUS se in *Epist. ad Matthæum RADERUM* anno 1614. die 21. Maii, paulo ante mortem suam, incredibilibus morbi cruciatibus, a quibus nullum temporis momentum vacabat, conflictatum prodidit: Vide *Prefationem Annal. Boicorum Nostri*, a J. C. LIPPERTO editorum. Paulus a STETTEN senior, l. c. pag. 806. 810.
pon

peius sentiens, anno 1613. mense *Mai*o, quod cum animo suo ceperat, abdicandæ duumviralis dignitatis consilium Patribus conscriptis aperit (y) quod cum his nequaquam probaretur, rogareturque *Nos*ter, ut Reipublicæ præesse longius ne gravaretur, suasionibus multorum ac precibus demum cedens, eam dignitatem in annum usque 1614. retinuit, quo ipso, ad diem 23. Junii, hora 4. matutina, inexpectata morte decessit, annum ætatis 56. agens (z). Potissimum mærore, quem conceperat, animi tum suam tum fratrum suorum *Matthæi & Pauli* rem domesticam valde afflictam videns, confectum fuisse monuit *Paulus a STETTEN senior* (a). Nec multum abtundunt verba *Melch. ADAMI* (b) dicentis: *Nost*rum vitam finiisse *perturbatis nonnihil facultatibus suis*. At neuter horum Scriptorum causam aperuit, quæ eundem in tantas rei familiaris angustias redegit: *Petrus BAYLIUS* (c) vero haud obscure indicat, eum litteras literatosque (fortassis nimie) fovendo facultates suas attrivisse.

Hunc vitæ cursum finemque habuit *Marcus VELSERUS*, *Vir nobilissimus, & incomparabilis*;
 L 5 *Histo-*

non tam corporis, quam animi ægritudine quadam conflictatum fuisse, contendit.

(y) *Paulus a STETTEN senior*, l. c. p. 806.

(z) *Carol. STENGELIUS Comment. Rer. Augst. p. 326. 327. Corb. KHAMMIUS Hierarch. Augst. P. I. cathedr. p. 409. Paulus a STETTEN senior*, l. c. p. 810. *Melchior ADAMUS in Vitis JCtorum pag. 220. Christoph. ARNOLDUS in Vita Nostri*, pag. 66. qui duo postremi falso diem *Marci nostri mortualem decimam tertiam Junii faciunt*, cum *vigesimam tertiam* scribere debuissent.

(a) In *Historie der Stadt Augspurg*, Tom. I. p. 810.

(b) In *Vitis JCtorum* p. 220.

(c) *Dictionnaire historique*, Tom. IV.

Historicus summus & in omni antiquitate versatissimus ; toto orbe Christiano celeberrimus ; illustre patriæ nostræ sydus , & orbis eruditioris decus immortale ; ob reconditam admirandamque doctrinam , quam suspexere Principes () ipsique adeo Reges eum instar oraculi consulentes , & quique viri doctissimi in cælum laudibus evexere , quam divinis ingenii monumentis prodidit , sæculi sui TACITUS non immerito appellatus (d). Vir major invidia , major fortuna omni ; lumen patriæ ; sydus doctrinæ ; cujus sapientia in deliberando luculentissime est declarata , judicii dexteritas in consulendo probata , ut Delphici Apollinis elogio jure meritoque gaudere possit :*

*A me omnes populi consilium expetunt
In litteris incerti ; quos ego mea ope ex
Incertis certos , compotesque consilii
Dimitto.*

Princeps Litteratorum Germaniæ (e). Vir eruditissimus , eminenti ac sublimi ingenio , judicio acutissimo , vivida mentis acie , memoria denique immensa ac incredibili , in quo cum natura ipsa tum ars atque instituta-

(*) De favore & benevolentia , qua *Nostrium Ferdinandus* MEDICES magnus *Hetruriæ* Dux dignatus est , testatur *Bernardinus* BALDUS in *Dedicatione* ad Librum de *Verborum Vitruvianorum significatione*. De *Aula cæsarea & Bavarica* idem constat. Quod vero de *Carolo V.* erga *Nostrium* favore memorat *Nic. Hier. GUNDLING* in *Hist. der Gelahrtheit* , p. 3922. falsissimum est ; cum *Carolus* jam anno 1558. fatis supremis decesserit. Pariter errat *GUNDLINGIUS* , dum *VELSERIAM* , quæ *Ferdinando* , *Austriæ* Archiduci nupsit , *Annam* vocat ; cum *Philippina* vocata fuerit.

(d) His encomiis *Nostrium* ornat *Carol. STENGELIUS* l. c. Confer *Jac. BRUCKERT Ehrentempel* &c. p. 71.

(e) Ita *Melchior ADAMUS* in *Vitis Sciorum de Nostro*.

stitutio virium suarum periculum fecisse videntur, ut patesceret, ad quantam perfectionis celsitatem adduci atque levare mens humana valeat. Vir præstantissimus, qui paucos sibi pares, nullum superiorem habuit (f).

Exanime *Nostri* corpus, in *D. Mariæ Magdalence*, Ordinis *PP. Prædicatorum*, templo tumulo conditum requiem invenit (g). Epitaphium *Nostri* posteris transmiserunt *Daniel PRASCHIUS* (h) temporum illorum æqualis, & *Joannes TONJOLA* (i) nonnihil alteratum. Est autem tale:

MARCE VELSERE !

Te fortem, pium, beatum, cælo receptum
si lugeamus, nefas.

At publica damna, publicam jacturam
nisi lugeamus, quantum nefas !

Tibi Religio, cui tu patronus,
Pietas, cui tu vindex,
Studium boni & æqui, cui tu assertor,
nuper fueras,
certatim funus ducunt.

Dicunt tuas laudes uno ore
Modestia, Candor, Ingenuitas.

Tibi patria effusis comis, demisso vultu
lacrymabunda præfert clavum solutum,
falces inverios.

Ponit

(f) Hoc significantissimo elogio *Nostrium* condecorat *Jacob. BRUCKERUS*, in *Ehrentempel &c.* p. 69. 70.

(g) *Carol. STENGELIUS*, l. c. *Grosses Universal - Lexicon, Leipzig. Tom. LIV. p. 1627.*

(h) In *Epitaphiis Augustan. Tom. I. p. 323.*

(i) In *Basilea sepulta relecta &c. ad calcem. p. 75. Confer, si lubet, Corb. KHAMMII Hierarch. August. P. I p. 409.*

Ponit eadem Tibi
 Titulos amoris & caritatis
 supra omnia exempla ,
 Titulos lectissimi Civis, qui Patrem induerat,
 Titulos optimi Patris, qui Dominum exuerat.
 Merito. Merito.
 Te Germania fidus suum , sibi extinctum ,
 Te Italia alumnum suum , sibi ereptum ,
 justissimis fletibus conqueruntur.
 Subeunt feretrum tuum Fama per te constantior,
 Honos per te illustrior ,
 Virtus per te nobilior ,
 Gloria per te solidior.
 Te illæ tibi congenitæ ,
 Illæ tibi coalitæ solertia & elegantia ,
 Florem ingeniorum ,
 Suadæ medullam ,
 Fastigium litterarum
 fuisse ,
 Notis perpetuo mansuris conditorio inscribunt.
 Ah nimis ex vero illud *fuisse* !
 Fuiſti enim , & tecum una fuerunt
 Deliciæ , Lepores ,
 Veneres sobriæ & castæ eruditionis ,
 Vis doctrinæ , Pondus sapientiæ ,
 Quæ tu alio migrans tecum extulisti omnia.
 Heu perniciem ! Heu cladem !
 Heu nos in tua felicitate infelices !
 Studia laudata , Artes ingenuæ ,
 Thesauri eloquii & mentis ,
 Aeternum abiistis !
 Philologia , Musæ , Charites ,
 Aeternum periistis !
 MARCUS VELSERUS DUUMVIR AUGUSTANUS
 Obiit 23. Junii M DC XIV.

Est

Est autem hoc non tam Epitaphium, quam Lessus a *Laurentio PIGNORIO Patavino* in *Nostri* laudes conscriptus, quem post *Georg. REMUM Christoph. ARNOLDUS* inter *Marci VELSERI Manes* (k) exhibet, quin vel unico verbo moneat, illum *Nostro* Epitaphii loco positum fuisse. Hunc tamen ego hic apponere ob id maxime, ne quis *Marci* laudibus a me quidquam detractum criminetur, volui secutus PRASCHIUM & TONJOLAM; etsi sit, cur dubitem, an is lapidi incisus unquam extiterit? Hodie certe non amplius extat (l), &, licet studiose indagans, ne volam saxi alicujus sepulchralis *Nostro* positi repperire potui.

Itaque ad certiora convertor. *Laurentii PIGNORII* exemplum imitati complures amicorum, *Nostri* morte comperta, sibi prius quiescendum non putarunt, quam laudes ejus certatim vario carminum genere concinentes tanti Viri memoriam æternitati consecrassent. Sunt isti *Simon TOELMANNUS*, *Janus GRUTERUS*, *Michael PICCARTUS*, *Georg. REMUS* (m) qui ipse Carmina exsequialia in *Nostrium* scripta collegit, inscriptaque *Davidi HOESCHELIO*, publicavit hoc titulo: *Marci VELSERI Aug. Vind. II. Viri, Præfæctique VII. Virum Collegio Manes ab amicis manibus &c. alique.* His deni-

(k) Post *Vitam M. VELSERI*; Imo idem *ARNOLDUS* de quoquam Epitaphio, sive hoc sive alio, *Nostro* posito altum filet.

(l) Hinc corrigendus Liber: *Das groſſe Universal-Lexicon. Leipzig. 1747. Tom. LIV. p. 1627.* docens: Epitaphium hoc *Nostri* in Ecclesia PP. Prædicatorum *Augustæ* existeret.

(m) De hoc Viro doctissimo egi in *Bibliotheca mea Augustiana, Alphabeto I.* quam consule pag. 149. & 163.

denique accessit *Iustus RYQUIUS Gandensis*, cujus *Pietas in funere Marci VELSERI ad Jo. BRANTIUM Senatui Antverpiensi ab Actis a Christoph. ARNOLDO, ante Manes ejusdem VELSERI mox memoratos, recusa exhibetur.*

Fuit autem *Marcus VELSERUS* singulari pietate præditus, quam in *Nostro Jacob. GRETSERUS (n)* frequentibus deprædicat: *Sunt majora, quæ & ego magis in te colo suspicioque, pietatis erga Deum Cælitæque singulare studium; præcæ fidei ardens amor; in Sacris catholicis obeundis frequentia; veræ & ab ævo apostolico ad hanc nostram usque ætatem deductæ Religionis publica eaque non rara professio: ejusdemque, qua tempora & mores sinunt, amplificandæ & propagandæ incensum desiderium.* Fuit justitiæ, quæ sola virtus, si in Optimate residet, omnium instar esse poterit, assertor constantissimus; prout superior ex ADAMO & ARNOLDO pluribus monstravi. Fuit modestiæ cultor eximius, *ab omni fastu & jactantia remotissimus*: Hæc ipsa laudis abstinencia fecit, ut nihil ille de se suisque meritis scripto traditum reliquerit, & pauca, quæ de his ad posteros transfusa sunt, aliis Scriptoribus, temporum illorum æqualibus, accepta referre debeamus: Hæc fecit, ut laudes, quibus eum Viri eruditi in suis *Dedicatoriis* affecerant, modeste admodum deprecaretur (**). Hæc fecit, ut se pingi vel fingi renue-

(n) In *Dedicatione* ad ANASTASII *Sinaitæ Ducem Viæ* a se 1606. editum.

(**) Sic GOLDASTUM partem *Paræneticorum* dedicantem *Noster* his verbis redarguit: *De Paræneticis amo vos, etsi rubore perfusus; nam si cærea frons sit, non duret ad postremam Dedicationis pagellam. At ego affectum, non rempesto, &, quo longius a vero in hac causâ abis, eo me tibi plus debere sentio.*

renuerit , ipsique PEIRESCIO , id efflictim petenti , per occONEM nostrum renunciari jusserit : *Ca-to major posteros volebat quærere , cur sibi statua nulla posita ? Mihi contra , quantum video , cavendum , ne quis aliquando miretur , si non & indigne-tur ; qua ambitione consortio magnorum Virorum , quorum imagines se colligere FABRICIUS ostendit , irreps-erim* (o). Fuit denique candore animi miro , mira fide , & priscis per omnia moribus. Hinc su-
pra laudatus *Justus RYCVIUS* de nostro canit :

*Et tecum probitas , nostroque incognitus ævo
Candor , & antiquæ Simplicitatis opes.*

RYC-

(o) Ita testatur *Christoph. ARNOLDUS* in *Vita Nostri* , ex GASSENDO *Vitæ PEIRESCII* Scriptore. Item *Melch. ADAMUS* in *Vit. Scitorum* p. 220. *Jac. BRUCKERUS* in *Eh-rentempel &c.* p. 67. Interim PEIRESCIUS , propositi sui tenax , Nostrum nescientem pingi procuravit conducto arti-
fice , qui vultum ipsius in templo morantis ex clandestino spectaret. Confer *Nicol. Hieron. GUNPLINGIUM* in *Histo-rie der Gelahrtheit* , p. 3922. Mutasse vero Nostrum men-tem suam , *Justoque LIPSIO* effigiem suam submisisse ex *Epistolis Nostri* (V. *Operum ejus* , p. 824. 825.) eruere conatur *Jac. BRUCKERUS* , *Ehrentempel* , p. 67. nota (d). At *Epistolæ* hæc tam obscure atque ambigue de ista re lo-
quuntur , ut nihil inde certi erui posse mihi videatur. Ut-
cunque hoc sit , *Lucas Kilian* , calchographus *Augusta-nus* percelebris , quandam *Nostri* effigiem æri insculptam publico dedit : e qua reliquæ desumptæ , quæ apud nos vi-
suntur. Quædam *Nostri* effigies , an hæc , an alia (nescio) coloribus depicta in *Bibliotheca Ambrosiana Mediolani* ser-
vabatur , de qua *Petr. Paul. BOSCA de Orig. & Statu Biblioth. Ambros.* p. 21. sequentia habet : *Et nos quidem , cum pictam Tabulam , quæ expressam illius (Marci VELSE-RI) imaginem refert , in Ambrosiano Musæo spectamus , gravitatem eam ex oculis conjicimus , & ex oris ipsius ma-
jestate vim litteraturæ ac consilii in administranda Vindelico-
rum provinciaprehendimus.*

RYCQUIO consonat *Janus* GRUTERUS, dum de *Nostro* in hæc verba scribit :

Si qua est Fides ,

Si quis est Candor superstes nostro in orbe . . .

- - - - resedit corde utrumque adhuc tuo.

Vidimus, benevole Lector! de Vita, Obitu, Dotibus atque Virtutibus *Marci* VELSERI. Videamus modo, si placet, de Studiis, Doctrina, Amicis *Nostri*, deque ejus in Litteras & Litteratos Meritis.

Sectio II.

Studia Nostri, Doctrina, Amici, Merita in Rempublicam litterariam.

De Studiis, Doctrina, Amicis, & Meritis VELSERI in Rempublicam litterariam dicturus, campum spatiosissimum ingredior, quem sine duce emetiri me posse vix sperem. Itaque dux princeps mihi sit *Christoph. ARNOLDUS* : huic deinde succedant alii, viæ non plane ignari. Sic me ad optatam cursus propositi metam tuto perventurum confido.

Prima statim ætate Noster humanissimas illas, elegantissimasque litteras, quibus tanquam Jovis poculo pectus alebat, cum aliarum pulcherrimarum liberalissimarumque artium studiis copulavit atque conjunxit (a), de qua re pauca superius attigi, amplioribus

(a) *Christoph. ARNOLDUS in Vita Nostri, Operibus ejus præmissa, p. 42. Cum ARNOLDO plane consentit Melch. ADAMUS in Vit. Sciorum p. 219. dicens: A teneris, artium ac virtutum studiis excelsus maturitatem ingenii, judicii, & doctrinæ feliciter est consecutus: nec imitatus eos, qui, sibi ac suis Camoenis nati, inglorio in otio consenescent, omnemque scientiam vita umbratica finiunt, aut bracteatis nuntiis metuntur. Vivido hic virtutis ardore stans*

bus notitiis , proh dolor ! destitutus. Labente autem tempore, anno scilicet 1575. *Italiam*, *illam Germanorum eruditricem regionem*, ingressus magistrum prælectoremque in arte dicendi habuit celeberrimum Antonium MURETUM, tantique Viri familiaritate tum suavissima tum sibi fructuosissima annis 1576. 1577. 1578. plurimum usus est. Horum omnium testem maxime idoneum habemus *Marcum Anton. BONCIAPIMUM* (b) commilitonem *Nostri*, in hæc verba ei scribentem : *Heri vesperi cum clarissimis adolescentibus Jo. Bapt. Reimboldo & Jo. Bapt. Velfero, arctissima Tecum-propinquitate conjunctis longum sermonem habui, Lud. Migliorio Tibi cognito probatoque amicitiam conciliante. Quo quidem in congressu cum multa fieret de Te mentio, cujus ego singularem probitatem, doctrinam, dignitatemque prius fama, mox e scriptis Lipsianis cognitam haberem; paullatim eo ventum est conjectando, ut etiam in condiscipulatu notuisse alter alteri videremur. Fuimus enim Romæ lustrali (puta jubilæo) anno anteproximo (c), & simul MURETO docenti operam dedimus, ego ad totum septuagesimum sextum, Tu biennio amplius; ut quidem tui memorabant. Nec est dubium, quin inter ea sæpe locuti fuerimus inter nos; cum & Tu*

tim se in lucem protulit, patriæque Reipublicæ, ac litterarum totum impendit.

(b) *Epistol. Lib. IX. 12.*

(c) *Jac. BRUCKERUS in Ehrentempel &c. p. 68. itineris socium Nostro fuisse Jo. Bapt. REMBOLDUM scribit; sed vereor, ne istud ex male intellecto, quem superius allego, loco faciat; cum reliqui Scriptores omnes de hoc altum fileant: & allegatus locus ipse contradicat, ex quo liquet, REMBOLDUM multo post tempore, quam Noster in Italia fuit, cum BONCIARIO collocutum esse.*

Bibl. August. Alph. II. M

Tu esses MURETO familiarior ; & ego ad illum crebrius cum Laurentio Parisiolo , vel cum Angelo , & Gisberto de Oddis ventitarem. Quamquam ego (ne mentiar) propter illam plane puerilem ætatem meminini , non memini , nobilissimum adolescentem e Germania Romam idcirco advectum , ut audiret magnum MURETUM. Postea vero quam fuisse illum ipsum Te suspicor (ut sibi amor favet interpretando) certas repperi conjecturas de facie , de oculis , de sermone. Cognomen ipsum Tuum , in memoriæ angulo latens , erui : & Te totum mihi repinxi , qualem Te antea vidi. Grata est recordatio, siue non vidi , gratus error , & species quædam recordationis. Hucusque BONCIARIUS , etsi nonnihil prolixius.

VELSERUS noster postquam semel secum destinasset , omne temporis , quo Romæ atque in Italia , quam lustrando (d) pervasit , moraretur , spatium collocare quam optime ; omni contentione , assiduitate omni in id incubuit , ut multiplici doctrina , variisque scientiis ingenium suum perficeret atque expoliret. Qua re id est consecutus , ut nominis *Velsariani* gloria cito per Italiam increbesceret , indeque paullo post per totam late Europam diffusa manaret : adeo ut fere nullus fuerit , cui saltem *Musarum* , *Charitumque* nomen auditum , ad quem volitans per ora hominum fama *Nostri* minus perveniret. Enituerunt autem in illo , præcipue sermonis latini italique cognitio admiranda ; eloquentia singularis ; *historiarum* & rei antiquariæ ac criticæ scientia incomparabilis.

Atque ut de primo dicam ; quantum latine scribendo valuerit *Noster* , satis testatur LINGELSHMIUS

(d) Jac. BRUCKERUS , l. c.

MIUS in *Epist.* 38. ad BONGARSIIUM scribens : *Delio ejus (VELSERI) pura , propria , constricta ; superat (ita me rapit istius hominis vis) Antiquos.* LINGELSHEMIO succinit Melchior ADAMI in *Vitis Jctorum* p. 220. his verbis : *Annales Boicos scripsit Libris quinque tanta perspicuitate, tanta prudentia, tanto nitore, ut meditantem videantur assistisse hinc Musæ & Gratiæ, hinc Consus, Apollo, Suida, Venus.* Essent profecto, benevole Lector ! quæ huc facientia asserre possem, plura ; nisi præsentis Libelli angustia aliud suaderent, (e) esseque me breviorē cogerent.

Italici dein idiomatis peritia quanta fuerit in *Nostro*, docet luculentissimo testimonio Orlandus PES CETTI (f), dum ait : *Se il Cavalier Guarisi (g) Uomo pur Ferrarese pregha . . . il Cavalier Salviati, che purghi il suo Pastor fido da Lombardismi : e dell' Illustrissimo Sig. Marco Velsero Duumviro della Repubblica Augustana, e chiarissimo lume della Germania scrive all' Excellentiss. Sig. Chiocco, che le sue lettere gli paiono dettate da Uomo nato ed allevato in Firenze.* Et inferius idem PES CETTI (h), quod ad Linguam italicam attinet, VELSERI iudicium mille aliis anteponit, scribens : *Quando ogn' altra vi mancasse, quella del Sig. Marco VELSERO,*
M 2 addie-

(e) Consulat, quisquis de latini sermonis, quæ in *Nostro* resedit, cognitione plura scire avet, *Christoph. ARNOLDUM* in *Vita M. VELSERI*, p. 42. 43. ex quo superiora desumpsi : aut ipsa Opera legat, quæ a *Nostro* latine extant.

(f) Vide Ejus *Risposta all' Anticrusca del BENI*, cart. 16.

(g) *Guarini* legendum esse docet Liber : *Das groſſe Universal-Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. pag. 1625.*

(h) Vide Ejus *Risposta &c.*, cart. 112. 113.

addietro mentovato , mi varebbe per mille &c. &c. PESCETTUM excipit Nicol. MANASSES , qui , dum Librum de *Vicissitudine Rerum Ludovici Regii* , ex gallico abs *Hercule Cato* in italicum idioma versum *Nostro* dedicavit , eundem tum *italæ* , tum *gallicæ* , prætereaque aliarum graviorum & vetustarum linguarum (*) scientia antecellere multis , docuit : *Posciache oltre alla cognizione , ch' ella ha delle più gravi ed antiche lingue , e possedendo anco quella particolarmente , nella quale l' Opera fu da principio scritta , non meno che questa della sua nuova traduzione , ed oltra de' cio avendo (mercede del suo elevato ingegno e de' continui studii) fatto acquisto di una scelta erudizione , potrà essere egualmente ottimo cognoscitore e giudice di questi idiomi , ed insieme delle belle materie e scienze , che vi si contengono . Omitto studiose , quæ in hanc rem litteris tradita Hieronymus GHILINUS (i) nobis reliquit . Sed Galilæi de GALILÆIS splendidissimum testimonium silentio involvere nefas fore puto , qui , cur tres suas de Maculis solaribus Epistolas ad Nostrum italicum maxime sermone scripserit , hanc causam affert : Ma in oltre ci ho avuto un altro mio particolar interesse , ed è il non privarmi delle Risposte di V. S. in tal lingua vedute da me e dagl' amici miei con molto maggior diletto e maraviglia , che se fossero scritte del più purgato stilo latino , e parci nel leggere lettere di locuzione tanto propria , che Firenze estenda i suoi confini , anzi il recinto delle sue mura , sino in Augusta . Similiter Angelus GRILLUS Monachus Casinensis litteras*
a No-

(*) *Græcam certe linguam bene calluisse Nostrum , testatur Nic. Hieron. GUNDLING in Historie der Gelahrtheit , p. 3921.*

(i) In *Theatro Eruditorum* italica lingua scripto.

a *Nostro* scriptas nuntia cœlestia vocare non dubitavit (V. *Opp. Nostri*, p. 883.) dicens : *L' Ambasciate celesti , che tali stimo io le lettere di vostra Signoria , non devono essere portate &c.* Hinc non est , cur mirer , *Nostrium* ob italici potissimum sermonis cognitionem dignum habitum fuisse , ut in *Academiam Lynceorum* (k) adlegeretur ; prout affirmat Liber : *Das grosse Universal - Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. p. 1625.*

Eloquentiam porro *Nostri* sequentibus commendare minime intermisit *Christoph. ARNOLDUS* (l) : *Delenificam ejus facundiam omnes sunt admirati. . . . Nisi me omnia fallunt , nec fallunt tamen , in mente VELSERO semper fuit illud Quindtiliani. . . . Vos vero , disertissimi ! ut potestis , ut facitis , illustrate sæculum nostrum pulcherrimo genere dicendi : Id vero pulcherrimum genus est , quod vitæ nec scholæ discitur. Hinc Belga ille prudentissimus Daniel Eremita in Epistola ad Camillum Guidium , scripta de Legatione magni Hetruriæ Ducis ad Rudolphum II. Cæsarem Augustum. . . . „ Augustam mox Vinde-*
M 3 „ lico-

(k) De hujus *Academiæ* origine ac instituto ita Liber : *Allgemeines historisches Lexicon. Basel. Tom. IV. LYNCEI ist der Name , welchen die Mitglieder einer zu Anfang des XVII. sæculi zu Rom aufgerichteten gelehrten Gesellschaft angenommen haben. Ihr Hauptabsehen geht auf die excolirung der historischen Wissenschaften. Anstatt eines Wappens gebrauchen sie einen in Porphyry eingegrabenen Luchs , als von welchem Thier sie auch ihre Benennung hergeholet , und mit beyden andeuten wollen , daß sie sich einer gleichen Scharpsichtigkeit , als man diesem Thier zuschreibt , in ihren Untersuchungen zu befeissen trachten.* Quæ hujus *Academiæ* membrum , *Angehus de Filiis* , in *Nostri* landem scripsit , habes apud *ARNOLDUM* in *Vita Nostri* , p. 55.

(l) In *Vita Nostri* , pag. 47.

licorum appulimus , statimque aderant urbis
 Duumviri ; in quibus flos hominum *Marcus VEL-*
SERUS , Vir , in quo nec invidia invenit , quod
 calumniatur. Legationis officio levi oratione
 peracto , in alia sermonum itum , in quibus fe-
 re solus *VELSERUS* auditus est , reliquis admi-
 ratione viri & disparitatis metu tacentibus. Nul-
 la ea civitas benevolentiae & humanitatis officia
 intermisit ; quod & illi imputandum , quem *pa-*
trem patriæ , sicut *totius Germaniæ ornamentum* ,
 „ non inepte indigites. “

Quid jam de *historiarum reique tum antiquariæ*
tum criticæ cognitione in *Nostro* dicam ? Hoc
 profecto studii genus , præ reliquis cunctis , cordi
 maxime habuisse *VELSERUM* , vel id unum satis
 probat , quod de *Nostro Nicolaus ALEMANNUS*
 (m) doctum hunc peregrinatorem præ multis aliis ,
 qui *Italiæ gazas* vel non curant , vel prorsus igno-
 rant , summis laudibus extollens , narrat in hæc ver-
 ba : Quid *Nostros* hic ego dicam , cum e *Galliis* vel
 ex *Germania* eruditus vir nullus *Romam* profectus
 sit , qui hujus *Musivi spectaculum* præterierit. Duos
 commemorabo omnis antiquitatis curiosissimos juxta ac
 scientissimos : *Marcum VELSERUM Duumvirum Au-*
gustanum . . . & *Nicolaum Fabricium Peirescium* .
 Et paullo inferius subdit : *Id (Opus)* . . . plerique
 ante nos viri gravissimi non otiose contemplati sunt ;
 ex quibus *Marcus VELSERUS* , cum abhinc annos fe-
 re quadraginta *Romæ* , sapientum olim hominum mo-
 re , peregrinaretur , ita oculis ac animo perlustrare
 solebat , ut exemplum summa diligentia ac fide sibi
 describendum curaverit , doctisque viris passim ejus
 videndi copiam fecerit. Neque hoc contentus fu-
 it

(m) In *Dissertat. de Parietinis Lateranens.* c. 10.

it *Marcus* ; sed per totam *Italiam* remotissimæ vetustatis fragmenta (*n*) studiose conquirens , priscas Inscriptiones & antiqua Monumenta aut describi aut delineari sedulo curans , demum id est assecutus , ut in magno Opere *Inscriptionum* , quod *Janus* GRUTERUS publicavit , partem permagnam habere meruerit. Nuperrime quoque eruditissimus *Anton. ROSCHMANNUS* in *Veldidena* sua , p. 67. *Nostrium* novo hoc & insigni elogio ornavit : *Verruntamen quod in nummis non licuit , in lapidibus præstitit* (VELSERUS) imo ibi plus præstitit , quam suo ævo omnis *Litteratorum cætus*. *Historiæ* vero omnis , tum sacræ tum profanæ , artisquæ criticæ quam peritus extiterit VELSERUS noster (ut alia taceam omnia) sempiternum testimonium perhibent ejus , quæ manent , *Opera* : quorum accuratissimum elenchum inferius texere in animo est.

Excidisset pœne memoriæ studium *Jurisprudentiæ* , quod *Nostro* quam maxime cultum fuisse , vitæ actæ omnis ratio commonstrat. Et quamvis non nisi unum in hanc rem argumentum (Ea haud moror , quæ ex Carminibus in *Nostri* honorem scriptis elici possent. (Vide *M. VELSERI Manes.*) mihi suppetat ; quis tamen æquus censor sibi persuadeat : VELSERUM , qui ab ineunte ætate tacitus secum administrandæ Reipublicæ vires suas destinavit , annisque auctior re vera illius gubernacula regenda suscepit , ad id muneris accessurum fuisse , nisi se ejus scientiæ adjumentis probe munitum sensisset , sine qua illud digne sustineri non poterat. Hinc merito factum existimo , quod *Melchior* ADA-

M 4

MUS

(*n*) Ita de *Nostro* testatur *Jac. BRUCKERUS* in *Ehrentempel &c.* p. 68. & *Nicol. Hieron. GUNDLING* in *Historie der Gelahrtheit* , p. 3923.

MUS & Petrus BAYLE *Nostro* locum inter *Jureconsultos atque Politicos* assignarint. Et quamvis, ut mox monui, non nisi unum argumentum habeam, quo *Nostri* in Re juridica cognitionem liquido comprobem, tale tamen illud est, ut a quovis sapiente vix respui posse videatur: Est autem testimonium *Jacobi* GRETSERI, superius in *Antonio* VELSERO citatum, quo fratres VELSEROS, consequenter & *Nostrium*, in negotiis, quæ ad *Dicen* & *Themidem* spectant, usque adeo excellentes prædicavit, ut reliquis omnibus posthabitis, hoc unum curæ cordique habere existimari queant. Accedunt duo alia, ex quibus, eum Jurisprudentiam neglectui minime habuisse, verosimile fit: 10. *Fulvii* PACIANI *Mutinensis Consilia, Responsa &c.* in folio. quæ, sumptibus quidem *Eliae* WILLERI bibliopolæ *Augustani*, at non sine addito *Pinus insigni*, apud *Christoph.* MANGUM, anno 1605. prodiverunt, dedicata *Ferdinando I. Medicæo*, apud quem gratia valuisse *Nostrium*, supra *Sectione I.* edocti sumus. 20. *M. Antonii* MURETI *Jcti & Civis Romani Variarum Lectionum Libri IV. & Observationum Juris Liber singularis*, nusquam unquam antehac editi, qui anno 1600. *Augustæ.* Ad insigne *Pinus.* in 80. emanarunt in publicum, addita *Epistola ad Andreæ* SCHOTTUM, quam *Nostri*, etsi is nomen suum non addiderit, esse & stylus & contextus totus (*) præcipue vero testimonium Editoris

MURE-

(*) Ut me intelligentiores judicare valeant, an a vero aberrem, necne? *Epistolam* totam apponendam duxi: *Viro Reverendo* *Andree* SCHOTTO, *Societatis Jesu Sacerdoti.* *Doctus & disertus Vir*, inquis, MURETUS, meo quidem palato, & cujus non item, mi Schotte! Si quis est, illi vero non tam palatum, quam mens obbrutuit. *Novi,*

MURETI *Orationum*, *Epistolarum* &c. *Ingolstadii*,
 cudente Sartorio, persuadent, dicentis: MURETI
 pleraque abs VELSERO nostro & Andr. SCHOTTO orbi
 litterato servata fuisse. Ceterum quo vere animo in
 Jurisprudentiam, præsertim politio-rem, fuerit
 Noster, ipse in *Epistola* quadam (*Operum*, p. 849.)
 professus est, scribens de Conr. RITTERSHUSIO:
cujus politæ Jurisprudentiæ me favere norunt omnes,
qui me norunt.

Tot tantarumque scientiarum præfidiis instru-
 ctus atque excultus VELSERUS non solum eruditis-
 simorum *Italorum* admirationem sibi conciliavit;
 sed etiam, re-vertus in patriam, brevi omnium
 oculos animosque in se convertit. Ubi vero primum
 ad scribendum animum appulit, ita placuit Erudi-

M 5

tis,

vi, qui serio contenderet, a mille retro annis neminem vi-
 xisse eloquentia cum hoc comparandum. De me si quæris,
 nihil quisquam tam magnificum præterea adjiciat, cujus ego
 auctoritatem defugiam: sic tamen ut eam primam MURETI
 laudem nunquam statuam. Prudentia & judicio excellere
 semper visus. Quid tibi nunc exsequar? Ultro assentireris,
 si hominem (fere dixi, vidisses) certe coram novisses un-
 quam. At id jam serum est. Nescio, quomodo ego nullam
 ejus lego paginam, in qua præsentem intueri, & grave il-
 lud imatumque judicium agnoscere non videar. Quod ita-
 que volebas, feci omnino libens, ut acceptos a Te postero-
 res quatuor *Variarum Libros*, & *Observationum Juris*
singularem, typographo vulgandos traderem, unaque pu-
 blice attestarer, cui beneficium hoc deberemus; sine enim tua
 pietate, fuisset, perierant profecto hæc planissime. De reli-
 quis ne desperes. Enitemur quacunque, ne semper omnia
 lateant; nam præclara sunt haud dubie pleraque. Tu in
 PHOTIO civitate Romana donando perge, perinde sicut coepisti,
 & in difficili labore te identidem memoria posteritatis exci-
 ta, quæ tibi, quamdiu quidem litteræ Latinæ erunt,
 gratias æternum habitura est. Vale, & Deum pro
 me ora.

tis , ut ejus laudibus tota cito *Europa* insonuerit. Nimis profecto longum foret , elogia , quibus *Nostri* , laboresque *Nostri* viri doctissimi non tam cumularunt , quam mactarunt , hoc loco retexere , Lector optime ! Quapropter , præter ea , quæ superius attuli , consulere tibi lubeat *Manes Marci VELSERI* , *sub finem* (**), ubi horum insigniora repperies. Istis adde , si placet , quæ *Casp. SCHIOPPIUS* , homo alioquin ab adulandi studio alienissimus (o) , in *Nostri* laudem scripsit : itemque ea , quæ *Thomas POPE BLOUNT* (p) *Petrus BAYLE* (*Dictionaire historique &c.*) *Joann. Christian. NEU* in *P. II. Access. ad Degor. WHEAR Mantiss. de Hist. partic. p. 145.* & *Jo. Christoph. WENDLERUS* in *Dissert. II. de Meritis Reipubl. August. p. 50.* ex *Jos. RIPAMONTII Hist. Mediolanens. T. II. c. ult.* in eandem rem congesserunt. Agmen claudat *Adrianus BAILLET* (q) qui de *Nostro* sequentia habet : *C'est un homme de la premiere reputation , qui étoit honoré , estimé & aimé de tous les Scavans de son siècle.*

Sic fama existimationeque VELSERI quam latissime propagata , vix ullus per *Germaniam* , *Italiam* , *Belgium* atque *Hispaniam* vir fuit litteratus , qui non ejus amicitiam sibi ambiendam putarit. Horum

(**) Hitum separatim excusum extant *Norimbergæ. 1617.* in 4to. tum in *Collect. Opp. M. VELSERI a Christoph. ARNOLDO* vulgata *ibidem* , in folio. 1682.

(o) In *Dedicatione ad Thaumaturgum Augustanum.* Vide etiam *ARNOLDUM* in *Vita Nostri* , p. 66.

(p) In *Censura celebriorum Authorum* , pag. 611.

(q) *Jugements des Scavans &c. Tom. II. P. II. p. 206.* Ceterum BAILLETUS pluribus de *Nostro* agere , inter *Historicos Germaniæ.* promisit ; sed promissa non solvit , haud dubie morte interceptus.

rum alii in Libris a se editis *Nostri* crebrius meminerunt, ejusque sententias suas in areolas derivaverunt: alii Opera a se publicata honori nominique *Velsariano* (***) inscripserunt: alii denique in rebus dubiis consilium sibi *Nostri* expetiverunt, laboresque suos ejus judicio examinandos, corrigendos, limandosque subjecerunt. Ex triplici hoc capite *Jacob. GRETSEUS* (r) ipsi adeo *ORIGENI Adamantio VELSERUM* comparare minime dubitavit. Et est certe splendidius, luculentius ac gloriosius *GRETSEI* testimonium, quam ut totum a me hoc loco non apponatur: *In Origine Adamantio tria commendat Eusebius, L. 6. Historiæ ecclesiasticæ, c. 13. Primum; quod Græcorum Philosophi (& in his Christianorum hostis, & insectator acerrimus, Porphyrius) licet a vera Religione alieni, incredibili Origenis eruditione commoti, ejusdem crebram mentionem libris suis insperserunt, eo fine, ut lucubrationes suas illustri hoc sole illustrarent. Secundum; quod nonnulli aliquando libros abs se elaboratos ei dedicaverunt. Tertium; quod interdum vigilias suas eidem, tanquam judici, arbitro & doctori censendas, emendandas, poliendasque subiecerunt. Hæc triplex Origenis laus non minus in te, nisi me fallit animus, competit. Quam frequens enim nominis & doctrinæ tuæ commemoratio & prædicatio in eorum commentariis, qui hoc tempore in senatu litterario, vel prima subsellia, vel a primis proxima, vel saltem non infima tenent; quorum aliqui paulo plus, si tamen plus,*

(***) De *Figuris Bayerianis ethnicis*, deque *Diomede de Oratione &c.* ab *Elia PUTSCHIO Nostro* dicatis v. *ARNOLDUM in Vita Nostri p. 57. 58.* De reliquis in sequentibus *Notis* disces.

(r) In *Dedicatione ad ANASTASII Sinaitæ Ducem viæ ad se editum.*

plus, in pietatis sinceræ sensu gustuque tecum consentiunt; ac cum Origene Porphyrius & reliqua a legitimo Dei cultu abhorrens Philosophorum caterva. Nimirum hæc solidæ eruditionis natura est, & hic genius, ut in sui amorem & admirationem facile quosvis rapiat, præsertim si, ut in te, cum morum humanitate & affabilitate copuletur; generisque splendore, & functionis in Republica administranda amplitudine exornetur. Jam vero si libri, olim Origeni a Philosophis nuncupati inscriptique, compararentur cum illis, qui tibi sacri & dicati, in Musarum Memoriarumque, ut sic loquar, templo suspensi visuntur, forsitan paucitas illorum præ horum multitudine non injuria nobis vilesceret. Novi insuper non deesse viros omnibus disciplinis egregie excultos, quibus religio sit publico se & cogitata sua, si quæ in chartam retulerunt, committere; nisi prius suffragio & gravissimo tuo judicio ad audendum erigantur, & incitentur.

Quemadmodum autem viri docti sese in amicitiam VELSERI insinuare certatim studuerunt; ita non fuit, cur sui eos propositi pæniteret. Miramque benevolentiam, candorem miro, ac singulari gratificandi studio eisdem respondit Noster; cujus rei testem rursus habeo supra-laudatum GRETSE-RUM (s) dicentem: Qua alia ratione doctorum hominum voluntates & studia adeo devincis, nisi indefessa illa de omnibus Litterarum amantibus bene merendi alacritate & inexsaturabili cupiditate. Et quoniam mentio de Amicis Nostri incidit, convenit oppido, eorum, præcipuorum saltem, catalogum hoc loco subnectere (t). Sunt autem: *Aleander*,
Bal-

(s) *Ibidem.*

(t) Sequor in hoc catalogo texendo Christoph. ARNOLDUM, in *Vita Nostri*, p. 54. ita tamen, ut alios primi subel-

Baldus (u) , Bencius , Bisciola , Bonciarius (x) , Brantius (y) , Browerus , Camerarius (z) , Canisius (a) , Casaubonus , Chioccus , Clavius , Clusius (b) Contarenus , Delrio , Freherus (c) , Galilaus (d) , P. Gualdus (e) , Gentilis , Goldastus (f) ,

subsellii doctos Viros aliquot addam. Meminit autem Amicorum suorum multoties *Noster* in *Epistolis* suis.

(u) Hic VELSERO dedicavit *Librum de Verborum Vitruvianorum significatione* Epistola grati & amici animi testificationibus plena. Confer David CLEMENT *Bibliothèque curieuse* , Tom. II. p. 372. 373.

(x) Quam hic *Nostro* amicus fuerit , probant , quæ superius ex illo , de communibus studiis Romæ sub Ant. MURETO , attuli.

(y) Testatur is amorem suum erga VELSERUM in *Epistola* prævia ad *Iusti RYCQUII Pietatem* &c. quam in *Opp. M. VELSERI* , a Christoph. ARNOLDO editis , vide.

(z) *Epistolas Nostri* plures ad hunc habes inter *Opp. M. VELSERI* , p. 840. in quibus multoties sermo recurrit de *Reliquis Librorum Friderici II. Imp. de Arte venandi* , quæ edere CAMERARIUS instituerat , & quibus obstetriciam opem *Noster* impendit , ex typographia ad insigne Pinus publicans anno 1596. a se Ferdinando Archid. *Austriæ* dedicatos.

(a) Laudat. CANISIUS *Nostrium* in *Dedicatione* ad Tom. I. *Lection. antiq.* & in *Præfat.* ad Tom. II. ab insigni studio , veterum Auctorum scripta in lucem protrahendi. De CASAUBONO autem vide novam Editionem *Epistolarum* ejus 1709. vulgatam.

(b) *Epistolæ Nostri* ad CLUSIUM extant inter *Opera Nostri.* , p. 832.

(c) Huic communicavit *Noster* veterem *Constitutionem D. Caroli Crassi*. Ipse vero *Nostro* dicavit *Sapphirum Constantini M.*

(d) *Nostro* maxime dedicandas iste sibi duxit *Epistolas* suas tres de *Maculis solaribus*. Hinc errat Elias EHINGERUS in *Catal. Bibliothecæ Augustan.* p. 660. easdem *Epistolas Nostro* , ceu Auctori , adscribens.

(e) Hic *Nostro* *Vitam Jo. Vinc. PINELLI* ex parte favit.

(f), *Gretserus* (g), *Grillus* (h), *Gruterus* (i), *Hoefschelius* (k), *Livineius* (l), *Lipsius* (m), *Lollinus* (n),

(f) Vide *Epistolas Nostri* ad hunc Eruditum, inter *Opera Nostri*, p. 840. Is portionem *Paræneticorum* a se editorum *Nostro* dedicavit anno 1603. addito sequenti elogio : *Ad eam rem auctoritate tua opus est, VELSERE! cujus apud nostros censura non minor, quam Catonis olim apud Romanos. . . . Faciam ego, ut omnes intelligant, in hoc dignitatis summo gradu nihil mihi videri humanitate tua majus, nihil prudentia gravius, nihil doctius eruditione. . .*

(g) Quanti *Nostrium* GRETSERUS fecerit, ex superius dictis satis liquet.

(h) Vide hujus *Epistolas* ad *Nostrium*, inter *Opera Nostri*, p. 882.

(i) GRUTERUS amicorum *Nostri* facile princeps exstitit, qui *penes se* (teste Melch. ADAMI in *Vitis Scitorum* p. 220.) ultra 300. *Epistolas* adservavit, quibus VELSERUS eum fere hebdomadatim suaviter compellare solitus erat. De hac amicitia per viginti annos sedulo constanterque culta testatur GRUTERUS in *Præfatione* ad *Inscriptiones* a se editas, & in *Carmine exsequiali* in *Nostrium* (quod videtis inter *Manes M. VELSERI*) ubi ait :

Ergo quid tibi ipse, quæso! quid tibi ipse debeo?

Imo quid non debeo ipse, Marce! Manibus tuis?

Qui me amore, qui me honore prosecutus maximo es

Per decem, decemque messes. Cuncta certe debeo,

Quæ potest debere amicus: quæque amicus non potest,

Cuncta debeo - - - - -

Confer, si lubet, ARNOLDUM in *Vita Nostri*, p. 58.

(k) Quantum honoris HOESCHELIUS habuerit VELSERO, docent *Dedicationes* ad PHOTII *Bibliothecam*, ad HORAPOLLINIS *Hieroglyphica*, ad *Catalogum Græcorum Codicum Bibliothecæ Augustanæ*, aliaque. Quantum vicissim benevolentiae HOESCHELIO habuerit VELSERUS, testantur subsidia doctrinæ & auctoritatis, quibus eum *Noster* in edendis præclaris Libris adjuvit; item *Epistolæ* ad HOESCHELIUM extantes inter *Opera VELSERI*, p. 838.

(l) Hic *Panegyricos veteres* a se editos *Nostro* dicavit.

(m) Vide *Epistolas Nostri* ad hunc plures inter *Opera Nostri*, p. 815. & seqq.

(n), Meibomius , Mercurialis , Merula (o) , Meursius (p) , Migliorius , Muretus , Nicherola , Occo , Olgiatus , Pancirolus , Peirescius , Pignorius (q) , Pinellus (r) , Pontanus , Raderus (s) , Remus (t) ,

(n) Hic , postquam amicorum suorum plures commemorarat, sequentibus *Nostri* amicitiam captandam sibi censuit : *Unus tu restabas. . . cujus in amicitiam admitti sicuti ego nunc expecto , ita enitar , ut . . . nullum in me studium , nullum grati animi officium sis desideraturus . GUALDO ipsi in tui amorem effusissimo vix cessero. . .*

(o) Hunc sui amantissimum vocat *Velserus* in *Epistola* quadam , quam vide inter *Opera Nostri* . p. 801. Vide ibidem , p. 829.

(p) De MERCURIALI consule *Epistolas Nostri* , l. c. pag. 862. 863. 875. De MEURSIO autem , p. 801. 837. Vicissim MEURSIUS *Annotationes* suas ad *Bacchides Plauti* obtulit *Nostro* , de qua re singulari *Epistola Noster* ei grates significantissimas agere minime omisit. V. MEURSI *Opera* a Jo. LAMIO edita , Tom. XI. p. 70.

(q) Hujus in *Symbolarum epistolicarum Libr. I.* p. 51. extat *Epistola* ad *Nostrium* , in qua postquam eum de lacu , la *Solana* , dicto consulasset , subdit : *Hujusce te rei , V. Cl. certiozem ni fecissem , periisset mihi omnino voluptas rusticationis meæ : Tu quod perscripsi ; . . si perpenderis , & sententiam tuam rescripseris , erit , de quo te etiam duplicem amem.*

(r) Vide *Vitam Nostri* a Christoph. ARNOLDO scriptam , p. 56.

(s) De amicitia cum PONTANO & RADERO a *Nostro* culta *Historia Soc. Jesu German. super. Tom. II.* p. 134. hæc habet : *Præjudicium hominis probi juxta & inprimis docti referet , cuicumque amicum VELSERUM fuisse dixerō ; nam integritatem , ut ipse coluit , sic in aliis dilexit summopere , ac præcipue si qua vidit cum insigni eruditione congiunctam ; utpote cujus famam ipsemet doctissimis lucubrationibus ob omni orbe litterato consecutus est maximam , in politico præsertim antiquitatis ac historię studio , cujus in aliis quoque amator fuit minime invidus , quin etiam propagator ,*

(t), *Rittershusius* (u), *Rubenius*, *Rycquius* (x), *Scaliger* (y), *Scheinerus* (z), *Schottus* (a), *Scioppius* (b), *Titius* (c), *Vandermylius* (d), *Vulcanius* (e), *Windeckius*, *Wotonus* ad *Venetam Rempublicam* olim *Legatus*.

Tantum porro virorum amicitias animi solum aut ostentationis gratia exultas a *Nostro* fuisse, quisquis

tor. *Multum illi coram, ac per litteras commercium & familiaritas cum PONTANO & RADERO, ex studiorum similitudine amicissimis.*

(t) REMUS testatus est satis, quantum VELSERUM amaverit, edendo post ejus obitum *Manes M. VELSERI*, quibus municipi suo quasi parentavit.

(u) Consule *Epistolas Nostri* ad RITTERSHUSIUM extantes *Opp. Nostri*, p. 854.

(x) Hic suum in *Nostrium* amorem satis comprobavit edita *Pietate in funere M. VELSERI*; quam habes ante *Opp. M. VELSERI*.

(y) *Jos. SCALIGER* plurimis a *Nostro* *Epistolis* salutatus fuit officii plenissimis. *V. Opp. Nostri*, p. 787. & seqq.

(z) SCHEINERUS suam erga *Nostrium* observantiam prodidit, dum ei suas de *Maculis solaribus* *Epistolas* dicavit, de quibus vide *Christoph. ARNOLDUM* in *Vita Nostri*, p. 55.

(a) *Andreas SCHOTTUS* *Vitas Aristotelis ac Demosthenis comparatas* nomini *Nostri* sacras esse voluit, itemque *PHOTII Bibliothecam* a se græce latineque editam. De hoc *Noster* in quadam *Epistola* ad *J. LIPSIUM* memoranda hæc verba posuit: *Andr. SCHOTTUS hac transiens me humanissime complexus est, adeo profecto, ut qui ejus amore jam antea incaluerim, nunc ardeam medullitus.*

(b) Hujus amantissimum sese ostendit *Noster*, dum eum per biennii spatium domi apud se retinuit, teste *Jac. BRUCKERO* in *Ehrentempel &c.* p. 69.

(c) *Epistolas Nostri* ad TITIUM habes ad calcem. *Opp. Nostri*, p. 858.

(d) *Arnoldus MYLIUS* *Opera Jo. Genes. SEPULVEDÆ* sub auspiciis *Nostri* foras exire voluit.

(e) Vide *Nostri Epistolam*, ad calcem *Operum ejus*, p. 801.

quisquis sibi persuadet , is profecto toto cælo errat. Plurimum certe absuit , ut VELSERUS has inanes , aut otiosas abire pateretur , ut iisdem potius eo maxime usus sit , quo res inde litteraria plurimum caperet incrementi : & , cum per se in illa promovenda , amplificanda , propaganda satis se præstare haud posse sibi videretur , alios adjutores & veluti laborum succedaneos haberet , quorum ope illa maxime cresceret augereturque.

Et ecce ! latissimus rursum mihi campus proster nitur , dum de *Meritibus Nostri in Rempublicam litterariam* dicere aggredior. *Atque utinam istorum voces audire possimus* (Verbis utor *Christoph. ARNOLDI*) *qui magni hujus Viri ope multa publici juris fecerunt : tum quod unus propemodum in Germania litteras litteratosque fovet ;*

Solus enim tristes hac tempestate Camoenas respexit : tum quod in eruendis Codicibus , & explorandis Bibliothecis , saltem ut doctos homines juvaret , nihil prætermitteret. Itaque alios Eruditorum , si qua in re hæsitarent aut cespitarent , VELSERUS doctrinæ suæ luminibus adjuvit : Sic *Annalium ecclesiasticorum* conditor nominatissimus Card. BARONIUS , cum , martyrium SS. *Afræ & Sociarum* memorans , ex vitioso Codice eas sub *Domitiano* passas esse scripsisset , admonitione *Nostri* eas sub *Dio- cletiano* martyrii palmam tulisse non didicit solum , sed etiam errorem in secunda editione gratus cor- rexit (V. Ejus *Annales* , ad annum 303. n. 125.) Taceo ALEANDRUM , & Val. CHIMENTELLUM , itemque *Ezechielem SPANHEMIUM* ; de quibus *Christoph. ARNOLDUS* in *Vita Nostri* , p. 65. meminit. Sca- tent præterea rei hujus exemplis *Epistolæ Nostri* ad ævi sui Eruditos , adeo ut ad eam comproban-
Bibl. August. Alph. II. N dam

dam haud pluribus verbis opus esse arbitrer ; Tanta nimirum fuit per universum litteratum orbem eruditionis *Velferianæ* existimatio , ac reverentia tanta , ut , quæ ipse vel dixisset , vel probasset , ceu communis oraculi voce dicta probataque viderentur ; cum quæstio nulla fuerit tam intricata , quam non dissolveret : dubium nullum tam grave , quod non elevaret : obscuritas nulla tam densa , quam non illustraret. Aliis VELSERUS veteres nummos , priscas inscriptiones , aliaque rarissima antiquitatis monumenta industriose procuravit : Certe hæc *Nostri* industria præclarissimo *Inscriptionum Operi Gruteriano* (quod unum argumentorum omnium instar esse poterit) originem dedit ; prout GRUTERUS ipse in *Dedicatione* grata mente profiteri minime erubuit , cujus testimonium ut hic integrum non apponam , impetrare a me haud possum : *In primis virgula mihi fuit plusquam divina Marcus VELSERUS, Germanicæ suæ vere phoenix , hoc est , omnibus virtutis doctrinæque numeris emendatissimum exemplar. Tali enim in me fuit candore , tali comitate , tali propensione , tali etiam vultu , tali lingua , tali manu , ut præ pudore neque oculos attollam , neque vocem. Quippe ante ulla preces (deposita persona , quam gerit in urbe sua , Principis) & candidati & proxenetæ induit : illeque alias ad vitium usque verecundus ultra decori transilire limites ;*

donec universas Librariarum Italicarum epigraphas una cum pulvisculo converrisset in hunc meum sinum. Ac tanquam parum esset , ei rei impendere veredarios suos , etiam peculiaribus semper epistolis hoc suum donum prosequendum statuit , tam anxie quidem , aut potius superstitiose , ut si vel unica forte obvenisset inscriptio , ne unicam quidem illam sine litteris ad me dimitteret. Huic ergo uni sit gratia ! Pari ratione
Adol-

Adolphum occONEM Numismata Imperatorum Romanorum Opere eruditissimo colligere parantem strenue jovit, cujus *Numismata*, hinc inde *Velserianis* referta atque illustrata, quis non miretur. Confer ARNOLDUM in *Vita Nostri*, p. 65. Aliis VELSERUS manuscriptos Codices, veteraque manu exarata fragmenta, tum ex *Augustana* Bibliotheca desumpta, tum ex aliis Bibliothecis mutuo accepta, aliaque submisit; ut eadem typis excusa publico usui, publicæ utilitati essent: Hanc *Nostri* sedulitatem experti *Jacobus* GRETSERUS (f) *Marquardus* FREHERUS (g) *Jacobus* PONTANUS (h) *Henricus* SAVILIUS (i) Editores Moguntini *Anastasio* N 2 (k)

(f) GRETSERUS in *Præfatione* ad *Tom. II. de Cruce* aperte fatetur, se in eo Opere condendo VELSERI humanitate plurimum adjutum fuisse acceptis ex Bibliotheca *Augustana* aliquot MSSis Codicibus, ejusque beneficio impetratis a *Maximo* MARGUNIO, Episcopo Græco, *Homiliis* non paucis. Ex eadem Bibliotheca idem GRETSERUS vulgavit ANASTASII *Sinaitæ Ducem viæ*, nomini VELSERI inscriptum; in qua Dedicatioe *Nostro* sequens, jam superius ex parte allatum, elogium tribuit: *Et qua alia ratione Doctorum hominum voluntates & studia adeo tibi devincis, nisi indefessa illa de omnibus litterarum amantibus bene merendi alacritate . . . cujus ego tot jam annos fructum capio uberrimum; dum tua, imo & publica inultæ Reipublicæ vestræ Bibliotheca mihi non secus patet, ac tibi; dumque si vel ex regionibus exteris liber arcessendus sit, nec operæ nec impensæ parcis, ut voti compos fiam. . .*

(g) Cum hoc *Noster* *Constitutionem Caroli Crassi de Expeditione Romana* a se inventam, descriptamque communicavit.

(h) Hic in CANTACUZENO edendo egregiam *Nostri* opem sensit. V. *Christoph. ARNOLDI Vitam Nostri*, p. 60.

(i) Nobilissimus iste Operum *Joann. Chrysostomi* editor auxilium sibi in hac re a VELSERO præstitum gratus deprædicat: & in debitæ gratitudinis documentum Exemplar horum Operum Bibliothecæ *Augustanæ* donavit, lingu-
gulari inscriptione addita.

(k) *Conradus* RITTERSHUSIUS (l) *Henricus* CANISIUS (m) *Ludovicus Jacobus* a *S. Carolo* (n) *Editor Operum M. Antonii* MURETI (o) *Matthæus* RADERUS

(k) Iſtis binos *Anaſtaſii* Codices ex Bibliotheca *Heidelbergſi* per *Marquard. FREHERUM* impetravit.

(l) RITTERSHUSIO, etiam neſcienti, *Noſter* Codicem MSSum *Epistolarum S. Iſidori Peluſiota* ex Bibliotheca *Bavarica* obtinuit, utque obtineret, cautionem mille florenorum, ſine qua is haberi non poterat, præſtare minime dubitavit. V. *Chriſtoph. ARNOLDI Vitam Noſtri* p. 59. Eidem RITTERSHUSIO, GINTHERI *Ligurinum* vulgare paranti, *Caroli Craſſi de Expeditione Romana Conſtitutionem* ſive *Diploma* in veteri Libro manuſcripto a ſe repertum, miſit ad illuſtrandam *Roncaliarum* deſcriptionem (Extat hæc *Lib. II. GINTHERI*) maxime conducens. Vid *Epistolam Noſtri*, inter *Opera Noſtri*, pag. 855. Parum abſuit, quin *Eruditi* illius temporis, quibus hoc *Diploma* minus genuinum viſum eſt, ſive RITTERSHUSIUM, ſive VELSERUM noſtrum, ſive ambos ſimul malæ fidei arguerent. Sed utriusque famam non multis abhinc annis vindicavit *Henricus Chriſtianus L. B. a SENCKENBERG* in *Corpore Juris feudalſis Germanici*, in *Præfat.* §. 43. 44. 45.

(m) Hic *Tom. I. & II. Antiq. Leſſion.* opem a *Noſtro* ſibi exhibitam laudat, & merito quidem. VELSERI etenim interventu is ex Bibliotheca *San - Udalricana, Auguſtæ*, Codicem MSSum, ubi *HIERONYMI & EUSEBII Chronicis ſubjunctus PROSPER*, item *Henrici STERONIS Altachenſis Annales*: ex Bibliotheca *Tegernſeeſi* vero *Metelli Quirinalia* acceperat.

(n) Cum hoc *Capitulare Gregorii II.* ex vetuſtiſſimo Codice *Weingartenſis Cænobii* *Noſter* communicavit.

(o) Vide *Nuncupatoriam Tomi II. Orationum MURETI, Editionis Ingolſtadienſis*, cudente *Adamo SARTORIO*, in qua partem magnam reliquiarum MURETI *Noſtro* in acceptis referendam eſſe monemur; quippe qui eas partim a ſe ſtudioſe collectas, partim ab amicis acceptas, communes omnium eſſe voluerit. Eidem editioni acceſſerunt *Publîi Syri Sententiæ*, a *Noſtro* ſubmiſſæ, de quibus pluribus egi in §. VELSERUS (*Antonius*) *Friſingenſis Præpoſitus.*

DERUS (p). Alios ad edenda præclara Opera hortatus (*) est atque excitavit. Sic *Bernard. BALDUS Heronis Ctesibii Belopoeeca*, itemque *Heronis Vitam*, uti & *Divinationem in Tabulam Eugubinam* publicavit: Sic *Claudius MARNIUS Dan. Furlani Theophrastum* vulgandum & *Card. Borromæo* dedicandum a *Nostro* accepit: Sic *Laurentius PIGNORIUS Mensæ Ifiacæ explicationem* instituit & absolvit. Sic *Josephi SCALIGERI Eusebium*, precibus *Nostri* assiduis non tam impetratum, quam extortum, habemus. Et quid de *Davide HOESCHELIO* dicam, qui *Nostro* hortante, promovente, adjuvante plurimos Scriptores Græcos (hosque inter plures ex Bibliothecæ *Augustanæ* Codicibus manu exaratis) uti *Geographica Marciani*, *Eclogas Legationum Dexippi &c.* *Horapollinis Hieroglyphica*, *Illyrica Appiani*, *Lampriani de Scriptis Plutarchi*, *Photii Bibliothecam*, aliaque non sine maxima sui & *Velseriani* nominis fama publici juris fecit: qui idem jubente VELSERO confectum a se *Catalogum Græcorum Codicum*, qui sunt in *Bibliotheca Reipublicæ Augustanæ Vindelicæ*, anno 1595. *Augustæ* vulgavit quadruplo quam antea auctiorem, in cujus nuncupatoria, ad *Hieronymum Commelinum* typographum, mentem jubentis VELSERI Reipublicæ literariæ bono intentissimam verbis sequentibus explicat: *Hoc certe consilio* (nimirum quod thesauri sub terra defossi nullus sit fructus) *novum Bibliothecæ Augustanæ indicem a me conscribi voluisse. . .* *M. VELSERUM . . . ipse mihi persuadeo: ut tam quæ*

N 3

in

(p) RADERO communicavit *Noster* MSSum *Dicuilis* librum. V. RADERI *Aulam sanctam*, c. 4. & ARNOLDUM in *Vita Nostri*, p. 64. 65.

(*) Scatent hujusmodi cohortationibus *Epistolæ Nostri*.

in illa cimelia , qui probæ notæ auctores servarentur , constaret : quam quicumque codex in rei litterariæ commodum , ut antea , petenti in usum daretur , alii-que Bibliotaphi ad idem bene de litteris merendi studium incitarentur. Addita huic Catalogo sequens præmonitio haud dubie Nostro dictante , quæ illorum temporum Eruditis jucundissima accidere debuit ; utpote qua ad utendum thesauro illo litterario humanissime invitabantur : Quisquis reipublicæ litterariæ faves , sive Lector , sive Typographe ! Horum omnium Codicum sive interpretandi , sive conferendi , sive edendi ita tibi futura copia est , ut de iis incolumibus restituendis caveris (q).

Tantus porro juvandæ & amplificandæ rei litterariæ ardor in *Nostro* fuit , ut his omnibus , quæ certe plurima , laudeque dignissima sunt , sibi neutiquam satisfecerit ; sed novo insuper atque insolito consilio typographiam propriam sibi instruendam , adornandamque judicavit. Est hæc Typographia *ad insigne pinus* , tum *Cæsareo perpetuo* , tum etiam *christianissimi Regis Galliarum* Privilegio munita : & librorum in ea excusorum præstantia , & chartæ ac characterum Græcorum Latinorumque munditia , nitore , venustate maxime commendabilis ; quæ tamen , *Nostro* vivorum e numero supremis fatis erepto , brevi post esse desiit. *Pinum* , quæ civitatis *Augustanæ* tessera est , itidem typographiæ suæ tesseram esse voluit VELSERUS , addita epigraphe : *Honos erit huic quoque pomo* ; qua ipsa , quod futurum erat , luculenter præmonuit ; etenim statim ubi exorta est Typographia ista , ob operum ex ea publi-

(q) De hoc Catalogo confer *Ant. POSSEVINI Apparatum sacrum* , T. III. p. 83. & *MORHOFII Polyhist. I. 1. 7. 25. Et I. 1. 18. 67.*

publicatorum excellentiam elegantiamque mirus ei abs Eruditis honor fuit, & adhucdum, postquam ea Opera rarissima evaserunt, singularis laus manet (*). De origine ac progressu istius Typographiæ aliqua in medium attulit *Jacobus BRUCKERUS* (r) dolens, documenta nulla superesse, e quibus amplior accuratiorque ejusdem historia concinnari posset. Operum vero inibi excusorum *Catalogum* dedit *Georg. Guilielmus ZAPP* (s) ab anno 1594. usque in annum 1614. excurrentem, quem sub incudem revocatum, secundis curis auctiorem, edere parat. Hos duos itaque Auctores consulat, quemcunque plura de memorata Typographia cognoscendi lubedo tenet.

Denique *Noster* studium, quo semper arsit, augendæ rei litterariæ etiam ultra fata suprema extendens, amplissimam Bibliothecam suam Bibliothecæ publicæ *Augustanæ* (Hanc, dum vixit, optimis Libris, magno præcipue græcorum operum numero augere adnissus fuerat) inferri testamen-

N 4

to

(*) Haud dubie ex hac Typographia emisit *Noster Jacobus PONTANI Florida seu Carmina sacra*, de quibus *Historia Soc. Jesu German. super. Tom. II. p. 134.* postquam *Nostrium* PONTANO amicissimum fuisse monuit, subdit: *Unde factum, ut cum sua nuper PONTANUS vulgasset Florida, WELSERUS impensa propria recudi denuo curaverit, feceritque eam hac liberalitate libro æstimationem, ut, quem limatissimi judicii censor secundo prelo dignum judicasset, quantum deinde ad typum revocaretur.*

(r) In *Miscellaneis Historiæ &c. pag. 455.* Confer etiam *Tempe Helvetica. Tom. IV. p. 482.*

(s) In *Annalibus Typographiæ Augustanæ*, ad calcem. Confer *J. G. SCHELHORNII junioris Beiträge zur Erläuterung der Geschichte. IV. Stück, p. 177.*

to iussit ; ut sic , qui vivus profuerat multis , etiam post mortem quamplurimis prodesset (*t*).

Habes Lector ! de Studiis , Doctrina , Amicis & Meritis *Nostri* in Rempublicam litterariam. Accipe modo de *Scriptis* seu Operibus *Nostri*.

(*t*) *Burck. Gotth. STRUVIUS* in *Introd. in Notit. Rei litterar. C. IV. §. 16.* & *Jac. BRUCKERUS* in *Miscellaneis &c. p. 453. 454.* Errat magnopere *Nic. Hieron. GVDNDLING* in *Historie der Gelahrtheit* , p. 535. dum scribit : *Nostrum* Senatui *Augustano* auctorem fuisse , ut ab *Antonio EPARCHO* , Episc. *Corcyrensi* MSS^{tos} Codices græcos multa pecunia emeret ; nam emptio ista multo ante facta , quam *Noster* primam lucem aspexit. Vide *Perillustr. Pauli a STETTEN Historie von Augspurg. Tom. I. ad annum 1544.* Ceterum VELSERI nostri *Bibliothecæ* , non minus ob librorum MSS^{torum} (quorum numerus a quinquagenario prope abest) quam impressorum (quos inter haud pauci italico & hispanico exarati) quantitatem ac qualitatem præstantissimæ accessione egregie locupletatam fuisse *Bibliothecam publicam Augustanam* , tradit *Jo. Christoph. WENDLERUS* in *Dissert. I. de Merit. Reip. August. p. 28.*

Sectio III.

¶ *Libri genuini & dubii : item Adversarii Nostri.*

Dedit orbi litterato *Georgius REMUS* , inter *Manes Marci VELSERI. 40. Norimbergæ. 1617. ad calcem , Catalogum Librorum* , quos partim *M. VELSERUS* edidit : partim edendos procuravit novos : aut veteres politiores emendatioresque (dum contulit symbolam , editiones ope consilioque juvit) auctoritate , auspiciisque suis prodire iussit voluitque. Hunc exscribendum sibi putarunt *Melchior ADAMUS* in *Vitis & Ctorum p. 220.* & *Liber : Das grosse Universal-Lexicon , Tom. LIV. p. 1627.* Ego vero illum minime rescribendum esse putans , quod omnia promiscue , nulloque annorum ordine servato commemoret ,

moret , alium hoc loco texere mecum decrevi , daturus operam , ut primo eas Lucubrationes , quas Collectio *Operum Marci VELSERI* nostri , a *Christophoro ARNOLDO* adornata conjunctim exhibet , ex annorum , quo quæque prodiderunt , serie proponam : dein vero eas , quæ *ARNOLDUM* aut fugerunt , aut primum post ejus mortem in lucem emerferunt , subjiciam. Curabo insuper , ut non nisi , quæ *Nostrium* distincte parentem habent , *Opera* recenseam (De iis , quorum editiones aut procuravit solum , aut aliquo modo adjuvit , satis *Sectione* præcedenti dictum existimo) post enumeratos vero *genuinos VELSERI* foetus , de *dubiis* , deque ejus *Adversariis* breviter disseram. Initium itaque faciant :

I. *Inscriptiones antiquæ Augustæ Vindelicorum* , duplo auctiores , quam antea , editæ & in tres partes tributæ , cum *Notis Marci VELSERI Matthæi F. Aug. Vind.* in 4to. *Venetiis. 1590. Apud Aldum.* *Pars I.* *Inscriptiones Augustæ extantas: Pars II.* *Inscriptiones in agro Augustano repertas: Pars III.* *Inscriptiones peregrinas , quæ meminerunt Augustæ Vindelicorum , Rætorum , Legionis III. italicæ , comprehendit.* Prima Operis hujus fundamenta , jubente *Maximiliano I.* Imperatore , jecit *Conradus PEUTINGERUS* , ipse quoque egregium patriæ *Augustæ* , & orbis litterati ornamentum , editis primo *Augustæ* anno 1505 , deinde vero *Moguntia* anno 1520. nonnihil auctioribus *Romanæ Vetusstatis Fragmentis in Augusta Vindelicorum &c. (a)* Hujus magnum exemplum æmulatus Noster , quidquid

N 5

Peu-

(a) Confer *Historiam Vitæ ac Meritorum Conr. PEUTINGERI* , post *Jo. Georg. LOTTERUM* novis curis a me illustratam , *Augustæ. 1783. in 8o. pag. 66. & seqq.*

Peutingeri compledebatur editio, vulgavit iterum, adjecitque, quæ post Peutingerum lucem aspexere, aut quæ alias inquisitionem hominis diligentis effugere: præterea quæ extra limites Augustanos res ejus civitatis quoquo modo tangunt: notas denique non omnino, ut ait, ociosas. Principem editionem hanc secuta est altera anni 1594. nam cum hoc anno suos Rerum Augustanarum Commentarios Libris VIII. conscriptos Venetiis excudendos curavisset Noster, ad calcem eorundem supra memoratas Inscriptiones ad incudem revocatas, alio ordine digestas, limatas, ornatas figuris æri incisis, adjecit, sequentes eis titulos adscribens: Antiqua, quæ Augustæ Vindelicorum extant, Monumenta: Antiqua Agri Augustani Monumenta: Antiqua peregrina Monumenta, quæ meminerunt Augustæ &c. &c. Dicavit autem Noster secundam hanc editionem Marco FUGGERO, Antonii filio, Cæsari a Consiliis, Aug. Vind. II. Virali. Germanica lingua prodiderunt memorata Monumenta, aut (si mavis) Inscriptiones, conversæ ex latino ab Engelberto WERLICHIO, ad calcem Chronicæ Augustanæ vernaculo sermone ab eodem WERLICHIO anno 1595. Francofurti in folio publicatæ, hoc titulo: Antiqua Monumenta, das ist: alte Bilder, Gemähldte und Schrifften, sowohl deren, so zu Auspurg in Vindelicien, als außserhalb auff derselben Gränze und Bodem, wie auch anderer Orthen gefunden &c. Denique hæc Monumenta si ve Inscriptiones latine extant in Collectione Operum Marci VELSERI, a Christophoro ARNOLDO, Norimbergæ. in folio. anno 1682. adornata. De memoratis Monumentis seu Inscriptionibus istis sequens judicium tulit Melchior ADAMI (b): Itaque ut mens gene-

(b) In *Vitis Historicæ* p. 220.

generosa , cælo affinis , motu gaudet , ita & ipse (VELSERUS) in Italiam progressus edidit Antiquitates Augustanas , felix famæ surgentis auspiciū , & pium. Quo tamen loco monendus es , Lector ! ne his ADAMI verbis forte deceptus putes , Nostrum ; dum in Italia moratus est , has eruditionis suæ primitias vulgavisse ; utpote quem multo ante annum 1590. tempore remeasse in patriam superius Sectione I. didicimus.

II. *Fragmenta Tabulæ antiquæ , in quib. aliquot per Romanas provincias itinera. Ex Peutingerorum Bibliotheca. Edente & explicante Marco VELSERO Matthæi F. Aug. Vind. in 4to. Venetiis. 1591. Apud Aldum. Servarat inter alia cimelia plura Conradus PEUTINGERUS in sua Bibliotheca Tabulam pervetustam itinerariam , quam tamen , nescio quibus fatis impeditus , nunquam luci publicæ dedit. Hujus schedas seu fragmenta duo , cum diu post PEUTINGERI obitum forte fortuna in memorata Bibliotheca VELSERUS descripta invenisset , sibi nequaquam omittendum putavit , quin ea , annotationibus illustrata , orbi litterato communicaret. Dedicavit autem hunc laborem Noster Jacobo Curtio a SENFTENAU S. R. I. Procancellario in amoris , observantiæ , gratitudinis monumentum. Posthæc videns , probari doctis quam maxime incoeptum suum , incitatus tum amicorum hortationibus , tum propria sibi atque congenita in rem antiquariam omnem affectione , prius ab investiganda Tabula tota non quievit , donec eam e latebris ac caligine , quibus absorpta jacebat , in lucem protraxisset. Suis ergo auspiciis descriptam Abrahamo ORTELIO lætitia exilienti , quod per annos amplius viginti omnibus vestigiis frustra indagasset , edendam transmisit , fidem , quam Publico obstrinxerat , curasse.*

rasse interpretatus, si per ORTELIIUM solvisset. Is igitur septuagenario jam major, cui plus animi, plusque in rem communem studii, quam vitæ supererat, operi ad finem decurrenti immoriens, Joanni MORETO testamento legavit, qui perficiendo pietatem, quam defuncti iudicio debuit, præstitit, emittens illud anno 1598. Antverpiæ, dicansque Nostro Kalend. Decembr. ejusdem anni his verbis: Hanc Tabulam, Vir nobilissime! non mittimus ad Te, sed remittimus. . . Tu eam ad Ortelium nostrum . . . descriptam miseris, tua cura inter Peutingeri schedas repertam & erutam; ideoque ad Te redit. . . Accipies igitur privatam olim tuam, nunc publicam per Te omnium Tabulam. . . Quæ deinceps editiones aliæ secutæ, vel a viris doctis meditatæ fuerint: Quæ fata ipsum Tabulæ autographum habuerit, hoc loco fulius enarrare supersedeo; cum ista Nostrium minus tangere videantur, satisque habeo de his accuratius cognoscere volentes ad Historiam Vitæ ac Meritorum Conradi PEUTINGERI a me editam remittere (c). Præclara Virorum eruditorum de hac Nostri lucubratione iudicia videri poterunt apud Christoph. ARNOLDUM in Præfatione ad Opera Marci VELSERI junctim edita, inter quæ & hoc ipsum habetur pag. 705. & seqq. Confer, si placet, Bure. Gotth. STRUVII Bibliothecam historicam, Tom. I. p. 670. 752.

III. *Conversio & Passio SS. Martyrum: Afræ, Hilarie, Dignæ, Eunomie, Eutropie, quæ ante annos 1300. Augustæ Vindelicorum passæ sunt. Cum Commentario Marci Velsæri Matthæi F. Aug. Vind. Venetiis. in 4to. 1591. Apud Aldum. Extat etiam in*

(c) Prodiit illa Augustæ. in 8vo. anno 1783. quam videsis pag. 117 — 123.

in *Colleſtione Operum Marci VELSERI. Norimbergæ. 1682. in folio*, pag. 437. & ſeqq. Item in *Actis Sanctorum Bollandianis. Tom. II. Auguſti*, p. 45. & ſeqq. in quo eruditiffimo Opere ſemper, cum maximæ laudis præſamine, *Noſtri* mentio fit. Encomium, quod hac *Scriptione a Card. Cæſare BARONIO* promeritus *Noſter* eſt, habes in *Chriſtoph. ARNOLDI Præſatione ad Opera Noſtri junctim edita. 1682. in folio.*

IV. *Marci VELSERI Matthæi F. Ant. N. Patrii Aug. Vind. Rerum Auguſtanarum Vindelicar. Libri oſto. in folio. Venetiis. 1594.* Ad calcem Operis adjectæ *Inſcriptiones ſeu Antiqua, quæ Auguſtæ Vindelicorum extant Monumenta: Antiqua agri Auguſtani Monumenta*, &c. &c. prout ſuperius No. I. monui. Dedicavit hoc Opus ſuum *Noſter Joanni VELSERO* atque *Chriſtophoro ILSUNGO Duumviris Auguſtanis*, & *Septemvirum Collegio*. Exſequitur autem in illo Auctor *Gentis & Urbis initia, rerumque exinde ſeriem, quæ per annos amplius quingentos quinquaginta ſub Romanis & Gothiſ, qui Romanos veluti umbra corpus ſolet, conſequuti ſunt, evenere.* Principem hanc editionem alia excepit *Francofurtenſis* anni 1594. teſte *Eliæ EHINGERI Biblioth. Auguſt. Catalogo*, quam meis oculis vidi in 4to. excuſam: ruruſ alia anni 1595. *Wolſg. Dieterici CÆSARE Auguſtano*, cive *Francofurtenſi* eam editionem promovente, ut leviori pretio haberi Opus propagarique per Europam poſſet (*d*). Habetur etiam editio *Auguſtana* anni 1620. & *Norim-*

(*d*) Vide memorati CÆSARIS *Dedicationem* præmiſſam *Engelberti WERLICHII Chronica Auguſtanæ vernaculæ*. Conſer ſuperius Paragraphum: CÆSAR (*Joannes*) nota (*b*).

rimbergensis anni 1682. scilicet inter alia *Opera Marci VELSERI* a *Christoph. ARNOLDO* hoc anno in folio publicata. In germanicam linguam conversum ab *Engelberto WERLICHIO* prodiit hoc idem Opus in folio, *Francofurti*, anno 1595. Quemadmodum autem aliis cessantibus primus omnium ad condendum arduum hoc Opus animum adjecit *Noster*, ita illud tanta diligentia, tanta eruditione perscripsit, ut Eruditorum omnium suffragia tulerit. Quam præclare illi, nominatim *Ant. POSSEVINUS*, *CASaubonus*, *Paganinus GAUDENTIUS*, de hoc labore *Nostri* senserint, docet *Christoph. ARNOLDI* *Præfatio* ad *Opera M. VELSERI*. His jungi poterit Perillustris *Paulus a STETTEN senior* (e) dicens: *Unter diesen* (puta inter *Scriptores Rerum Augustanarum*) *verdienen mit allem Recht den ersten Rang Marci Velseri... Rerum Augustanarum... Libri VIII. welche von dieser Art Schriften ein rechtes Meisterstück sind, dergleichen wenig teutsche Städte aufzuweisen haben werden. Nur ist zu bedauern, daß dieser gelehrte Mann solche Arbeit nicht weiter fortgesetzt, als bis auf das 552. Jahr nach Christi Geburt. Man kann mit Wahrheits-Grund sagen, daß er in selbigen alles, was in den Römischen und andern Geschichtschreibern von Augspurgischen Denkwürdigkeiten nur immer zu finden gewesen, mit der größten Vorsichtigkeit und Fleiß zusammen getragen, und dadurch die Augspurgische Alterthümer in ein ungemeines Licht gesetzt... Ich gestehe ganz offenerzig, das ich mich desselben zu den 3. ersten Capituln meiner Augspurgischen Historie, weilen ich doch*
nir-

(e) Vide ejus *Historiam Urbis Augustanæ*, germanice editam, Tom. I. in *Antecess. de Script. Rer. Augustan.* S. I. n. I.

nirgends bessere Nachrichten hätte finden können, so viel mein Vorhaben erfordert, hauptsächlich bedienet. Juvat etiam Jac. BRUCKERUM (*Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, p. 71.) audire dicentem: Da er die Augspurgische Historie zu beschreiben unternommen, hat er seine große Einsicht in die Römische Geschichte, zumal was die Pflanzstädte betrifft, ausnehmend gezeigt. Confer Burc. Gothh. STRUVII *Bibl. histor. Tom. II. p. 1008.* & BOECLERI *Bibliograph. histor. politic. §. 27.* qui tamen nimis acerbe in partis adversæ homines invecum fuisse *Nostrum*, haud dubie immerito, conqueritur.

Utcunque vero ista se habeant; nuper Antonius ROSCHMANNUS, in *Veldidena* sua, VELSERI, qui *Augustam Rhætiae urbem principem* statuerat, sententiam multis exagitandam, infirmendamque suscepit, ita tamen ut maximam semper reverentiam *Nostro* habeat, justasque ei laudes dicere minime intermittat.

V. *Historia ab Eugippio ante annos circiter MC. scripta, qua tempora, quæ Attilæ mortem consecuta sunt, occasione Vitæ S. Severini illustrantur. Ex Bibliotheca S. Emmerani Reginoburg. nunc primum edita, cum Scholiis. in 4to. Augustæ Vindelicorum. Ad insigne pinus. 1595.* Lucubratio hæc VELSERUM parentem habet, etsi is nomen suum eidem non præposuerit. Voluit autem, eam Georg. LAUTERIO (*f*) SS. Theolog. Doctori, Præposito *Monachien-*

(*f*) De Georg. LAUTERIO sequentia ex *Annalibus Academicæ Ingolstadiens. a Jo. Nep. MEDERER editis, Tom. I. p. 249. 267. 272. 281.* discimus: „ Patria fuit *Ehingenfis.* „ Anno 1557. albo memoratæ Academicæ inscriptus; an- „ no dein 1561. ad diem 2. Januar. cum aliis quatuordecim *Artium Magistris* suprema laurea (jam tum pres- „ byter

chienst, Canonico *Batavensi*, SSmo Boiorum Duci a consiliis, sacram esse; cujus ipsius sese *observantem*, & *incredibiliter amantem* profitetur. Exhibet autem hæc Scriptio *Vitam S. Severini*, quam mutilam *SURIUS* ad diem 8. Januarii; sed integram primus edidit *Noster* Scholiis illustratam. Postea transiit illa in *Vitas Sanctorum SURII* iterum cum *Auduario* vulgatas: in *Collectionem Operum M. VELSERI*, a *Christoph. ARNOLDO*, *Norimbergæ*. in folio. 1592. emissam: in *Acta Sanctorum Bollandiana*, *Tom. I. Januar. p. 484*: in *Hieronymi PEZII Scriptor. Rer. Austriac. Tom. I. p. 64*. Confer *Jo. Alb. FABRICII Biblioth. lat. med. & inf. Latinit. Tom. II. p. 121. Edit. Mansianæ*; & *Catalogum Biblioth. Bunavianæ, Tom. III. p. 971*. Vide etiam, si lubet, *Guilielm. CAVEUM de Script. Eccles. p. 322*. & *C. BARTHIIUM in Adversar. Libr. XIX*.

VI.

„ byter) condecoratus est. *Georgio THEANDRO*, parochio ad *D. Virginem Ingolstadii*, munere isto sese abdicante, illud suscepit *LAUTERIUS* anno 1562. parochus academicus *duodecimus*, ab instituta parochia *decimus sextus*. Hanc cum annos tantum duos rexisset, inde advocatus a SSmo Bojorum Duce *Alberto* concionandi apud ejus SSmam Celsitudinem munere per aliquot annos functus est. Post receptis in *Italia* doctoralibus insigniis, *Canonicus* apud *D. Virginem Monaci, Frisingæ & Patavii* in Ecclesiis cathedralibus factus: subin etiam *Præpositura Monacensi* a SSmo Principe, pro suis multis in Religionem beneficiis, laboribusque SSmi Principis nomine exhaustis donatus est. “ His addunt citati *Annales*: „ Magnæ est auctoritatis apud SSmum Principem, cujus est *Consiliarius*, tum propter eruditionem, tum etiam vitæ integritatem, zelumque in Religione ferventem, & quod SSmus Dux illius opera in rebus arduis frequenter utitur. Deus virum illum, vivum pietatis, humilitatis & humanitatis exemplar, quam diutissime servet incolumem! “

VI. *De Vita S. Udalrici, Augustanorum Vindellicorum Episcopi, quæ extant : pleraque antea nunquam edita. in 4to. Augustæ Vindellicorum. Ad insigne pinus. 1595. Neque huic Operi, quod venerabili Clero sanctæ Ecclesiæ Augustæ Vindellicorum sacravit Noster, nomen suum adscripsit : congescit autem in illud 10. Vitam & Miracula S. Udalrici scripta, post ejus obitum anno 20. nondum exacto, ab Auctore anonymo. 20. Bullam canonizationis S. Udalrici. 30. Vitam S. Udalrici imperfectam, scriptam a Gebhardo Episc. Augustano. 40. Vitam S. Udalrici a Bernone Augiensi scriptam. 50. Inventionem & Translationem Corporis S. Udalrici, Auctore seu Auctoribus incertis. 60. Stemma Kyburgensium Comitum. Recusâ hæc omnia in Collectione Operum M. VELSERI. Norimbergæ. 1682. in folio : in Actis Sanctorum Bollandianis, Tom. II. Julii, p. 73 : In Joann. MABILLONII Actis SS. Ord. S. Benedicti, Sæculo V. p. 413.*

De reliquo operam a Nostro in his vel noviter edendis vel ad fidem MSSorum recudendis positam insigni hoc elogio mactat Card. Cæsar BARONIUS in *Annal. eccles.* ad annum 924 : *Bene precamur viro maxime pio atque discreto Marco VELSERO Augustano, qui latentem & pene obrutum terra fonticulum, ut iterum flueret, laboravit ; dum (inquam) ejusdem Udalrici Vitam primitus scriptam ab Auctore, qui eum oculis vidit, & cum eo conversatus est, jam oblivione sepultam typis cudendo & notis illustrando revocavit ad vitam. Pauloque post ait : Habes omnia, quæ ad hunc Sanctum spectant, in unum redactum volumen, lucubratum, & illustratum notulis a diserto Viro M. VELSERO &c.*

Bibl. August. Alph. II.

O

VII.

VII. *Narratio eorum, quæ contigerunt Apollonio Tyrio. Ex membranis vetustis. in 4to. Augustæ Vindellicorum. Ad insigne pinus. 1595.* Etiam hoc Opus carere nomine suo voluit editor VELSERUS. Membranæ autem illas invenit in Bibliotheca SS. Udalrici & Aifræ, Augustæ, excutiens, ut ait, ex alia occasione illius Bibliothecæ armaria. Recusa hæc *Narratio* cum aliis *M. VELSERI Operibus Norimbergæ. in folio. 1682.* cujus editionis *Præfationem*, itemque *Joh. Alb. FABRICII Bibl. græc. L. V. P. II. p. 805.* consulere non pigeat. Adde Librum: *Merckwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu Dresden, T. 2. p. 206. & Catalogum Biblioth. Bunavianæ, Tom. I. p. 246.*

VIII. *Marci VELSERI Rerum Boicarum Libri quinque, Historiam a Gentis origine ad Carolum M. complexi. in 4to. Augustæ Vindellicorum. Ad insigne pinus. 1602.* Scripsit hoc Opus *Noster*, jubente *Maximiliano Duce*, eidemque etiam inscripsit. Vide *Epistolas Nostri*, p. 863. 864. Miris illud laudibus, ut primum comparuit, extulere Viri ævi illius eruditi, *Isaacus CASAUBONUS*, *Georg. Mich. LINGELSHEMIUS*, *Jac. BONGARSIIUS*, *Lælius BISCIOLA*, *Melchior ADAMUS*, *Nicol. SERRARIUS*, *Andreas BRUNNERUS*, aliique; quorum judicia videtis in unum collecta in *Christoph. ARNOLDI Præfatione ad Opera M. VELSERI nostri. 1682. Norimbergæ. in folio*, inter quæ memoratum Opus primum locum obtinuit; quod, *veluti sol astrorum, sic istud Operum Nostri principatum habeat.* De illo *Eruditi Lipsienses (g)* in hæc verba sententiam tulerunt: *Sic nobiscum omnes sentient, quibus VELSERI Commentarios inspicere contigit, ut fuit Vir in omni vita litte-*

(g) *Astorum, Tom. I. 1682. p. 169.*

*litterarum amantissimus , ac in ornandis iis promovendisque incredibili studio , ita Boicas præcipue Anti-
 quitates neminem eo certius eruisse , aut illustrasse re-
 ctius ; quem proinde ducem sequi , spretis AVENTINI
 commentis , qui Bavaricæ post illum Historiæ manum
 admoverunt , BRUNNERUS , RADERUS ADLZREUTE-
 RUS , RETTENPACHERUS nulli dubitarunt. Hinc &
 Jac. BRUCKERUS (h) fidenter asseveravit : Sonder-
 lich hat die Historia Bavarica den Beyfall aller Ken-
 ner verdient ; indem er Wahrheit , Aufrichtigkeit ,
 und Gründlichkeit mit einer ganz ungewöhnlichen
 Gelehrsamkeit darinnen verbunden , und damit es zu
 einem Hauptbuche gemacht hat. Maximam item lau-
 dem huic Operi Burc. Gothh. STRUVIUS in Bibl. hi-
 stor. p. 1076. LEIBNITZIUS in Præfat. ad ADELZ-
 REVTERI Annal. Boicorum editionem. LUDEWI-
 GIUS in Germania principe , L. IV. c. 6. n. 15. &
 BOECLERUS in Bibliograph. hist. polit. §. 27. tri-
 buerunt. Idem Opus a Paulo VELSERO , fratre
 Nostri , germanicam in linguam (Nostro inspectan-
 te & versionem adjuvante) conversum prodiit Au-
 gustæ. 1607. Sed de hoc vide Paragraphum se-
 quentem VELSERUS (Paulus). Novissime idem O-
 pus recudi fecit , addito Libro sexto , Jo. Casp.
 LIPPERT ; de quo inferius sermo habebitur. Hoc
 loco monere adhuc debeo, Nostrium, quod Libr. II.
 de OTFRIDO Weissenburgensi Monacho scripserit, eum
 Germaniæ sermonem , scriptu ea ætate perdifficilem ,
 omnium primum litteris tractare aggressum fuisse , er-
 roris a Davide HOFMANNO in Libro : Beyträge zur
 critischen Historie der deutschen Sprache, T. I. p. 643.
 non inepte insinuatum esse. Similiter Nostrium ob
 ea , quæ de Zacharia Papa , & Virgilio Episc. Sa-
 lisbur-*

lisburgens. in his *Annalibus* scripserat, in Libro: *Neue Bibliothek*, T. III. p. 139. culpatum fuisse, advertit *Nic. Hieron. GUNDLING Histor. der Gelahrtheit*, p. 3921.

IX. *Epistolæ ad Viros illustres latine & italicæ*, ad *Joseph. SCALIGERUM*, *Justum LIPSIUM*, *Bon. VULCANIUM*, *Car. CLUSIUM*, *Joann. MEURSIUM*, *David. HOESCHELIUM*, aliosque plures, quos nominatim persequi, brevitatis gratia, supersedeo. Has *Epistolas* in unum collectas, auxilium præcipue ferentibus *HEINSIO*, *DAUMIO*, *MAGLIABECCHIO* (i) primus cum reliquis *Nostri Operibus* vulgavit *Christoph. ARNOLDUS*, in folio. *Norimbergæ*. 1682.

Et quoniam de *Arnoldina Operum Velsarianorum* editione rursus sermo incidit, operæ pretium judico, ejus editionis (*Daniele* inprimis ac *Carolo VELSERIS* (k) faventibus, promoventibus, incitantibus) a *Christoph. ARNOLDO* adornatæ oeconomiam ambitumque paullo fufius exponere. Titulus hic est: *Marci VELSERI Matthæi F. Antonii N. Reipubl. August. quondam Duumviri Opera historica & philologica, sacra & prophana . . . accurate Christophoro ARNOLDO. c. fig. in folio. Norimbergæ. 1682.* Titulum excipit *Præfatio* ampla, in qua instituti sui, a Viris doctissimis comprobati ac liberali opera promoti rationem reddit, simulque de singulis *VELSERI Operibus* a se exhibitis Doctorum judicia proponit. *Præfationi* succedit *prolixa*

(i) Ita testatur *Jac. BRUCKERUS* in *Ehrentempel*, l. c. De reliquis Eruditibus, qui *ARNOLDO Epistolas VELSERI* publicandas submiserunt, vide ipsius *ARNOLDI Præfationem* ad *Opp. M. VELSERI*.

(k) Testatur hoc ipse *ARNOLDUS* in *Vita Nostri*, p. 52. 53.

xa de Vita, Genere & Morte M. VELSERI Tractatio, cui subduntur *Iusti RYCQUII Gandensis Pietas in funere M. VELSERI, ad Joannem BRANTIUM, & Manes M. VELSERI a Georg. REMO Norimbergæ. in 4to. olim (anno nimirum 1617.) excusi, hic recus.* Post hæc continua serie, etsi ordine alio, exhibentur *Opera M. VELSERI* præcedentibus IX. Numeris a me commemorata (*), quibus ulterius addenda ARNOLDUS censuit *Sauli MERCERI Virgilium Protheum*, olim abs *Henrico MEIBOMIO* nomini *Nostri* consecratum, & *Mantissam triplicem (Dedicationem Nostri ad Ferdinandum Caroli F. Archiducem Austriæ, præfixam Reliquis Librorum Friderici II. Imp. de Arte venandi cum avibus : Epistolam Nostri quasi deprecatoriam ad Isaacum CASAUBONUM : Fragmentum denique Epistolæ Nostri ad Marquardum FREHERUM de Statuta & Barba Caroli M.)* continentem. Subjicitur *Index Rerum & Verborum in M. VELSERI Opp. memorabilium.* Totum Opus claudit *Publili OPTATIANI Porphyrii Panegyricus Constantino Augusto dictus, e Bibliotheca Pauli VELSERI, Spicilegio critico Christiani DAUMII* ornatus.

De reliquo operam in edendis denuo *M. VELSERI Operibus* quam optime positam abs ARNOLDO fuisse, testati sunt *Eruditi Lipsienses* (1) his verbis : *Ut non uno nomine litterarum orbem obstrictum sibi dudum habet V. Cl. Christophorus ARNOLDUS ;*

O 3

ita

(*) Nota, *Inscriptiones* a me No. I. memoratas non exhibet separatim ARNOLDUS; eo quod illæ auctiores sub novo titulo: *Antiqua Monumenta &c. VELSERI* Commentariis *Rerum Augustanarum* adjunctæ habentur.

(1) In *Actis* suis, Tom. I. 1682. p. 169. quæ, si libet, consule.

ita nova hac *Operum M. VELSERI* editione denuo meritis de eodem est præclare. Quotusquisque enim Eruditorum est, qui non optime consultum putet rei litterariæ, recusis ac publico velut redonatis egregiis VELSERI monumentis, quæ longo jam tempore nullo pretio potuerunt comparari, & legi tamen ac perfolvi diligenter ab omnibus omnino merebantur.

Erit abs te, Lector! huic digressioni venia eo facilior; quod & ad laudes *Nostri* pertinere aliquo modo visa sit; & hæc ipsa *Arnoldina* editio, utpote ex annorum plus centum spatio, multum jam infrequens ac rara esse cognoscatur (**).

Modo tempus cetera persequi jubet, & prædictis ea, quæ vel ARNOLDUM, diligentissimum ceteroquin & accuratissimum *Operum Velsarianorum* collectorem, latuerunt, vel primum post suprema ejus fata juris publici facta sunt, adjicere. Qua in re ita me geram, ut dicenda ex ordine præcedentium *IX. Numerorum*, aut (sicubi res aliter exigit) ex annorum serie proponam. Est etiam, cur mihi hoc loco multum gaudeam; cum nec pauca sint, nec proletaria, quæ monere orbem eruditum habeo.

10. Didicimus ex iis, quæ superius No. I. & IV. a me dicta sunt, VELSERUM suis *Rerum Augustanarum* Commentariis *Venetiis. 1594. in folio* impref-

(**) Sic factum tandem, quod Cl. LUDEWIGIUS in *Germania principe Libr. IV. c. 6.* olim non factum, miratus est. Capere ishaud poterat, *bibliopolam conqueri, quod tam eruditus ac utilis labor raros habeat emptores.* Latuit nimirum LUDEWIGIUM, quod diutina experientia didici: hujusmodi Librorum eam esse naturam, ut primum 80. vel 100. ab ortu suo annis rarefiant. Confer *Librum: Neue Zeitungen von gelehrten Sachen. Leipzig. 8°. 1722. pag. 133.*

impressis *Antiqua Monumenta* , quæ *Augustæ Vindellicorum* extant &c. &c. (Hæc ille *ibidem* quadriennio ante , nimirum anno 1590. cudi, sub titulo: *Inscriptiones*, curaverat) secundis curis auctiora adjecisse. In istorum *Monumentorum* , seu *Inscriptionum* (si magis placet) supplementum hic I. memorandum venit aliud vetustatis Fragmentum, quod VELSERI *Monumentis* plane jungi debet , scilicet *Lapis sepulchralis Lirinii* cujusdam. Hic alicui erudito Anonymo *Augustano* tanti visus est , ut eum æri insculptum , doctæque *explicatione* ornatum orbi erudito singulari pagella in folio spectandum observandumque exhiberet. Primo is narrat , quando & qua ratione lapidem illum inveniri contigerit , dicens : *Post annos mille sexcentos octavo quadragesimo christianæ salutis , cum Augusta Vindellicorum novo munitiois opere circumvallaretur , inter portas piscatoriam & vindonicam ex apertis fossis eruderatus est hic lapis & juxta porticum ad D. Udalrici collocatus.* Dein notas seu litteras lapidis in hæc verba interpretatur : *Cujus inscriptionem, quid mirum , si vetustate mutilatam , aut vitio statuarii minus perfectam , sic habeto : CAI JULI SILANI LIRINIUS LIBERTINUS, NATIONE BITURIX, ANNORUM XIX. HEIC SITUS EST.* Denique , post allatas eruditas animadversiones , sic concludit : *Vale , Lector ! & si Cl. Viri Marci VELSERI Patrit. & II. Viri August. Res Augustanas cum antiquis , quæ ibidem extant , Monumentis , in Bibliotheca tua repositas habes , hoc quoque illis adjunge , nec non si quid circa illud ulterius monendum occurrit , ediffere.* Visitur etiamnum juxta memoratam porticum *Lapis* iste , in cujus pede annum & mensem *Martium* , quo effossus est , inventores insculpendum curaverunt. Quæres , quis Vir ille eruditus fuerit , qui tantum

honoris memorato Lapidi habere voluerit ? Affere-
 rere nihil habeo , Optime ! attamen conjicere.
 Quid ? si *Georg. Hieronymus WELSCHIUS* , clarissi-
 mum inter *Eruditos Augustanos* nomen , fuisset.
 Certe huic curæ fuisse *Monumentis Augustanis* non-
 nulla addere , quæ *Marcus VELSERUS* fato prære-
 ptus videre non potuit , quia serius eruta & cogni-
 ta fuerunt , tradidit *Lucas SCHROECKIUS* & ipse
Augustanos inter multo eruditissimus (*m*) ; nihil ta-
 men de his sibi constare professus. Interim quod
 Vir eruditus *Augustanus* optaverat (ut , si quis cir-
 ca istum *Lapidem* ulterius aliquid monendum habe-
 ret , id ediffereret) præstitit *Thomas REINESIUS* ,
 anno 1654. ad *Joann. Andr. BOSIUM* parvum Com-
 mentariolum in mox memoratum *Lapidem* scribens ,
 quem idem *BOSIUS* anno sequenti *Academicorum*
Gallicorum Corpori inclyto inscriptum publicavit ,
 adjecta explicatione Anonymi *Augustani*. Habetur
 Commentariolus iste etiam in *Thomæ CRENII Mu-
 sæo historico & philologico II.* in 8o. 1700. *Lugdun-
 ni Batavorum* excuso , p. 407. & in ipsius *REINESII*
Syntagmate Inscriptionum antiqq. in folio , p. 834.
 Pessime vero *REINESIUS* rem suam egit , qui , Ano-
 nymum *Augustanum* exhibilans , inscriptionemque
Lapidis temere ac nulla causa movente longe ali-
 ter legens , crisin *Matthiæ Friderici BECKII* (in
*Monumentis Judaicis Augustæ Vindellicorum reper-
 tis* , p. 58. & seqq.) effugere haud potuit , in hæc
 verba scribentis : *REINESIUS* sane , ut in reliqua
 elegantiori , ita etiam in hac *Inscriptionum litteratu-
 ra* longe versatissimus fuit. Verum (quod summis
 ingeniis commune admodum est) conjecturis suis ni-
 mis

(*m*) In *Memoria Welfchiana.* c. 9. n. 64.

mis indulget : quod vel ex hoc ejus Commentario satis superque liquet ; quot enim nomina , tot ejus sunt conjecturæ. II. Laudanda præterea occurrunt tria *Romana Monumenta* , quæ supra laudatus *Matth. Frider. BECKIUS* , clarus *Augustanus* inter Philologus , anno MDCLXXXVI. juris publici fecit , editisque a se in forma octopertita *Monumentis Judaicis* , in *Operis Velsariani supplementum* , per modum *Mantissæ* subjunxit , additis etiam iconibus *Monumentorum* nonnullis. Occurrit ibi tertio loco memoratus *Lapis sepulchralis Lirinii* , in quo legendo BECKIUS Anonymum *Augustanum* , relicto REINESIO , fido pede sequitur. Priora bina vero , a BECKIO exhibita , *Monumenta* etiam in *Supplemento antiquorum* , quæ *Augustæ Vindelicorum* extant , *Monumentorum* . . . ab ipso *Marco VELSERO* collecto , a *Jacobo BRUCKERO* autem typis vulgato , de quo confestim sermo habebitur , occurrunt , licet aliter explicatu nullisque iconismis ornata. III. Nullo modo illaudata abire debet (quod mox monui) diligentia sagacitasque *Jacobi BRUCKERI* , supplendis VELSERI *Monumentis* felicissime impensa. Adscripserat nimirum *Marcus* noster secundæ editioni *Monumentorum* suorum plura *Antiquitatis* fragmenta postea a se detecta , eaque suis quæque locis accurate annotarat : five quod tertiam editionem opportuno tempore ac loco faciendam meditatus sit : five quod in universum colligendæ ac servandæ *Antiquitatis* studiosissimus fuerit. Istum Codicem (n) cum a quodam Erudito *Augustano* mutuum obtinuisset *Jacobus BRUCKERUS* , indignum judicans , si quidquam a *Viro* tanto profectum in tenebris lateret , *Supplementa* ista descri-

(n) Extat is modo in Bibliotheca G. G. ZAPP.

scribere , & quod in Norimbergensi quoque Operum Nostri editione omissa fuissent , utpote incognita sine dubio , & in latebris delitescencia , publicæ luci sistere decrevit. Primo igitur ea Joannis Georgii SCHELHORNII Amoenitatibus litterariis , Tom. V. p. 116. deinde etiam suis Miscellaneis Historiæ philosophicæ , criticæ , litterariæ , p. 585. inseruit , sequentem eis titulum scribens :

Antiquorum , quæ Augustæ Vindelicorum extant , Monumentorum , a summo Viro Marco VELSERO Duumviro Augustano , ad calcem Rerum Augustæ Vindelicarum editorum SUPPLEMENTUM , ab ipso Auctore collectum.

Ut hac ratione (Verbis utor BRUCKERI) egregium antiquitatis vetustissimæ , qua Vindelica Augusti Colonia merito superbit , monumentum , quod illi VELSERI sui erexit eruditio , istis quoque accessionibus augetur , & sua quasi constaret integritate.

20. *Imagines Sanctorum Augustanorum Vindelicorum æreis tabellis expressæ. in folio. Augustæ Vindelicorum. Ad insigne pinus. Excudit Joann. Prætorius. 1601. Kalend. Septembr. Constat Opus 24. Tabellis a Dominico CUSTODE (o) iconopola celebratissimo publicatis , & ab eodem Antonio VELSERO SS. Theologiæ Doctore , Canonico Frisingensi , Præposito Spalatensi , SSmo Electori Colonienf. & Episc. Frisingens. a Consiliis , de quo superius suo loco sermo habitus est , & Christophoro REHLINGERO J. V. Doctore Canonicoque Frisingensi dedicatis : quarum e regione brevis Vitæ cujuslibet Sancti Descriptio habetur. Hanc lucubrationem Nostro adscribere nullus dubito , postquam ei illam Jacob.*

BRUC-

(o) Confer , si lubet , G. G. ZAPF *Annales Typograph. Augst.* p. 107.

BRUCKERUS (p) disertis verbis asseruit. Hinc est, cur magnopere mirer, eam reliquis *Nostri Operibus* a *Christophoro* ARNOLDO non fuisse insertam: Quod si etiam Tabellæ æræ temporis tractu interivissent, at saltem *Vitæ Sanctorum descriptio*, quæ superstes mansit, recudi potuisset. Interim ARNOLDUS non omnino nullam hujus Operis mentionem fecit, dum in *Vita M. VELSERI*, p. 66. BARONIUM citavit ad annum 303. n. 125. de *Nostro* dicentem: *qui res gestas Sanctorum Augustanorum egregie illustrandas suscepit; ad quod Opus eum vehementer hortati sumus.*

30. *Marci VELSERI Duumviri Augustani Rerum Boicarum Libri V. una cum Libro VI. hætenus inedito Historiam a Gentis origine ad annum 844. complexi. Accedunt ad Libros quinque priores Cl. Vir. Jo. Georg. HERWARTI, & Matth. RADERI Additiones & Emendationes æque anecdotæ, cum aliis tribus partim editis, partim ineditis summæ raritatis Opusculis, huc pertinentibus. Edidit & præfatus est Joannes Caspar LIPPERTUS Eques Boicus. in 8vo. Augustæ Vindelicorum. 1777. Dicavit Editor gratus, fidelis, obsequens laborem suum V. Cl. Andreæ Felici OEFELIO b. m. in amicitia & observantia non tenuis tenue monumentum. In Præfatione, post laudes M. VELSERO dictas, primum de quinque Libris prioribus Rerum Boicarum monet, eos a Nostro ad petitionem Ducum Bavarizæ *Wilhelmi V. & Maximiliani I. (q)* conscriptos fuisse: hos *Nostrium meliores reddere, & duos præterea, quos in Adversariis servarat, Libros absolvere in animo habuif-**

(p) In *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, p. 71.

(q) Editio princeps *Rerum Boicarum*, anno 1602. facta solius *Maximiliani I.* nomen præfert.

buisse , *si per incredibiles morbi cruciatus ei licuisset* , docet ex Epistola *Nostri* anno 1614. die 21. Maii , paucis ante ejus obitum diebus , ad *Matthæum RADERUM* data. *Latuerunt ambo hi Libri* , (*sextus* scilicet & *septimus*) *in bibliothecis* , donec illustris LIPPERTUS , tum temporis *Ingolstadii ordinarii ac publici Jurium Professoris munere fungens* *Librum sextum* , prioribus editis annexum , in *Bibliotheca Universitatis* , ad quam una cum reliqua *Christophori GEWOLDI supellectile litteraria hereditatis jure venit* , detexit , & *Monacensi Scientiarum Academiæ* eo fine transmissit , ut cum aliis *Rerum patriarum Scriptoribus* in lucem proferretur. Ea autem propositum exsequi differente , *Librum hunc sextum* , LIPPERTUS suo quasi jure denuo sibi vindicatum loco & anno indicato typis exscribendum curavit. Est autem Liber hic sextus non autographus ; sed tamen notæ optimæ , & , ut suspicari licet , ex schedis *Velserianis* ab *Amanuensi Christoph. GEWOLDI* descriptus. Hæc de Libro sexto. *Septimus* autem quo terrarum angulo absconditus delitescat , cum ignorantissimis ignorare se dolens profitetur illustris Editor. Subin idem ad novæ suæ editionis oeconomiam explicandam pergit. Ait , *se operæ pretium facturum putasse* , *si Additiones & Emendationes Cl. Vir. Jo. Georg. HERWARTI & Matthæi RADERI* , quas quisque ad oram *Librorum* editorum notaverat , adjiceret : simulque *Lectiones variantes ad Concilium Dingolfingianum* , & ad *Capitularia Caroli M.* ex Codice suo membranaceo *Sæculi XII.* apponeret. Libris sex *Rerum Boicarum* sic a se vulgatis subjecit illustris Editor tria rarissima Opuscula ; unum : *Leontii Pamphili Alsatici Apologiam seu Recriminationem adversus Scripta Marci VELSERI* (*r*) :

(r); secundum: *Response de l' Auteur de l' Histoire de Baviere* (VELSERI puta) aux *Escris dernieres de ROSIERES* (s): tertium: *Cratonis Sylvii Narisci Responso brevis & perspicua ad Apologiam seu Recriminationem Leontii Pamphili Alsatici* (t).

40. *Epistolis* VELSERI abs *Christophoro* ARNOLDO (*) editis, sequentes junges, Lector! I. *Epistolam unam ad Henricum* CANISIUM, in qua de *Synodo Regiaticina* agitur: Extat ejus *Excerptum* in *LABBEI & COSARTII Conciliorum maxima Collectio*ne, T. IX. p. 1075. & in *Henr. CANISII Lectio*nibus antiq. Tom. II. P. II. p. 355. Editionis *Basnagianæ*, adjecta nova *BASNAGII* observatione, qua VELSERUS corrigitur. II. *Epistolam unam ad Jacobum* SIRMONDUM *Societ. Jesu*, datam anno 1610.

24. No-

(r) Hanc sub ementito isto nomine *Franciscus* ROSERIUS (*de ROSIERES*) in *Nostrum* publicavit, offensus *Animadversione Velsariana* quadam, quæ *Libro IV. Rer. Boicarum*, editionis *Lippertinæ*, p. 261. occurrit.

(s) Causæ suæ securus VELSERUS nulla responsione publica dignatus est ROSIERIUM; sed solummodo ad aver-tendam a se invidiam, quam ei ROSERIUS in aulis *Boica & Lotharingica* intendebat, privatam gallico idiomate adornavit, & SSmis Mæcenatibus suis transmisit, quam ex *Adversariis Christophori GEWOLDI* descriptam hic exhibere voluit illustris LIPPERTUS.

(t) Sub *Cratonis Sylvii* nomine latere voluit *Christoph. GEWOLDUS*, VELSERO amicissimus, uti docet sæpius memoratus illustris LIPPERTUS.

(*) *Christoph. ARNOLDUS* in *Vita M. VELSERI*, p. 55. monet, *Galilæi de GALILÆIS Epistolis III. de Maculis solaribus* quatuor *Epistolas Nostri* adjunctas repperiri. Num eas *Epistolis Velseri* sub finem *Operum Nostri* exhibitis inseruerit ARNOLDUS, dicere haud possum; cum pluries nomina eorum, ad quos *Epistolæ a Nostro* datæ fuerunt, deficiant. Quod si non fecisset ARNOLDUS, hoc loco sup-
plendæ essent.

24. Novembr. in qua ei de GOFFRIDO *Vindocinensi* muneri sibi misso gratias agit, & ut, quem *Romæ* coepisset, *Lutetiæ* amare pergeret, obsecrat: Extat in *Jac. SIRMONDI Operibus, Tom. IV. p. 513. Editionis Venetæ.* III. Epistolam unam ad quendam *Zwifaltensis* Asceterii alumnum scriptam anno 1610. XV. Calend. Junii, de vetusta *Inscriptione* ibidem reperta, ad *Solem* pertinente: Extat in *Arsenii SULGER Annalibus Zwifaltensis Monasterii, T. II. pag. 204.* IV. Epistolam unam ad KIRCH-MANNUM, quam inter *Gudianas* Petrus BURMANNUS, p. 185. exhibet. V. Epistolam unam ad Joann. MEURSIUM, quam idem BURMANNUS *Gudianis* inseruit. VI. Præter hanc, & aliam ad MEURSIUM, a *Christophoro* ARNOLDO, *Operum M. VELSERI* nostri, pag. 837. exhibitam, Epistolas quinque novas *Nostri* ad MEURSIUM, amicitiae & officii omnis plenissimas, a Jo. GRAMMIO sibi humanissime communicatas & doctis observationibus ab eodem hinc inde illustratas, in nova *Operum Jo. MEURSII* editione *Florentina* (u) exhibuit Joann. LAMIUS. VII. Epistolam unam ad Eliam EHINGERUM, de THEMISTHIO non-christiano, habes in Jo. Georg. SCHELHORNII *Amoenit. litterariis, Tom. III. p. 247. & Tom. IV. p. 562.* VIII. Epistolas tres ad Conrad. RITTERSHUSIUM, alias ab iis, quas *Christoph. ARNOLDUS, Operum Marci Velsperi, p. 854. 855.* exhibuit, publico dedit Theophil. SINCERUS in *Notitia historico-critica Libbr. veter. 1753. in 4to.* IX. Epistolam unam ineditam ad eundem RITTERSHUSIUM habent *Miscellanea Lipsiensia. Nov. Vol. V. P. II. p. 374.* X. Epistolam unam

(u) Ibi vide *Tom. I. p. 30. 31. & Tom. XI. p. 70. 94. 126. 135. 145. 149. 189.*

unam germanicam ad *Christophorum* GEWOLDUM , ad controversiam , quæ *Nostro* cum *Francisco de ROSIERES* intercessit , pertinentem , in lucem protulit *Jo. Caspar* LIPPERTUS Eques Boius , in præfatione ad *Marci VELSERI Rerum Boicarum Libros* a se denuo editos.

Hæc de *Epistolis Nostri*, quæ post *Arnoldinam Operum M. VELSERI* editionem in apicum prolatæ fuerunt. Complures vero adhuc *ineditas* latere in Bibliothecis , indubium est. Sic ex Bibliotheca *Theophili SPIZELII* multas in Bibliothecam Perillustris *Raymundi de KRAFFT* migrasse, ex *Jo. Georg. SCHELHORNII Amanit. Litter. Tom. III. p. 115. 117.* discimus. Sic *Joann. Christoph. WOLFIUS* Pastor *Hamburgensis* in amplissima *Suppellectili sua epistolica & litteraria manu exarata* , p. 62. unam *Nostri* ad *Georg. REMUM* (x) : itemque l. c. p. 251. Excerpta ex *Epistolis Nostri* ad *Marquardum FREHERUM* possedit : Sic supra laudatus *Jo. Casp. LIPPERTUS* l. c. plures *Nostri Epistolas* tenere se , seque eas cum aliis *GEWOLDI* , *SCIOPII* , *RADERI* (*si Deus vitam & munera multifaria otium necessarium indulserint*) *publici juris facturum* monuit ; quod egregium laudeque dignissimum propositum ut felicem exitum habeat , ex animo precor.

Hucusque de Scriptis *VELSERI* , quæ eundem verissime parentem suum agnoscunt. Superant alia ; unum præ reliquis , quod an *Nostro* adscribendum sit , nec satis scio , nec satis nescio , aliis Eruditorum illud tribuentibus *VELSERO* , aliis illud eidem adjudicantibus. Est autem italico primum sermone editum : *Squitinio della Libertà Veneta* ;

(x) In *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphabeto* l. pag. 153. *Vitam REMI* descripti.

neta ; postea in latinam quoque linguam conversum : *Scrutinium Libertatis Venetæ* , aliquoties diversis formis vulgatum. Refutationem hujus Libelli , quamvis successu non admodum prospero , adornarunt *Theodorus GRASWINCKELIUS* in *Libertate Veneta*. Lugd. Batav. 1634. in 4to. *Scipio HENRICUS* in *Anti - Scrutinio*. italice. *Messanæ*. in 8o. 1650. *Raphael de TURRI Genuensis* in *Squitinio della Repubblica di Venezia squitiniato*. *Genuæ*. 1654. Possem hoc loco multa , ad istud Scriptum pertinentia , ex variis auctoribus in medium afferre ; sed , quoniam res hæc adeo in incerto est , ut , omnibus omnium testimoniis ultro citroque propositis , plus luminis haud acceptura esse videatur , idcirco eam attigisse satis habeo : obsecrans de reliquo , ut ; quisquis meorum Lectorum sese memoratæ controversiæ judicem facere voluerit , sequentes Auctores consulat : *Christoph. ARNOLDUM* in *Præfatione ad Opera Marci VELSERI* : *Jo. Christoph. MYLII Bibliothecam Anonymorum &c.* p. 239. *Vincentii PLACII Theatrum Anonymorum &c.* p. 305. & 648. *Christiani GRYPHII Scriptores Hist. Sæculi XVII. illustrant.* p. 454. *Das grosse Universal - Lexicon. Leipzig. Tom. LIV. p. 1628. & seqq. Nicol. Hieron. GUNDLING in Histor. der Gelehrtheit* , p. 535. & 3922. *LEIBNITZII Præfationem ad Annal. Boicorum ADELZREVERTER* editionem novissimam.

Ejusdem cum *Scrutinio Libertatis Venetæ* commatis sunt *Virorum illustrium Imagines* , ex *Bibliotheca PEUTINGERORUM* , per *Marcum VELSERUM* , æri incisæ , quas *Hieronymus GHILINUS* (y) memorat.

(y) In *Theatro Eruditorum* italice scripto , p. 163. Confer *G. G. ZAPF Annal. Typograph. Auguß.* p. 110. ubi enumerantur Viri insignes in ære cælati.

morat. Eas sibi prorsus ignotas esse fatetur Christoph. ARNOLDUS (z), & , quod strassis monitu vel instinctu Nostri per chalcographos Augustanos in lucem protracta fuerint, non attinere ait, eas Operibus illius inseruisse. Neque etiam Jacob. BRUCKERUS, qui tamen de *Sanctis Augustanis*, superius no. 2. diserte accurateque monuit, vel verbulo hujus Operis meminit. Utcunque sit, cum idem BRUCKERUS (a) inter alias Nostri laudes, etiam hanc reponat, quod rei litterariæ augendæ ergo chalcographis quoque, tum temporis Augustæ degentibus, consilio & ope ælsuerit, eorumque incæpta magnopere adjuvarit, tum hujus tum similibus Operum (b) incentorem promotoremque (minime auctorem) fuisse Nostrum, vero simillimum mihi videtur.

His duobus jungendi *Commentarii in Calendarium Romanum*, de quibus ad Christoph. ARNOLDUM (Vide Ejus *Præfationem ad Opp. M. VELSERI*) Joachimus CAMERARIUS subdubitanter scripsit in hæc verba: *Videor vidisse olim apud Parisios, in Mazzariniana Bibliotheca Marci VELSERI Commentarios in Kalendarium Romanum, cujus exemplar edidit Petrus LAMBECIUS e Bibliotheca Cæsaris Vindobonensi. Ejus libelli an apographum extet apud VELSERI hæredes, haud scio.* Et in alia Epistola ait: *Amicus meus (Emericus scilicet BIGOTIUS) rogabitur, ut Bibliothecam aditus Mazzarinianam, inquirat in Kalendarium, de quo proxime agebam; si illic etiamnum asservetur. Nam ex quo mihi a Gabriele NAUDÆO exhibebatur,*
ipsam

(z) In *Præfatione ad Opp. M. VELSERI* a se edita, sub finem.

(a) *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, p. 71.

(b) De aliquibus videri poterunt G. G. ZAPF *Annal. Typograph. August.* p. 112. 114.

Bibl. August. Alph. II. P

ipsam Bibliothecam auditione publica distraçam fuisse, sed postea majori ex parte ad veterem rediisse dominum, audivisti credo. Non nisi hæc paucissima de istis *Commentariis* ARNOLDUS, dolens, salivam tantum motam sibi per CAMERARIUM. Hinc utrum illi revera extiterint unquam, an adhuc extent, dicere nequeo: cum, licet sollicita multaque inquisitione, plane nihil eruere quiverim. Interim *Commentariorum* quidquam in *Calendarium Romanum* meditatam fuisse *Nostri*, declarant satis *Epistolæ Nostri* ad JOSEPH. SCALIGERUM, quas vide inter *Opp. Nostri*, p. 787. 788. 796. fors etiam p. 803. 804.

lis, quæ de *Vita*, ac *Obitu*, *Dotibus* atque *Virtutibus*: quæ de *Studiis*, *Doctrina*, *Amicis* & *Meritis* in *Litteratos*, remque universam *litterariam*: quæ de *Libris* VELSERI dicere habui, triplici *se-ctiõne* expositis, restat *Adversariorum Nostri* memoriam paucis agere. Non eos hoc loco amplius moror, de quibus superius nonnihil attuli, qui, quod sphalmata *Nostri* aut reipsa doctis, aut saltem sic creditis animadversionibus reverenter emendarint, laude potius quam vituperatione dignos se fecerunt. De aliis dicendum, hosque inter præcipue de FRANCISCO de ROSIERES Archidiacono *Tullensi*, qui *Animadversione* quadam *Velseriana* (c) læsum se putans sub ficto LEONTII PAMPHILI *Alsatici* nomine *Apologiam*, seu *Re criminationem adversus Scripta M. VELSERI*, anno 1604. publicavit: de qua ipsa superius no. 3. dictum. Ineptissimas ROSERII nugas CASAUBONI, THUANI, BONGARSII & aliorum suasu (d) splendide contemnendas sibi censuit *Noster*.

(c) Occurrit hæc *Animadversio* in *Rerum Boicarum* a *Nostro* scriptarum *Libro IV.* ad annum 670. pertinetque ad diplomata *Martini Ducis*, quæ dubiis annumerabat VELSERUS.

(d) Vide *Epistolam Nostri* ad JOSEPH. SCALIGERUM, inter *Opera Nostri*, p. 810.

ster. Quare easdem publica responsione nulla dignatus est, privato tamen Scripto: *Response de l'Autheur de l'Histoire de Bavière &c.* cum aulis *Lotharingica & Bavarica* (harum namque referebat) communicato refutandas judicavit. Sed & de hac Scriptiuncula superius *no. 3.* dictum abunde. Causam VELSERI publico adversus ROSERIUM Scripto defendendam ultro sibi suaque sponte sumpsit *Christoph. GEWOLDUS*; de quo ipso iterum, superius *no. 3.* sermo injectus est (*e*).

ROSERIO successit *Philippus CLUVERIUS*, qui multa in Scriptis *Nostri* censoria virgula notavit (*f*). Rectene id an secus fecerit, intelligentioribus discutiendum relinquo. Illud *Christoph. ARNOLDO*(*g*) mirabile visum est, CLUVERIUM hoc primum bienio post mortem *Nostri* facere, eaque ratione *mortuo leoni* (ut paroemia habet) *barbam vellicare* voluisse. Rursus quendam *Nostri* Adversarium, incerti nominis illum, insigniter depexum dedit *Carol. SCRIBANIUS*, cujus verba allegat *ARNOLDUS* in *Vita M. Velseri*, *p. 46.* Denique hac nostra ætate *Jacob. BRUCKERUS* (*h*) in *Nostro* invenit, quod carperet; sed id ipsum longius hoc loco persequi, quod studium partium oleat, nequaquam juvat.

Sic emenso tandem, quod mihi proposueram, curriculo, cum *Christoph. ARNOLDO* verbis VIRGILII finio:

Tu VELSERUS eris; manibus date *Lilia* (*i*)
plenis

P 2

Pur-

(*e*) Confer de his omnibus novam Editionem *Annalium Boicorum Nostri*, a *J. C. LIPPERTO* Equite Boio adornatam.

(*f*) In *Germania antiqua*, ubi de *Vindelicia* agit.

(*g*) In *Vita M. VELSERI*, *p. 54.*

(*h*) In *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit*, *p. 69.*

(*i*) Scilicet Insignia *Velseriana* exhibent *Lilium*.

Purpureos spargam flores , animamque
Beati

His saltem accumulcm donis - - - -

VELSERUS (*Matthæus*)

Frater præcedentis *Marci* VELSERI , in lucem (a) hanc editus est anno a partu Virginis MDLIII. Optimis eum scientiis a puero imbutum fuisse , fatis (puto) confirmant , quæ ante a me in *Antonio* , & *Marco* VELSERIS *Nostri* fratribus allata fuerunt, Virorum ejus ætatis doctorum testimonia ; quibus excellens , quam indefesso studio *Noster* consecutus est , doctrina maxime prædicatur. Adultior factus , anno MDLXXVII. die vero 6. Februarii (b) *Barbaram Enngelinam* matrimonio sibi copulavit , e qua plurimos liberos suscepit. Mox insequenti anno (1578.) in Senatum adlectus Reipublicæ commodis studuit. Quadriennio post (1582.) una cum *Matthæo* STAMMLERO , D. *Georgio* TRADELIO , & D. *Conrado* PIG PEUTINGERO a Senatu deputatus (c) , ut Comitibus hoc anno a *Rudolpho* II. *Augustæ* celebratis adesset , suam Patribus operam multum comprobavit. Præterea *Aedilis* munere eum perfunctum in patria fuisse (d) : uti etiam *Consiliarii* *Rudolphi* II. Imperatoris , & sacri Romani Imperii *Quæstoris* seu *Rationalis* (e) dignitatem gessisse invenio (f).

Hæc

(a) V. *Arborem genealogicam Velslerinam*. David LAN-
 GENMANTEL *Regiments - Historie von Augspurg*. ad calcem.

(b) SCHELLENBERGER *Hochzeit-Register* ad hunc annum:

(c) Ita docet Perillustris *Paulus* a STETTEN *senior* in
Historie der Stadt Augspurg, Tom. I. p. 652.

(d) *Arbor genealogica Velsarina*. *Christoph.* ARNOLDUS in *Vita M. VELSERI*. p. 40. Idem *ibidem*, p. 51. de *Matthæo* VELSERO monet , huic , qua *Scholarchæ* , abs *Hieronymo* WOLFIO dedicatas fuisse ISOCRATIS *Orationes*. At *Matthæus* , de quo WOLFIUS loquitur , non est hic *noster* , sed pater ejus : prout annorum computatio clare docet.

(e) Vernacule dicitur : *Reichs - Pfenning - Meister*.

(f) *Christoph.* ARNOLDUS l. c. p. 40. *Arbor genealogica Velsarina*.

Hæc tamen omnia impedire nequiverunt, quin eadem, qua ambo fratres *Nostri*, *Paulus* & *Marcus*, affecti fuerant, rei familiaris calamitate ipse quoque involveretur. Hinc factum puto, ut anno MDCXIV. senatu decederet *Noster* (g). Subin etiam graviora, prohi dolor! mala eum corripuerunt; etenim, haud dubie æris alieni caussa, in custodiam missus annos septem continuos tabuit, usque dum anno MDCXXI. mense Octobri eadem liberatus est, ita tamen ut domo egredi non permitteretur (h). Intra triste illud temporis spatium, anno scilicet MDCXIX. amisit uxorem suam suavissimam (i), quam ipse, mortalitate expleta, secutus est anno MDCXXXIII. Vir, juxta cum fratribus, melioribus fatis certe dignissimus (k).

Unum a *Nostro* Scriptum, sequens illud:

Bedencken des Münz - Wesens halber verfaßt den 14. Martii. 1607.

repperi in Opere: *Der Römisch - Kayserl. Majestät, und der H. R. Reichs geist - und weltlicher Churfürsten, Fürsten &c. &c. Abſa monetaria. Ex Bibliotheca David. THOMANI ab Hagelstein. in folio. Augspurg. 1692. P. III. p. 25.*

(g) LANGENMANTEL *Regiments - Historie von Augspurg*, ad calcem. *Paulus a STETTEN senior* in *Historie der Stadt Augspurg*, Tom. I. p. 811.

(h) *Paulus a STETTEN senior l. c. p. 842.*

(i) SCHELLENBERGER *Hochzeit - Register. MSStum.*

(k) *Arbor genealogica Velsarina. Dav. LANGENMANTEL Regiments - Historie von Augspurg*, ad finem.

VELSERUS (*Paulus*)

Frater præcedentis *Marci VELSERI* primam lucem anno MDLV. vidit (a). Fratribus suis *Antonio*, *Marco*, *Matthæo* similis, a teneris annis ingenium optimarum artium præceptis excolere minime

P 3

negle-

(a) *Dav. LANGENMANTEL Regiments - Historie der Stadt Augspurg.*

neglexit. Adultior autem factus anno MDLXXVII. die 30. Septembris (*b*) *Annam* VEHLINAM (*c*) gente patritia *Augustana* progeneratam, connubio sibi sociavit, seseque regundæ Reipublicæ patriæ devovit. In Senatum ergo anno MDLXXX. adscitus (*d*), *Consulatum* postea gessit (*e*). Postquam autem Reipublicæ *Augustanæ* annos complures infervissset, demum anno MDCXIV. senatoria dignitate abdicata (*f*) sibi sexennio vixit, quo elapso vitam hanc morte commutavit. Obiit autem ἀπαισ, anno MDCXX. teste Epitaphio sequenti (*g*):

Karitati. æternæ
 Paulus. Velserus. Matthæi. F
 Annæ. Vehlinæ. Joannis. F
 Dimidio. sui. et. sibi
 In. mortis. ac. vitæ
 Solatium. &. Spem
 Titulum. P
 Et. Anniversarium. sacrum
 Circa. Non. Mart. instituit
 Fuer. in. conjugio. concordēs
 Ann. XIX. M. IX. D. XXIII
 Sine. Liberis
 Vix. hæc. Ann. XXXVIII. M. IX. D. XXV
 Ob. An. Chr. MDIIC. A. D. III. Non. Mart
 Vix. ille. Ann. LXV. M. VII. D. VII
 Ob. An. Chr. MDCXX. D. XXIII. O&T
 Melior. est. mors. quam. vita. amara

Fuit *Noster* cum ipse doctissimus, tum doctorum virorum, juxta cum fratribus suis, patronus fautorque
 exi-

(*b*) SCHELLENBERGER *Hochzeit - Register MSSum.*

(*c*) *De Gente* VOEHLINIA videndus *Paulus a STETTEN junior in Historie der adelichen Geschlechter der Stadt Augspurg*, p. 229.

(*d*) *Dav. LANGENMANTEL*, l. c.

(*e*) V. *Dedicationem Matthæi RADERI S. J. ad MARTIALEM* a se editum.

(*f*) *Dav. LANGENMANTEL*, l. c.

(*g*) *Dan. PRASCHII Epitaph. August. P. I. p. 112.*
 Corfer *Dav. LANGENMANTEL*, l. c.

eximius : quod cum a me superius, in *Antonio VEL-
SERO* Præposito *Frisingenfis* Ecclesiæ, ex *SCHOTTO*
& *RADERO*, abunde demonstratum sit , allata ibidem
testimonia hoc loco repetere supervacuum judicans,
ad politica litterariaque *Pauli* nostri monumenta re-
censenda progredior.

Extant autem ab illo :

I. *Politischer Discurs vom Münz - Wesen.* Hanc
Nostri lucubrationem , scriptam anno 1601. posteri-
tati servavit *David THOMANUS* ab *Hagelstein*, & ipse
a me inter Scriptores *Augustanos* aliquando laudan-
dus : ex cujus bibliotheca , scriptis ad rem moneta-
riam S. R. I. spectantibus refertissima, in Opus tran-
siit, cui titulus : *Der Römisch - Kayserlichen Majestät
und des H. R. Reichs geist - und weltlicher Churfürsten,
Fürsten und Ständen Acta publica monetaria.* in folio.
1692. P. III. pag. 5.

II. *Bayrische Geschichte in fünff Bücher getheilt,
darinn begriffen, was sich mit den Bayrn, von ihrem
ersten Anfang bis zu Zeiten Kayser Carls des Gros-
sen, verlauffen hat. Durch H. Marxen WELSER . . .
beschrieben und mit seinem Gutheissen verteutscht.* in
4to. *Augspurg.* Bey *Christoph Mang.* 1607. Ad in-
signe pinus. Extat in Bibliotheca FF. *VEITH Augustæ.*
Dedicatio a *Paulo* nostro ad *Maximilianum* Comitem
palatinum Rheni &c. anno 1606. 20. Nov. data est,
in qua indicat , se hanc Versionem jussu memorati
Principis suscepisse, utque ea exacta accurataque
prodiret, multoties fratrem suum *Marcum* consuluisse.
Aliam editionem anni 1605. memorat ex *SCHEL-
HORNIO Georg. Gulielm. ZAPF* (h) sed cum Dedic-
atio *Nostri* annum 1606. diemque 20. Novembris ad-
scriptam habeat, uti supra dixi, merito suspicor, men-
dum latere typographicum, locoque 1605. legendum
esse 1607. De hac Versione *Christoph. ARNOLDUS* in
Præ-

(h) In *Annalib. Typographiæ Augustanæ*, p. 109.

Præfat. ad Opp. M. VELSERI sequentibus meminit: *Sed ne Versionis videar oblitus, de hac modo addam; simillimum Marci fratrem Paulum videlicet VELSERUM eandem Historiam (Boicam) veste germanica adornasse, ceu lato clavo Romanorum non contentam.*

III. *Historia von Einführung der christlichen Religion in das grosse Königreich China durch die Societet Jesu...* Aus dem lateinischen R. P. Nicolai TRIGAUTII... in 4to. Augspurg. Bey Sara Mangin Wtth. 1617. Inscriptis hoc Opus Noster Wilhelmo Comiti palatino Rheni &c. die 7. Sept. 1617. Extat in Bibliotheca San - Udalricana, Augusæ.

IV. *Publili OPTATIANI Prophyrii Panegyricus dictus Constantino Augusto. Ex Codice manuscripto Paulli VELSERI Patricii Aug. Vind. in folio. Augusæ Vindelicorum. Ad insigne pinus. 1595.* Extat item ad calcem *Opp. Marci VELSERI a Christoph. ARNOLDO, Norimbergæ. 1682. in folio* editorum, addito *Spicilegio critico Christiani DAUMII*; quo *Velseriana* Editio cum *Pithæana* accurate confertur. Miror magnopere, Jo. Alb. FABRICIUM (i) cum aliis pluribus, hunc laborem Marco VELSERO potius, quam Paulo, adscribere; cum tamen Christoph. ARNOLDUS in *Præfatione ad Opp. Marci VELSERI*, sub finem, distincte moneat: *Publ. OPTATIANUM Porphyrium a nobilissimo Paulo VELSERO, Marci fratre concordissimo, in lucem protrahum fuisse.* Hinc merito Jac. BRUCKERUS in *Libro: Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit* nequaquam dubitavit, binâ adeo vice, scilicet pag. 68. n. (h). & pag. 71. n. (hh) præclari hujus, ex vetustissima antiquitate servati monumenti editionem, debitamque inde laudem Paulo nostro constanter adtribuere (k).

(i) In *Bibliotheca latina medicæ & infimæ ætatis, Tom. V. Edit. Mansianæ*, p. 169.

(k) Vide *Epistolam Marci VELSERI ad Joach. CAMERARIUM*, inter ejus *Opp. p. 840.*

